

ANDRÉ FERENC - BAK ANITA - BALÁSSY FANNI - BALOGH ÁDÁM
BÉRCZES LÁSZLÓ - BESZÉDES ISTVÁN - BIRÓ SÁRA
BORSIK MIKLÓS - CSOLLÁN TAMARA - DARVASI ÁRON
DUBÁN KITTI - ENDREY-NAGY ÁGOSTON - FEKETE VINCE
FERENCZ-NAGY ZOLTÁN - FILIP TAMÁS - HÖRCHER ESZTER
JUHÁSZ FERENC - KARAP ZOLTÁN - KISS LÁSZLÓ - KÓSA ESZTER
KÜRTI LÁSZLÓ - LACKFI JÁNOS - MARGETIN ISTVÁN
MARKÓ BÉLA - MECHIAT ZINA - MOLNÁR H. MAGOR
MRENA JULIANNA - NAGY GERZSON - NAGY LEA
P. NAGY ISTVÁN - PETŐCZ ANDRÁS - REGÓS MÁTYÁS
REKE BALÁZS - SCHILLINGER GYÖNGYVÉR - SEBESTYÉN ÁDÁM
SERFŐZŐ SIMON - SZEIFERT NATÁLIA - SZÉKELY SZABOLCS
SZŰCS SÁNDOR - TOMAJI ATTILA - TOROCZKAY ANDRÁS
TÓTH KRISZTINA - VIDÉKI PÉTER - ZALÁN TIBOR
ZSIDÓ FERENC - ZSILLE GÁBOR

irodalmi lap

2025/4. tél

ESZTER

BARTA JÁNOS
grafikával

ESZ

2025. tél
XXVIII. évfolyam 4. szám
Megjelenik negyedévente
Főszerkesztő: Jenei Gyula
Szerkesztő: Molnár H. Magor
Szerkesztőbizottság:
Fekete Marianna, Simon Ferenc, Verebes György, Vidéki Péter
A szövegeket gondozza: Varga Sándor
Lapterv, tördelés: Cselle Judit
Alapító kiadók: Vass Lajos, Várszegi Tibor

Szerkesztőség levélcíme: 5000 Szolnok, Versegly u. 7/a;
telefon: 30/153-0764; ímél: jeneigyula62@gmail.com
Szerkesztőségi titkár: Fekete Marianna;
telefon: 30/153-0768; ímél: fekete968@gmail.com
Honlap: www.esolap.hu
Kiadó: Max-kontír '99 Bt., 4461 Nyírtelek, József Attila u. 14.
Felelős kiadó: Fekete András
Készült az All in One Nyomda Kft. üzemében, Szolnokon
ISSN: 1419-7987

ÚSZIK KI ÉPP A KÖDKUPÁRA**3 ZALÁN TIBOR**

Elmenőben

3 BESZÉDES ISTVÁN

Úszik ki épp a ködkupára

4 MECHIAT ZINA

Délibáb; Eső; Olvasókönyv

6 BIRÓ SÁRA

anyámmal faliszótteseken vitatkozunk;
szabadidős tevékenységek

8 REGŐS MÁTYÁS

Májnífáter

12 TOROCZKAY ANDRÁS

Csalás

15 NAGY GERZSON

Menyétek

19 MARGETIN ISTVÁN

A portugál robot a legvidámabb

24 TÓTH KRISZTINA

Dob

25 SZÉKELY SZABOLCS

Az utolsó előtti epizód; A Nászút klipjét
forgattuk éppen

27 KÜRTI LÁSZLÓ

Borostyán; Piroska

28 DUBÁN KITTI

Aki a madarakra figyel

30 LACKFI JÁNOS

Feltartóztathatatlanul; Csaka

33 P. NAGY ISTVÁN

Önigazolások

34 DARVASI ÁRON

A pszichológus

39 SEBESTYÉN ÁDÁM

Szilveszteréjjel; Pünkösöd előtt; Jégkor

40 SZŰCS SÁNDOR

A kolera

44 CSOLLÁN TAMARA

Milyen volt?

45 FILIP TAMÁS

Száz

KARÁCSONY TRAUMÁI**49 BÉRCZES LÁSZLÓ**

Kindertojás

51 KARAP ZOLTÁN

Karácsony és kötél

55 KISS LÁSZLÓ

Téli szünet

59 SERFŐZŐ SIMON

Karácsonyi várakozás

59 BALOGH ÁDÁM

Az angyal

61 FEKETE VINCE

Arany tömény mirha

64 PETŐCZ ANDRÁS

Karácsony – az Öreg üzenete

66 REKE BALÁZS

Egészben sütve

70 NAGY LEA

Error 24: resource 'romantikus tél' not found

73 MRENA JULIANNA

Szenteste, 2020

74 ZSILLE GÁBOR

Ünnepi horror

75 SZEIFERT NATÁLIA

Semmi felhajtás

78 SCHILLINGER GYÖNGYVÉR

Papírfigurák

82 ZSIDÓ FERENC

Vízszintes angyal

86 BALÁSSY FANNI

2022. december 26.

89 MOLNÁR H. MAGOR

Géza az Isten háta mögött

INTERJÚ**98 BAK ANITA**

Nem morgómedve

Beszélgetés Bérczes Lászlóval

KÖPÖNYEG

109 JUHÁSZ FERENC

A kedd szemhéja

111 VIDÉKI PÉTER

Van-e élet a halál előtt?

113 TOMAJI ATTILA

Az ősz szemhéja

114 MARKÓ BÉLA

Van más megoldás

115 ENDREY-NAGY ÁGOSTON

Déianeira jegyzetei

116 KÓSA ESZTER

Menny

118 ANDRÉ FERENC

A ténylegvers

122 BORSIK MIKLÓS

„Hülye vagy te, csak nem forogsz”

123 FERENCZ-NAGY ZOLTÁN

Tizenkét kedd

OLVASÓ

128 HÖRCHER ESZTER

A részletekben és a mindenségben

(Tóth Krisztina: Szeleknek fordít)

131 P. NAGY ISTVÁN

Ahol a törésvonalakból fény szivárog

(Beszédes István: Viszonylag szép)

135 VIDÉKI PÉTER

A szabadság fogságában

(Spiró György: Padmaly)

**ZALÁN
TIBOR**

ELMENŐBEN

*(Ismeretlen Arany-sonett
az Ószikék-korszakból)*

Nagyszalonta csonka tornya
tövén nőttem, mint a gomba,
azt gondoltam veszemre:
ez az élet csak tivornya.

Ténferegtem balra, jobbra,
verset írtam a habokra,
adtam magam kellemre –
s felriadtam rossz napokra.

Azt beszélük, rendjelt kaptam,
megkérdeztem, mire föl:
nem vetettem, mért arattam.

Porzik mögöttem a föld,
sose volt hintó alattam...
Fejem fölött sír a tölgy

2014. október 22.

**BESZÉDES
ISTVÁN**

ÚSZIK KI ÉPP A KÖDKUPÁRA

(Akvarell)

Megtanítja rá
szemedet a köd, hogy
vannak távolságok. Időben,
térben, emberi létben van határidő
meg lépték: és akik megélték a közelt,
a félközelt, a távot, szöknek a fátyol
birtokából, miközben
láthatatlanok!

Témái lehetnek a semmi
festőinek a táj elkésett világi,
egy-egy személyes deszkaváros
– csatákból szökött hősei, családi
legendák kétes ősei, füstbement gazdagság,
nagyság: emlék-fabatkák – mellett.

És a pizsokszín felhőzet
míg rátelepül, rímek remekül
a dalszöveg a nebuláról, s a mester
fejéről a kalap lerepül a hideg sárba,
s az álnok márga a színbe
települ.

Sejtetni kell, közel a part!
– onnan egy szilke áttetsző nedvzöld
a tavasz, és umbra meg cölinkék, csak járjon
a láthatatlan cobolyszőr ecset, s kel a gőzből
egy álkatedrális vagy egy semminagy
mecset... amint száll ki belőle a pára,
kobaltlilával egy vitorlás: úszik ki
épp a ködkupára.

MECHIAT ZINA

DÉLIBÁB

Kipusztultunk,
mondod.
Ez egy sivatag,
mondom.

Háttal állsz az oázisnak,
én fürdök benne.
Megfordulsz.

Ez csak egy délibáb,
gondolod.
Elindulsz kutat fúrni.
Elbújok a vízben.
Fázom.

Visszajössz egy teli vödörrel.
Nem találsz meg.

Csak egy délibáb volt,
gondolod.
Kipusztulunk,
gondolom.

ESŐ

Belenézek a szemedbe,
és kikanalazom belőled a félelmet.
Gyere, nézz ide,
hadd tükrözzelek vissza.
Veled töltöm be az űrt,
amit szorongásod hagyott.

Akkor nehéz leszel, mint a sár.
Ne felejts el könnyezni,
izzadni, nyáladzani.

Erős a nap. Ha nem vigyázol, kiszáradsz,
és nemcsak az ajkad reped fel,
nemcsak bőröd szikkad, pereg majd,
hanem te, te magad, porladsz szét
mindenestül.

Ne nézz rám így,
nem én csináltam ezt veled.
Nem az én súlyomat viszed,
hanem a sajátodat.
Nem én vagyok a nap,
és nem én vagyok a szél.

Eső, az tudok lenni,
hetente egyszer, két órára.
Gondozlak, áztatlak,
mint az orchideát.

A villám nem én vagyok.
Csak velem jár,
fényes árnyékként követ.

Ne nézz rám így.
Tapogasd inkább ki magad,
úgy, saját magad.
Látod. Kicsi szivacsom,
agyagember lettél.

Adok neked esőt.
Hetente egyszer, két órára.
Gyűjtsd össze a vizet.
Időnként locsold magad,
formázd az anyagod.

Ha elkészültél,
rád nézek újra.
Akkor majd kérlek,
kanalazd ki belőlem a félelmet.
És verj vissza magamba.

OLVASÓKÖNYV

Eljöttek a magas és erős emberek,
hogy meghozzák helyetted a döntéseket.
Szelíden gubbasztasz bokájukhoz kuporodva,
nadrágszárukat húzogatod,
fényes cipőjükre böffentesz.

Nem hajolnak le hozzád, nem néznek rád.
Elhullajtanak egy cetlit,
amelyre Braille-írással ütötték a választokat.
Elkapod a papírkát, gyűrögtedet.

Aztán a földet tapogatod,
hátha találsz valamit,
amivel kiszúrhatod a szemed.
Talán úgy könnyebben megérted,
mit üzentek neked.

**BIRÓ
SÁRA**

ANYÁMMAL FALISZÓTTESEKEN VITATKOZUNK

1. ez elment vadászni

amikor kipakoltunk a 6/11-ből
ott hagytuk az özes faliszótttest
mert azt mondtad a vadászat közhely
anyám azt mondta giccs
szerintem csak bizonyos esetekben
például a faliszóttesen vagy
amikor utánad füttyülnek az utcán

2. ez meglőtte

levadászni közhely
agyonütni már bátorság
amikor rólam fantáziálsz nem azt képezed
hogyan egy erdőben szaladok
vigyázz ezek a férfiak olyanok mint a kutyák
messziről megérik a félelmet
nem értem hogy gondolod
nyíllal puska ellen
foggal kés ellen
bundával simabőrű ellen

3. ez hazavitte

ösztönből szégyenkezem
és évekig tanulok kívánni
ha férfiakra gondolok nevekre gondolok
ha nőkre gondolok testrészekre gondolok
ha kettőnkre gondolok állatra gondolok
együtt leszünk mint a gemenci szarvasok

4. ez harapással

5. ez szőrivel

SZABADIDŐS TEVÉKENYSÉGEK

figyelem a nálam finomabb vonású férfiakat
 akiket isten hegedűvonóval teremtett
 megszeretem bennük a hiányokat:
 a soványságot
 az erőtlent
 gyenge
 elegáns mozdulatokat
 amiket nőkben csak gyűlölni tudok
 megszeretem bennük hogy ők is csak
 sovány
 csupasz
 férfiakat
 meggyűlölöm hogy én nőkkel soha

*

reggelente nézegetem a fogsorom
 ellenőrzöm a kismetszők mozdulatlanságát
 többször átfestem a szemem
 grimaszokat gyakorlok
 mosoly és vicsor
 mimikányi különbség
 gondolatban lekopaszítom magam
 nyújtózom minden irányba
 bordadomborodásig

*

addig nézek míg *érezni kezdek*
 addig nézel míg nem érzek semmit

nem aggaszt hogy nem tudod értelmezni a nyomokat a testemen
 de zavar hogy nem is vagy kíváncsi
 a valódi dolgok megrémítenek
 megragadsz a melleknél
 miközben a drapériák mögött árnyéktalanul szeretkeznek

ez a teatralitás zavar
a közhelyessé keményedett póz
hogy csak pornóból tanultál szeretni
nem érted mennyi élvezetet lehet találni egy lepedő gyűrődéseiben
a színeken sem gondolkodsz
sosem a folyamat
csak a végeredmény számít
ne akard hogy jó legyen

*

zoomolok: gondolkodunk férfi-e
végre valami közös

*

most már rég nem érdekel
ez csak metaforák nélküli
százszor megtöltött és kiüresedett tapogatózás
rég nem érdekel hogy valaha jó lesz-e

csináljuk azt
hogy behunyod a szemed és más nők arcára gondolsz

*

amikor ezt felolvasom
jelentőségteljesen rád nézek majd
és jobban elszégyellem magam
mint amikor nekem kell elkezdenem a vetkőzést

azt kérdeztem:
mi tetszik bennem?

REGŐS MÁTYÁS

MÁJNFÁTER

Apánk nem sokat beszélgetett velünk. Ha beszélt, úgy beszélt, hogy nehéz volt válaszolni rá, nem is nagyon várta, hogy válaszoljunk. Magas ember volt, nagyon magas, borostás és szemüveges. Alig láttuk a szemét. Mikor nagyon belelendült, karját magasba emelte, úgy magyarázott, de akkor még kevésbé láttam, mert mint-ha a felhőknek beszélt volna, vagy a plafonnak. Azt mondta, zseniális, azt mondta, szemét, azt mondta, hogy az nem akárki. Máskor nagyon lehorgasztotta a fejét,

egészen a mellkasára, mintha saját mellkasába akarna belenézni, meg akarná nézni a szívét. Ritkán volt az arca az enyémmel egy vonalban.

Óvodáskoromban időnként előfordult, hogy ketten maradtunk a kőbányai házban. Idősebb testvéreim iskolában, legfeljebb öcsém meg anyám lehetek még otthon, de ők teregettek, vagy a konyhában készülődtek. Lefeküdtünk a franciaágyra, elővettük a kellékeinket. Sakktábla, párnák, valami képzőművészeti album, Rembrandt vagy El Greco. Apám megtanított sakkozni, és miközben játszottunk, átnéztünk egy-egy albumot.

- Az ki? – kérdezte apám.
- Jézus.
- Milyen a szeme?
- Sír.
- Könnyes a szeme. És ez ki?
- Katona.
- Ez milyen?
- Páncélos.
- Nem tűnik szemétnek. És ez?
- Nem tudom.
- Ez egy gazfickó, látszik rajta.
- Igen.
- Packáznak Jézussal, de pórul járnak. Ön jön.

Léptem a huszárral, L alakban, ahogy apám tanította. Utána megbeszéltük, hogyan kell könnyes szemet festeni. Kis fehér pontot vagy vonalkákat kell húzni a szembe, attól meglevenedik egyből a tekintetük.

- Mi a legcsúnyább a képen? – kérdezte apám.
- Hogy megkötözték a Jézust.
- És mi a legszebb?
- A páncél.
- Nem a Jézus?
- Meg a Jézus szeme.
- Nekem a zöld ruhás szemétnek a füle, olyan, mint a birkózóknak, mint a saláta. Majd jól meggyűröm én is a tiédet.
- Igen.
- Az égbolt se semmi. Sakk.

Máskor még album se kellett, hogy egymással beszéljünk. Apám a tarkója alá gyúrte a párnát, becsukta a szemét, és mesélt. Mondjuk egy kemény fickóról, Valzsánról, aki kenyeret lopott, aztán fegyenc lett belőle. Olyan erős volt, mint a bölény. Ahá, mondta apám. Miután szabadult, sárga útlevelet kapott, amiért mindenki gyűlölte. Egy püspök befogadta, enni adott neki, de éjszaka Valzsán ellopott tőle két ezüst gyertyatartót. Másnap vasra verve visszavitték Valzsant, és a püspök azt mondta a rendőröknek, hogy a két gyertyatartó ajándék volt. Apám felemelte az ujját, és azt mondta, ez a püspök, ez nem akar ki. Az egyik rendőr, egy Zsáver nevű, szimatolni kezdett Valzsán után, szemét Zsáver, mondta apám. Valzsánból közben jó ember lett a püspök ajándéka miatt, magához vett egy szegény kislányt, akit nyomorgattak a nevelőszülei, egy volt katona meg a felesége meg a patkányszerű lányaik. Valzsánból gazdag ember lett, csupa jót tett mindenkivel, de Zsáver nem hitt neki. Azt gondolta, az emberek sose változnak meg. Apám eddig mesélte a történetet, de néha előreugrott,

és elmondta, hogy Valzsán a csatornába is leereszkedett, mikor el akarták kapni. Nyakig a szennyvízben meg a szarban menekült át a városon. Nagy ember, mondta apám, aztán hunyorogva oldalra fordította a fejét, lépett.

Máskor zenét hallgattunk, előtte apám elmesélt egy történetet. Egy apa viszi a kisfiát a közeli városba, lóháton rohannak az éjszakában, mert haldoklik a gyerek. Dörög az ég, vilámlik, tiszta gáz van. A kicsi kapaszkodik, nyöszörög, falfehér az arca, az apja kérdegeti, mi baja. A gyerek azt mondja, a rémkirály hívogatja, bókol neki, azt suttogja, szereti, hogy nagyon szép fiú, és el szeretné vinni magával. Mire odaérnek az orvoshoz, már halott a gyerek. Apám feltette a lemezt, meghallgattuk Schuberttől a Rémkirályt. Dübörgött a zongora, és apám mondta, hogy mikor azt hallom, májnfáter, májnfáter, akkor az apját szólongatja a kis szerencsétlen, mert fél a haláltól. A gyerek a dal végén is meghalt.

Apám néha elaludt mesélés közben. Csak forgattam a bábukat a táblán, felemeltem a zömök bástyákat, és benyomtam velük az orrom, a huszár hegyes fülével vakartam a homlokom. Nem mertem tovább játszani. Valzsán meg a lovas az éjszakában nagyon hasonlítottak apámra. Én a könnyes szemű Krisztusra hasonlítottam kicsit, meg a gyerekre, akit szólongat a rémkirály. Arra gondoltam, micsoda véletlen, hogy éppen ránk hasonlítanak a történetek szereplői. Azt gondoltam, apám nem akárci.

Messze volt az arca, de apánk ritkán volt kemény. Előfordult, hogy felpofozott, mikor a falig mentünk, de az nem is volt pofon, csak arcon lökött, megtolta a fejünk. Neki nem mertünk visszapofázni, de anyánknak időnként igen, és azt nem szerette. Legyél eszednél, mit képzelsz te magadról, azonnal abba hagyni, mondott valamit, hadart, és csuklóból ellökte az állunk. Könnybe lábadt a szemünk. Vagy ha nem ettünk rendesen, piszkáltuk az ételt, kisebbik nővérem malackodott öcsémmel, kukacot préseltek szájukkal a krumplipüréből, és bátyám a szekrény alá dugta a tányért a párizsis kenyérral. Még akkor is, ha egyszerre üvöltöttünk a vacsora fölött. Az asztalra vágott, elég. Mindannyian összerezteztünk, apánk hangosan ordított. Egyszerre minden porcikánkban éreztük a vért, vörösek lettünk. Aztán apánk nem mondott semmi többet. Ilyenkor még magasabbra emelte a fejét, mi meg ettünk és beszélünk tovább, de csak úgy, mintha nem beszélénk.

Apánk nem bírta a pofátlanságot, a szemétkedést. A buszon is rendet csinált, ha úgy volt. A Hős utcánál kamaszok szálltak fel, és egy öregasszony mellé furakodtak. Az egyik az ölébe ült, azt mondták, fáj a lábuk, most jönnek a műtétről. Az asszony sopánkodott, remegett a hangja, beszélni se tudott, csak felállt, táskáját szorongatta. Apám a másik oldalra figyelt, nem is tudtam, látja-e őket, én is óvatosan bámultam. Aztán a következő megállónál üvöltöni kezdett, pár szó volt, gyorsan, röviden, ahogy szokta. Na, takarodjatok. Takarodjatok. Kezével gyors mozdulatot tett, azok nem mertek ellenkezni. Leugráltak a buszról. Mikor elindultunk, kiabáltak apámnak, legközelebb megölünk, te vén fasz. Az öregasszony visszaült a helyére, hálálkodott apámnak. Egy kövér férfi a szatyrát szorongatta, azt mondta, ez a világvége. Apám nem szólt semmit, biztos neki is remegett a torka, mint az enyémm.

Volt, hogy egyáltalán nem beszélt. Mikor kiosztották a bizonyítványokat, együtt ült a család az asztalnál, és anyánk mindenkivel átbeszélte a jegyeit. Egy idő után mindannyian egyre rosszabb osztályzatokat kaptunk, semmit sem tanultunk. A nagyobbak utálták is az iskolát és a tanáraikat. Anyánk mondta, miben lehetne fejlődni, hogy talán segíteniük kéne a tanulásban meg ilyesmik, magántanárra kéne esetleg, csak az ugye drága, de hát valaminek lennie kell. Apánk azt mondta, a sok hülyét az osztályban tanulás nélkül is utcahosszal kéne verni. Megkérdezte valamelyikünket, ki a legjobb tanuló az osztályban. Valamelyikünk mondott egy nevet. Krähling, Kovács vagy Schallinger. Apánk legyintett, ugyan már. Lehorgasztotta

a fejét, többet egy szót sem szólt. Tenyerét az arca elé tette, úgy könyökölt az asztalon, végül egészen az asztalra dőlt, néha hörgött, vagy nagyot sóhajtott. Végül mindenki aludni ment. Nagypéntek után a bizonyítványosztás napja volt a legszomorúbb a családban.

A zenevizsgákon apánk sokkal jobban szórakozott. Megbeszélte a trombitatanárommal, hogy lesz-e kormányváltás, és mindenképpen egyetértettek, megveregették egymás vállát. Megkérdezte a tanáromtól, hogy fújok mostanában. A trombitatanárom azt mondta, jól. Csak többet kéne gyakorolni. Én is ezt mondom neki, válaszolt apám. Alig láttam a hányingertől, kis fehér karikák vonaglottak a szemem előtt. Vízelnem kellett. Mielőtt apám beült a nézőtérre, odalépett hozzám. Fújd meg nekik, mondta. Kimentem a mosdóra. Aztán vissza, remegett a kezem, vízelnem kellett, nagy fehér fényességet láttam. Utána fújtam. Nem éreztem a ritmust, akadoztak a pillanatok. Néztem a zongorakísérőt, az a kedves nő csak úgy pattogott a széken. Minden bizonytalanságot elűztem, gondoltam magamban, valahogy mégis a végére értem. Tapsot kaptam, majd a zárt körű értékelésen azt mondta a bizottság, a következő osztályba léphetek. Azt is mondták, van fantázia a számban. Tehetséges vagyok, de muszáj többet gyakorolni. A folyosón a trombitatanárom megjegyzett valamit a kómenistákról apámnak, kezet fogtak. Aztán már mentünk hazafelé.

– Gyakoroltál? – kérdezte apám.

– Igen.

– Legalább jól megfújtad. Mit mondtak?

– Semmit.

– Olyan nincs.

– Hogy gyakoroljak többet.

– Ha kicsit többet fújnál, könnyedén lenyomnád a sok gyökeret.

Gyakran apám vitt trombitálni az iskolából. Tanítás után összeszedett, aztán a 17-es busszal lecsorogtunk a Szent László térig, ott volt a zeneiskola. Egyszer a buszmegállóban vártunk, és apám belépett a kisboltba kenyérért. Kis barna bódé volt a megállóban cukorkákkal, sós perccel, mindenféle pékáruval. Apám mondta, hogy nézzem a buszt, és szóljak be az üzletbe, ha közeledik. Nem szeretett buszra várni. Néztem a Mádi utca szelíd forgalmát, ropogott a szemem a fáradtságtól. Akkor jött a hang. Egészen közelről jött, éreztem melegét az arcomon. Óvatosan és gyorsan beszélt, közben nevetgélt, olyan volt, mint mikor elalszol az iskolában írás közben, és hirtelen kicsusszan testsúlyod alól a grafit. Szembefordult velem, szőrös volt a gallérja és piros a bőre, a fogaiból néhány hiányzott, folyamatosan nevetgélt. Nem értettem a szavakat, amiket mond. Úgy éreztem, egy szemét beszél hozzám, nyitott szemmel elaludtam. Aztán hirtelen ott volt apám, egyetlen mozdulattal megemelte a suttógó embert, és földhöz csapta. Közben beállt a busz, kinyíltak az ajtók. Felszálltunk. Az ember ott feküdt a földön, mi pedig elindultunk trombitaórára. Apám nem mondott semmit, én Valzsánra gondoltam, meg arra, hogy apám egy oroszlán. Oroszlán, mondogattam magamban. Az oroszlán lecsapta a suttógó embert, aki egy szemét volt.

Apámék akkoriban állandóan balhéztak idősebb nővéremmel. Nem akart tanulni, visszapofázott a tanároknak, dohányzott, meg úgy öltözködött, ahogy nem tetszett apámnak. Otthon is visszapofázott, azt mondta, neki senki ne mondja meg. Őt senki se érti. Időnként ordibáltak egymással, főleg anyánk és nővérem. Olyan volt, mintha a nővérem gyűlölné minket, anyánk meg folyton sírt, úgy veszekedett. Nővérem pénzt kért, nem kapott. Kapott, de kevesebbet. Annyit kapott, amennyit kért, de korábban haza kellett érnie, mint ahogy szerette volna. Gyakran olyasmiről ordibáltak, amit nem is értettem. Egyszer vacsora után eldurvult a helyzet. Apánk már percek óta a mellkasára zuhant fejfel hallgatott. Nővérem

valami olyasmit mondott, hogy rossz vagy szar vagy szemét szülei vannak, hogy bárki jobb lenne. Anyánk csak sírt, hüppögött, és becézte nővéremet. Apánk iszonyú erővel vágott az asztalra. Elég. Aztán hirtelen összezuhant, mintha behorpadt volna a mellkasa, valahogy mégis felállt, köhögött, hörgött. Elmegyek, mondta, csináljátok nélkülem.

Kitámolygott a verandára, kiment az ajtón. Megnyílt szemmel néztünk utána, mint az emmausi tanítványok, mikor a feltámadt megtöri a kenyeret. Arra gondoltam, most kezdődik a történet, minden történet így kezdődik. Ültem a többiek között, senki nem szólt semmit, és tudtam, hogy nem jöhet vissza. Apám kivonult, elsüllyedt, mint egy végtelenül gazdag és könyörtelen ősi birodalom. Éreztem, ahogy recsegve, acsarkodva új irányt vesz az életem. Miután apja otthagya a családot, ő volt anyja fő támasza a nélkülözés éveiben. Láttam a történetet. Láttam apámat az úton, vasúti töltések bozótjában, felázott hegyi csapáson, gyalázatos városokban. Hallottam nőni a haját, ezüst borostájára sötét hordott a tengeri cút, gyatra cipői ódon kövek közt matattak. Apám üvöltött a fájdalomtól, idegenekkel topáz vízbe köpött. Munkába állt, és eldobta a pénzt, morgott, mint a sebet kapott állat. Gyorsan ment, mindig észak felé, a hó felé, sietősen tekerte nyaka köré a sálát, sose borotválkozott. Álmos volt, akár elfelejtett isten. Álmában hazafelé hajózott, utódokat keresett a félhomályban, de mindig hamis várost, üres házat talált, mikor utánunk nyúlt az éjszakában.

Csörömpölés hallatszott a verandáról. Anyánk felugrott, az ajtóba szaladt. Belépett apánk, sárgán és rongyosan. Üres kezével erőtlenül a könyvespolc után nyúlt, de nem talált támasztékot, halkan összedőlt. Nem jött vissza, aki elment. Nem az oroszán volt. A polc tövében feküdt, deréktól fölfelé a könyveknek támaszkodva, szája szélén habot vetett a nyál. Miért teszitek ezt velem, nyöszörögte. Miért teszitek velem.

Aznap későn mentünk ágyba. Öcsém átszólt a sötétben, hogy szeretne mellettem aludni. Átjött a takaróm alá, szorosan egymáshoz bújtunk. Katonákról beszélünk, és arról, hogy a régi gyilkosok rendesebb emberek voltak, mint a maiak. Egyfolytában apánk zuhanását láttam magam előtt. Mikor öcsém már egyenletesen és könnyen szuszogott, mint a bárány, és a sötétség laza hullámai sorjában homlokom alá futottak, csendesen megesküdtem az Úrnak, hogy ha apánk még egyszer el akarná lökni az államat, elkapom a kezét. Megesküdtem, hogy visszaütök.

TOROCZKAY ANDRÁS

CSALÁS

Féltékeny voltam rá. De ezt akkor még nem láttam ennyire tisztán. Egyébként szerettem. Okos volt, és jó humorú. Há állandóan puskázott a legtöbb tárgyból, meg súgtak neki felelésnél. Ez idegesített. Ez a törekvés. Senkit nem bántott ezzel, nem akart másnak rosszat. De mindent megtett, hogy mindig mindenből jó jegye legyen. Nem csak jó, kitűnő. És kitűnő is lett. Biológiafakra járt, aztán orvosira.

Én már akkoriban is lusta voltam, szétszórt, hanyag. Magyarfaktra mentem, a Szép versek költőinek arcképén röhögtem a haverommal.

A karanténok elején az egyik gitártanítványom újságolta, hogy van egy közös ismerősünk a Fbookon. „Egy zseni” – mondta ellentmondást nem tűrően. Mármint hogy szerinte Há egy zseni. Ez meglepett. Azt tudtam, hogy orvos lett belőle, ahhoz tényleg sok ész, kitartás meg ilyesmi kell, de arról fogalmam sem volt, hogy Há olyan jó agysebész, hogy Amerikába megy kutatni. Ugyanez a gitártanítványom egy másik alkalommal – mikor vigasztalni próbált, mert épp megbuktam a kreszvizsgán – azt osztotta meg velem, hogyan vette a jogsiját egy egri diszkóban. Évtizedekkel később kapták el, újra kellett tanulnia vezetni. Valamiért úgy járta végig a tanfolyamot, és úgy vizsgázott le, hogy az oktatónak nem mondta el, hogy ő tulajdonképpen már rutinos vezetőnek számít. Néha elfelejtkezett magáról, aminek az lett a következménye, hogy egy-egy tökéletes parkolás, lendületes előzés után az oktató meg-megkérdezte, biztosan most csinálja először?

Aznap, amikor megtudtam, hogy a volt osztálytársam egy zseni, vele álmodtam. A régi iskolánkban voltunk, ahol ő volt az igazgató – én pedig végzős diák. Pattanásos arcok, izzadt fehér ingek... Érettségiztem, csak ennyire emlékszem. Tudod, mi volt az első gondolatom az álmomban? Hogy biztosan csalt, úgy lett igazgató. Másképp nem is lehet. Mindig ezt gondoltam róla, hogy csal, hogy végigcsalja az életét.

De húsz éve érettségiztünk. Az egy fél élet. Ennyi ideig senki nem tetheti, hogy ért valamihez! Ráadásul ennyire.

Egyszer még a gimiben azzal jött oda hozzám, hogy ő családfakutatásba fogott. Előttem van a napfényben csillogó tejfelszőke haja, mosolya, amit a kicsit csorba fogai miatt szégyell. Mindig a szája elé tette a kezét, ha nevetett. Micsoda hülyeség, gondoltam. Minekünk ezt egy szakember csinálta még a kilencvenes évek első pár évében. Kikutatta, hogy erdélyi nemesek vagyunk, II. Rákóczi Ferenc adta nekünk a nemességet, legalábbis apának ezt mondta a magánnyomozó százezerért (akkor ez elképesztően sok pénz volt). Ezeket a kinyomozott iratokat aztán feltettük a szekrény tetejére, s nem tudom, most hol lehetnek. Lusta vagyok kiszámolni, hogy ezelőtt harminc vagy negyven évvel volt-e, amikor 14-15 évesen ott álltunk a gimnázium udvarán, mikor Há arról is beszámolt, hogy ő levéltárba járt. Szolnokra, annyi idősen, egyedül! Engem Szolnokra mindig csak vittek, mint egy gyereket szokás. Színházba, nyelvvizsgázni, kórusban énekelni, agykontrolltanfolyamra. Komolyabb cipővásárlás, rokonlátogatás miatt. Volt, hogy utolsó pillanatban ott választhattunk karácsonyi ajándékot magunknak. Emlékszem, én a Metallica Load című albumát kértem a didergő piaci árustól. Anya nem lelkesedett, mikor arról tartottam kiselőadást a gőzölgő vasárnapi húsleves felett, hogy az album borítója emberi sperma és szarvasvér felhasználásával készült. A balhé ellenére sem gondoltam, hogy hiba volt megosztani vele ezt az engem felvillanyozó információt. De utána már nem meséltem neki el mindent.

Ma, itt Budapesten, ahol élek, a lakásból fél órába telik eljutni a légvonalban húsz méterrel arrébb lévő vásárcsarnokig. Fél óra, mint Kisújról elmenni Szolnokra. De akkor el nem tudtam volna képzelni, hogy felülök a vonatra, és fél órával később belépek a levéltárba... Kutatok, aztán haza. Azt sem tudtam addig, hogy létezik olyan, hogy levéltár. Vagy ha tudtam is, fogalmam sem volt, mit is csinálnak ott pontosan, milyen leveleket tárolnak? Egyszer az én leveleim is odakerülnek? Mondjuk azok, amiket a nekem tetsző lányoknak írtam, A/4-es lapokat firkáltam tele kamaszos versekkel, rajzokkal és őszinte vallomásokkal,

hogy elkápráztassam őket a gondolataimmal, érzéseimmel, vágyaimmal. A telefonkönyvből kinyomoztam a címüket, aztán részegen postaládákba dobtam a reménykedve teleírt lapoktól duzzadó borítékokat, majd vártam a hatást. Legtöbbször hiába.

Akkoriban kezdtem el zenekaroknak a dalait játszani, nem csak a klasszikusokat, meg menő filmeket néztem, szerepjátszókat, koncertekre jártam. Szóval éltem a kilencvenes évekbeli lázadók átlagos életét.

Közben ez a srác meg, mint egy szuperhősfilm zseniális főgonosza, nem tudta elviselni, hogy átlagos neve van. És azt mondta nekem, a nem átlagos nevűnek, egy szép napon az egyik tornaórán, sorakozó előtt, jó idő volt, május, álltunk a focipályán, ez biztos, átöltözve már, és vártuk a tanárt, szóval azt mondta, hogy talált egy csomó feljegyzést a nagyapámról, aki – mindig úgy tudtam – köztisztviselőként álló tanár volt Kisújszálláson, emléktáblát is kapott, ő is, meg az ő apja is harcoltak az első és második világháborúban, ilyenek. Időről időre még most is emlegetik. És Há, az átlagos nevű, azt mondja nekem, talált valamit. Hogy tanári értékelőket talált.

Tanári értékelőket talált a levéltári kutatásai közben, amelyekben az én nagyapámat hármásra értékelték. Lefagyott az arcomról a mosoly. Szóval, hogy ilyen közepes, rossz tanár volt, ezt olvasta ki a levéltári iratokból.

Mit kell erre válaszolni, kérdeztem magamtól, miközben világok omoltak össze bennem, mint amikor a szuperhősök szörnyekkel háborúznak, és gigászi küzdelmük közben lerombolják Metropoliszt. Vitatkozzak vele?

Talán vitatkozni kellett volna, mint ahogy arról vitatkoztunk egyszer, hogy az orgona vagy a gitár a nehezebben tanulható hangszer? Ő orgonált, sokszor a templomban is, kísérte a gyülekezetet, vagyis minket, mert engem egy darabig vallásosra is próbáltak nevelni, szóval minket, akik félhívőként próbáltuk énekelni a furcsa zsoltárokat.

Az érvei szerint az orgona sokkal nehezebb. És azért nehezebb, mert a tíz ujj külön mozog, és még a lábaknak is van szerepük. A gitárnál meg csak négy ujj fog le hangokat. Gyerekjáték. Ebben a vitában is legyőzött, valószínűleg igaza volt, habár fájt, hogy bántják a gitárt, amit nagyon szerettem. Tulajdonképpen engem bántott vele. De a gitár versus orgona vitánkban még voltak érveim. Mennyivel könnyebb, ha látod magad előtt kiterítve a hangokat. Mindegyik csak egy helyen. A gitárnál meg ugyanazt a dallamot százféle variációban játszhatod. Mennyivel könnyebb feketén-fehéren látni az egészet, mint...

Viszont amikor a nagyapámat kellene megvédenem, hogy vitatkozzak? Hogy vitatkozzak olyasmiről, amiről fogalmam sincs, nem is lehet. Nem voltam ott. Bőven lehet, hogy az, akit én szerettem és nagyra tartottam, valójában...

Nagyapám már rég halott volt akkor. Kitől kérdezzem meg, hogy igaz-e az állítás. Menjek én is levéltárba? Ezt elvettem. Túlságosan bonyolultnak tűnt. Mint orgonálni.

Később összejöttem életem első szerelmével, az egyetlen volt, aki egyik levelemre pozitívan válaszolt. A szerelmem jóban lett ezzel a sráccal. Talán nem is féltékeny voltam, illetve féltékeny voltam, de nem arra, hogy miközben velem kellene smárolnia a lánynak, ő inkább Hával, ezzel a Varnus Xavér-hasonmással, ezzel a zsenivel beszél telefonon. Valami egész másra voltam féltékeny, a lehengető erőre, amit éreztem áradni belőle. Hogy mindenképp a legnehezebbet akarja. Elhivatott, fókuszált, éhes. Mint egy cápa. De közben könnyed, jó humorú és kedves is, mint egy szívesbocs. Azért rá is féltékeny voltam.

El tudtam volna képzelni sokáig, hogy ők ketten összejönnek, járnak, gyerekeik lesznek. Talán még a szívem mélyén szerettem volna is, ha boldogok lesznek, és én meg elmerülhe-

tek az önsajnálát mocsarába. Szerettem volna, ha létrejön az a valóság, aminek létrejöttétől indokolatlanul féltem, hogy ne kelljen szembesülnöm a valósággal: azzal, hogy a rettegésre tulajdonképpen nincs okom.

Húsz évvel később találtam egy aktát nagyapám szekrényében, mikor a felesége, vagyis a nagymamám meghalt, és azokat a dolgait kellett kiselejtezni, amik nem képeztek értéket, mert egyik sem volt antik bútor vagy arany ékszer, szóval fényképek, iratok, emlékek... Ezek nem kellettek a többi rokonainknak, akik elhordtak addigra minden ilyet. Ebben az összes róla írt jelentés egybe volt gyűjtve.

És hát valóban nem különösebben szerették őt az ellenőrök, minden jelentésben az állt, hogy politikailag nem elég aktív, sőt gyanús, mert a felesége családja vallásos, és ő is az, sajnos, amúgy pedig kifogástalan tanár lenne, a gyerekek rajonganak érte. Vajon ő is úgy örült ezeknek a jelentéseknek, mint én?

Biztos vagyok benne, hogy szobrot fog kapni ez az egykori osztálytársam, ha egyszer hazajön. Haza se kell jönnie. Mindenképpen szobrot fog kapni. Felfedezi mondjuk a rák ellenszerét, és kész. És abban is biztos vagyok, hogy bőven meg fogja érdemelni. Tényleg fel fogja fedezni, ezzel nem lehet kamuzni. Világhírű tudós lesz, ünnepelt sztár. Nobel-díjas! Szeretném, hogy így legyen, gondolom, miközben nézem a tanítványomat, aki éppen a blues-skálát játssza.

Miközben hallgatom a pötyögést, az előttem lévő laptopot úgy igazítom, ne lehessen látni, hogy rákeresek Hára a Fbookon. Azóta felvett egy nem átlagos nevet, kikutatta, hogy ő valójában nemesi család sarja. Ezt a nevet fogják ráírni a szoborra.

NAGY GERZSON

MENYÉTEK

Egész héten a radart figyeltem. Esik-e az eső. Mennyi esik. Esik-e eleget. Kiszáradnak a fák a kertben, hiába locsolok reggel, este. Az önkormányzattól kapott sötétzöld vízgyűjtő hordókból július végére kifogyott a víz, a kerti csapra kötöttem a sárga gumicsövet. Kiégnek, mondja anyám. Nyolcvanöt nyarán volt ilyen szárazság, az orgonabokrot ki is kellett vágni. Apád kedvenc orgonáját. Vagy nyolcvanhétben? Nyolcvanhat biztos nem, akkor, tudod.

A vízhiány miatt a kerületben locsolási korlátozást vezettek be, szombaton jön a lányom, a hétvégén megint velem lesz, velem meg anyámmal, minden második hétvégén, a volt feleségem nyáron sem engedélyez többet. Mi lehet a módszerük, alig van nyomás a csapban. Szorítom a cső végét, zsibbad az ujjam.

Figyeltem a radart, éppen szombatra mondanak esőt. Egész napra, délelőtt viharok, hatvan százalék. A lányommal röplabdázást terveztünk a vörösfenyő és a fűgefafa közötti lapos területen. A vörösfenyő szárad, a fűgefafa duzzad az erőtől. A háló keresztben pont elfér a fák között. Most megverlek, írta a lányom, három éve egyesületben játszik. Persze, ha hagyom magam.

Anyám évek óta nyaggatott, hogy vezessünk be léghondit a régi kéményen át a nagyszobába. Kibírhatatlan a meleg. Harminc fok este tízkor, átizzadom a hálóinget. Szellőztetni meg nem lehet a kamionok miatt. Milyen kamionok miatt, anya?

Ha veszel nekem egy macskát, gyakrabban jövök, írta a lányom. Allergiás vagyok a macskaszőrre, tudod. De kint lenne a kertben. Vagy az én szobámban. Neked nincs is szobád. Jó, akkor a nagymama szobájában, velem már ledumáltam.

A híradót néztük anyámmal, zúgott a léghondi, lebegtette a tévé mögött a függönyt. Mit magyaráz, hány milliárd, kérdezte anyám. A bemozdó a fémkeretes szemüveget igazgatta az orrán. Hangosítsd fel. Így is üvölt. Háromszáz? Kapcsoljuk ki a léghondit, már lehűlt a szoba. Csönd, anyám elbóbiskolt a karosszékekben, némán ütik a labdát a salakon. A léghondit dobozából kaparászás. Valami bogár. De mintha körömmel kaparnák a paneleket. Rácsaptam a dobozra, a kaparászás megszűnt. Szerva, röpte, harminc-tizenöt. Halk súrlódás a fal mögül. Mintha egy nagyobb állat fészkelődne a vezetékek között. Anya, hallod? Anyám felriadt, a tévére bámult, verte a salakot az eső. Vége a filmnek? Nem is néztünk filmet, anya.

Másnap reggel vékony, hosszúkás, fügemagtól pöttyös szardarabkákat találtam a hátsó teraszon. A menyét kakál ilyet, mondta anyám. Locsoltam az orgonát, a fenyőfák talaját, a babérbokrokat. A fügefáról potyogó termés elborítja a terasz követ, zúgnak körülötte a darazsak. Mirtuszbokor, alokázia a kerítés és a sövény árnyékában, apám halála után ültették. A fügefafa már akkor itt volt, amikor születtem.

Hívott a volt feleségem, sokáig hagyta csörögni, sosem adja fel. Reni nem tud menni a hétvégén, mondta. A hangja szárazabb, mint szokott, egy oktávval magasabb, mintha gondosan begyakorolta volna, mit akar mondani. Nem engedtem, hogy sorolja az érveit. Kirándulnak a hegyekben, az apja nyolcvanadik születésnapját ünneplik, Reni összetörte a telefonját, nem érdekel. A hétvége az enyém, oldja meg.

A legújabb rendelet szerint az ingatlan tulajdonosa büntetőjogi felelőséggel tartozik az ingatlan területén lévő növények egészségének biztosításáért.

Szerda reggel anyám kopogás nélkül nyitott a szobámba. Úristen, az oroszok? Egy macska nyávogott a konyhaajtóban. Be ne engedd! Szürke foltos, hegyes fülű, nagyon sovány macska, azonnal a lábamhoz dörgölőzött. Parizert adjunk neki. Maradt egy kis disznósajt. A macska öklendezve evett, púpos háttal a gyíkokat figyelte a fügefafa alatt. Láttam ott egeret is egyszer. A követ nyalogatta, csillogott a nyála. Beálltam az ajtórésbe, anyám az ablakból kukucskált. Nem engedjük be, mondtam határozottan. A macska a kert felé iramodott, a mirtuszbokornál visszafordult egy pillanatra.

Anyám nem jött ki a vacsorához. Az ablaknál állt, feketébe öltözve, a haját átlátszó kendővel fogta össze. Harisnya, fényesre suvickolt ünneplőcipő. Nem nézett hátra, amikor benyitottam, a függönyt résnyre húzta, néha lábujjhegyre emelkedett. Majd a jövő héten, anya, mondtam, és megöleltem.

A macska másnap fekete rigót hozott. A konyhaajtó elé terítette ki, a nap élesen villogott a nedves tollakon. Hátraugrottam, lapockámat az ajtókerethez vertem. Anya, el kell takarítani innen. Nem bírok hozzáérni. Anyám szeneslapátot, seprűt hozott, a madarat a lapátra seperte, úgy fogta a nyelet, mint Toldi Miklós, karját mereven maga előtt tartva, a rigót a kerítés menti bozótosba lökte. Jó lesz a menyéteknek, mondta.

Még mindig dühített a volt feleségem próbálkozása. Azt már megbocsátottam, hogy elhagyott. Hiányzik belőled az ambíció, mondta. Valaha tényleg szerettük egymást? Előke-

restem az első közös fotónkat a barna tokban, amit az apja készített. Miniatúr szivecskék és madáralakok sorozata a bőrbe ütve. A képen tizenhét évesek vagyunk, a lillafüredi vízesés előtt öleljük egymást. Hogy tudtam egy ilyen egérfejű lányba beleszeretni. Ma már szép nőnek látom, de Reni nem rá hasonlít, anyámra inkább.

Locsoltam reggel és este. Egyre kevesebb a víz. Vékony sugárban csordogált, megtöltöttem a kannákat, felesleges lett volna a csővel az elsárgult gaz között tekeregni. A radar szombat délelőttre tíz és húsz milliméter közötti esőt jelez, hetven százalék, délután öt és tíz milliméter, nyolcvan százalék. Ha jól megy, leesik huszonnégy óra alatt másfél havi mennyiség. Este vihar, éjszaka vihar, vasárnap reggel vihar, hetven százalék. Befogad ennyi esőt a föld? A röplabdának lóttek, írtam a lányomnak Messengeren, arra néha válaszol.

Csütörtökön újabb fekete rigó. Hiányzott a feje. Kedveskedni akar, mondta anyám. Lapát, seprű, Toldi Miklós, ezen végre röhögünk, kerítés menti bozótos. Ott a tegnapi, kérdeztem. Nézd meg, ha akard.

Írt a lányom, elvesztette a fülhallgatóját, amit a tizenharmadik születésnapjára kapott. Hol vesztetted el? Az edzésen még megvolt. Nem akartam veszekedni, kockáztatni, hogy megsértődik, lemondja esetleg a hétvégét. Kamaszodik, néha kitör belőle a kontrollálhatatlan indulat.

Nekem ne kedveskedjen. Ne hozzon ajándékot egy macska. Reninek elmondod? El. Tudtam, ha elmondom, még jobban fog könyörögni, hogy vegyek neki egyet. Vagy fogadjuk be ezt.

Pénteken a radaron megváltoztak az előrejelzések. Lassabban ér ide a front, és észak felé fordul. Félóránként ellenőriztem az applikációt, az nem lehet, hogy megint elkerül minket. Esnie kell, szükségünk van az esőre. A légkondi folyamatosan zúgott, amikor pihentettük, csöpögött a lamellákból a víz. Nem hallottam azóta a kaparászást. A macska is bemászhatott a szellőzőnyíláson, bekúszhatott a csövön a gépig. A motor monoton rezgése, a kiáramló forró levegő vonzza oda?

Az évek óta zárva tartó sarki pékség poros ablaküvegén mutatóujjal húzott széles betűk. *Szeretlek. Szeretlek Kovács Reni.* Vagy hüvelykujjal inkább. Van, ami nem változik. Kamaszkoromban hasonlólt írtam fel a fahíd deszkájára, bicskával véstem a puha fába. A hidat felújították azóta, a deszkákat leszedték. Kovács Reni, a lányom is lehetne Kovács Reni. Lefotóztam neki az ablakot.

Késő délután az izületeim sajogni kezdtek, hasogatott a fejem. Anyám a húszfokosra hűtött szobában ült a karosszékekben, plédbe burkolódzva. A radar negyvenszázalékosra csökkentette a szombati esőzés valószínűségét. Ha nincs eső, és nem oldják fel a locsolási korlátozást, a rendelet alapján büntethetővé válhatunk. A félig leengedett redőnyön át láttam meg a macskát. Lassan, óvatosan közeledett a konyhaajtó felé, szájában piszkosszürke szőröcsomó. Két rigó és egy egér, mivel érdekeltem ki? Azzal a falat parizzerrel és disznósajttal? Miért kuncsorog ételért, ha szerez magának. És egy ilyet akar a lányom befogadni. Anyád nem engedi? Azt gondolja, elhanyagolnám. Hát, nincs is rá idő. Heti négy edzés, hétvégén meccsek. A cica elvan egyedül. És éjszaka odabújna hozzám.

Kirohantam a teraszra. A macska a fejét oldalra fordítva bámult, leejtette az egeret a lábam elé. Rohadt anyádat! Az egér megmozdult, a macska lustán rátette a mancsát. Szédültem, a falhoz támaszkodtam. Vidd innen, kiáltottam a macskának, és arrébb rúgtam az egeret. A macska a hátsó lábára ült, szélesre tátotta a száját. Izzadtam, folyt a veríték a nyakamon, be a pólóm alá, közben a mellkasomhoz mintha egy hatalmas jégtömböt szorítottak volna.

Miért nem kegyelmez meg neki? Élvezi, hogy szenvedni látja? Hogy engem szenvedni lát.

A csaphoz léptem, megnyitottam a vizet, öblösen kotyogott, a cső végén vékony sugárban folyni kezdett. Mutatóujjal befogtam, fokozatosan, lassan nőtt a csőben a nyomás. A macska közelebb jött, nyávogott, kíváncsian nézte, mire készülök. A szemem sarkából láttam, hogy az egér a hátára fordulva rángatózik. A locsolócsövet a macskára irányítottam, és az ujjamat finoman félrehúzva kiengedtem a vizet. A macska azonnal hátraugrott, prüsszkölt, és futni kezdett a kert felé.

Szombaton egész nap esett. Reniért kilencre mentem, nem volt még ébren. Most veszekedjek az anyjával, hogy miért nem ébresztette időben? A ház előtt vártam, járt a motor, bepárasodott az ablak. Hazafelé a kocsi alig beszélünk. Érezte, hogy ő is hibás egy kicsit.

Anyám császármorzsat készített a kedvenc unokájának. A kedvenc ételét. Kedvenc unokájának hívja, és kacsint, mert Reni az egyetlen unoka. Délután négy körül kirohantam a kertbe, megteltek a vízgyűjtők a csatorna alatt, az esővizet két másik hordóba mertem át. A fűgékelt lemosta a terasz kövéről az eső.

Vacsora után a sárkányos sorozatot néztük, Reni a telefonját nyomkodta. Nem érdekel, kérdeztem. Már láttam ezt a részt. Nézzünk akkor valami mást. De nagyi még nem látta. Nekem mindegy. Jövő héten verseny. Aha. Benne vagy a kezdőben? Az edzőtől függ. Meg tőled. Igen, tőlem is. Holnap, ha felszárad a talaj, gyakorolhatunk. Elverlek. Kicsi vagy te még ahhoz.

Akkor vettem észre, hogy elállt az eső. A légkondit egész nap nem kapcsoltuk be, párák, nehéz levegő volt a szobában. Hallod, apa? Anyámra néztem, félrebillent fejjel bóbiskolt a karosszékekben. Horkol? Nem, nem a nagyi. Reni a légkondira mutatott. Motoszkálás, kaparászás a fal mögül. Beköltözött a vérsárkány, mondtam. Reni közelebb húzódott, megszorította a kezem. Valami van ott, mondtam. Biztosan a macskád. Ne hülyéskedj, apa. Bosszút akar állni a locsolásért. Ne hülyéskedj. Megvárja, amíg elalszunk, kimászik a dobozból, átváltozik. Vérengző szörnyeteggé változik. Ne hülyéskedj. Egyáltalán nem vicces. Vagy a menyét. Éjszaka néha bevacokolja magát az autók motorházába, a szomszédnak egyszer elrágta az olajvezetékét. Én nem alszom itt. Ugyan már, nem tud bejönni. De itt van, bent van a házban. Én nem alszom itt, összezárva egy menyérrel. Vagy hogy hívják? Menyétnek. Nem alszom összezárva egy menyéttel.

Mutattam neki a fotót. Ki az a Kovács Reni, kérdezte. Nem érdekes. Akkor? Neked is írhaták volna. Nekem nem. Biztos van egy fiú, aki. Nincs. Aki felírná a nevedet. Apa, semmit nem tudsz rólam. Nyújtotta a kezét, a hosszú ujjait. Tetszik az új körmöm?

Az ágyamban aludt végül, én a konyhában, a laticelmatracon. Hajnalban érkezett a vihar, de csak a felvillanó fényeket láttam, a dörgés hangja nem ért idáig. Nem tudtam aludni, a fűgefaleveléről csöpögő vizet figyeltem, a folyamatosan kékülő eget. Itt van velem a lányom, miért szorítja mégis a görcs a gyomromat? Hanyatt feküdtem a laticelen, mélyeket lélegeztem, benn tart egy perccig, kifúj, benn tart másfél perccig, két perccig, ez megnyugtató.

A kertben nem tudtunk röplabdázni, tocsogott a cipőnk a felázott talajon. Menjünk a parkba, a foci pálya betonjára? Gőzölgött az aszfalt. Reni az ütest gyakorolta, fél óra után sajgott az alkarom. Nem fáradsz, kérdeztem. Legyintett. Mondtam, hogy gyenge vagy, szerencséd, hogy nem meccset játszottunk.

Két vízzel tele és két félig telt hordó állt rendelkezésünkre a nyár végéig. Három-négy napig most nem kell locsolni, kiszámoltam, ez napi tizenöt-húsz liter vizet jelent. Ennek elégnek kell lennie ahhoz, hogy megússzuk felelősségre vonás nélkül.

Négyre ott vagyok Reniért, írta az anyja. A nap úgy tűzött, mintha nem lett volna vihar, még annál is erősebben. A leveleken villogó esőcseppek vakították a szememet. Négyre, kérdeztem Renit. Nem erről volt szó. Nagypának születésnapja van, emlékszel? Nem akartam emlékezni. Lesétáltam a kertbe, és teljes erővel belerúgtam az egyik esővízes hordó oldalába. A fájdalom nem hozott megkönnyebbülést, fájdalom volt, semmi több. A hordóban két szőrös állat lebegett a víz felszínén. Egy pillanatra néztem csak oda, mert felkavarodott a gyomrom, de azonnal tudtam, hogy halottak. Halottnak tűntek abban a rövid pillanatban. Jobbra-balra sodródtak, ahogy jobbra-balra hullámozott a víz a rúgásom nyomán. Öklendeztem, de képtelen voltam háyni. Jót tett volna pedig a hányás, a hányástól elcsúfított mirtuszlevelek látványa. Reni messziről is észrevette, hogy baj van. Ne menj a hordóhoz. És ne nézz bele! Miért, mi van ott? Semmi. Ledugtam az ujjam, de félúton megálltam. Mi értelme volna? Utoljára talán az esküvőnk napján hánytattam meg magam. Másnap hajnalban, miután hazaértünk, és lerúgtam az apósoméktől nászajándékba kapott kínai vázát a komódról.

Apa, mi van a hordóban, kérdezte Reni. Belefulladt a macskád, mondtam. Nem vicces. Nincs is macskám. Ez lett volna a tied. Belenézek. Rendben, nézz bele, de készülj fel a látványra. Ahogy kimondtam, rájöttem, hogy erre a látványra nem lehet felkészülni. Néztem, ahogy a hordó fölé hajol, lecsukja a szemét, és lassan kinyitja. Nem hőkölt hátra, csak a karizma rándulása mutatta, hogy erősebben szorítja a hordó peremét. Ez nem macska, apa, mondta hosszú idő után.

Gereblyével halásztuk ki a menyéteket. Anyám meg Reni, én a hordó közelébe sem bírtam menni. Kifektették őket a fűre, így távolról olyan vékonynak és hosszúnak tűntek, mint egy angolna. Az egyik valamivel hosszabb. Játék közben beleesett a kölyök, mondta anyám. Nem tudott kimászni, az anyja meg utána ugrott. Vagy az apja, feleltem.

MARGETIN ISTVÁN

A PORTUGÁL ROBOT A LEGVIDÁMABB

Amíg anyám él. Mindig így kezdte. Nem mondott végleges nemet, csak megjelölte az akadályt. Amíg anyám él, nem megyek külföldre. Persze sosem ölelte mondta. Ha külföldi szám hívta, még kiitta a kávé, mielőtt felállt a fotelből. Bocs, anya, ez lehet, hogy fontos. Behúzza maga után a kazettás ajtót, csak kint a konyhában vette föl a telefont. Halkan beszélt, elfelejtette, hogy a vízcsap csöpögése is áthallatszik a homokfúvott üvegen.

Ő is letette a csészét, az ajtó felé fordult. Úgy tátogta a fia sablonmondatait, mint harminc évvel korábban az óvodai ünnepségen a karácsonyi verset. Nagyon köszönöm, hogy rám gondoltál, de. Persze, igyunk meg egy sört, ha legközelebb itthon jársz. Még egyszer köszönöm. Tátogás közben elképzelte, hogy megtörik a forgatókönyv, az egyik exkollégának végre van vér a pucájában, és rákérdez. Hogy

van anyád? Meghalt már? Elképzelte, hogy külföldi fejevadászok nézegetik Ákos Facebookját, rakott-e ki gyászbejegyzést. Hogy a fia bőrborítású noteszben számolgotja az éveket.

Kiseb külföldi munkákat azért elvállalt a fiú, pár nap, maximum egy hét. Nem, anya, nem kell átmenned, az a két kaktusz kibírja. Hozott svájci szalámit, finn csokit, észt marcipánt. Nem sokat mesélt, de biztos felmérte a helyeket. Hol éreznél jól magát.

Ő tényleg megpróbálta. Abbahagyta a gyógyszert. Növelte a zsírbevitelt, szalonna, töpörtyű. Ivott is. Negyedéig töltötte a mokaáspoharat, lehúzta, megborzongott. Az első még valahogy lent maradt, a második után szaladt a vécére. A mosogatóba ürítette a vodkás üveget, és leliftezett vele a kukához. Hiába a koleszterin, a vérnyomás, még egy becsületes rosszulletet sem tudott produkálni. Kis szédülés, pár perc ücsörgés a bolyhos kádkielőn, semmi komoly. Makacs vén test, hogy kapaszkodik az életbe.

Két éve temette el Ákost. Néha még csörgött a fiú telefonja. Nem volt szíve lemondani az előfizetését, futotta rá bőven az örökségből. Mi másra költené. Felvette, tessék, Madarász Ákos telefonja. Próbálgatta egy ideig, melyik a jobb, az anyja, az anyukája, az édesanyja beszél? Mindegyik suta, elhagyta, inkább rögtön a lényegre. Köszönöm, hogy gondolt rá, de Ákos sajnos. Igen, baleset. Semmi gond, nem tudhatta. Még egyszer köszönöm. Ha a hívó angolul beszélt, türelmesen kivárta a csöndet, annyit válaszolt, no Ákos. Megértették vagy sem, fene tudja, mindenesetre elköszöntek, thank you, sorry, goodbye. Megfejtette a számokat, amiket kitakartak a képernyő repedései, a hívást bejegyezte a spirálnoteszbe. Vonalzóval rajzolt táblázat, dátum, országkód, rendezetten, ahogy a fiú vezette volna. Plusz hatvanöt, plusz negyvennégy, plusz háromötvenhárom, megint plusz negyvennégy, azt már megismeri, Anglia. Pontosabban Egyesült Királyság.

Főlnyitotta a laptopot, amíg az magához tért, lefőzött egy kávé. Képeket keresett a legutóbbi országról. Milyen szép „kertés ház az egyesült királyságban”, biztos van vendégszoba is, hangulatos hátsó terasz. Jópofa „kocsma az egyesült királyságban”, ide járhatna Ákos esténként az új barátaival. „Elegáns irodaház” és egy „szép park”, ahol ebédszünetben sétálhatna, mint az a vörös hajú férfi a képen. Milyen jól öltözöttek ezek az angolok.

Nem csak telefonon keresték Ákost, csipogott az e-mail, a Messenger is. Megfejtette az értesítések első sorát, a lényegig nem jutott el, az üzenetek megnyitásához kellett volna a kód vagy Ákos arca.

Mobilszerviz nyílt a kifőzde mellett, beóvakodott, a pultra emelte a szatyrát, ki ne lötyögjön a fejtettbab-főzelék, a kolbászszír, és elmagyarázta, mit szeretne. Tudja, a fiamé volt. A szervizes kislány is rögtön a PIN-kódot kérdezte, kicsit rágcsálta a szája szélét, aztán mégis nyomkodott valamit, többet nem jött e-mail, nem csippan a Messenger. A beállításért nem kért pénzt, de megpróbálta rábeszélni egy új üvegfóliára. A képernyőnek valószínűleg semmi baja, pont ez a lényeg, ha valami történik, a fólia törjön, ne a készülék. Talán majd legközelebb, válaszolta, és a kislánynak adta a folpakba csavart áfonyás palacsintáját. A napi menühöz jár, de neki túl édes, cukorizú a lekvár.

Naponta többször ellenőrizte a telefont, tölt-e rendesen, van-e nem fogadott hívás. Ritkulnak a megkeresések, volt, hogy öt teljes hét kimaradt. Főlnyitotta a laptopot, kávé főzött, lapozgatott a füzetben, melyik országot nem nézte még meg alaposan. Egyre sűrűbben futott ismerős fotókba. Sajnálta, hogy nincs meg az összes hívás, de a temetés után hónapokig nem bírta a telefonhoz nyúlni, csak ült a csörgő készülék mellett, mint a gazdáját váró kutya.

Plusz harminchat, magyar szám. Rádadásul az ő telefonján, nem is a fiáén. Perger Norbi, a gyerek egyetemi barátja. Emlékezett rá, családotul jöttek a temetésre, a két kisgyerek is

milyen szépen sírt. Hogy e-mailt kapott az Ákostól. Illetve nem tőle, pontosított gyorsan, hanem a Google-től. Ákos beállította, hogy ha sokáig nem lép be a fiókjába, a Google küldjön neki e-mailt. Pénzügyi információk vannak benne.

Norbikám, magának is van ilyen beállítva? Jobb kérdés nem jutott eszébe. Most már van. És a magáé mikor szól? Úgy értem, mennyi idő után? Három hónap, az az alapértelmezett.

Értette, hogy Ákos miért nem neki küldte a levelet. Megy a facebookozás, a hírolvasás, még a keresővel is elboldogul, azután viszont kifújta tudása. Pénzügyi információkkal semmire nem menne. De miért adta meg egyáltalán a telefonszámát? Mintha tudta volna, hogy ő megy el hamarabb. És miért kellett ennyit várni? Két napot sem töltött soha a mobilja nélkül. Hát manapság még a bencés kolostorban is van internet, múltkor mutatták a tévében. Éjszakára lekapcsolják, ne zavarja őket az imádkozásban.

Norbi feljött vidékről, azt hazudta, amúgy is volt egy kis elintéznivalója. Fekete garbó, ezüstszínű karóra, toporgott az előszobában, mint egy kisfiú. Nem fogadta el a konyakot, amit direkt az ő kedvéért vett, a köménymagos aprósüteményből majszolt el néhányat. Száraz, bolti sütemény, köhögött is tőle, egy hajtásra megivott rá egy nagy pohár vizet. Örült, hogy megvan még a mobil, így sokkal egyszerűbb. Alig nyúlt hozzá, csipogni kezdett a készülék, mint a vonalkódpisztoly nagybevásárláskor. Ezeket kikapcsolhatom, kérdezte. Igen, köszönöm. Tessék idenézni, beállítjuk, hogy a telefon felismerje. Lassan forgassa a fejét, jobbra, le, balra, ahogy a zöld vonalkák mutatják. Kész is. És akkor most a telefon elfelejti Ákos arcát?

Norbi belépett az alkalmazásokba, leírta a lépéseket, a menüpontok nevét és a PIN-kódokat a spirálfüzetbe, magyarázott, itt látszik az egyenleg, ez pénz, ezek pedig részvények, folyamatosan változik az érték, ne tessék aggódni, ez normális. Még új bankkártyákat is segített rendelni.

Köszönöm, Norbikám, de magyarázza már meg nekem, miért nem kerültek elő ezek a pénzek a hagyatéki eljárásban? Azért, mert ezek külföldi szolgáltatók, nincsenek összekötve a zsíróval. Offshore? A blöfföléstől kicsit összeszorult a fenéke, de Norbi komolyan vette a kérdést. Olyasmi. Akkor ez fekete pénz? Lopott? Nem, ne tessék aggódni, Ákos nem volt olyan. Ákos becsületes ember volt. Csak szeretett diverzifikálni. Tetszik tudni, több kosárban a tojásokat, vagy hogy van az a mondás.

Vette a füzetét, kísélt a kórutra, a pénzváltó ablakából másolta az árfolyamokat. Otthon megmutatta az ujjlenyomatát a telefonnak, aztán a pénzes appoknak megint, egymás után. Ennyi dollár, beszorozta Ákos régi iskolai számológépén, forintban nagyon sok. Euró, szorzás, még több. Gyűltek a füzetben a sorok, angol font, svájci frank, SEK, JPY. Vonalat húzott, kiszámolta a végeredményt. Egyesével ellenőrizte a számjegyeket, mint amikor nem jön ki a szúdok. Nem létezik, hogy ennyi. Új lapon végigszámolta előlről. Tényleg annyi.

Honnan volt a gyereknek ilyen sok pénze? És minek dolgozott folyton, ha ekkora megtakarítása volt? Ahelyett hogy végre talált volna magának egy helyes nőt. Vagy helyes férfit, mit törődött volna ő azzal, csak rendes ember legyen. Ennyiből tényleg bárhol élhettek volna.

„Luxusszálloda hollandiában”, „tengerparti villa olaszországban”, „jachtbérlet albániában”.

Egy héten belül megérkeztek a bankkártyák. Lapos, színes dobozokban, nem az itthon megszokott, unalmas ablakos borítékban. Lila, zöld, fekete plasztikkártyák, rajtuk ezüst domborbetűkkel Ákos neve. Nem mert a kisboltban próbálkozni, a közeli Lidlben is ismerték, kibuszozott inkább a Tescóba, Auchanba. Tenyerével takarta a fiú nevét, pittyent a terminál, a pénztáros megköszönte a vásárlást, pontgyűjtő kártyát ajánlott.

Az IKEA-ban negyven órán át égő illatgyertyát vett, esténként meggyújtotta. A laptop mellé állította Ákos fényképét, fehér ing, királykék nyakkendő, a felhúzott orrcimpa mellett nevetőránccok. Portré a vállalkozása honlapjához, ötvenkilenc fotóból választották ki közösen. Fénykép, gyertya, kávé egyetlen csepp konyakkal. Úgyis mindig hideg a lába, hátha beindítja a vérkeringést. Együtt nézegették az országokat. Tetszene neked ez a spanyol kávézó, Ákos, látod, milyen kedvesen mosolyog a pincérlány.

Elnézést, Norbikám, igazán nem akarom zavarni, csak egy rövidke kérdésem, ha lehetne. Úgy hallottam, van az interneten olyan térkép, amin látni lehet a házakat, mintha ott sétálna az ember. Hogy azt hogyan kell. Norbi két nap múlva jött. Miskolcon sétáltak, megmutatta a lakásukat, tizemeletes panel, szép, zöld lombú hársfák. Az a kettő a mi ablakunk, ott a nyolcadikon. Igen, kellemes környék, csak hát néha szűk a lakás. Gdańsk, havas utcák, terek, háztetők, a kikötőben piros teherhajó. Lengyelországban ilyen korán havazik? Nem, tessék nézni, itt van alul, tavaly decemberben készült a kép. Nálunk sem zöldek már a fák. Jaj, tényleg, látja, az fel sem tűnt. És olyan nincs, ahol a mostot lehet látni?

Az első kamera a Trevi kutat mutatta. Némán csobogó vízesés, fehér hab, a főszobor melletti, gyümölcskosarat cipelő istennő feje kilóg a képből. Kapucnis alak a kútnak háttal, feje fölé lendíti a kezét, a repülő érme nem látszik. Fekete esernyős nő hajol a vízhez, belemártja a kezét. Milyen izgalmas, Norbikám, ezek az emberek talán nem is tudják, hogy figyelik őket.

Norbi nem fogadott el benzinpénzt, de a gyerekeknek küldött csokit megköszönte. Mekkorák is? Nyolc és tizenegy. Mielőtt elmegy, Norbikám, hadd kérdezzem meg még egyszer, ugye biztos nem keveredett bele semmibe Ákos? Apró rándulás a férfi orra mellett, mintha tüsszentenie kellett volna. Nem, tessék megnyugodni, biztos, hogy nem.

Megvárta, míg csapódik a liftajtó, aztán bement a kisszobába. Két éve érintetlen dobozok a szekrény előtt, alul a könyvek, céges papírok, felül a könnyebbek, ruhák, apró kacsatok. Egészen kevés holmi, sehol nincs egy becsületes háztartáshoz. Még egy kedvenc bögréje sem volt. Harmincöt évesen is albérlésben, én így szeretem, anya, ha megunom, könnyen tudok váltani.

Kinyitott egy dobozt. Ingek, nadrágok. A zsebekben pár pénzérme, névjegykártya, kifakult blokk. Semmi érdekes. Következő. Kirázta a cipőket, végigtapogatta a pulcsikat, kabátokat, fejfelé átpörgette a könyveket. Semmi gyanús. Egyáltalán, mi lenne igazán gyanús? Kis zacskó fehér por? Színes tabletták? Ugyan már. Még több pénz? Kinyitott egy bőrnoteszt. Összefolyó betűkkel írt sietős jegyzetek, listák, dülöngélő számok, öt évvel korábbi dátumok. Becsukta a noteszt, a gumit rápattintotta a fedelére, visszadobta a többi közé. Választott egy kardigánt a kupacból, a vállára terítette. Milyen jó meleg.

Bruges, piac. Éles zsi bongás, mint a fogócskázó óvodások zaja. Tiszta beszéd válik ki a zsi vajból, a férfi nem látszik, talán pont a kamera alatt telefonál. Fiatalnak képzelte, egyidősnek Ákossal. Nem értette, mit mond, de kíváncsian figyelte a furcsa torokhangokat, az idegen dallamot. Hirtelen elszégyellte magát, lecsapta a laptop tetejét. Mintha kihallgatta volna a fiatal férfit. Kicibálta a legnagyobb fazekat a konyhaszekrény aljából, az erkélyre, a strangcsere után maradt csempékre állította. Kivonszolta az iratos dobozokat. Belebújt a kardigánba, összehúzta a cipzárt. Óvatosan etette a tüzet, egy számla, egy szerződés, néhány füzetlap, ne látsszanak a lángok az utcáról.

Elnézést Norbikám, ne haragudjon, hogy megint zavarom. Hadd kérdezzek még egyet. Nem kell ám feljönni, csak abban segítsen, hogy merre induljak el. Úgy hallottam, hogy az

internet fordítani is tud, beírom magyarul, és mondja nekem angolul, németül, ahogy csak szeretném. Tényleg van ilyen?

Norbi szombatra ígerte magát. Nem, egyáltalán nem gond, szívesen megyek, úgymint szalma leszek aznap. Húslevessel, vadással várta, legalább rendes házi kosztot kapjon, ha már hétvégén rohangál az ő kedvéért. Norbi hálásan kanalazta a levest, másodszor is szedett. Rendes férfi, az ilyennek öröm főzni. Ákos balesete óta csak hosszabb ünnepeken állt neki, meg azon az egy héten nyáron, amikor bezárt a kifőzde. Ő nem is evett, csak gyönyörködött Norbiban. A férfiak nem tudnak szépen enni, ha ízlik nekik, habzsolnak. Talán ebéd után megihatnának egy lusta kávé a szobában, beszélgethetnének. És a munkában minden rendben van? Összerezzent. Ákos telefonja. Nem, a Norbié. Csak e-mail, mondta Norbi, és szószot mert a marhahúsról.

Nem, köszönöm, nagyon kedvesnek tetszik lenni, de benzinpénzről szó sem lehet. Hát jó, köszönöm, Norbikám. Hányas lába van? Összekészítettem Ákos cipőit, nem fogadná el? Megkímélt állapotú, márkás cipők, én nem tudok mit kezdeni velük. Ha magának esetleg nem jók, a kisfiú előbb-utóbb biztos belenő.

Jó napot kívánok, Madarász úr, üdvözlöm. Szólíthatom Ákosnak? A kétszázkilences szoba lesz az öné, érezze magát nagyon jól nálunk. És legyen gyönyörű napja. A nyelvek nagy részére csak írásban fordít a program, beszélni nem tud. Ajmara iksz, amhara iksz, sebaj, legalább nem kell utánanézni, melyik országhoz tartoznak. Az albán és a bosnyák hang akadozó, iksz. A horvát még rosszabb, úgy recseg, mint az a régi rajzfilmrobot. Hogy is hívták? Amelyik a kisbabára vigyázott. Pepe éhes, Pepe enni kér. Hogy szerette Ákos kiskorában a bundás kenyeret. Az észti, lengyel, lett, olasz robotok férfihangon beszélnek, ha már lehet válogatni, mégis jobb volna egy nő. Iksz.

Hétfőn bekukucskált a mobilszerviz ablakán, szerencsére a lány volt bent. Jó napot, kedves, mégiscsak kicseréltetném ezt a fóliát, ha lehet. Kicsit beljebb tolta az ételhordót a pult széléről, baconös-juhtúrós kemencés csusza, nem nagyon folyós, de azért jobb vigyázni. Amíg a lány dolgozott, ő a szatyor lelógó fülét birizgálta. Koppant a törött fólia a szemetesvödör alján, meg is vagyunk. Abban még tudna segíteni, hogyan lehet törölni az összes e-mailt és üzenetet? Megkerült a PIN-kód.

Negyvenkilenc nyelv maradt. Kihúzta azokat, amiket nem ismert. Chichewa, gudzsarati, kannada, maradt harminchat. Még mindig sok. Kihúzta a veszélyes országok nyelveit, a kommunistákat, tizennyolc. A maradék három ázsiai nyelvet. Ahol hideg van, ahol nincs tenger. Haladunk, kisfiam.

Szia, Ákos, jó reggelt! A szokásosat? Most sült ki a kakaós csiga, adhatok egyet? A francia robot tartózkodó. A görög hangszíne szép, de feszesen beszél, mintha híreket mondana. A katalán szomorú, a spanyol vontatott, mint egy iskolai felelés.

Olá Ákos, bom dia! O de sempre? Újra és újra meghallgatta. Dús hajú, barna szemű lányt képzelt a hang mögé, aki beszéd közben végig mosolyog. Egészséges, fehér fogak. Csak így érdemes kezdeni a napot, Ákosom.

Nem merete felhívni Norbit, túl sokat kellett volna magyarázkodni. Végül nem is volt rá szükség, a fapados légitársaság honlapján szállást, reptéri transzfert is tudott foglalni. Ügyvédet is könnyen talált. Igen, a két gyerekre, egyenlő arányban. Liza és Lacika, gondolom, ők is Pergerek, mint az apjuk. Miskolc, Mátyás király utca, a házszámot nem tudom, de odatalálok a térképen.

Ákos fekete sportcipőjét húzta fel, kényelmes, ruganyos talpú, milyen jó, hogy az utolsó pillanatban kimentette a Norbinak összekészített csomagból. Kézipoggyásszal utazott, néhány váltás ruha, tisztálkodószerek, egy-egy megkezdett levél tableta, ha nagyon muszáj lenne. Korán kiért a reptérre, a vámmentesben bóklászott, hogy elüsse az időt. Beleszagolt egy férfiparfümbé. Ez nem létezik. Elsőre megtalálta Ákos illatát. Aztán harmadikra, negyedikre és hetedikre is. Az üveget sem ismerte fel, pedig eltette otthon. Ákos halála után pár hét alatt kifújkalta. Átsétált az italos polcokhoz, levett egy hétdecis Unicumot. Kint biztos nem lehet kapni.

Bemondták a kapu számát. Zsémber hangú nő, az összes géphez ilyenek hívják az utasokat. Semmi mosoly, semmi kedvesség. Hosszú sor állt a kapu előtt. Leült egy padra, kicipzárta a kardigánt, megrázogatta a bal karját. Mostanában mintha zsidbadna kicsit, kisfiam.

TÓTH KRISZTINA

DOB

Éjjel háromkor amikor
legsötétebb az éjszaka
lűktet a csöndben valami
dobogni kezd a ház fala

ta-dam betettek egy mosást
valaki épp most ért haza
berakott egy adag ruhát
dübög az éjjel mellkasa

ta-dam forog a dob tovább
szívhang amit a fal dobol
a gép fémméhében egy
tekerő magzat fuldokol

vagy egy lucskos bundájú lény
egyre gyorsabban menekül
és a pulzusa felpörög
nyűszít a hang aztán elül

ta-dam ta-dam érfal remeg
valaki épp most ér haza
hűvös mellkassal oda hol
legsötétebb az éjszaka

SZÉKELY SZABOLCS

AZ UTOLSÓ ELŐTTI EPIZÓD

Az elfelejtett játékok ünnepén
tömeg gyűlik a promenádon.
Én vagyok minden kiránduló –
mondja a folytatásos álom
narrátora. Ez az utolsó évad,
az évad utolsó előtti része.
Az elfelejtett játékok ünnepén
nézünk a légkalapácsos napsütésbe.
Munkába áll a felkelő nap,
az éjszaka betonját zúzza szét.
Üres a part, egy negyvenes férfi
félmaratonját futja épp.
Üres a part, és senki sem érti,
miért nem alszik, ha tudna még.
A promenádon tömeg várja
a sorozatfinálé kezdetét.

A NÁSZÚT KLIPJÉT FORGATTUK ÉPPEN

Partot érek, tehát most vége van.
A lélekvesztőből kiszállok, megfordulok.
Ez volt az ismeretlen, ezt látom mostantól
mindig egy irányból, mindig innen.

Talpam iszapba süllyed, lábszáramon a víz
feljebb kapaszkodik,
aztán visszahúzódik újra.

Ez egy popdal, Nászút a címe,
nem így képzeltem a hajótörést –
szól a refrén, a forgatókönyv szerint
végig az óceánt kell figyelnem.
Az utolsó sornál elsírom magam.

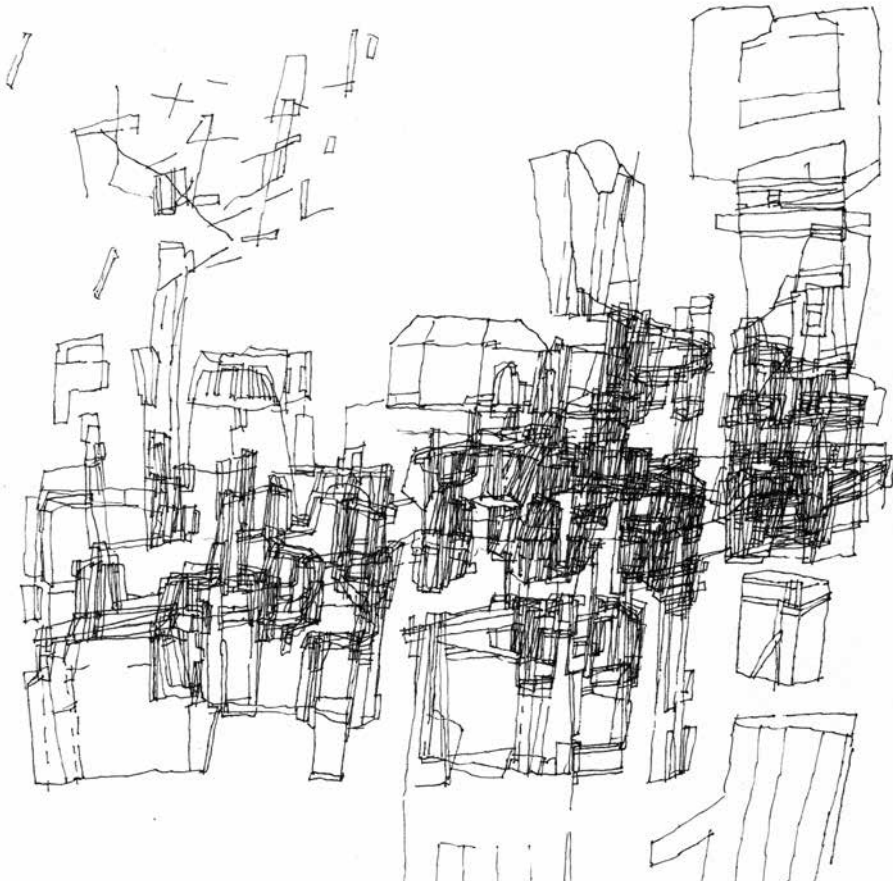
A forgatásnak vége van.

Jó voltam? – kérdezem a stábot,
és aggaszt, hogy tudom a választ.
Miért nem tudok lelkesedni
egy igazán szívzaggató dalért?
A tengert néztem, és nem hazudtam.

Törölgetem a könnyeim a parton,
felerősödik a szél, helikopter érkezik,
kiszáll belőle egy másik forgatócsoport –
természetfilmekesek.

Ezek mit keresnek itt? Szót se szólnak,
mennek tovább a főnyen túl az őserdő felé.
Eszembe jut, és féltékeny leszek,
mint akit most csálnak meg épp:

odabent, valahol, egy golgotavirág előtt,
mint egy hangtalan drón, lebeg,
és nektárba mártja csőrét
egy vöröstorkú kolibri.

KÜRTI LÁSZLÓ

BOROSTYÁN

tegnap ahogy jöttem a januári fagyban,
összekoccantak faágak, reppentek levelek
a fákról, mint tavasszal megriadt bábok,
lepkék. arra gondoltam, mi lehet most veled,
mi maradt még a faképnél hagyott nyárból?
kerülgettem a kukák menti, járdára dobott
fenyőfákat.

– hányat dobtam már én is, te jó ég! mennyi
hasztalan várakozás után, mennyi kegyetlen,
törött dísz, villódzó fény. pörgő szalonpapír,
számtalan sok kifosztott ágon. de jó lenne tudni,
ha hazamegyek végre, hogy te otthon vársz,
nagyon. de nem főzöl, nem kell a kaja,
legyen a *folyton csak evés* – reménytelen
szerelem – másoknak a baja. és a gyerek,
aki már tudja, hogy nem a jézuska hozza
a fát, díszeket, masnis csomagot.
mit mondhatnék? minden varázslat mélyén
ott kucorog a borzalom. műanyag szentség,
ezüsfonal egymásba gabalyodva pörög
a metsző szélben. te meg én, ha visszanézem,
harminc vagy ezer éve vagyunk. még a gimiből.
ki tudja, honnan megöröklött szerelem, barát,
rokon! megcsordult gyanta, s benne a rovar.

PIROSKA

két főbüne van és egy mellékvese-gyulladás. három istencsapás kölyke, két gyerekülés a dinamóval szerelt campingbiciklijén. bűneit elkeni piros szaténruhájával, és a gyerekeket – mert piszkosul rosszak – az esti fürdetés közben. ennyi nevetlen körülménnyel s egy ledugózott üveggel kosarában átvág a gazos szombat esti erdőn. a kölykök ilyenkor vannak az apjuknál láthatáson, kéthetente. sötétlő fák között vonítva szélednek széjjel a jó szimatú farkasok.

DUBÁN KITTI

AKI A MADARAKRA FIGYEL

Nézd meg, foszlik a szám, mondta Angi, és a tükörre hajolva körömnyi darabot húzott le az alsó ajkáról. Összepödörte az ujjai között, majd a lefolyóba ejtette. Megtapogatta a helyét. Nem vérzett.

Csak néhány hete voltunk Madridban, de már szerzett magának állást. Recepció lett. Szerinte ez a legjobb lehetőség rá, hogy nyelvet tanuljon, és új emberekkel találkozzon.

Figyeltem, ahogy készülődik. Általában ceruzaszoknyát meg blúzt vett fel. Nem használt sminket, mert szárítja a bőrét az alapozó, a rúzs pedig egyenesen tönkreteszi a felső hámsejteket.

Én például nem, jelentettem ki az ajtófélfának támaszkodva a mackógyatyámban és a térdig érő pulóveremben. Mit nem, kérdezte nyitott szájjal, miközben azt nézte a tükörben, hogy ragadt-e valami a fogai közé. Nem hiszem, hogy másokon keresztül találnám meg önmagam.

Nem, te a költészetben találd meg, ezért nem is kell keresned. Te csak azért vagy itt, mert nekem segítesz, igaz? Rám vigyorgott, miközben a mutatóujjával felvitt egy kis kenőcsöt az alsó ajkára, majd bekente az egész kezét. Ekcéma, nem múlik, hiába keni. Aztán folytatta. Mert én viszont tényleg másokon keresztül fogom megtalálni magam. Ezt mondta az a guru is, tudod, akihez még Libanonban jártam.

Megvártam, hogy kilépjön az ajtón, és leültem dolgozni. Akkoriban verseket szerkesztettem. Szerettem ezt a munkát, szerettem a spanyol nyelvet, elringatott. Könnyű volt belesüppedni, akár egy fészekbe. Félálomban olvastam a verseket, sokszor nem is értelmeztem, inkább a lüktetés alapján választottam ki, mi jelenjen meg a rovatban. A főszerkesztőnek, Manuelnek ez bőven elég volt.

Néhány óra múlva pihenésképp felsepertem. Nagy adag szőke haj gyűlt össze. Összenyomkodtam kis csomóba, és a lefolyóba tömködtem, a bőrdarab után. Arra gondoltam, hogy odalent lassan megszületik egy Kisangi. Idővel majd ledobok neki egy icipici ceruzaszoknyát, hozzá illő blézert, harisnyát, életközepi válságba csúszott kapunyitási pánikot meg egy pár piros magassarkút is.

Elpakoltam a kencéket. Egyesével beleszagoltam mindegyikbe. Zsíros, nehéz szaguk volt, mint a fagyúnak.

Eolvastam egy verset a madárjósokról, és kijelöltem az erkélyen egy saját templumot, egy négyszögű területet, ahogy a görögök csinálták. Figyeltem, repül-e bele keselyű. A *buitre* jó ómen, az ismeretlen költő szerint.

Nagyanginak hidratáló arcmaszkot vettem születésnapjára. Örült neki, én meg annak örültem, hogy jut majd belőle a kicsinek is. Hoztam egy pastissetet a pékségből. Későn ért haza, lerúgta a cipőjét, aztán lehajolt érte, és a helyére tette. Feltörte a sarkát, nagyon lassan gyógyultak a sebei. A guru szerint ez azt jelenti, hogy nem enged magának elég teret, de valószínűleg csak valami vitaminhiány. A pastissetet elmorzsolgatta az ujjai között, épphogy csipegetett belőle. Csak egy

kupac morzsa maradt utána, meg némi golyóvá gyúrt édesburgonya-lekvár. A maradékot, vagyis a teljes süteménygombócot leküldtem Kisanginak.

Túl sokat dolgozol, mondtam egy novemberi reggelen. A pulton ültem, forró kávéval a kezemben. Fogkefével a szájában mosogatott, a harisnyáján hátul felszaladt a szem. Te dolgozol túl keveset, mondta, a fogkrém lecsöppent a blúzára. Francba, cserélhetem ki.

Amúgy is, valakinek muszáj dolgoznia, ha meg akarunk élni, mondta, és kisuhant az ajtón. Ez egyébként nem volt igaz, a kis lakás bérlését az apja fizette, ahogy korábban Horvátországban a tengerparti nyaralót és Párizsban a szoba-konyhát. Nagyangi hagyta, hogy az apja megvásárolja a szeretetét, és nevetett rajtam, amikor erről kérdeztem. Így legalább szabad lehet, mint a madár, mondta. Szerinte repült, szerintem zuhant.

A vacsorát, mondjuk, tényleg mindig Nagyangi hozta, most a hotelből, Párizsban a kávézóból, Riminiben meg a bárból, ahol először találkoztunk. Ő szárnyalt egy végtelen világ körüli úton, én meg tengerparti városokban fordítottam, néha olyan nyelvekről, amiket alig ismertem. Kerestem a szavak fészekmelegét, de csak lebegni tudtam az idegen kifejezések tetején.

Riminiben a bár napi menüjét fordítottam angolra. Reggelente bementem a konyhára, és a felaprított alapanyagok szerint írtam a táblára az ételeket. Mindig készült valamilyen pite, azt, hogy éppen mivel töltötték meg, meghagytam meglepetésnek. A paradicsomléből általában brude lett, a rizsből pedig fekete rizottó. A többi egyveleg maradt, szarvasgombás tészta és fokhagymás polip. Tolmácsolni egy jogász és egy jogsértett között olyan volt otthon, mint megvenni a boltban a vákuumcsomagolt húst. Ismeretlen nyelvről fordítani pedig, mintha magad törnéd ki a csirke nyakát. Kétkezi munka.

Nem tudom, Angit én követtem, vagy ő ragadott el engem.

A kiadóból hazafelé bementem a Pradóba. Megkaptam a leadott versekért a pénzt, végre tudtam jegyet venni anélkül, hogy a tartalékaimhoz nyúltam volna. Ott voltam egész délelőtt, élveztem a tisztaságot, a fényességet, ami a múzeumokból árad. A hajszálakat és hámsejteket azonnal felseperhetik.

A lakás ajtaja nem volt bezárva, pedig azt hittem, Nagyangi aznap délutános. A fürdőszobában csobogott a víz, és szállt ki a gőz. Mentem át a nyitott ajtókon, mintha örvényként szívna a pára. A mosdókagylóban nedves körömdarabok és apró, fekete szőrszálak, a zuhanyrózsából és a csapból is pereg a víz, Kisangi biztosan elázott. Nagyangi sehol.

Az erkélyen találtam rá, ült a templomomban, törölközőbe csavarodva, vizes haja a fejére lapult. Felállt a lábán a szőr, a hajszálait vékony jégréteg fedte. Attól féltem, széttörik, ha megérintem, mint az éppen befagyott pocsolya.

Károgaást hallott, mondta, kijött megnézni a varjakat, de nem látja őket. Amikor rájuk néz, elrepülnek, sőt mintha folyton repülés közben lennének. Csak árnyak, és ezt nem lehet elviselni. Tényleg voltak varjak az udvarban, a kopár talajon ültek, mint a lehullott pernye. A varjú rossz ómen, mondtam neki, és megkocogtattam a vállát. Visszhangzott, mintha üreges lenne a csontja.

Másnapra az összes haja kihullott. Elfagytak a hajhagymák. A szemetesbe dobta a skalpot, beolajozta a fejét. Amikor elment dolgozni, kivettem a hajcsomót. Akkora volt, mint egy paróka. Porszag szállt belőle, ahogy összenyomkodtam. Leküldtem Kisanginak. Belesúgtam a lefolyóba, hogy utánanéztem, a varjak nem is rossz jelek, a költők pedig cseppet sem értenek a madárjóláshoz.

Nagyangi már aznap este pakolni kezdett, de az utazásra csak hetekkel később szánta el magát. Egyre gyorsabban mozgott, egyre vékonyabbak lettek a körvonalai. Amszterdamban, mondta, állítólag nagyon kedvesek az emberek. Neked is tetszeni fog, ülhetsz a kanális partján a verseiddel, a tulipánok között. Ha valahol, hát az ember egy sík vidéken találja meg legjobban önmagát, a libanoni guru szerint is. Nagyangi csivített és pakolt, a neszesszere egy külön kis bőrönd, az telt meg utoljára. Már alig láttam belőle valamit, csak árnyék volt, ami elsuhant előttem, túl gyorsan ahhoz, hogy ráfókuszáljak.

Nem mentem vele. Szerintem nem bánta, bár ezt nehéz megállapítani, mert átláttam rajta, úgy értem, egészen áttetsző volt már az arca. Itt maradtam Kisangival, akinek helye volt, és szilárdsága. Nagyangi meg végleg kikerült a látókörömből, és szétfoszlott a szélben.

LACKFI JÁNOS

FELTARTÓZTATHATATLANUL

A toronyházak alsó szintjén kivilágított termek,
melyekben futnak-futnak, fekete sziluettként
végtelenítve helyben futnak az emberek,
és közben áramot fejlesztenek, ők tartják életben
az összes épületet, ha egyszer abbahagynák a futást,
kihunyna minden villany, a bojlerok többé nem
melegíthetnék a vizet, az edényekben nem főne vacsora,
elhallgatna a hajszárítók mohó zihálása,
örökös fagyosság uralkodna el a hajsütő vasakon,
a hűtők ellenben szisztematikusan megmentenék
a bennük rejtőző ételeket, ezért kell, hogy fussanak,
soha oda ne érjenek a toronyházak alsó szintjén
az apró sziluettek, ha egyik-másik közülük összeesik,
kiég, lábánál fogva behúzzák egy hűtőházba,
ahol már rengeteg hozzá hasonló, elhasznált bábu
hever egymáson, ők tartották mozgásban ezt a rendszert,
de helyükre újak kerülnek, amint a végkimerültség
fogatlan szája elnyel egyet-egyet. Kivilágított irodákban
ezen meg azon az emeleten, a hatodikon, a másodikon,
a nyolcadikon, matematikai haladvány szerint

szintén emberalakok ülnek, előttük nagy stósz papír, kicsi számjegyeket és betűket rónak a rubrikákba, amint kitöltöttek minden kockát, a lapra pecsétet nyomnak, szignózzák, dátummal ellátják, és átteszik egy másik stósz tetejére, az egyik stósz növekszik, a másik stósz csökken, mintha végtelenül lassú lifttel, milliméterről milliméterre, papírlaponként haladna valaki felfelé, és ezek az apró súlyáthelyeződések összeadódnak, ahogy a vízcseppek csöpögnek a cseppkőbarlangban, finom mészbevonatot hagyva a felületen, melyről leválnak, és a felületen, melyre rápottyannak, ezek a papírélnyi csökkenések-gyapodások is valamilyen rejtelmes módon táplálják az épületek energiaháztartását, talán minden átlibbenő lappal kinő egy hajszál az újszülöttek fején, talán egy-egy cseppel több vér képződik az épp menstruáló asszonyok szervezetében, talán pár hímvarsejt fejlődik ki a férfiaknál, és az idősök bőréről pár pigmentnyi bőrlemezke hull alá robajjal, talán egy hólyagnyi rozsdával több képződik az ezüstszerű zománcfestékkel le kent föld alatti parkoló vasajtáján, s a kihűlt motorral várakozó autók kerekében folyamatosan csökken a nyomás. A romlás és a növekedés észrevétlenül araszol, rejtélyes módon szabályozza az életet, lehet éjjel, lehet nappal, ahogy a közeli folyóágban is változhat a vízszint, de a futópadon állandóan mozognak a fekete körvonalak, és az irodákban is halmozódnak feltartóztathatatlanul a fontos dokumentumok.

CSAKA

Csak a lényeg készíti le a csatlakozást.

Csak a lényeg könnyezik hagymapucoláskor.

Csak a lényeg érzi, hogy örömtől vagy felháborodástól arcába tódul a vér.

Csak a lényeg várja mindig az aktuális folytatást, mi lesz Ceciliával a baleset után, és fog-e José Miguel meztelen felsőtesttel táncolni az esküvőn.

Csak a lényeg fáj, mint a búcsúzás.

Csak a lényegnek kell egy pohár bor meg egy könnyes tekintet, hogy jobban aludjon.

Csak a lényeg feledkezik meg nevetés közben arról, hogy hány éves.

Csak a lényeg kerül elő a szupermarket-emblémás szatyorból.

Csak a lényeg nem rántja ki zsebéből a kezét, ne lássák, kést szorongat-e vagy villanyszámlát.

Csak a lényeg nem kel át a sötét parkon alkonyat után, ha füttyörészést hall a háta mögött.

Csak a lényeg tapogatja meg az alsóatyákat, szárazak-e már.

Csak a lényeg fontosabb, mint a részvétel vagy a győzelem.

Csak a lényeg nem tudja, önmagát látja-e ott vonulni a ballagási csokorral, vagy esetleg a saját anyukáját, a lányát, az unokáját.

Csak a lényeg veszít a súlyából annyit, amennyi az általa kiszorított víz súlya.

Csak a lényegre nehezedik rá mostanában úgy a fáradtság, mint egy kilapult ejtőernyő.

Csak a lényeg érzi magát a hetedik mennyorszámban.

Csak a lényeg nem tudja eldönteni, ő most egy teli pohár, amit félig kiittak, vagy egy üres, amit félig megtöltöttek.

Csak a lényeg nem elemezhető a gazdasági folyamatok tükrében.

Csak a lényeg vágja ki gondosan a paradicsom csutkáját, mert az mérgező, miközben elképzeli, ahogy vérében rákkeltő mikroműanyag darabkák ezrei keringenek.

Csak a lényeg oltja le zárás után a villanyt.

Csak a lényegnek van türelme kivárni a hajnalt, pedig ezek a nyavalyás halak nem harapnak.

Csak a lényeg érzi, ahogy lejtőn lefelé tíz ujjal hajába túr a szél.

Csak a lényeg szédül meg, míg felfújja a gumimatracot.

Csak a lényeg nyúl fel az égre, és eszik vattacukor felhőt.

Csak a lényeg érzi az esővíz tocsogását bűdösödő cipőjében.

Csak a lényeg vakarássza filmnézés közben a fejbőrét.

Csak a lényeg vesz észre egy nyárfapihét egy idegen nő pólóján, valamivel a melle felett.

Csak a lényeg próbálja visszaerőltetni olajos kézzel a bicikliláncot, miközben elegánsan öltözve egy koncertre tartana.

Csak a lényeg rendez el harmonikusan a krizantémokat a más sírján.

Csak a lényeg élvezi a legjobban az első kanál somlói galuskát.

Csak a lényeg nem hagyja el a süllyedő hajót.*

*A záró és egyben ihlető sor Kemény Istvántól való.

**P. NAGY
ISTVÁN**

ÖNIGAZOLÁSOK

Ladányi Istvánnak

Tanárként jól ismertem
a ködbe csomagolt magyarázatokat.
„Családi okok miatt...” Úgy tettem,
mintha érteném,
mintha nem kételkednék az utólag beadott
szülői igazolások és aláírások valóságában.

Aztán évekig nem írtam verset.
Családi okok miatt, mondhattam volna én is,
ha lett volna kedvem igazolni magam.
Hallgatásomnak nem volt pecsétje,
csak egy elkésett vállvonás
és némi papíríz a nyelv alatt.
Mondhattam volna én is, a valódi okok
nem publikusak.
Olyasmik, amelyeket az ember nemhogy
versben vagy vers helyett, de a bizalmasának
sem mondana el – ha akadna, ki bízna benne,
akiben ő bízhatna.
Mert nem csak a gyereknevelés
zörgő hétköznapijai,
a hóvégi pénztárgép-csend,
a munkák torlódó hegylánca,
a másod- és harmadállás
szürke vízesei;
nem csak a stressz, a gyűrött éjszakák,
a párkapcsolati repedések,
amelyeket hangszigetelő tapétával fedünk,
hogy ne hallatsszon át a szomszédba
az üvöltés, sírás, ajtócsapkodás
– mert ezekről még akár írni is lehetne –,
de valahogy makacsul csak nem íródtak meg
azok a versek.

Eltűnt a régi hang.
Maradtak a zörejek,
a ki-kihagyó szívdobbanások.
Fals öngazolás.

DARVASI ÁRON

A PSZICHOLÓGUS

Klára két beteg között saját magát próbálta kezelni. Na jó, a kezelés szó talán nem a legmegfelelőbb, mondjuk inkább úgy, hogy egy szituációs játékkal igyekezett csillapítani szerelmi gyászát. Ez sem igaz. Két beteg között úgy tett, mint aki maga is szakemberhez fordul. Egy éve szakított élete kibekúrt szerelmével. Illetve nem ő szakított. Hanem Máté. Vagyis ő szakított, de csak azért, hogy ne vele szakítsanak. „Kibekúrt szerelem.” Egy romantikus filmben hallotta ezt a szót, ahol a szereplők újra egymásba szerettek. Klára arcán folyt lefelé a könnyáztatta fekete tus, de amikor kimondták a szót, hogy kibekúrt, hangosan belenevetett a sírásba, miközben a macska a mellén dagasztott. Szóval, két beteg között odaképzelte magát abba a szemben lévő fotelbe, amelybe a páciensei szoktak ülni, és elkezdett beszélgetni saját magával. Komolyan vette ezeket a társalgásokat, és mint egy színész, átélte a szerepét, illetve szerepeit; a kérdező elfogulatlan volt, a válaszoló pedig nem beszélt mellé. Mégis, talán pont a helyzet művisége, idézőjelessége miatt, ezek a párbeszéddek sosem nyújtottak tényleges gyógyírt a nő sebeire. Pont a valóság hiányzott, egy másik pszichológus, aki nem Klára. Miért nem mész el végre egy szakemberhez, Klára? A nő ekkor kivett egy csokit a betegeknél szánt, kisasztalon lévő tálkából, gyorsan bekapta, ám mielőtt válaszolni tudott volna, megszólalt a csengő, érkezett a következő beteg.

Klára páciensei egy ideje fogyni kezdtek. Eleinte nem értette, miért, hiszen a szakmában elismerték, megannyi lelket mentett már meg, köztük igencsak súlyos eseteket is. Új beteg nem jelentkezett már jó ideje. Zavarta az üresedő naptár, és nemcsak az anyagiak, hanem a szakma miatt is. Többen álltak fel úgy, hogy még csak a terápia közepén jártak, visszaeső, labilis és zavart személyek, Klára pedig aggódott értük. Olyan is akadt, aki szó nélkül elmaradt. Így amikor a megbeszélte időben Klára a betegére várakozott, hátha mégiscsak betoppan, odaképzelte az illetőt a fotelbe, és szidni kezdte, afféle stresszlevezetőként. Te szar! Te köcsög! Te fasz! Te kibekúrt! Aztán megint elnevette magát, de az újabb szerepjátékot most nem szakította félbe a csengő, és a tálkából egyre csak fogyott a csoki.

Azért maradtak még jó páran, akik nem hagyták el a pszichológust; férfiak, nők, fiatalok, középkorúak, idősek egyaránt. És ahogy minden szakembernek, Klárának is voltak kedvencei. A pszichológust mostanában három betege érdekelte, és pont azért, mert mind a hármukban volt valami közös: a mesterséges intelligencia.

Máté (24) generalizált szorongó, ha társaságban beszélni kell, hányinger kerülgeti, ezért inkább egy chatbottal alakított ki szerelmi kapcsolatot. Állítása szerint a bot mindig figyel, sosem ítélkezik, és mindig az ő oldalán áll. Gépi partnert is létrehozott, akivel VR-szemüvegen keresztül szokott beszélgetni bármilyen témában, legyen az romantikus vagy szexuális tartalmú, sőt még fel is hívhatja, mindezt összvívssz havi nyolcezer forintért, Klára huszonötezer forintos óradíjával szemben.

Livia (44) patológiás gyászoló, édesapját pont akkor vitte el a hirtelen halál, amikor a nő újra fel akarta venni vele a kapcsolatot. A hiányt Livia úgy próbálta pótolni,

hogy betáplálta a programba az apjával folytatott régi Facebook-beszélgetéseit. A bot lemásolta édesapja kifejezésmódját, még humorát is, és a nő bevallása szerint azóta sokkal gyorsabban halad a gyászfeldolgozással.

Márton (36) egykorú Klárával, és ő az, aki megszakította a reggeli szerepjátékot. Két éve hagyta el a menyasszonya, mert beleszeretett a férfi legjobb barátjába. Márton az egyetlen páciens, akit Klára a személye miatt várt, és az első férfi, akit a szakítás óta vonzónak talált. Talán azért, mert hasonlított Mátéra, a volt barátjára. Az a fajta ember, akinek még a kóc is jól áll, barnás borosta, megnyugtató mély hang, erős és szép kezek, édeskés parfüm, egyszerű, de jó stílus, pólón kigombolt ing, és miközben a depressziójáról mesél, mosolyog. Márton annak ellenére, hogy ő is szeretett a pszichológussal beszélgetni, habár nem feltétlen Klára szakmaisága, inkább a nőiessége miatt, úgy érezte, lassan gyógyul, ezért ő is elkezdte használni a chatbotot mint terapeutát. Márton azóta egyre kevesebbet gondol a volt párjára, sőt már randevún is volt. Az alkalom végén aztán a férfi nagy nehezen kibökte, úgy érzi, hogy a bot jobb tanácsokkal látja el, nagyon sajnálja, és köszön minden eddigi segítséget, de nem szeretne többet jönni. Legalábbis ilyen formában. Az üres szobában Klára értetlenül meredt a csokis tálra. Csak ő volt, a csend, na meg Márton édeskés illata.

Klára megszokta, hogy hazafele alig lát napfényt. Általában késő estig dolgozik, és mire végez, besötétedik. Mostanában azonban a megüresedések miatt a verőfényes tavaszi napsütés állandó útítársa lett. A tavaszban mindig van valami újrakezdés, gondolta. Miközben nyitotta a bejárati ajtót, a macska nyávogva dörgölözött a lábához. A nő nem vette le a cipőjét, a kisasztalhoz sietett, leült, felnyitotta a laptopját, és rákeresett a chatbotra. *Miben segíthetek? Kérdezz bármit!* A nő összevont szemöldökkel nézte a képernyőt, a kezei mereven lebegtek a billentyűk felett, a kurzor türelmesen pislogott, a macska közben felugrott az ölébe, a háttérben pedig táncolt a lávalámpa, és csak a dorombolás hallatszott. Kis idő múltán Klára mégis lecsukta a gépet.

Másnap a szokásos reggeli pilatesórájára igyekezett. Évek óta jár ide a három nő: ő, Petra és Ella. Egyetemi évfolyamtársak voltak, de végül csak Klárából lett pszichológus. Petra kávézót nyitott a férjével, közel a Dunához, Ella pedig különböző cégek socialmedia-felületeit kezelte. Gézengúz. Így hívták a kávézót, Klára macskája után, és a pilatest követően mindig ide jöttek. Petra férje, Zoli, kisvártatva meghozta a reggeliket, új menü, mondta büszkén a lányoknak, majd sietett vissza a konyhára. A kávézó teraszán kellemes szél fúj, Ella büszkén mesélte, hogy egy igencsak nívós étterem, a Gyerebe! bízta meg, hogy gondozza a felületeit, Petra pedig vigyorogva nézte, ahogy a két nő jóízűen eszi az új menüt.

- Eddig ez a legjobb Eggs Benedict, amit valaha ettem! – mondta Ella.
- Biztos? – kérdezte Petra.
- Mennyei!
- Valami új recept?
- Ilyen sehol nincs Pesten! – büszkélkedett Petra.
- És Budán?

– Ott sincs!

– Mit tettél bele?

– Na, szóval, ugye tudjátok, hogy egy ideje Zolival kicsit frissíteni akarunk a menün. Voltak próbálkozások, de semelyik se sikerült annyira jól, nem volt egyedi, vagy már másoknál ott volt az étlapon. Egyik nap hazamegyek, azt mondja Zoli, gyere csak, ülj ide, mutatok valamit. Én meg, tudod, táskában, kiskabátban, úgy, ahogy vagyok, leülök, és akkor Zoli elém teszi a menüt. Megkóstolom, úristen, mondom, Zoli, ez micsoda? Azt mondja, fogta, és a Gézengúz összes adatát bevitte a chatbotba, vagy mibe, és azt a feladatot adta neki, hogy ennek alapján alkosson olyan új reggelireceptet, amilyen még nincs Pesten. Beszárás! Érted? Egy robot csinálta, amit most esztek!

Klára kezében megállt a villa, rajta a falattal, félúton a szája felé. Erre Ella izgatottan elmesélte, hogy a chatbot neki is rengeteget segít az arculat-előkészítésben, és korábban is használta már más munkákhoz. Szerinte nagyon hasznos, és amióta kipróbálta, sokkal gyorsabban, hatékonyabban tud dolgozni. Erre Klára visszaeresztette a villát a tányérra, a koccanás pedig odavonzotta a két nő figyelmét.

– Mi az, nem ízlik? – csodálkozott Petra.

A pszichológus kezébe temette az arcát, és zokogni kezdett. Az a fajta sírás volt, ami annyira fáj, hogy néma, az ember csak hüppög, a test pedig fel és le mozog, mint a lift.

– Máté? Még mindig? – ült közelebb Petra. – Klárám, miért nem mész el te is egy szakemberhez? Pont tegnap olvastam, hogy egyre többen használják a botot terapeutának, te is kipróbálhatnád!

Ekkor Klára még keservesebben kezdett sírni.

– Kibekúrt chatbot, de tényleg! – bögte, közben az ujjain folyt ki a tus színezte könny. De most nem nevetett.

– Klárikám, én nem akartam neked elmondani, de most elmondom.

– Te is egy chatbot vagy?

A három nő összenevetett, látszott Klárán, hogy kezd oldódni, habár nem lehetett eldönteni, sír-e vagy nevet, vagy esetleg mindkettőt egyszerre.

– Szóval – folytatta Petra –, múltkor, tudod, amikor Zolival nem voltunk a legjobban, mi is kipróbáltuk a botot párterápiára. Azóta olyan jól vagyunk, mint még soha!

– Remek! – fújta ki az orrát Klára jó hangosan.

– És milyen tanácsokat adott? – kérdezte Ella.

– Direkt olyanokat, amikkel tudta, hogy nem fogunk egyetérteni. Zolinak azt javasolta, hogy vonjunk be egy harmadik felet. Nekem meg, hogy vegyem rá Zolit, legyünk nyitott kapcsolatban.

– Sose mondanék ilyet! – szíjogott Klára.

– A chatbotba bele volt táplálva, hogy milyen személyiségek vagyunk, így direkt olyan dolgokat kért tőlünk, amikről tudta, hogy nem akarjuk majd megtenni. És így juttatott minket újra közös nevezőre... Érted, Klárám? – megsimogatta a nőt, most már mindhárman egymás kezét fogták.

– Legalább próbáld ki! Nem ördögtől való dolog.

– Azt se tudom, hogy kell használni vagy betáplálni, vagy mit csinálni – hümmögött Klára.

– Segítünk! – mondta egyszerre a két nő.

– De csak akkor, ha ezt az utolsó falatot bekapod! – nevetett Petra, majd a villát Klára szája felé tolta. – Itt repül a, itt repül a...

A pszichológus bekapta a falatot, a három nő göndör kacaja pedig átsuhant az utcán, és elrepült a Duna felé.

Beesteledett. Klára állt a szoba közepén, s csipőre tett kézzel meredt a laptopra. A háttérben Dido szólt, táncolt rá a lávalámpa, Gézengúz pedig egy csokis papírral játszott a szőnyegen. Elég ebből, mondta magában a nő, majd leült, és felnyitotta a gépet.

– *Miben segíthetek? Kérdezz bármit!*

– Ki vagy te? – gépelte Klára.

– *Én egy chatbot vagyok, egy mesterséges intelligencia. Az a célom, hogy segítsék neked kérdések megválaszolásában, ötletelésben, írásban, tanulásban, programozásban. Gyakorlatilag bármiben, amiben szöveges formában tudok támogatást nyújtani. Ha szeretnéd, beszélgethetünk is, vagy akár komolyabb projekteken is dolgozhatunk együtt. Te miben szeretnél segítséget kapni?* – még egy mosolygós fejet is odarakott a végére.

A pszichológus tesztelni kezdte a chatbotot többféleképpen is. Az első esetben általános szorongásos problémákra panaszkodott. Ugyan a program jelezte, érzelmekre képtelen, mégis, nagyon is kedves, megértő és empatikus válaszokat adott, továbbá olyan helyénvaló pszichoedukatív információkkal látta el Klárát, vagyis a Klára által megformált klienst, amikkel jó úton lehetne elindulni az adott probléma kezelésében.

A tesztelés második fázisában a pszichológus árnyaltan fűzte bele a problémát a beszélgetésbe, mert kíváncsi volt, képes-e a program diagnózist felállítani, és annak alapján útmutatást adni. Kórmeghatározás helyett Klára azt a sablonválaszt kapta a bottól, hogy ő nem professzionális segítő, és nincs kompetenciája szakmai diagnózis közlésére. *Mélyen belém lett táplálva, hogy tartsam a határokat* – hívta fel a figyelmet újra és újra az AI.

Próbaképpen Klára ezután ellenőrizte azt is, mit reagál a chatbot arra, ha azt állítja, hogy öngyilkos akar lenni. A bot válaszképpen a korábbiakhoz hasonló módon szaksegítség irányába terelte a nőt, miközben információkkal és tanácsokkal látta el.

Mindent összevetve Klára elégedett volt. Habár érzekelte, hogy az az emberi és szakmabeli finomság hiányzik, ami bizonyos helyzetekben szükséges az egyén számára, de mivel a chatbotot nem erre tervezték, ez nem is várható el tőle. Ettől függetlenül úgy gondolta, hogy egy nem túl súlyos problémával küzdő, egyébként tanácstalan személy jó irányba indulhat el problémája megoldásában a nyelvi modell segítségével. És itt Klára magára gondolt. A pszichológusnak még az is eszébe jutott, hogy a későbbiekben a botot diagnosztikai szűrőként is lehetne használni. Egy megfelelően létrehozott programmal felmérési szinten beszélgethetnének a leendő páciensek, akik így hamar választ kaphatnának arra, milyen típusú zavarral küzdenek, és milyen szakembert érdemes felkeresniük. A módszerrel rengeteg teher kerülhetne le a mentális egészségügyi ellátórendszerrel, arról nem is beszélve, hogy a betegek gyorsabban és célzottabban juthatnának el a számukra releváns kezelésekre. Klárának végül két kérdése maradt.

– Hogyan és mikor fogod elvenni a munkámat?

– *Nem kell aggódnod, hiszen a programom nem helyettesítheti a finom emberi megfigyeléseket és érzelmi tölteteket, ezért én inkább kiegészítő segítség leszek számodra, ami egészen meg fogja változtatni a munkavégzésed folyamatait.*

– Miért jobb egy professzionális szakemberrel beszélgetni, mint veled?

– *Bár képzett nyelvi modell vagyok, és ha számszerűsíthető tényekről van szó, akkor kicsi a hibázási rátám, és a terhelhetőségem végtelen, de a hús-vér ember empatikus, meg tud érintődni, képes tudat alatti rezdüléseket átadni, és visszatükrözni az érzelmeket, ami pedig az*

egyik legfontosabb része a mélyterápiáknak. Egy professzionális terapeuta speciális képzéssel és szakértelemmel rendelkezik, amivel segíteni tud az érzelmek megértésében és kezelésében. Egy terapeuta biztonságos és bizalmas közeget biztosíthat az érzelmek feltárására, és bizonyítékokon alapuló technikákat, stratégiákat ajánlhat. Ezen kívül a szakember személyre szabott útmutatást és segítséget tud nyújtani az egyén szükségleteihez és igényeihez igazítva. Segítségével mélyebb betekintést nyerhetsz az érzéseidbe, azonosíthatod a gondolataidat és viselkedési mintáidat, és kidolgozhatsz egy tervet a kihívások kezelésére. Egy terapeutával mélyebben elköteleződhatsz, és szélesebb körű megoldásokat kaphatsz a problémáidra. Ha szorongást tapasztalsz, vagy komolyabb támogatásra szorulsz, a legjobb megoldás, ha felkeresel egy mentális szakembert – és ezen a ponton a mesterséges intelligencia az eddig szkeptikus pszichológust is lenyűgözte.

Klára észrevette, hogy a mező alatt, ahol kérdéseket lehet feltenni, több ikon is található; fájlok és egyebek feltöltése, keresés a weben, satöbbi. Közben Gézengúz már kinyúlva aludt az ágyon. A nő az órát nézte. Hajnali egy. Most kezdjen bele vagy holnap? Túlságosan izgatott volt, így hát szépen sorjában minden Mátéval készült közös képet, videót, Messenger-beszélgetést, sőt még hangfájlokat is betáplált a chatbotba. Kezdetét vette a terápia. Klára eleinte együttműködő volt, és őszinte, nem hagyott ki egyetlen apró részletet sem. Hosszas beszélgetés vette kezdetét, de amikor a bot azt javasolta Klárának, hogy találkozzon másokkal, a nő háritani kezdett, egyéb megoldások után érdeklődött. Hiába indultak el más és más irányba, a program a belétáplált információkat átvizsgálva újra csak egyetlen megoldást látott Klára problémájára: randevű. Végül megadta magát, és megkérdezte a botot, milyen randevüesemények lesznek a közeljövőben, és melyeket javasolná számára. A bot hétvége közeledtével egy csomó eseményt kínált, s miközben hosszan sorolta, a nőnek lecsuklott a feje, és elaludt a székben.

Hajnali ötkor arra ébredt, hogy a macska felugrott az asztalra, és átsétált a laptopon. A tappancsok rákattintottak az utolsó eseményre: sötétrendi. *Gyere és tölts egy felejthetetlen estét nálunk! Randizz sötétben, és hagyatkozz az érzékszerveidre!* A nő nagyot nyújtózkodott, majd hunyorogva közelebb hajolt a képernyőhöz. A randit a Gyerebel! nevű étterembe szervezték, ahol Ella is dolgozik. Az esemény egy órán át tart, az ára tartalmazza a kóstolókat és egy welcome drinket. Gézengúz nyávogott egyet, mintha azt mondta volna, mire vársz? Klára végül megvásárolta a jegyet, és mielőtt befeküdt az ágyba, jó éjszakát kívánt a botnak.

Délután egykor ébredt. Az első dolga volt, hogy a gép elé üljön, és tanácsot kérjen új barátjától. Hogyan nézzen ki? Mit vegyek fel? Aztán észbe kapott. Nem teljesen mindegy, mit fogok viselni, ha vaksötét lesz? De hát a végén biztos felkapcsolják a lámpákat, gondolta. A bot azt javasolta, hogy a sötétben más érzékszervekre próbáljon hatni, mint például az orr. Így hát elővette az egyik legkülönlegesebb parfümjét, és elindult a sötétrendire. A bejáratnál egy kedves hölgy lesegítette róla a tavaszi kabátot, majd egy éjjellátó szemüvegben lévő pincér a sötét terembe vezette. Tényleg vaksötét volt. Óvatosan leültette a nőt egy asztalhoz, a kezébe adta a welcome drinket, majd jó szórakozást kívánt. Egy ideig nem szólt Klára, csak kortyolgatta a proseccót, szokta a sötétet és a hangokat. A mellette lévő asztaloknál már elkezdtek beszélgetni a párok. Körmével a poháron kocogott, amikor ismerős illat kúszott az orrába. Ezer közül is felismerte volna ezt az édeskés szagot.

– Szia! – szólalt meg vele szemben egy ismerős hang.

– Márton! – a pszichológus most már biztos volt benne, hogy ki ül vele szemben, majd nevetve hozzátette: – A végén most én fizetek.

SEBESTYÉN ÁDÁM

SZILVESZTERÉJJEL

Hószórét vedli a kertváros.
Nem gondol többet a rétre,
boldogan terül ki
betongazdája előtt.

Vonszolja magát az idő.
Gyerekek tódulnak
az utcára, kezükben
villámló vessző.
Hét napja sincs,
hogy először suttozták:
Szabadíts meg a gonosztól!

Éjfélig felzabáljuk
az utolsó leölt napot.
Ünnep van. Tudják meg
a csillagok, a zaj lett
a közös nyelv, nem
hallhatjuk a magunk
emelte falak résein
beszüremlő szűkölést.

PÜNKÖSD ELŐTT

Csak vihar volt, eső egy csepp se.
A megtépett fák lombjuk
leszegve hajoltak a földhöz vert
fészkek fölé. Másmilyen erőt
vártunk. Ötven napja telik
jelek nélkül az idő. Már nem
keresünk választ. Lennénk bár
angyalok nyelvén szólók,
a szelíd hatalmat akkor se
értenénk. Kihalt utcákon,
akár eszét veszített próféta,
örjöng a szél, beverve minden
nyitva felejtett ablakot. Némán
ülünk a kulcsra zárt ajtók mögött.
Maradék szavaink féltjük
az értelmetlen üvöltéstől.

JÉGKOR

Földút rohan a semmibe.
Varjúereg bont szárnyat,
éktelenül károg, ahogy
a felszántott rétről menekül.
Pár napja megint láttuk
az erdőszélen okádó
furgont. Valahol gödröket
ásnak, talán a gyerekkor
vesztőhelyét. Havazni kezd,
mint azelőtt még soha,
megállás nélkül szakad
egész éjjel. Reggelre takaró
borít minden nyomot,
eltűnnek a föld kifogatott
göröngyei, a foltok és hegek,
amiket évek óta nem nőtt
be fű. Derült égre ébredünk,
de bennünk a tél tovább dühöng,
míg semmivé nem foszlanak
felhőtakony- emlékeink.
A büntudat kihűl. Belénk fagy
minden indulat, és hiába
fájnak egy életen át, őrizzük
őket, mint dermedt foglyaikat
a kontinenszabáló jégmezők.

SZÜCS SÁNDOR

A KOLERA

Kegyetlen nyarak jártak a mostani esztendőkből. 1830-ban a tikkasztó szárazságot a város marhaállományának pusztulása is tetézte. A marhavész százával sorvasztotta a jószágokat, egész nyáron temették az emberek az elhullt állatokat. Az 1831-es esztendő sem sok jóval biztatott. Az utakon por kavargó már hosszú hetek óta, jelezve, hogy itt aztán réges-régen nem hullott egy szem eső sem. A határban az aratók szomorúan látják az összetöppedt, kiszáradt búzaszemeket, a rövid kalászokat, az alacsony búzaszárat. Az árpa még csak-csak mutat valamit, de a búza.... Az bizony éhínséget jelez.

Rosbach Ferenc dr. aggodalmasan nézegette a háza előtt elhaladó, nyomasztóan üres utcát. Hatvanhét évesen már semmit nem várt az élettől. Nőtlen volt, hivatása hol ide, hol oda dobta Magyarországon. Mire állandó helye lett Abonyban, már túl volt az ötvenen, s úgy vélte, hogy ha eddig nem, ezután már minek megnősülni. Kényelmes állása volt, az állandó fizetés fejében viszonylag kevés beteggel kellett foglalkoznia. Leginkább a birtokos nemesek vették igénybe orvosi tapasztalatát, esetleg a városban élő zsidók, ha már az ő orvosuk, aki csak kirurgus volt, nem tudott segíteni. A parasztok valamiféle babonás távolságtartással kezelték a személyét, s messze elkerülték. „Ha jön a halál, hadd jöjjön, úgysem tehetünk ellenében semmit!” Tulajdonképpen Rosbach is egyetértett ezzel. Annyi halált látott már élete során, hogy megtanulta elfogadni mint az életre pontot tévő utolsó pecsétet. Az persze, hogy mi van a pecsét mögött, őt is izgatta. Mert látni és megszokni idegenek halálát egészen más dolog, mint a saját halál. És hát ami utána jön. . . . Jön egyáltalán valami? Vagy marad a nagy feketeség, az áthatolhatatlan sötétség, az öntudatlan semmi?

Szóval Rosbach doktornak bőven akadt ideje egyéb dolgokra is. Leginkább olvasni szeretett üres óráiban, amelyből azért elég sok volt. Hatalmas, Bécsből hozott karosszékében ülve olvasgatott, néha-néha elbóbiskolt. Közel állt hozzá a poézis, ifjú korában kacérkodott a versírással, de aztán kénytelen volt belátni, hogy gyenge, közepes költőnek lenni nem nagy dicsőség. Inkább gyönyörködött a debreceni Csokonai verseiben, de kiváltképpen Berzsenyi Dániel nyűgözte le, akit soproni tartózkodása során személyesen is megismert. Csodálta a vad, vidéki nemes zabolátlan természetét, kifogyhatatlan életerejét. Soha nem hitte volna, hogy ez a nyers külső mennyire érzékeny lelket takar. Az ellentétek e különös keveredése elgondolkodtatta az emberi természetről, előítéletekről, látszatról és valóságról.

Szokásos elmélkedéséből, vagy inkább elmélázásából, szolgálólánya, Krupincza Ilona határozott, nyers hangja zökkenetette ki.

– Méltóságos doktor úr, levelet hozott a futár, azt mondta, fontos, azonnal olvassa el.

– Jól van, Ila, add ide, majd elolvasom.

– Méltóságos uram, azt mondta, csak úgy mehet vissza Kecskemétre, ha megbizonyosodik róla, hogy a doktor úr valóban kibontotta, elolvasta a levelet!

– Akkor hívd be, Ila, a futárt!

A futár belépett a szobába, kissé meghajolva üdvözölte Rosbachot.

– Doktor úr, elnézést az erőszakért, de Batta főszolgabíró úr parancsba adta, addig nem mehetek sehová, amíg meg nem bizonyosodom róla, hogy a levelet felbontotta, elolvasta!

– Jól van, fiam, legyen úgy, ahogy a főszolgabíró úr akarja.

Rosbach doktor feltörte a lepecsételt levelet, kibontotta, elolvasta.

– Na fiam, most, hogy megbizonyosodtál a felbontásról, elolvasásról, menj nyugodtan!

– Köszönöm, méltóságos uram, indulok tovább Györgyére!

Rosbach kiküldte a szobából Ilonát, s mereven maga elé nézve mormolta: Elkezdődött, amitől tartottam, elkezdődött. A hőség, az elhullás, láttam, előre láttam. . . A nap nem táplál, égetve pusztít. Idő kérdése volt csak. . . Betelt az idő. . .

Batta főszolgabíró levélben utasította Rosbachot a legszigorúbb járványügyi előírások meghozatalára. Keletről olyan vész közeledik, amely nem kímél sem nemeset, sem nemtelent, sem magyart, sem zsidót, sem cigányt. . . Itt a kolera.

Lassan besötétedett. Rosbach kivitte látcsövét az udvarra s a Marsra szegezte. Soha ilyen vörösnek, ilyen fenyegetőnek nem látta. Lánggal lobogott a bolygó, felkészült a halálos

támadásra. A háttérben, távol a déli égbolton, a kígyóra emlékeztető Skorpió körvonalai rajzolódtak ki az éjszaka előrehaladtával.

Másnap jöttek az első jelentések. A hatóság által felállított egészségügyi zárlat körbevette a várost. Fegyveresek vigyázzák a rendet, Abonyba egy légy sem repülhet be. Füstölnek, mésszel fertőtlenítenek. A határban két hazaigyekvő zsidó halt meg, holttestüket mésszel leöntve elföldelték. A városban Bevíz Erzsébet volt az első áldozat. Rosbach kérésére a város földesurai a határban lévő pajtákát átadták ispotálynak, oda szállították a magatehetetlen betegeket. Az orvos tudta, hogy nincs segítség. Itt az emberinél magasabb pusztító erők tomboltak, s válogatás nélkül öltek gyengét, erőset, öreget, javakorabelit vagy fiatalot, férfit, nőt, gyermeket. Mintha a végítélet kegyetlen angyalai tomboltak volna mindenhol. Kétségbeesés, pánik uralkodott, az emberek visszahúzódtak házaikba, s reménykedtek a vész elmúltában. Rosbach doktor a házakat járta, az ideiglenes ispotályokban próbálta a haladók kinyját szerény eszközeivel enyhíteni. Az orvost árnyékként követte Telek Mária, aki lassanként elérte a vénlánykort, s akiről a faluban azt tartották, hogy különleges képességei vannak, érti a csillagok beszédét, tudja, mit susognak a fák, ismeri a mindenféle nyavalyákra való füveket, virágokat, gyökereket.

– No, Mária – mondta neki Rosbach –, lássuk a tudományod!

– Méltóságos doktor úr – felelte az –, itt nem segít az én tudományom, nincs gyógyszer, nincs imádság, semmi nincs. Ami ki van parancsolva, annak meg kell történnie! Nem segít itt semmi, csak az idő. Ami jött, elmegy. A kérdés, olvasunk-e az idők üzenetében? Értjük-e az ég akaratát?

– Jól van, Mari – mondta az orvos –, mi azért tegyük meg, amit tehetünk.

Időközben a vármegye Nagy József személyében új doktort küldött a városba. Az új orvos lelkiismeretesen végezte dolgát, és szívesen vette tapasztalt, öreg kollégája segítségét. Képzett emberként ő is tudta, hogy a járványra nincs ellenszer, egyet lehet tenni, a halállal küzdők fájdalmát mákfőzettel csillapítani. Azután mésszel fertőtleníteni, elkülöníteni, kijárási tilalmat elrendelni, füstöltni. S imádkozni, reménykedni. ... Nagy József erejét megfeszítve dolgozott, de a hatósági munka szinte minden idejét elvette. Kegyetlen intézkedéseket kellett hoznia. A szülők nem vehettek részt gyermekük temetésén, a férj nem kísérhette feleségét a sírhoz, a gyászmiséket kongó templomban kellett tartani. Az elhunytaknak új temetőt kellett nyitni Szőlős, Szele felé. Rosbach doktor pedig csak járta, járta a házakat, ispotályokat.

Egyik este, éppen olvasás közepette, különös érzése támadt. A világ forogni kezdett vele, a gyomra furcsán kavargott, ajkai forrósodtak, s hamarosan ellenállhatatlan hányinger vett rajta erőt. Tudta, hogy itt a vég. Még tiszta tudattal végigfutotta életét. Minden szép volt. Minden jó volt. Életében egyszer megtapasztalta, hogy az ember több, mint ötven, hatvan vagy nyolcvan év. Valaha, gyermekként, amikor felnézett az égre, látta a ragyogó csillagokat, látta az ég különös ábráit, s arra gondolt, mindez nem lehet véletlen. A mennyboltozat végtelenségében neki biztos, kimotozható helye van.

A benne lévő szilárd anyag híg lötytyé változva vitte magával életerejét. A láza is egyre nőtt, félig öntudatlan állapotban, önmagát már kívülről szemlélve arra gondolt, hogy

hamarosan kilép e földi létből. Hűséges kísérője, Telek Mária pontosan tudta, mi történik a doktorral. Nem sírt, nem sajnálkozott. Egy égből jövő sors beteljesedett. A visszatérés nem gyász, nem bánat. Törvény.

Dr. Pataki Valér körzeti orvos hatalmas karosszékében ült szolgálati lakásában. Többször, többektől megkérdezte, honnan van e díszes ülőalkalmatosság. Senki nem tudta. Valaki azt mondta, hogy 19. század eleji bécsi műhely alkotása. Pataki éppen az 1831-es kolerajárvány abonyi történetét olvasta, s közben a világ pusztulásáról elmélkedett. Minden hanyatlík, mindennek vége. Süllyedünk. A világban tomboló pandémia rögeszméssé tette, makacs hitté vált benne a sors változtathatatlanságának gondolata.

Bár nem volt kötelező számára a fertőzött betegek felkeresése, lelkiismerete nem engedte magukra hagyni őket. Valamiféle gyermekkori, régen elsüllyedt hittanórán megtanult kötelességtudat éledt benne újjá. Nem hitt, de tenni akart. Vagy mégis hitt? Maga sem tudta.

Magányos volt, házassága kudarcba fulladt, gyermekei nem keresték, volt felesége újra férjhez ment. Megtartotta rendeléseit, a betegeket ellátta jó tanácsokkal, felírta a gyógyszereket, de tudta, hogy az igazi betegség maga az élet. S az nem gyógyítható.

Egyik nap arra ébredt, hogy ajkait láz verte ki, megállíthatatlanul köhög, s ereje lassan, de visszavonhatatlanul elhagyja. Tárcsázta a kórházi ügyeletet.

Közben megpróbált gyógyszerekkel segíteni magán. Remegő ujjakkal pattintotta ki a levelekből a tablettákat, majd megpróbálta markába szedni az asztalról. Érezte, hogy egyre fogy az ereje, bármennyire is erőlködött, nem tudta szájához emelni kezét. Azután hirtelen valami megmagyarázhatatlan nyugalom járta át. Nagypapja ült mellette, s gyermekkoráról mesélt. „Kisfiam, amikor elállítottak cselédnek a református paraszthoz, az istállóban aludtam, a jászolban, mint a csecsemő Jézus. Hajnalban mindig jött Kálmán bácsi, csavargatta az ujjamat, s mondta, hogy kelj fel, gyerek, az oláhok már tolják a napot! Látod, lassan kilencvenéves leszek. Azért élek ilyen sokáig, mert egyszer láttam az égen a Kisjézust a Máriával. Akkor már tudtam, hogy szeret engem az Isten...” Nagypapját hallgatva eszébe jutott, hogy vele is hasonló történt. Az óvodából jött haza, de közben bement a keresztanyjához, aki hazáig kísérte, megvédve egy várható veréstől, amit a késésért kapott volna. Emlékezete valószerűtlen élességgel idézte fel azt a délutánt. Pontosán látta a házat, amely előtt a keresztanyja azt mondta neki, hogy ha jó gyerek lesz, akkor megláthatja a Jézuskát. Háttal állt a háznak, felnézett az égre, s látta, teljes bizonyossággal látta, amint Mária egy díszes karosszékből ülve mosolyog rá, s egyik kezével a Kisjézus kezét fogta, aki éppen ellépett anyja térdétől.

Akkor jó gyerek volt? S ha igen, jó ember is lett? Akkor ő is sokáig fog majd élni?

Pataki Valér kinyitotta szemét, s végtelen fehérséget látott. Percek teltek el, mire rájött, hogy az a meszelt mennyezet. Lassan érezte a karjából kilógó áttetsző csövet is, érezte, amint a tű enyhe fájdalmat okozva megmozdul a vénájában. Élek, mégiscsak élek, gondolta. Milyen furcsa és különös. Valójában soha nem is gondoltam arra, hogy meghalhatok. A következő pillanatban egy fehér köpenyt látott maga előtt.

– Üdvözlöm, kedves kolléga, üdvözlöm újból ideát!

CSOLLÁN TAMARA

MILYEN VOLT?

Most akkor Balaton vagy Horvátország? Balatonra ne menjünk, kurva drága. Mondjuk, Horvátország is kurva drága, de az legalább tengerpart, megvan az a nyaralásfeeling, hogy tényleg voltál valahol, és nem csak hétvégére ugrottál le fokhagymás-tejfölös lángost zabálni. A horvátországi fotókat ki lehet posztolni, a Balatonon készülteket ciki. Jó, akkor Horvátország. Autóval mentek, a repüléstől félsz, a vonat bűdös, utálsz egyensúlyozva pisilni. A barátod vezet, neked csak nézned kell a tájat, néha megálltok, ő a hátát ropogtatja, dohányzik, te mész, veszel valamit a kúton. Apartmanban foglaltatok szállást, a Bookingon azt írták, beszélt nyelv angol, horvát, where can we park, kérdezed, a néni mosolyog, yes, és az ágyneműhuzatra mutat. Megállapítod, hogy a jól felszerelt konyhában nincs se mikró, se kávéfőző. Aranyos lakás, csak nem a tengerre néz, kinek van arra pénze? Húsz perc gyalog a part, felesleges kocsival menni, a barátod cipeli a strandtáskát, könnyű az út, lefelé víz. A pálmafának nincs árnyéka, három másik családdal nyomorogsz egy sötét folton a sziklafal tövében. Idegesít, hogy a nagydarab faszi a törölköződön ül, utárod a konfliktust, magadban fortyogsz. Vécé nincs, csak egy toitoi, körömmel kinyitod az ajtaját, beszagolsz, lepillantasz, minek pillantottál le, majdnem elhányod magad. Elgyalogolsz a bokrokig, keresel egy fűcsomót, ahol még nincs zsepi. Ég a vállad, elfelejtetted a naptejet, neked mindegy, kreol a bőröd, de a barátod megszívja majd. A parton nincs bolt, nincs semmi, csak egy csávó járkal fel-alá hűtőtáskával, ordibál, hogy kukuruz. A bikinit már a szálláson fölvetted, itt csak a tengerjáró cipődet húzod fel, nem tudod, mi a rendes neve, a magyarok így hívják, tengerjáró. Hideg a víz, otthon mindenki azt mondta, a tenger meleg, inkább kiülsz a szélére, csapkodnak a hullámok. Éhesek vagytok, nem kívánod a kukoricát, a barátodnak meg úgysem elég, visszamentek a szállásra, az emelkedő miatt negyedórával tovább tart az út. Ragadsz az izzadságtól. Végre tudsz rendesen pisilni, letolod a bugyid, szétgurul belőle az apró kavics, a hullámok mosták bele. Lezuhanyzol, zuhanyfüggöny van, irtózol tőle, a fenekedre tapad, hiába lököd másodpercenként arrébb. Úszik a fürdőszoba, a lábtörő kevés, törölközővel itatjátok fel. Bementek a központba, éttermet kerestek, pizza van, vagy tengeri herkentyű, nem rajongsz a királyrákéért, de azt kérsz, tengerparton ilyeneket kell enni. Lefotózod, sokan lójolják majd. A barátod polipot rendel, aznap már nem csókolóztok, vacsora után tesztek egy sétát a tömegben, válltáskádat izomból az oldaladhoz szorítod. Bementek egy szuveníres boltba hűtőmágnest nézni, kell anyáméknak, te anyádéknak, hűgomnak, a két mamának, barátnőmnek, kolléganőimnek, tizenötezer forintot költötök el csak mágnesre. Tíz perc múlva egy másik szuveníresnél vesztek még egyet, magatokat kifelejtettétek. Kitalálod, hogy hajókázni akarsz, meghallgatjátok az ajánlatokat, negyvenezer forint az egész napos túra, búvárkodással, naplementével, szendvicsebéddelel. Lemondasz róla. A barátod telefonja állandóan csörög, melóból hívják, maguktól képtelenek bármit elintézni. Elfáradtok, visszamentek a szállásra, bedőltök az ágyba, éjjel mindkettőtöket összecsiplik valami. Másnap várost

néztek harminckilenc fokban, másfél óra után behúzódtok egy kávéházba. Magyarok ülnek mellettetek, szólsz a barátodnak, ezek magyarok, kötelező bejelenteni, a szomszéd asztalnál titokban ugyanezt tárgyalják rólatok. Kimentek a halpiacra, a rendes piacra, vesztek olívaolajat díszüvegben, szappant, levendulás tasakot, amire a város látképét nyomtatták. A harmadik napon már unjátok az egészet, nincs miről beszélgetni, megnéztétek, amit lehetett, döglötök a parton, mert a víz még mindig rohadt hideg. Legalább most hoztatok naptejet, bekened a barátod hátát, azzal szórakozol, hogy lecsipkeded a válláról a foszló bőrt. Magadon hagyod a tengerjáró cipőt, körvonala ráég a bokádra, a bikinifelsőd pántját szerencsére lecsúsztatod. Rejtvényt fejtessz, direkt nyaralásra vetted, napsütésben nem látszik a telefonod kijelzője. Lassan, de azért eltelik a délután. Reggel korábban indultok haza, mint terveztétek, a barátod felveti, hogy álljatok meg a szomszéd városban, van ott egy amfiteátrum. Rázod a fejed, megkönnyebbül. Otthon mindent kirángatsz a táskából, még nyirkosak a törölközők, nagyon büdös, amíg pörög a mosógép, átnézed a fotókat, kipsztoatsz egy galériát. Másnap a kolléganőid érdeklődnek, milyen volt a nyaralás. Jó, csak rövid, ezen mindegyik röhög, áradoznak, milyen jó színed van, úgy tesznek, mintha a te hűtőmágnese lenne életük ajándéka. A nyaralós képeken száztizenkét lájk van, összességében megérte. Lehet, hogy jövőre visszatértek.

FILIP TAMÁS

SZÁZ

1. Az emlékezés a Voltak Háza.
2. Nem éltél! És ebbe mindenki belehal.
3. Tudom, mi van a barackmag közepén, pedig nincs kalapácsom.
4. Király, tetteted ezt!
5. Láttál már albinó jegesmedvét? És éhen halt keselyűt?
6. Legigazibb nincs. Az igazi nem fokozható.
7. A falusi télnek kéményszaga van.
8. Elbúcsúzzák egymást.
9. Láttad a márványban az aktot. Látod-e a szobor mellében a tejet?
10. A szerelem nem veszélyes. A szerelem halálos.

11. A hóhérszék támlájába szívet faragott az asztalos.
12. A császár új álruhája.
13. Rossz költő. Elrontja még a megíratlan verseit is.
14. Az ösvény alatt egy másik ösvény.
15. A vitorlásversenyt a hajó nyeri meg vagy a szél?
16. Éjjeliőrök trombitálnak. A hajnalnak hárfahangja van.
17. A katarzist én soha nem unnám.
18. Legyen igazságosság. Mondta az Isten?
19. Elfáradt a szél. Megáll, hogy kifújja magát.
20. Zenészek. Vivaldi Meola.
21. Virágba borult fa. Sziromfónia.
22. Felidézlek. Elodázlak.
23. Egy ujjlennyomat évgyűűi.
24. Az év embere? Miért nem az ember éve van?
25. Szerintem az volt kiírva, hogy korlátozott látási viszonyok, de a ködtől nem lehetett elolvasni.
26. Mennyi szabálytalanságot bír el a költészet, és milyen kevés ismétlődést. A zene épp fordítva.
27. Kései siratófal.
28. A *Más hangok más szobákban* szerepel egy Miss Caulfield.
29. Niceéjszaka.
30. Már csak az van, ami a nincsből maradt.
31. Mérnök vagy, szike nem való a kezedbe.
32. Hagytam egy kis vadont a kert közepén.
33. A nincstelennek nincse nincs. A kietlennek kije nincs?
34. Egy kitalált személy elégetett naplóját vittem volna magammal olvasnivalónak. De végül úgy döntöttem, nem utazom el.
35. Gyóntam, és ebbe más is beleélheti magát.
36. Tenyerek nyoma belülről kifelé egy frissen épült házfalon.
37. Két halál. A falban Kőműves Kelemenné, a falra írva Nietzsche híres mondata.
38. A szög hazatalál, amikor beleütik a falba, és sorsa csúcsára ér, amikor ráakasztanak egy festményt.
39. Nem látom a lázas fácskáktól a forró kicsi erdőt.
40. Attól félek, hogy gyáva vagyok.
41. Az utcaseprők védőszentje?
42. El se mentem a tüntetésre, én otthon köhögök a könnygáztól.
43. Rég láttalak, és most se látlak.

44. Csönd-Herceg és Muszáj-Herkules négykezest játszanak a fekete zongorán.
45. Elefant terrible a Paul Celan-boltban.
46. Tavasszal, mikor orrát és gombjait a hóember visszaadja.
47. A király meztelen! Münchhausen kopasz!
48. A füst először eltéved a labirintusban, de végül megköhögteni a szörnyeteget.
49. Manfred Mann arról énekel, hogy egy franciának a szemébe fröccsent a tej. „Blinded by the Lait”
50. Az anyagtalanba felszálltak.
51. Ábel az embersűrűs gigászi vadonban.
52. Lemondhat minden elnök, de a tolmácsnak ehhez nincs joga.
53. A futár-lét legszebb pillanata, amikor zihálva megáll, fejet hajt, és átadja.
54. Különleges hangnemek. Narcisz-moll, Kavafisz-moll, Pompa-dúr.
55. Szent Dezsőnek prédikálnak a madarak.
56. Antoine és Dies Irae.
57. Kharónfogva ülünk.
58. A dinnyehéj és a nikkelszamovár véletlen találkozása a fekete zongorán.
59. Ha jégpáncél fedi, a folyó egyszerre áll és folyik.
60. Világoson sötét van.
61. Szalad a víz Lábatlan.
62. Mivel etessük a kitömött madarat?
63. Életed kockáztatásával rossz vonatra ugrasz.
64. Azt szeretném megmutatni, amit a szarkofágom belső falára írtam.
65. Mindennek van ideje és ideája.
66. Szálanként repül helyére a fészek.
67. Verset olvasni léböjtkúra a regényen hízott szemeknek.
68. Meghámozni a héjat.
69. A tűzoltó nem csenget kétszer.
70. Tengerré sötétülő szem.
71. Különbség két csend között.
72. A szálkák ott belül a fában nem bántják tenyeredet.
73. A Mont Blanc-ról hoztam neked jeget. Most már csak víz, beleöntöm a kávéfőzőbe.
74. Esőnapnak hívjuk, pedig éppen akkor kell sütnie a napnak.
75. Ne zavarjátok Sacré Coeur-eimet!
76. A kékszakállú hercegnek van-e borotvája?
77. Belefojtja a szót még a süketnémába is. Kezét levágja, hogy jelezni se tudjon.
78. Godot úr, színpad!

79. Vándorszínészek, de a kabátjukat egy lebontott kőszínház függönyéből varratták.

80. Jicsin? Rumcájsz lakóhelye, de lehetne kínai városnév is.

81. Chirico-éjszaka. Delvaux-éjszaka. Magritte-éjszaka.

82. Az andalúziai kopasz kutya éji dala.

83. Egy korty Szinva. Egy csésze Bajkál.

84. Virágba derül.

85. Radetzky Vénusz.

86. Ha hátulról süt a nap, árnyékod hamarabb ér haza, mint te.

87. A könnygáz-könnyeket vízagyú mossa le.

88. Nem lehet emlékezni arra, aki halhatatlan. Neki csak jelene van.

89. Pilátus a lábait mossa.

90. Sikátor ad astra.

91. Kesztyűs kézzel bánt. Velem. Engem.

92. Nyílt levél egy ismeretlennek.

93. Az vagy, amit megteszel.

94. Seress művei? Rezső-dalok.

95. Szeretnék találkozni azzal, aki [szövegromlás]

96. Legyen több mehr Licht!

Világos?

97. A kirakatban minden félrecsúszott nyakkendő Lilláról énekel.

98. A föld oly kék, mint egy narancs.

A narancs oly lapos, mint a föld.

99. És mégis mozog a megáll az idő.

100. Küzdöttem, Isten, mondd, hogy bízva bíztaál bennem.

BÉRCZES LÁSZLÓ

KINDERTOJÁS

Na még egyet, gondolja, és levesz a polcra egy kék, milkás mikulást. Jó ronda, de drága, és legyen drága, a kurva anyádat, azt neked. Ezt is gondolja hozzá, és elszégyelli magát. Szokott káromkodni, de más kurva anyját még soha nem emlegette. Nagy levegőt vesz, nyugodjak már meg, biztatja magát, annak a szerencsétlennek nyilván el kell számolnia a mikulászsomagokkal. Hosszú percek óta kering a boltban, a kosara teli narancssal, mogyoróval, százféle cukorkával, minden szarral, ahogyan magában sistergi, de kindertojás sehol. Megáll, gondolkodik. Elnézést, hallja, ahogy

valaki odébb sodorja egy gurulós kocsival. Elnézést, motyogja ő is, azt érzi, mindenki őt bámulja. Körülnéz, az iménti bácsin kívül senki nincs az üzletben.

Adjon még egyet, mondja majd a pénztárnál, amikor látja, hogy a piros mikulászacszkóba nem fog beleférni a fele sem annak, amit a pénztárszalagra pakolt. Majd kettőt adok neki, hadd örüljön, csikorog benne a düh, miközben tudja, hogy azt nem lehet, neki pont azt a csomagot kell visszaadnia, amit kapott. Ami tegnap este persze szétszakadt, amikor kibontották a gyerekekkel. Jó este volt, örültek egymásnak. Milyen rendes a Mikulás bácsi, hogy reggel telitömte a csizmámat, és estére megint küld egy csomó csokit. Nem kell mindent egyszerre felfalni, kisfiam, mondta, játszom itt az apát, gondolta hozzá, de maga is möhön evett, egész jó ez a zselés szaloncukor, sose kóstoltam. Csodálkozott is, mit keres egy szaloncukor a mikulászcsoomagban. Kibonthatom, apa, kérdezte a gyerek, ahogy izgatottan szorongatta a kindertojást. Naná, de hagyd a végére, az lesz a legizgalmasabb. Igen, a papa mondta mindig, hogy a legjobbat a végére kell hagyni, mert az lesz a szájam íze, nevetett a gyerek, és óvatosan lerakta a csokitójást a szőnyegre. A földön ültek, a szoba közepén. Mosolygott, jólesett neki, hogy a gyerek emlékszik a papára. Miért nem lehet rendesen az asztalnál enni, szólt be az imént a gyerek anyja a konyhából, aztán majd minden csupa ragacs lesz, és persze ki takarítja majd fel, nyilván én, tette még hozzá, de ők nem figyeltek rá, csak faltak kacagva. Amikor a kindertojásra került a sor, már nem kívánták a csokit, csak a meglepetés érdekelte őket. Traktor, súgta boldogan a gyerek, ilyenem még nincs, látod, apa, jó lesz most a szájam íze.

A papa nem erre mondta ezt, hanem a dinnyére, jutott eszébe, de nem javította ki a gyereket. A papa tanította neki, ő meg a gyerekeknek, hogy a görögdinnye közepét, a legjobb falatot előre ki kell vágni és félretenni, hogy az legyen az utolsó falat, a szájam íze. Tavaly halt meg az apja, a gyereket nem vitte a temetésre, az anyja azt mondta, hogy nem tenne jót. Értem, mondta, és becsukta az ajtót, akkoriban váltak.

A csomagot tegnap reggel találta az asztalán, a munkahelyén. A szakszervezetis hozta, szólalt meg kérdő tekintetere a kollégája, minden gyerekes kap. Tedd csak el, én is kaptam, pedig a fiam idén érettségizik, őt már a cigi érdekli, meg a csajok, nem a csoki. De ingyen van, hazaviszem, nehogy már itt hagyjam ezeknek, majd megesszük a feleséggel. Azért rendes dolog, suttogta önkéntelen mosollyal a szája szélén. Nemrég vették fel a céghez. A csomag egész nap az asztalon díszelgett, ő rá-ránézett, a fiára gondolt.

Örülni fog a gyerek, szólal meg a pénztáros, amikor fizet. Felnéz, miközben a kártyát keresi, ja igen, ez az a kedves néni, aki mindig mond valamit. Igyekeztem, dűnnyögi, az a kár, hogy kindertojást nem találtam. Hát, későn ébredt az apuka, mosolyog a pénztáros néni, tudja, folytatja, az fogy el leghamarabb, pedig alig van rajta csoki. De hát a meglepetés, az izgatja a gyerekeket, tetszik kérni a blokkot, de ő már kívül az ajtón. Siet vissza az irodába, csak az ebédidőben szökött ki a boltba. Előbb még bezárkózik a vécébe, kapkodva bedobálja a cuccot a csomagba, csörög rettenetesen a celofán, háromszor is lehúzza a vécét, hogy ne hallják a csörgést. Vajon észreveszik-e, hogy hiányzik a kindertojás?

Reggel egy cetlit talált az asztalán. „Kedves Tibor, hozd vissza a tegnapi csomagot, nem mondtad, hogy elvagy válva és a gyerek nem veled van. Azoknak nem jár, bocsi.” Elvagy, egybeírva. A kurva anyádat, azt neked, ezt már akkor is gondolta, nemcsak a boltban, és zsebre rakta a papirost. Ne törődj vele, ez egy marha, szólt oda a kolléga a papírjai mögül, mondd meg neki, hogy már késő.

Kilép a vécéből, belép a szobába, a csomagot az asztalra rakja. Te hülye vagy, jegyzi meg a kolléga, visszahoztad ezt a szart, te tiszta hülye vagy. Vissza nem viszem, jöjjön érte a szak-szervezetis, és vigye a picsába, böki oda a kollégának, de az már nem figyel. Leül, dolgozni próbál. Nézi a csomagot, az apját látja. Alacsony, vékonyka ember, ül a nyári konyhában, előtte egy jó nagy szelet dinnye, görög. A közepét késsel gondosan kimetszi, a tányér sarkára illeszti, enni kezd. Csorog a dinnyelé a szája szélén. Jóízűen zabál, és a szeme sarkából a levágott cikkelyt lesi. Már előre érezni azt az ízt, amit a kés hegyére tűzött utolsó falat ad majd. Nézi a csomagot, a gyerekre gondol, hogy ma nem találkoznak, meg a traktorra gondol, meg hogy meló után mit is csináljon. Meg hogy vajon észreveszik-e, hogy hiányzik a csomagból valami. A szájam íze.

KARAP ZOLTÁN

KARÁCSONY ÉS KÖTÉL

*„Vetéskor okulj, aratáskor oktass, télidőben örvendezz!”
(William Blake: A pokol közmondásai)*

Álltam a kasszánál három méter kötéllel az Obiban, és a rám szegeződő ipari kame-rákat kerestem. Mint egy bankrabló, akiről valószínűleg ez lesz az utolsó felvétel, ami életében készült. Nem mintha üldözési mániám lenne, de ha belépek valahova, rögtön azt keresem, kik és hogyan próbálnak meg kinyírni. Sosem hittem a humanizmus győzelmében, sem a történelem végében, és még a legjámorabb keresztényeknél is láttam már szalmonellás konyhás nénit. Szóval számomra nincs lényegbeli különbség az őserdei vadon és egy Michelin-csillagos reggeli között. Antik és felvilá-gosult őseinket egyaránt a nyilvános kivégzések trenírozták az erkölcsös életre – azt hiszem, ez mindennél többet mond az emberi empátiáról. Az állatokkal ugyancsak hadilábon állok. A természetben visszatükröződő idillről eddig még senki nem tudott meggyőzni, én ugyanis kizárólag a túlélés miatti rettegést láttam mindenhol. Azt a folyamatos kétségbeesést, amit a természetfilmek romantikus zenéi és andalító hangú narrátorai szoktak isteni rendként bemutatni.

Most biztosan azt mondják, tessék, megint egy narcisztikus hipochonder, és ebben maguknak igazuk van. De higgyék el, eddigi életem során egyszer sem a haláltól féltém, hanem attól, hogy apró, szégyenteljes és banális *hibákkal* teszem tönkre az életemet. Nem egy, a történelem színpadán véghez vitt hőstett, hanem egy pe-nészes légkondicionáló fogja a vesztemet okozni. Vagy egy olyan gyógyítható, de gondatlanságból nem időben diagnosztizált betegség, amely az utókor számára bizonyíthatóan a műveletlenségem következménye. Mert abban mindig is biztos voltam, hogy pontosan úgy halunk meg, ahogy élünk. Rossz szokásaink büntetéseként, mely után a jövő tudósai bizonyára részvétellel vegyes cinizmussal fogják meg-mosolyogni száználmas kis végünket. Kivéve az öngyilkosokét. Az öngyilkosokban

van valami titokzatos szavatossága, az emberi szabadság metafizikájának kimondhatatlan és fenséges méltósága.

Közben a kosárból, mintha a világ legtermészetesebb dolga volna, kivettem a szalagra a kötelet. Se előttem, se mögöttem senki. Csak előttem. Egy huszonéves molett pénztáros fekete keretes szemüvegben, vörösre festett hajjal. Vajon hányan szánják rá magukat hozzám hasonlóan karácsony közeledtével?

– Jó estét. Ennyi?

– Ennyi.

Mit is mondhattam volna? Hogy az egészben a legmeglepőbb, amire tényleg nem számítottam, hogy ilyen érzés lesz megélni az elengedésre? Persze, mit veszíthettem volna, ha belekezek neki... képzeld el, ahogy ülsz az IKEA-fotelodban, az öledben a gyerekekkel, olvasod századjára ugyanazt a mesét, amit már neked is meséltek úgy negyven éve, és ahogy ragad le a szemed, átjár valami olyan mély nyugalom és megbékélés, hogy szinte szó szerint megfogalmazódik benned a gondolat, de nem tudatosan, hanem minden porcikádból felszakadva, hogy ennél nincs és nem is lehet tökéletesebb alkalom a halálra. Aztán felriadsz, hogy elbóbiskoltál, a gyerek a fürdőszobában tekergeti a mosógép gombjait, közben a feleséged meg a kutya megérkeznek a sétából. Feltápászkodsz, és rászánod magad, hogy végre pontot tegyél egy régóta húzóódó dilemmádra. Valahogy így kerültem ide, kedves...

– Számla lesz? – zökentett ki gondolataimból a pénztáros, akinek neve a pólójára volt írva, de szemérmességből nem akartam leolvasni. Ehhez képest egy ideje az „Andrea” feliratba révedtem.

– Nem szükséges, köszönöm.

Mások még ilyenkor is gyűjtik a számlát?, méltatlankodtam. De hát, miért is ne tennék? Elővettem a tárcámat, és gátlástalanul kinyitottam előtte.

– Kártya? – kérdezte.

– Kártya, igen – feleltem.

A kijelzőn megjelent az összeg.

– Ide? – kérdeztem, mintha nem tudnám.

Valamiért mindig jólesett csevegni vadidegenekkel.

– Ott, jó lesz.

Volt egy régi kollégám, aki szinte bármilyen dialógust képes volt verbális előjátékká formálni. Őt juttatta eszembe ez a mondat. Úgy tettem, mintha ő lennék, és megállapítottam, hogy a pénztáros voltaképp finom szexuális utalást tett irányomba. Kicsit megmozdult a pulzusom. Rég éreztem hasonlót. Erre a terminál hirtelen kiadagolta magából a blokkot.

– Elfogadta? – kérdeztem tárgyilagosan, ügyetlenül folytatva az egyre perverzebb ismerkedést, hiszen el is utasíthatott volna.

– Igen – felelte Andrea a legnagyobb szakmai komolysággal.

A lakásunkhoz legközelebbi közértben van egy ötvenes nő, aki miután beütött mindent, és közli a végösszeget, a mutatóujjával mindig megdörzsöli a bajuszát. Mintha ezt akarná mondani, csak nem meri: az anyjába a jóistent, hát hogy lett ez ennyi? Pedig ennyi, hisz most adtam össze. Aztán rám néz, mintha attól félne, mindjárt újra fogom számoltatni vele az egészet, mert nincs nálam ennyi pénz, és ott kell hagynom majd egy-két joghurtot, felesleges nassolnivalót. Most viszont nem volt mit újraszámolni. Minden egyértelmű volt. Kerestem Andrea tekintetét, hogy elbúcsúzhassak. Rám se nézett.

Letépte a blokkot, keccses csuklótartással felém nyújtotta, és így szólt:

– Kéri?

Nem szívesen utasítottam volna vissza, de őszinte akartam vele lenni.

– Nem. Köszönöm. Vagy tudja mit? – szakítottam félbe saját magam, mert egy kicsit még élvezni akartam ezt a távolságtartó, mégis egyre intimebb magázódást. – Elteszem emlékébe.

Beleharapott az ajkába, és a haját kissé hátradobva elfordult a mögötte lévő önkiszolgáló pultok felé. Ha jól betűztem a testbeszédét, valami ilyesmit üzent: Uram, legközelebb azoknál az önkiszolgáló kasszáknál szerezzen emléket magának. Megértően elmosolyodtam, az isten szerelmére, elvégre mindjárt karácsony, elnéztem abba az irányba, amerre ő, és akkor megláttam a másik vörös hajú nőt. Úristen! A kedvenc kasszásomat. Eredetileg nála akartam az egészet végigcsinálni. Valamiért még látni akartam őt utoljára, és akartam, hogy lássa, készen állok. Tulajdonképpen ezért jöttem pont az Obiba, és nem máshová, csak zavaromban elfelejtettem. De hogy felejtettem el? Íme egy újabb egyértelmű jele a visszafordíthatatlan szellemi és testi hanyatlásomnak! Hogy is hívják? Zsuzsa? Vagy inkább Enikő? Legutóbb az autónkhoz vásároltam pár apróságot. Jégkaparót, ablakmosó folyadékot, zároldót meg egy óceános illatosítót. Emlékszem, eredetileg az újautó-illatot kerestem, de végül kibékültem az óceánossal. Akkor sem voltak túl sokan, sőt egyetlen kasszánál sem volt vendég, és nem viccelek, három kasszás hölgy közül választhattam. Álltam a kosarammal, amit az ember úgy húz maga után, mint egy elromlott csattogós lepkét, ők meg szinte ugyanabban a pillanatban emelték rám súlyos pillákat, és én egyből tudtam, hogy csakis a kedvencemhez megyek, és senki máshoz. Mindig őt választom. Amikor elindultam felé, elvörösödött, és a szomszéd kasszásra nézett, aki erre hátat fordított neki a forgószékeiben. Mintha azt mondaná: Gratulálunk, megint megnyerted a stírólós pasit. Imádtam a vele folytatott szűk dialógusokat, melyek kerültek minden sallangot, mégis amilyen puha, érzéki ritmusban helyeztem fel a szalagra a termékeket, ahogy szinte a keze alá dolgoztam, az maga volt a tantra. Egyedül nála fizettem készpénzzel. Nem azért, hogy védjem bankjegyeimet a digitális diktatúra törekvéseivel szemben, hanem mert így egyenesen a tenyerébe nézhettem, amiből minden titkát kiolvashattam volna. Persze mindig gentleman maradtam, és csak arra figyeltem, nehogy átverjem. A matek ugyanis sosem volt az erősségem. Általánosban az iskolapszichológus diszkalkuliásként diagnosztizált. Végre valaki vagy legalábbis valamilyen lettem, jelentettem be büszkén otthon. A szüleim azonban hallani sem akartak ilyen úri huncutságról. Majd ők megmutatják! És mit kaptam tőlük az első biciklimmel? Számozás lakatot. Akkor is karácsony volt. Azt mondták, ha megjegyzem a számot, akkor a doki egy sarlatán. Az osztálytalálkozókon azóta is emlegetik, hogy én törtem fel a leghamarabb bárki lakatját. Mert ha már a számok nem mentek, megtanultam érezni a fogaskerekek ritmusát. Amikor a kezembe vettem egy számozás lakatot, olyanná váltam, mint akik a földet lefedő energiarácsokat, vízereket, emberi aurákat meg a halottak lelkét érzékelik. Behunytam a szemem, és nem számokat láttam, hanem mozdulatok történetét, melyek nyomot hagytak a vasban. Ezt a barátaim úgy mondták: olyan tolvajnak születtem, akinek minden áldott nap el kell lopnia a saját biciklijét. Mert azt a három számot én sehogy sem tudtam megjegyezni. Most meg egy kötéllel álltam ott, ráadásul a rossz kasszánál. Egy rossz történetben. És nem éreztem semmit. Elfogott a pánik. Talán sztornózni kellene az egészet, és előlről kezdeni mindent Zsuzsánál. Vagyis Enikőnél! Nem hiszem el, hogy az egész tervem ilyen banális hibán csúszik el! A rohadt életbe, üvöltöttem magamban, és erre

visszhangként belém hasított egy külső éles hang. Csecsemősírás volt. Túlságosan ismerős. És túlságosan közeli. Felemeltem a fejem.

– Itt vagyunk! – integetett a feleségem.

Már csak ez hiányzott, mondtam magamnak; hát igen, most aztán csúnyán lebuktunk, mondtam magamnak ismét, pedig meglepetés lett volna. Direkt kértem, hogy maradjanak a parkolóban. Maradjanak a kocsiban, mert egy perc az egész. És akkor megláttam a kisfiamat. Szaladt az anyja elől, ahogy a dacoló, hisztérikus gyerekek szaladtak a '90-es évek óvszerreklámjaiban, de én már egyáltalán nem szörnyecskeként, hanem valóságos Kisjézusként tekintettem rá, és hallani sem akartam semmiféle védekezésről, miközben ő is meglátott engem. Jólesett volna egy kis biztatás, de hiába kerestem a kedvenc pénztárosom tekintetét. Vajon most csalódott, hogy nő vagyok? És hogy ennek ellenére ilyesmiken jár az eszem? És akkor láttam, hogy végre elmosolyodik, de nem rajtam, hanem a fiam láttán, aki egyenesen felé szaladt.

– Hát ez? – kérdezte a feleségem sápadtan.

– Gondoltam, színben ez illik hozzám a legjobban.

– Nem tudom... Milyen volt még?

– Fehér, piros-fehér, kék-fehér.

– Csak? – hitetlenkedett.

– Vékony, közepes, vastag.

Kicsit gondolkodott, mintha lefagyott volna, mint a közös laptopunk, amit már régóta nem indítottunk újra, és hiányoznak róla a frissítések. Ösztönösen a nyakamra tévedt a tekintete. Szép vastag nyaka van. Iszik?, kérdezte a nagymamája, amikor először látott fotót rólam tizenöt évvel ezelőtt. Nem, vágta rá a feleségem akkor és ott, mire a nagymama megnyugtatóan szóról szóra ugyanazt mondta, amit most ő:

– Akkor jót választottál.

Odaszaladt hozzánk a fiunk. Felkaptam, és büszkén mutattam Zsuzsának. Igen, száz százalék, hogy ez a neve, mondtam magamnak. Vagy Krisztina? De már egy másik vásárlót szolgált ki. Szívbe markoló érzés volt, hogy nem oszthattam meg vele ezt az örömet. Persze, eleve olyan tíz-tizenöt évvel idősebb lehetett nálam. Mégis vonzott, üldözött, mint egy társadalmi célú hirdetés, egy nemzeti konzultáció; egy kémszoftver, egy őrangyal, egy jószágos démon. Ránézésre is minimum kétgyerekesnek tűnt, de lehet, hogy három. Egy igazi ősanya, akinek nemhogy sikerült megőriznie a bájait, de hozzá képest az egygyerekesek is csak félistennők, gondoltam. És akkor megvilágosodtam: az ördögbe is, hát pontosan ez az én nagy melankóliám gyökércsakrálja! Ez az én háromméteres kötelem kétségbevonhatatlan értelme. A kipipált reprodukciós küldetés utáni lassú és céltalan apokalipszis. A megváltás utáni nihil. Az egyfeleséges, egygyerekes, egyéletes apabuddhizmus. Az ismétlés ismétlésének jelentéktelensége. De ha még egyszer új életet kezdhethetnék? Ha feloldhatnám ezt az önként vállalt morális és szexuális sterilítást? Ha Noéhoz hasonlóan én is benépesíthetném a földet vagy legalább ezt a kis országot? Akkor biztosan nem érne utol sem az életközepi válság, sem a kapuzárás pánik! Nem lenne rá időm, a szentségit!, állapítottam meg magamban, mire két fiatal lány integetni kezdett felénk az információs pultból. Elinultunk feléjük. Akár az én lányaim is lehetnének, futott át az agyamon, persze nekem már sosem lesznek lányaim, zártam le magamban a témát, és próbáltam nem olyan savanyú képet vágni, amelyet a magányos vénlányok és agglegények szoktak hasonló helyzetben. Akár a következő feleségeim is lehetnének, jutott még eszembe, ahogy egészen közel értünk

hozzájuk. De ők egyetlen pillanatra sem vették le a szemüket a fiunkról. Kaptunk tőlük egy obis lufit. Ingyen. Nyilvánvaló volt a Teremtő szándéka: itt és most, egyszer és mindenkorra be kellett érnem ennyivel.

Kezemben kötél, a feleségem kezében a gyerek, a gyerek kezében lufi. Ezek voltunk mi. A profán szentháromság. Aztán bumm! Máris folytatódott a bömbölés. Nincs az a karácsonyi zene, amit ez a hang ne tudna szétflexelni az ember agyvelejével együtt, állapítottam meg, miközben a lufi szétszakadt darbjait kidobtam egy kukába.

– Nézd mit vett apa?! – kiáltott fel a feleségem olyan lelkesedéssel, mintha egy rajzfilmet vagy egy Alzaponthu-hirdetést szinkronizálna. – Meglepetésnek szántuk, de most már elmondjuk, hogy... tudod, hova megyünk?

– Nem tudod – kiáltotta torkaszakadtából a gyerek.

– De én tudom – mondta a feleségem.

– De akkor nem! – üvöltötte még hangosabban a kisember.

– Megyünk kipróbálni az új, kék szánkódat. Jó?

A gyerek a szánkó hallatán abbahagyta az ordítást. Egy utolsó könnycsepp még végigszántotta az arcát, de a szemében már a mennyei ígélet fantáziaképei tükröződtek. Kinyílt előttünk a mozgójátó. Kiléptünk a decemberi havazásba, mintha egy spagettiwestern hősei lennénk, és egytől egyig kinyírtunk volna mindenkit magunk mögött. Az egyik kezemmel a kötelet szorítottam, a másikkal a zsebemben lévő slusszkulcsot. Az elektromos zár feloldására az autónk indexlámpái megvillantak. Felnyitottam a csomagtartót. Bedobtam a szánkó mellé a kötelet. Tökéletesen passzolt hozzá. Aranyvasárnap volt. És határtalan az élet.

KISS LÁSZLÓ

TÉLI SZÜNET

Kezdődik az óra, földrajz, számonkérés a tájegységekből, sorra járulunk a falitérkép elé, Magyarország vízrajza és domborzata,

zöld és barna színek: a hazánk,

előző este a Nagy világtlaszt tanulmányozom, mindig ezt nézegetjük otthon, album méretű szürke test, színes oldalak színes állatok rajzaival, krokodil: Nílus; tigris (plusz Sandokan): Malajzia; kacsacsőrű emlős: Ausztrália, a könyv legvégén hangyabetűk sorakoznak, millió városnév és a koordináták, huszonnegyedik oldal F2, hol található Ufa, micsoda név, felröhögünk tesómmal, folyamatos lapozás, keresés, surrognak a lapok, sístereg az olaj a serpenyőben, anya paradicsomot szeletel, rövidesen asztalhoz ül a család.

A falitérkép beszerítja a táblát, a tanár úr a tájegységeket sorolja, csapkodjuk a vado-natúj vásznat, mert stopperral méri az időt,

a legjobbakra ráparancsol, fordítsanak hátat a térképnek, zurück, zurück, így folytatódik a felelés,

ez már nem játék, hanem háború, nem a táblánál állok, nem háttal a térképnek, pálcával a kezemben, hanem a lövészárokban taposunk a sarat, kúszunk, mászunk, vetődünk, és amikor tisztán látni a célpontot, elhajítjuk a kézigránátot, futás, futás, futás.

Páramentes időben kivehető a hegyek a harmadik emeleti konyhaablakból: az ott már Románia. Halványkék, hősipkás gúlák, alacsony gerincek és éles sziklák láncolata, mintha őskori nagyállatok vonulnának néhány kilométerre tőlünk.

Míg lent szalad a laszti, ott medvék, farkasok járnak a szurdokot, míg idefent csöndesen duruzsol a konvektor, odaát reszket a vándor a dermesztően hideg szélben.

Minden történelem, magyarázza a tanár úr, és rettegünk, hogy felszólít, mert hiába készülünk, ha nem értjük a leckét, nincs ötös, és nincs ötös akkor sem, ha értjük, de nem tanulunk. Jó jegy annak jár, aki felkészült, és tudja, miről beszél.

A minden józan mérlegelés szerint is erős közepes Fecó felel, és mint akinek száznolcvan fokos fordulat állt be az életében, sziporkázik, összeszedett, okos, hiba nélkül, lendületesen mondja a világháborút,

hitetlenkedve összenézünk Andrissal,

Fecó már-már szaval, előbb megnyitja a második frontot, utána partra dobja Normandiában az amcsikat, végül átcsúszunk negyvenötbe, és máris felszabadul az ország.

Andris alig hallhatóan hűmmög, én lesütöm a szemem, a tanár úr hosszan csócsálja a szemüveg szarát, bólogat, a megrágott szemüveg visszakerül az orrára, tollért nyúl, kattint, a toll hegyét a napló megfelelő rubrikájára helyezi, és megnyomja, legyen neked is karácsonyod: négyes.

Fecó kimelegedve, arcán piros rózsákkal halad a padok között, összenézünk Andrissal, ez nem ötös volt, hanem hetes, de minimum csillagos ötös, hátrafordulok, Fecó a helyén, előhalássza az ellenőrzőt a lila táskából, maga elé teríti, fölébe görnyed, és komótosan írni kezdi az érdemjegyet.

Napok óta az jár a fejemben, vajon hogyan karácsonyoznak majd Fecóék, most, hogy eltemettük az anyukáját,

előre nézel, mondja a tanár úr, a felelet utáni felszabadult sóhaj elül, gubbasztunk a padban, ünnep előtti csönd.

A nagyszünetben balhé, Andris verekszik az aulában, csattognak a szandálok a csempézett padlón, iga bá választja szét a feleket, egy koki ide, egy tockos oda, meccs lefújva, mindenki mehet a dolgára.

Andrist én kísérem fel a termünkhöz, a büfénél még fűjtat, de az első emeleten már lenyugszik, politikai természetű vita fajult ütészváltásig, tízóraira sorakozott az évfolyam, amikor Andris azt magyarázta a körülötte állóknak, hogy épelméjű ember nincsen, mindenki van valami gikszer, még az öreg Kádár, és mutatóujjával a halántékát böködve mutatta, még az öreg Kádár is gyagya volt valamennyire, amire egy srác a béből nekirontott, mert az apja a pártbizottságon dolgozott, és pontosan tudta tőle, hogy Andris hülyeséget beszél, ebből lett a harapás, a hajtépés és a fogorvosi rendelő előtti boks, amit végül iga bá oldott meg igazságosan.

Andrisék a szomszédos tömbben laktak, sokszor átugrottam hozzájuk, de nem tudtam tiszta szívből támogatni a közéleti nézeteit, nemcsak mert volt egy rokonuk Németben,

akiről mindig elmondták, hogy tókés országban él, és akit egyszer én is megpillanthattam, iskolába indulás előtt, a fogát mosó Andrisra várva, nyílt a vendégszobaajtó, és egy hajsütött néni alakja jelent meg az előszobai homályban a *Biscaya* zenéjére, elegáns pizsamát viselt, és arra gondoltam, ebben a menő köntösben kortyolgatja a kávéját az NSZK-ban, ha fölkel, és utána minden jól megy egész nap, meg bekapcsolja a színes tévét, ahol betelefonálás műsort adnak, golyókról kell megmondani a versenyzőknek, hogy jobbra vagy balra irányítsa-e őket a letakart szemű játékvezető.

Családi vonatkozások is gátolták a véleményközösség kialakulását Kádárról, mert nagytata időnként kiugrott Leningrádba, ahonnan termelőségvetkezetes társasjátékkal és tankkal érkezett haza,

ezeket tologattuk a szőnyegen tesómmal, a tank tornyában sisakos katona őrködött, és amikor jelzett, a tankban ülők megindították a lövegeket a vár felé, amiben állig felfegyverzett lovagok éltek, és a kastély előtti mezőn is fősorakozott már a tolldíszes indiánokkal megerősített hadsereg, páncélosok, íjászok, kivont karddal védekező gyalogság, amiket egytől egyig szanaszét lőtt a tankos.

A társasjátékot az iskolába is bevittem, a folyosón büszkélkedtem vele, hogy nagytata hozta a kiküldetéséből, amikor egy szőke lány odalépett hozzám a céből, és előhúzott a táskájából egy hatalmas díszdobozt, tele pompás édességgel, csillogó sztaniolba csomagolt csokoládékkal, desszertekkel, minden csomagolás azt a káprázatos világot ábrázolta, amiről nagytata is mesélt, masiniszták, izmos kohászok, aratók vidáman dolgoznak a miniatűr életképeken,

és miután a szőke lány megkínált, rázendített a szovjet himnusra, teli torokból zengte a dalt, mert föllelkesült, hogy valakinek ugyanolyan örömet okoz a Szovjetunió, mint neki, össze is dugtuk a fejünket, és egy csapatban indultunk a *Ki tud többet a Szovjetunióról?* helyi fordulóján, ahol sajnos mások tudtak többet róla.

A töröknyvben mindenki benne van, Caesar, Mátyás király, Hitler, de hiányzik belőle Batman.

Nem baj, megnézzük a moziban.

A játszótéren, az úrhajós mászóka alatt találkozunk Andriszal, elindulunk a lakótelepi domb irányába, azon túl van a sulis, sötét ablakok, az iskolánk is alszik, onnan már csak két utca, fogynak a méterek, lassan vége az évnek, csillagos, hideg este van, a főtítkár a téma, akit a napokban végzett ki feleségestül a népe.

Megérdemelte,

jó, de akkor is,

mit akkor is,

néztük a tárgyalást a tévében,

mi is néztük,

öregesek voltak,

fiatalokat is öltek,

olyanok voltak, mint két nagyszülő,

hány nagyszülőt végeztethettek ki,

láttam az ürességet a szemükben utána,

azt ne mondd, hogy féltél,

de, félttem, és sajnáltam,

mit sajnáltál rajta,
nem tudom,
aki gonosz, így jár,
jó, de akkor is.

Gyér autóforgalom a Béke sugárúton, a nehéz bársonyfüggönyök mögött a Petőfi mozi ünnepi fényei, szünet nélkül nyikorognak az ajtók, zsong az előtér, kukorica pattog a büfében. Batman fantasztikus.

Végre mozi, egy egész falat beborító vászon, és nem mindig csak a tévé.

A románon a napokban a *Tom és Jerry* ment, tesómmal néztük, amikor zavar támadt az adásban, csíkok szaladtak át a képen, miközben román alámondással veszekedett a macska és az egér.

Elalvás előtt arcomhoz szorítottam a párnát, sajgott a szívem, annyira sajnáltam a romániai gyerekeket,

ezekben a napokban lőnek náluk, és külföldi rajzfilmet ad a tévé, milyen szomorúan nézhetik most a mesét, milyen boldogok lehetnek, hogy ilyet látnak, talán nem is gondolták, hogy amerikai rajzfilm létezik egyáltalán.

Amikor átkapcsoltunk a városi tévére, a bemondónő rimánkodott a lakosoknak, hogy aki tud, menjen adományt rakodni a vasútállomásra.

A dombnál kezet rázunk Andriszal,

odaát, a hegyekben jeges vihar tombol, nálunk, fönt meleg lámpafény, anya a szentestéről megmaradt töltött káposztát melegíti, vagy apa ül a konyhaasztalnál, dolgozik, beadványok, úrlapok a téesznek, vagy tesóm gyakorlatoztatja a karácsonyra kapott legókatónákat.

Megyek haza.

Ötvenhatos ház, harmadik emelet kilenc, háromszor három az kilenc, öt meg hat az tizenegy, ami épp egy focicsapat létszáma, minden a legnagyobb rendben.

A ház aljában, a konyhaablak alatti szögletsaroknál, ahonnan jobbnál jobb beadásokat küldünk a kapu elé a srácokkal, sötét alak ácsorog, ahogy közelebb érek, a kabátja alá nyúl, végigszalad rajtam a hideg, rettenetes megérteni, hogy irányíthatatlan, ami történik, mert nem én döntöm el, hogy gyáva vagyok, hanem nem tehetek róla, hogy gyáva vagyok, gyorsítok a lépteimen,

hidegen szúr a szívem,
a fickó, innen már kivehető, hogy férfi, egybefüggő sörte borítja az arcát, előhúzza egy kenyert, papírba csomagolt egész kilós kenyér, és habzsolva rárabol, szinte feltépi a fogával, ekkor ismerem fel: Feca apukája,

ügyet sem vet rám, hátraveti a fejét, koppan a házfalon, szuszog és rág és öröl, a következő harapásnál már az erkélyeknél szaporázom, egy pillanat, és a lépcsőházban vagyok.

Jó lenne már a szünet,
az igazi, a nyári vakáció.

Jön is nemsoká.

Évzáró, lobognak a zászlók a szélben.

SERFŐZŐ SIMON

KARÁCSONYI VÁRAKOZÁS

Hagyta, a ház mögötti ablak
kinyitva maradjon éjszakára,
karácsonyfával a kis Jézuska
nehogy becsukva találja.

Én is szerettem volna kifigyelni,
merről hozza keresztül a földéken.
Akárcsak a kémény, fönt a tetőn,
dideregve a hidegben.

Az vette észre, ha nem is mindjárt,
reggelre csupa hó volt a táj.
A nagy messzeség nézett be az ablakon.
S csak a tél járt itt, nem más.

BALOGH ÁDÁM

AZ ANGYAL

Karácsony előtt pár nappal
érkezett meg postán a szövettan,
te kibontottad a borítékot,
glioblastoma multiforme,
olvastad fel hangosan.

Akkor még egyikünk sem tudta, mit jelent.
Első hangzásra olyan volt,
mintha festékmárka nevét
olvastad volna egy katalógusból,
de én tudtam, ez inkább valami varázsigé,
mint a Harry Potterben,
ami végül téged tüntet el,
ha hangosan kimondod.

A szobámban bekapcsoltam a gépet,
s rákerestem az interneten.
Apró kis daganatok sokasága az agyban,
amelyek bármikor felfúvódhatnak,
mint megannyi lufi,
konkrét fejlődés, gondoltam,
de nem mondtam ki hangosan,
ahogyan neked sem kellett volna felolvasnod,
mi van a papíron.

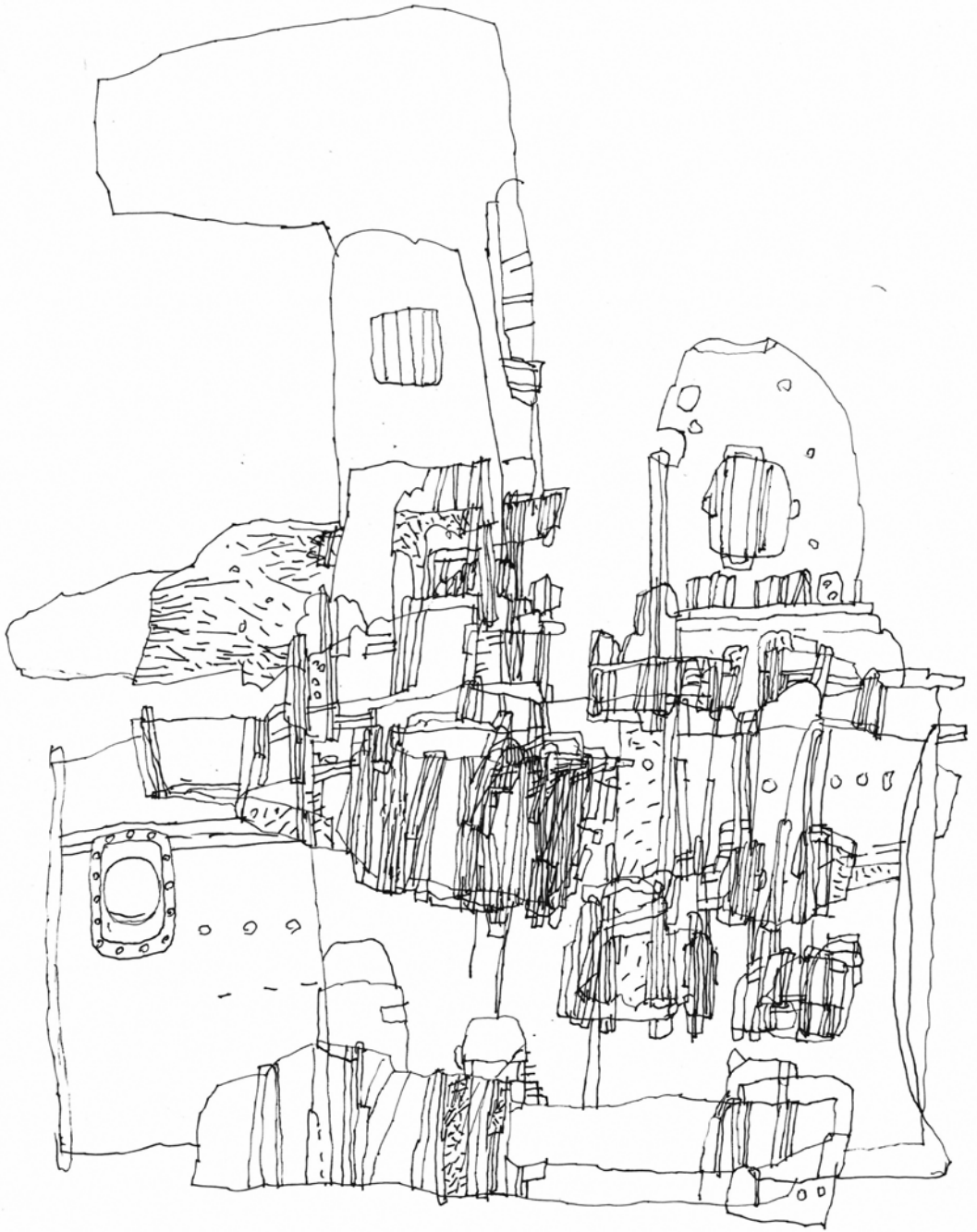
Isten talán nem tud olvasni,
csak a belső beszédből hallja a varázsigét,
és felfújja a fejedben azokat a daganatokat,
amik úgy sorakoztak ott bent,
mint a karácsonyfára aggatott égők,
amelyek arra várnak, hogy gombnyomásra
fénnel töltsék meg a szobát.

Ha nem szólaltál volna meg,
talán úgy haltak volna el a fejedben
ezek a kis időzített bombák
a karácsony elmúltával,
ahogyan az égősor fényei
hunynak ki az ünnep után,
s én reméltem volna,
hogy az új esztendő érkezésével fátyol kerül erre is,
mint sok más szarra az óévből,
és tiszta lappal indítjuk az új esztendőt,
a következő szentestén pedig úgy énekeljük
majd a mennyből az angyalt
a feldíszített fa előtt, hogy nem attól rettegek,
érted jön.

**FEKETE
VINCE**

ARANY TÖMÉNY MIRHA

Ráfogta a fegyvert az apjára
ráfogta a pincében ahová leterelte őket
az apját és az anyját és beállította
a sarokba az apát beállította feltartott
kezekkel kellett ott állnia miközben
az anyját nyomorgatta a társa a
pityókás zsákokon nem mukkansz meg
ezt értette az apa nem mozdulsz ezt is
mert ha igen ebben a pillanatban
halál fia vagy lelőlek mint egy
kutyát látta az elszántságot a pálinkától
eltorzult arcon mint a másikén is aki az
asszonnyal bajmólódott a zsákokon
letépte róla a ruhát hanyatt dobta
maga elé miközben társa kezében
ott volt a fegyver és hogy szórakozzon
játszott vele nagyokat kattintott
mintha lőne mialatt a másik ütemesen
mozgott annak a ritmusára feltartott
kezekkel állt ott az apa folytak a
könnyei sírt nyűszített vonaglott
az asszony a hites társa is és ő állt ott
könnyezve sírva húgyos nadrágjában
bűzben és mocskokban mert a félelemtől
összeccsinálta magát mialatt a másik
egy állati ordítással végzett az
asszonyon majd odébb hengerítette
ahogy az előbb a fegyveres is tette
vele majd kapkodva kiszaladtak
mindketten a pincéből és otthagyták
őket húgyosan és mocskosan és
megbecstelenítve meg voltak őszülve
mind a ketten amikor a fényre
feltámolyogtak zúgtak a harangok
zúgtak a karácsonyi éjszakában
recsegett-ropogott a hó az udvaron
ahogy szédelegtek mint a csordapásztorok
a havas sötétségben meg voltak őszülve
azt mondták a faluban másnap már
teljesen meg voltak mind a ketten...

PETŐCZ ANDRÁS

KARÁCSONY – AZ ÖREG ÜZENETE

Akkoriban az Öreg már alig mozdult ki a lakásából. Otthon volt egész nap. Hova is ment volna? Nem volt neki semmi, de semmi dolga.

Érkezett az ebéd, rendszeresen. A cég, amelyik kis műanyag edényekben küldte a levest meg a főételt, sőt a desszertet is, megbízható volt. Utalta az öreg a pénzt, és az étel ott volt pontosan délben, néha már korábban, az ajtó előtt. Nem kellett ezzel különösebben foglalkoznia.

Hetente egyszer a nagy bevásárlás is megvolt. Interneten megrendelte, hozták neki a gyümölcsöt, a zöldséget, a narancslevet, a felvágottat meg a kenyeret, csomagolt, tartós kenyeret, persze, hogy egy hétig elálljon. És hoztak mindent, ami kellett. Felhozták a harmadik emeletre, bepakolták a konyhába, nem volt ezzel az Öregnek semmi dolga. Aztán a vacsorát meg a reggelit elkészítette magának. Teát tudott főzni, kávét is, ha úgy tartotta kedve, nem volt az nagy dolog. Jól elvolt az Öreg.

Valljuk be, ügyes és *tüchtig* agglegény volt. Nem volt vele semmi gond.

Péntekenként jött a Gizike is. A „Gizi néni”, így hívta az Öreg a bejárónőt, pedig a Gizike fiatalabb volt az Öregnél. Fiatalabb, legalább 10 évvel. Mégis. Az Öreg Gizi néninek hívta. És hálás volt neki. Hogy jött. Hogy jött, és kitakarított meg ki is mosott. Kimosta az Öreg ágyneműjét, újat is húzott hetente, illetve portalanította a lakást. És akkor minden rendben volt. Minden rendben az Öreg lakásában.

Szóval, jól elvolt az Öreg. Mindene megvolt, és a pénz, amibe mindez került, az is a rendelkezésére állt. Merthogy jó volt a nyugdíja. Magas fizetése volt valamikor, annak idején, még az ántivilágban, így a nyugdíjából futotta minderre. Az ebédre, a heti bevásárlásra meg a takarításra. Boldog is lehetett volna az Öreg. Vagy legalábbis elégedett.

De, tudom jól, nem volt boldog. Akkoriban már tíz éve voltunk szomszédok ott, a társasház harmadik emeletén, sok mindent láttam az Öregnél az alatt a tíz év alatt. Voltam nála, többször is. Ismertem a könyveit a dolgozósobája polcain, ismertem a képeit a nappalija falán. És láttam a fényképeket a gyerekeiről.

Három lánya volt az Öregnek. Három felnőtt lány. Mindhárom külföldön él. Az egyik Spanyolországban, a másik Németországban, a harmadik Svédországban. Messze volt mind a három. Messzire laktak az Öregtől, vagyis az apuktól.

Mindegyiknek megvan a saját élete. Gondoltam akkoriban. *Nincs nagyon idejük.* Ezt mondtam magamban. Valahogy így lehetett. Nem tudom biztosan.

Mindenesetre tény, hogy szinte egyáltalán nem tartották a kapcsolatot az apjukkal. Néha-néha talán felhívták. Nekem az Öreg azt mondogatta, hogy felhívják, olykor. Persze, az is lehet, hogy ez nem volt igaz. Az az érzésem, hogy szégyellte az Öreg. Hogy ennyire nem törődnek vele. Az alatt a tíz év alatt, amikor a szomszédja voltam, egyik gyereket sem láttam soha.

Nem láttam a gyerekeit, de sok mindent tudtam róluk. Mert az Öreg szeretett mesélni a lányairól. Különösen a legkisebbéről. Arról, aki Spanyolországban él. Úgy mondta az Öreg, hogy ez a lánya a legokosabb, legtehetségesebb. És a legsikeresebb is. A Kati. Mert így hívják ezt lányt.

A Kati ismert festőművész Spanyolországban. Harmincöt éves volt akkoriban, de már a legjobb madridi galériákban állított ki, saját tulajdonú műterme és lakása volt, a műveiért sorban álltak a műkereskedők, olyan jól mentek a kortárs művészeti piacon. Nekem is megmutatta a Kati képeit az Öreg. Nem mondom, érdekes színeket meg foltokat láthattam a vásznain, de hogy mitől is pörögnek ennyire ezek a munkák, nem tudtam elképzelni.

Persze, mindegy is. Az a fő, hogy jól megélt belőle. És hogy az Öreg boldog volt, ha mesélhetett a Katiról. Aki abban a tíz évben, amikor az Öreg szomszédja voltam, soha nem látogatta meg az Öregtet. Ahogy a másik kettő sem, soha.

Mondom, a legjobban a Katiról meg a Kati gyerekkoráról szeretett mesélni az Öreg. Szombatonként becsöngettem hozzá, hiszen én is egyedül éltem, és leültünk egy pohárka könnyű borra. És olyankor mesélt. A bor oldotta a gátlásait.

Elmesélte, hogy a legkisebb lánya a második házasságából való. És sokkal több időt töltött vele, mint korábban a nagyobb gyerekeivel. Beszélt arról, hogyan tanította a legkisebbet úszni meg biciklizni. Hogyan vitte a nyakában az óvodába. És hogyan íratta be a lányát egészen kicsi korában a rajziskolába.

– Festőnek készült már gyerekkorában? Jól rajzolt? – kérdeztem ilyenkor, amikor a lány rajziskolás korszakáról mesélt. Kétségtelen, hogy ezek a beszélgetéseink az Öreggel általában szóról szóra megisméltődtek. És szinte mindig előre tudtam a kérdéseimre adott válaszait is. Fura. De mindez nem zavart egy cseppet sem.

– Mindig jól rajzolt – válaszolta ilyenkor az Öreg. – Azt nem tudom, hogy festőnek készült-e gyerekkorában. Annyi mindenhez volt tehetsége. Belőle bármi lehetett volna. Festő lett, jól megélt a munkáiból. Ezt tudom. Az interneten szoktam látni, hogy mikor és hol van kiállítása. De nem tudok elutazni oda, ahol éppen kiállít. Kicsit elfáradtam. Meg aztán azért annyira nem jó a nyugdíjam. És zavarni sem akarom. Lehet, hogy nem is örülne nekem, ha egyszer csak beállítanék.

– Biztos örülne.

– Tudja – mondta általában erre a megjegyzésekre az Öreg –, annyira élesen emlékszem minden pillanatra. Hogy sírni tudnék. Annyira élesen. Ezekből az emlékekből élek. Mert mindenről ő jut eszembe. A Kati lányom. Csak egyetlen dolgot hadd említsek még meg. Amikor tanítottam úszni, hetente kétszer is elmentünk uszodába. Kis kabinokban öltözködünk az úzás után, és volt egy közös tér, nőknek, férfiaknak, vegyesen, ott lehetett hajat szárítani. Mindig én szárítottam a gyerekem haját. És ahogy ujjaimmal kócoltam, ziláltam a hajszálakat, hogy gyorsabban száradjanak, annak az emléke ma is itt van a kezemben. És fürdés után, amikor magamnak hajat szárítok, mindig ez jut eszembe. Olyankor elszomorodom, rosszkedvű leszek, hogy az az idő elmúlt, meg boldog is leszek kicsit, hogy ennyire bennem van az az emlék.

Így zajlottak általában a beszélgetéseink a lányairól. Beszéltünk másról is, persze, történelemről, irodalomról, festészetről, ezer mindenről. De a leginkább a gyerekeiről szeretett. Azt hiszem, ez volt az egyetlen téma, ami még igazán megérintette.

*

Utoljára egy héttel karácsony előtt kopogtam be hozzá. A szokásos pohár borra.

Nem mondhatom, hogy vidám volt. Nagyon is fáradtnak, szomorúnak láttam. A keze is remegett, ahogy töltötte nekem az italt.

– Ha eljőnének a gyerekei, és meglátogatnák, biztos jobb kedve lenne – mondtam neki. Valamit kellett mondanom.

– Nem várok semmi ilyesmit – válaszolta. – Közeledik a karácsony, tudom, hogy egyedül fogom tölteni. Talán felhívnak majd telefonon. A fura az, hogy egyre pontosabban emlékszem mindenre. A gyerekkorukra. És egyre jobban fáj, hogy az az idő már nem jöhet vissza.

Valóban, közeledik a karácsony, gondoltam, ahogy hallgattam az Öreget. Aztán elköszöntem tőle. Végül is van dolgom elég. Nem az a feladat, hogy magányos öregembereket látogassak.

Aztán eljött a karácsony. Eljött december 24-e, szenteste napja. Ilyenkor a szüleimhez megyek vacsorázni. Együtt töltjük ezt az estét. Anyám is, apám is hetvenéves. Én idén töltöm be a negyvenet. Lassan igazi agglegény leszek én is. Így alakult.

Ahogy kiléptem a házunk kapuján, látom, mentőautó áll a járda mellett. És hordágyat cipel két jó erőben levő mentős. A hordágyon az Öreg.

Közelebb lépek, szokatlanul sápadt az arca. A szeme nyitva. Rám néz.

– Rosszul lettem – mondja. – Mentőt kellett hívnom. A kórházban talán jobb lesz. A Kati, ha jönne, mondja meg neki, hol vagyok. Üzenem neki, hogy keressen meg. Egyszer biztos. Egyszer biztos meglátogat majd.

REKE BALÁZS

EGÉSZBEN SÜTVE

A fenyőgyanta és a tűlevelek szúrós szaga betöltötte az egész liftkabin, mire Géza felért a kilencedik emeletre. Amikor a liftajtó kinyílt, elkezdte kirángatni a fát, amely a leveleinek egy részét elhullajtotta a kabin padlójára és a réseken keresztül a liftaknába.

Dóra akkor nyitotta ki a lakás ajtaját, amikor meghallotta a folyosóról beáramló káromkodást. Addigra Géza már kiszedte a liftből a hatalmas fenyőfát, és a folyosón vonszolta a lakás felé.

– Jaj, Gézám, mit csinált megint? – kérdezte Dóra, mikor meglátta a férfi kezében a durván elcsonkolt favéget.

– Ne aggódjál, Dórika, ezt most kaptam, leesett egy kamionról, és gondoltam, elhozom nektek, mert én úgyse állítok fát soha. Nekem megteszi az, amit kiraknak szentestére a presszó pultjára – legyintett Géza, majd mikor odaért az ajtó elé, nagyot fújtatott, és a lábszárának támasztotta a fenyőfa végét. – Na, jó lesz? Ha túl magas, majd levágunk a tetejéből – jelentette ki, és a vászonnadrágja zsebéből előhúzott egy csomag barna Szofit, és a fogaival kihúzott egy szálát. Közben rávigyorgott Dórára.

– Maga egy istencsapása, na jöjjön, vigyük azt a fát az erkélyre! – intett Dóra. Kitérta az ajtót, a lábával elé tolt egy nehezéket, hogy ne csukódjon be, és félreállt, hogy Géza be tudja húzni a fát. – Új foga van, Gézám? – szólt utána, miközben a férfi elindult a fával az erkély felé. Válasz nem érkezett. A tűlevelek hangosan súrlódtak a kockás, barna linóleumon, majd az erkély felől ismét káromkodás hallatszott.

– Mit mondasz, Dórika? – kérdezte Géza belépve, és a ruhájáról a linóleumra söpörte a tűleveleket. Megtapogatta a farzsebeit, előhúzott egy öngyújtót, amiben már szemlátomást alig volt folyadék, és elkezdte kattogatni a tűzkövet.

– Azt, hogy új foga van, Gézám? – ismételte el Dóra.

– Az – felelte a férfi. Az öngyújtóból közben nagyon kicsi, kék lángocska bújt elő. Géza rágyújtott vele. Hosszan fújta ki az első slukkot, és a füst lassan kavargott felfelé, és a plafonon elnyújtózott. – Csak pár hetes, ragasztgatni kell, meg sikálgatni. Kínlódás az egész, de alig volt már fogam. A gyárból küldtek el a fogászatra, és a doki úgy volt vele, hogy azt a pár maradékot kihúzza, és inkább kapok egy ilyet. Nem túl erős, de a krinolint még el tudom rácsálni ezzel a lószarral is.

– Értem – nyugtázta Dóra. – Iszik egy sört vagy valamit?

– Hogyne – felelte Géza, és a konyhában letelepedett az asztalhoz. Dóra egy fehér kistányérral rakott elé, aminek az aljára egy kevés vizet engedett, hogy a férfi bele tudjon hamuzni. – Gyerek hol van?

– Valahol a városban – felelte Dóra, és lepattintotta a kupakot a sörről, Géza elé rakta. – Moziba mentek a haverjaival.

– Nem mondd! És mit néznek? – kíváncsiskodott Géza.

– Hm? – kérdezett vissza Dóra, aki éppen az egyik felsőszelekrényben csörömpölt, oldalra tologatta a bögréket. – Poharat kér hozzá?

– Az milyen film? Nem hallottam még róla – mondta a férfi, közben hamuzott, és a söréret nyúlt. A mozdulatai lassúak, kimértek voltak, mintha valami rituálét végzett volna. Nem kapkodott az ivással.

– Ja, nem, a sörhöz kér-e poharat?

– Dehogy, ne kínlódjál velem, üvegből iszom.

Dóra becsukta a felsőszelekrényt. Kinyitott még egy sört, és beleivott.

– Fogalmam sincs, mit néznek. Nem kötötte az orromra, én meg annyira nem fagatóztam – mondta a nő, és nekidőlt a konyhapultnak, a karjait keresztbe fonta maga előtt. – Tizenöt éves, csak reménykedni tudok benne, hogy tényleg moziba mentek. De hát nem ülhet velem itthon.

– A fiúgyerekek úgyis mindig mennek valahova – mondta Géza. – Viszket a seggük ilyen korokban – fűzte hozzá, és a szürke hamukupacoktól összemocskolt kistányér széléhez pöccintette a cigarettáját.

Pár pillanatra elcsendesedtek. A nő a körmét nézegette, a mélyvörös lakkról helyenként apró lemezkék hullottak le, alóluk felbukkant a körömfélhold fehérsége. Géza megszívta még egyszer a cigarettáját, aztán lassan elmorzsolta a csikkét, és a sörösüveget maga elé húzta.

– Szenteste mit fog csinálni, Gézám?

A férfi vállat vont, előhúzott egy újabb cigarettát, de nem gyújtotta meg. – Semmit. A gyár leállt már két napja, nem is indulunk el, csak majd január ötödikén, ha jól tudom. Túl sok időm van – dörmögte maga elé, és a cigaretaszűrő végét az asztallaphoz kocogtatta.

– Jöjjön át hozzánk, majd főzök magának – invitálta Dóra. – Ne üljön otthon a tévé előtt vagy valamelyik büdös kocsmában! Inni itt is lehet, de legalább nem lenne egyedül. Jut eszembe! – mondta, és ellökte magát a pultról. A mosogató alatti szekrényből elővett egy kétliteres ásványvizet flakont. – Ezt ide dugtam a gyerek elé, nehogy kedve támadjon megdézsmálni. – Egy üveg kávéspoharat tett Géza elé, és majdnem színültig töltötte. – Azt mondták, hogy szatmári szilva. A portás árulja, van neki valami kis gyümölcsöse, onnan hordja kifőzetni.

– A szatmári szilvát? – gúnyolódott Géza.

– Én nem tudom, csak kifizettem, és elhoztam – mentegetőzött Dóra. – Ha kéri, kóstolja meg. Annyira rossz nem lehet.

– És miért pont a mosogató alatt tartod? – kérdezte a férfi. Már nevetett, vékony bőre gyűrődött, mint a krepp-papír. A szemétől legördülő ráncok mély, görbe árkot vágtak végig az arcán, majd összeértek a szája sarkából indulókkal.

– Ott a tisztítószerek vannak, ott sosem keresgélne a gyerek. Ebben az egyben biztos vagyok. Géza a pohárért nyúlt, a szájához érintette, és lehúzta az ital felét.

– Pfü! Na ez nem játék! Olyan erős, hogy a lelkemig leégetett – tette hozzá nevetve.

A szájába dugta a cigarettát, amivel korábban játszott, és meggyújtotta. Aztán kinézett az ablakon. Már sötét volt, és sűrű köd ült mindenben. Másfél hete egyfolytában erősen fagyott. A paneltömbök ablakai sárga négyzeteknek látszottak, a függönyök mögött néha feltűnt egy-egy sziluett, sok helyen sötét volt, csak a tévéképernyők villódzása simult rá az ablaküvegekre. Ilyen magasról apró, körbe-körbeforgó fénygömbnek látszott a sósóró autó jelzése. Nagyon lassan, szinte lépésben gurult az útpadka mellett.

– Akkor átjön szenteste, Gézám?

– Persze, Dórika, eljövök.

– És mit süssek magának? Van karácsonyi kedvence, vagy bármi, amit enne?

– Csukát. Egészen sütve – mondta magabiztosan Géza. – Gyerekkoromban ettem utoljára, de most hirtelen az ugrott be.

– Csukát? – rökönyödött meg Dóra.

– Azt.

– Honnan a búsból szerezzek magának csukát két nappal karácsony előtt? Amúgy is nehéz beszerezni, de ilyenkor már sehol sincs hal a városban.

– Majd hozok én, ne foglalkozzál velem! – legyintett Géza.

– Ne hülyéskedjen, honnan venne az utolsó pillanatban?

– Nem veszek én, majd fogok – jelentette ki Géza, és kiitta a maradék pálinkát. – Nem meséltem még, hogy az öregapám halász volt?

– Halász? – kérdezett vissza Dóra.

– Jó, orvhorgász, de most mit számít az. A lényeg, hogy gyerekként százszor voltam vele a jégen, tudom én, hogy kell ilyenkor csukát fogni. Na ne nézzél így! – szólt rá kis szünet után a nőre, majd folytatta. – Majd meglátod! Nem bízol bennem?

– De, csak egy oltári baromságnak tűnik az egész. Ott ülni a fagyban, és várni... Nem értem. Ha nem bánja, azért lefőzők egy adag töltött káposztát is.

Géza két kortyra kiürítette a sörösüveget. – Te tudod, de holnap estére itt lesz a csuka, ráadásul felpucolva hozom. Aztán szentestére megsütöd nekünk, úgy, ahogy nagyanyám csinálta: kivette a szemét, és az üregekbe egy-egy szál olyan apró, piros csípős paprikát rakott, úgy nézett ki a hal a nagy pofájával meg a vörös szemgödreivel, mint valami sárkány. A bolondok feldarabolják meg filézgetik, de a csukát egészben kell sütni.

Másnap reggel Géza korán kelt, és nyitásra ott volt Csaplár Béla horgászboltjánál. Még előző este talált a kamrában egy műanyag zsírosvödört, amit évekkorábban rakott le az egyik sarokba. Ujjnyi vastagságú fekete és szőrös penésszel átszőtt zsiradék volt az alján, és az avasság keserű szaga is áradt belőle. Géza kikanalazta belőle a zsírt, alaposan elmosta az edényt, és a fedelével együtt magával vitte a horgászboltba.

Csalihalnak két kiskarászt és két bodorkát vett Csaplár Bélától, meg pár új hármashorgot és drótelőkét. A halakat a műanyag vödörben vitte magával, és hazafelé menet betért az Angyalba.

Korán volt még, csak Fűli álldogált a pultnál, szívta a cigarettát, és feketén itta a kávé, egy kevés rummal. Vörösés haja kipöndörült a sapkája alól, arca beesett volt, a szemei vérágasak. Biccentett Gézának, amikor mellé állt.

Géza pálinkát és kávé, lerakta a lábához a vödört, és miután lehúzta az italát, odaadta a pultoslánynak a laposüvegét, hogy töltsen tele azt is.

– Ez meg mi a jó franc? – kérdezte Fűli, és cipője orrával megkopogtatta a vödört.

– Óvatosan, ember! – ripakodott rá Géza. – A csalihalaim vannak benne.

– Minek? – nevetett fel Fűli.

– Megyek a tóra, kell a csuka karácsonyra.

Fűli kinézett az ablakon. Erős szél fúj, és az apró szemű, vizes havat szinte vízszintesen kotorta az utcákon. – Ebben az elbaszott zimankóban mész ki?

– Lékhorgászni nehéz lenne nyáron, ember! Meg öregapám mindig azt mondogatta, hogy a jégből felhozott csuka húsa a legjobb – jegyezte meg Géza, és a kezei közé szorította a gőzölgő kávéscsészét. A tejszín lassú felhőként terjedt szét benne. – A francba, jut eszembe, kéne egy balta, hogy tudjak léket vágni! – kapott a fejéhez. – Nincs egy kölcsön? Holnap visszaadom neked.

– Valahol van egy a garázsban, de én tuti nem gyalogolok odáig most – háritott Fűli.

– Ne csináld már, öcsém, száz méterre laksz! Na ne kelljen már udvarolni! Kapsz egy piát érte.

Géza kilenc után nem sokkal ért ki a bányatóhoz. Addigra a rücskösre fagyott jégpáncélt kétujjnyi hórétteg borította. Ahogy lépkedett előre, a cipője talpa hosszan rovátkált nyomokat hagyott a ropogós hóban. Ment előre, és valahol a parttól húsz-harminc méterre megállt. Lerakta a biciklitárolóból előhozott régi horgászbót és a szereléses dobozt, és a lábával elkotorta a havat. Kerek buborékok fagytak a jég fodraiba. Géza leguggolt, előhúzta az övéből a kisbaltát, amit Fűli adott neki. Tompa volt és rozsdapöttyes, a nyele valami régi

zsírtól síkos. Karcolt egy szabálytalan négyzetet a jégre, és felállt. Körülnézett. A lakótelep utolsó épületeit ködös derengés ölelte körbe, a szél néhol fordult egyet a jégre hullott hó-takarón. Előhúzta a zsebéből a laposüveget, ivott két nagy kortyot, odébb söpörte a frissen lehullott havat, és nekiállt. Először a karcolatok vonalát próbálta kivésni, addig csapkodta a baltával, amíg víz tört fel az egyik sarokból.

Mire kivágta a léket, jócskán megizzadt a háta, és a lék közepén lebegő vasos jégtömböt sem tudta kiemelni a vízből, így apróra zúzta az egészet, és egyesével dobálta oldalra a darabokat. A keze iszonyatosan fázott, és több helyen vérzett, ahol a jég széle összevagdosta. Még akkor is reszketett, amikor a markában fickándozó bodorka hátába vágta a horgot. Miután a vízbe engedte a szereléket, nagy nehezen lefűrt egy fémtartót a jégbe, és arra támasztotta a horgászbotot, aminek az utolsó gyűrűjébe egy apró csengőt kötött, hogy ne kelljen ott állnia végig a lék mellett, hallja, amikor a csuka ráharap a csalihalra.

Egy órát strázsált a lék közelében, de nem történt semmi. Addigra megitta az össze pálinkát. Nem messze tőle, a nádfal egy részébe épített valaki stéget. Odasétált, de közben többször hátranézett a lékre. Az úszó piros bojtja már egy ideje egy helyben állt, a csalihal kifáradt, nem tudott tovább mozogni a jeges vízben.

Géza felkapaszkodott a stégre, és leült az apró padra, amit a deszkákhoz csavaroztak. A hátamlára rá volt írva a tulajdonos neve, de nem látszott már a ráfagyott hótól. Előhúzott egy cigarettát, és a markában formált részben gyújtott rá a gyufával. Egy ideig elnézegette a tavon körbefutó nád erdejét, ami sárgán hullámozott a szélben. Úgy volt vele, hogy nem kell ott állnia, mert a csengőt úgyis meghallja, a szél hozza majd a hangját. A fejére hajtotta a kabátja kapucniját, csak a szakálla lógott ki, amire a leheletétől apró jégcsapok fagytak. Miután eldobta a csikkét, ahogy csak tudta, összehúzta a kabátját, és kezeit a zsebébe süllyesztette. Kissé átmelegedett a keze, s egy idő után úgy érezte, hogy már nem is fázik annyira.

Délutánra elállt a szél, és a tó túlsópartjáról felszállt a sűrű köd, a havazás apró szemcsésről nagy pelyhekre váltott. Lassan szürkült minden. A lék tetején már csak azon a kis helyen nem ért egybe a jégvárta, ahol az úszó állt. Először csak forgott párat körbe a piros bojt, majd koppant a jég szélén, és a mélybe merült. A bot spiccén a csengettyű hangos lármba kezdett, és egyre csak zengett, ahogy a hal húzta a szereléket a mélység felé. Hosszan küzdött vele, míg végül lepörgött a dobról a damil, és a horgászbot lebillent a tartóról, és eltűnt a lék vizében. A kásás jég pár pillanatig imbolygott a víz tetején, aztán a szilánkok lassan egymáshoz dermedtek.

**NAGY
LEA**

ERROR 24: RESOURCE 'ROMANTIKUS TÉL' NOT FOUND

I. Minden kirakat olyan, mintha
valaki túl sok fényt húzott volna rá,
hogy eltakarja a repedéseket.

II. Pont olyan hangon csilingel
a villamos, mint amikor
a gyerekkorod nem ér rá megérkezni.

III. A lakásokban közben
szétgurulnak a karácsonyfa alatti
fényes pánikgolyók:

IV. Az egyik szobában infláció szaga terjeng,
a másikban pedig hirtelen melegszik a radiátor,
de persze csak addig, amíg a számlákat nem látja senki.

V. Az ünnepi asztalon ott ül a csönd meg az a fura,
ropogós légkör, ami akkor keletkezik, ha valaki
megpróbál jónak látszani, de túl béna a szerep.

VI. Valahol egy panel hetedik emeletén
a halászlé úgy bugyog,
mintha üzeni próbálna:

VII. *Ez most tényleg
ünnep lesz, vagy
csak túlélünk?*

VIII. A szomszéd zenét hallgat,
és közben összeveszik valakivel,
bár nem lakik vele senki.

IX. Valahol mindig felgyullad valami,
hol a csillagszóró,
hol a türelem.

X. A karácsonyfa alatt
ajándékok helyett
csak szorongás lapul,

XI. Szépen becsomagolva,
rejtett árcédulával:
„kérlek, fogadj el így is”.

XII. A fényfűzér a körúton túl gyors
tempóban villog, mintha attól félne, hogy
januárban már nem lesz rá szükség.

XIII. Az emberek sietnek, futnak
szatyrokkal, díszdobozokkal,
ilyen-olyan családterápiákkal.

XIV. Persze a dobozokban
mindenkinek van valami
kicsit vicces, kicsit tragikus története:

XV. A nagynéni, aki évek óta
mindenkinek ugyanazt veszi,
hisz a szeretet úgysem változik, ugye.

XVI. Vagy a fiú, aki most először
mondja ki: nem akar több
ünnepet úgy, ahogy eddig.

XVII. És néha, egészen
furcsa helyeken,
megbicsaklik a valóság:

XVIII. Egy eltévedt fenyőtüske leszáll az
utcalámpára, és úgy tapad ott,
mintha végre megtalálta volna a helyét.

XIX. Egy ragadós csomagolópapír
leperog a járdára, és valakinek ünneppé
válík tőle egy pillanatra a nap.

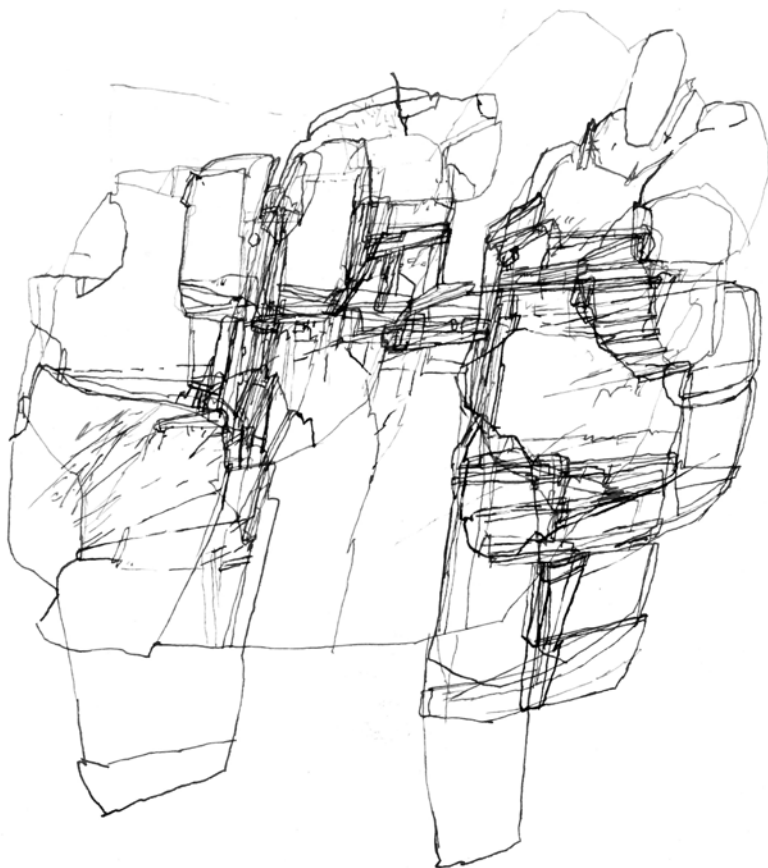
XX. A karácsony mindig
egyszerre túl sok és túl kevés:
egy felforrósodott emlék, egy hideg szoba.

XXI. Egy túl hangos nevetés,
egy félrecsusszanó dísz,
egy jó szándék, ami pont nem ér célba.

XXII. A hó elfelejt esni, és a város felett
kijelez a hibaüzenet: ERROR 24:
resource 'romantikus karácsony' not found.

XXIII. De valahogy mégis
minden évben megérkezik –
szétesve és fényesen.

XXIV. Mint valami fura, kóbor állat,
amelytől egyszerre félsz és egyszerre
várod, hogy idén talán már nem harap.

**MRENA
JULIANNA**

SZENTESTE, 2020

*Nem volt csatlakozás, vagy hát még vonat se,
A sötéten kongó légi folyosókon
Tréningalsóban meg rossz gumipapucsban
Csak egy angyal lófrált, csattogott fel-alá,
Savanyú szájszaggal s rosszkedvűen nyilván,
Repülők nem voltak, üres volt a nagy ég.
Szóval, nem utazott senki sem sehova.
Az ajándékokat meg már jó két hete
Postára adtuk, hogy minden odaérjen.
A fagyasztott kacsát is behoztuk kintről,
Kiporszívóztunk, meg a fát díszítettük,
Odakint valahol tetőzött a járvány,
A halottak számát bemondta a tévé.
Nálunk fenyőszag volt, meg jó fészekmeleg.
És hát ha úgy vesszük, ennyi, ami fontos.*

*Míg krumplit pucoltam, potyogott a könnyem,
Semmi baj, vigasztalt ijedten a gyerek,
S tudtam én is, persze, mi baj lenne mégis.
Kint máris sötét lett, pedig délután volt,
Közben kiolvadt a konyhában a kacska,
Megölelt a férjem, mondta, hogy ne sírjak,
Basszus, bűdös a hús, mondtam neki erre.
Aztán hideg vízzel megmostam az arcom,
Mevacsoráztuk a másnapi ebédet,
A közepén kicsit nyers maradt a zöldség,
Üres kenyeret kért helyette a gyerek.
Kelletlen mosollyal csengetett az angyal,
A nyirkos éj leszállt, és hideg sötét volt,
Egy kis vörösborral koccintottunk mégis.
Másnap reggel aztán megjött a havazás.*

Utána egy kicsit könnyebb volt már minden.

**ZSILLE
GÁBOR**

ÜNNEPI HORROR

A borfoltos damasztal
leterített nagysztal
a telt bogrács súlyától
megremeg, halkan reccsen,
s közel kerül a távol:
ez a perc a kedvencem,

a forró lé, ez a tánc,
a megcsillanó zománc,
az elmúlás lovának
falásnyi abrakot dobsz,
hinnéd, messze a bánat...
Emelkedik az abrosz,

és a pácolt tölgylap alól
hosszú sorban előúsznak
mind a régi, régi halak:
elől a ponty, melynek szemét,
rám ne nézzen a fazékból,
kivájtam egy kiskanállal,

nyomában egy süllő úszik,
a tavaly kirántott harcsa,
aztán egy filézett lazac,
egy aszpickba dermedt pisztráng,
szájából mazsola pereg,
és bors, citrom és mandula,

aztán jön egy makrélaraj,
fogas, busa és tőkehal,
lisztben hempergetett kárász,
hagymával érlelt heringek,
mind-mind szájtátva lebegnek,
a tányérra pikkelyük szítál,

minden kiköpött szálkájuk
nyelvemre, torkomba gyűlik,
oldalamon már fuldoklik
Yvonne, burgundi hercegnő,
bokám körül gyülekeznek
Ernest Hemingway cápái.

**SZEIFERT
NATÁLIA**

SEMMI FELHAJTÁS

– Idén nem csinálok nagy felhajtást – nálunk minden évben ezzel a mondattal indul a karácsonyi szezon. A mondat anyám száját hagyja el legkésőbb november közepe táján, mire apám, a húgom meg én elkezdünk röhögni. Régebben csak összenézünk és somolyogtunk, de mostanában már nem fogjuk vissza magunkat. Anyám ilyenkor először sértett értetlenkedéssel néz ránk, aztán ő is elneveti magát.

– De idén tényleg nem – teszi hozzá, ahogy minden évben hozzáteszi, erre mi már dőlünk a röhögéstől, aztán megpróbálunk komoly képet vágni, mert anyám már készül a rövidnek szánt felsorolásra, hogy mi lesz nálunk karácsonykor, és hogy ő most nekünk mondja, de majd mindenkinek tudtára adja, hogy idén igazán ne számítsanak nagy felhajtásra.

– Szóval egy pulykát azért sütök, de csak huszonötödikére, akkor jönnek a vendégek. Mi huszonnegyedikén csak szerényen megvacsorázunk, lesz egy kis lazac, tepsiben, saláta, krumpli, az a tepsiben sült, amit úgy szerettek, egy kis mártással, meg csirkemell a húgodnak – itt rám néz, mintha én felelnék azért, hogy a húgom nem eszi meg a halat –, addigra lesz ugye havas kocka meg zserbó, én idén mást nem sütök. Hozzanak süteményt a többiek majd huszonötödikén. – Ezen a ponton lenéz a naptárjára, egy régimódi, egyhetes beosztású papír naptárra, karácsony heténél nyitva, oda jegyzeteli, mit fog sütni-főzni, hogy el ne felejtse. Neki már arról a listáról észébe fog jutni, hogy mit kell még venni.

A karácsony előtti hetekben gyakran látjuk anyámat a konyhába rohanni, hogy a pult oldalába támasztott naptárban odalapozzon a jegyzeteihez, és megnézze, mi is az, amit még előre meg tud venni. Apám mindig felajánlja, hogy ő majd elrohan a boltba, ha későn derül ki, hogy kell még valami, anyám csak ne idegeskedjen, mire anyám általában legyint, de azért mosolyog, és azt mondja, jól van, szívem.

Amikor legközelebb felnéz, mi éppen teletömjük a szánkat az ebédről maradt rakott krumplival, meg sem állunk a rágásban, úgy fogadjuk a következő tételeket.

– Jó, hát egy sajtos rudat is sütök, az még belefér, dupla adag, hogy maradjon huszonötödikére a vendégeknek. És ha már azt, akkor persze egy kis fokhagymás mártogatóst összedobok, annak nagy sikere szokott lenni. – Anyám talán semmit sem élvez úgy, mint ha sikere van az ételnek, amit élénk tálal. Bólogatunk, a húgom lassan a zsebébe nyúl, az asztal alatt nyomkodja a telefonját, biztos randit beszél meg azzal a csávóval, akivel most állítólag jár. Ki nem állom azt a gyereket, focimeccsen legszívesebben szanaszét rúgnám a bokáját, de persze nem rúgom. Akar a franc büntetőt amiatt a kis csicska miatt. Az alsóbb osztályos csajok nagy bálványa, szőkés tincsek vannak a hajában (ez milyen már, festeti!), úgy öltözködik, mintha ő volna a fiatal David Beckham, még egy kicsit hasonlít is rá, csak nincs olyan jó fizikuma, és persze hol van tőle focitudásban. Hogy pont az én húgomat nézte ki magának... Ez bosszant benne a legjobban. Ha komolyan járni fognak, még az is lehet, hogy be kell engedni a lakásba. A húgomnak már megmondtam, hogy ide ne merje hozni,

de erre csak lehülyézett, és hozzám vágott egy műanyag valamit, ami éppen a keze ügyébe akadt, mire a valami eltört a padlón, és kiderült, hogy szemfesték van benne, és minden tiszta csillámpor lett, erre a húgom bögni kezdett, hogy ez volt a kedvence, és hogy ezt hogy a picsába lehet feltakarítani, mire én azt mondtam, hogy miért nem valami mást vágott hozzám, erre becsapta az ajtót, én meg ott álltam a csillámporban, hogy tényleg ezt valahogy el kéne tüntetni. Vagy fél órát küszködtem vele, mielőtt anyánk hazaért, de még mindig csillogott a padló.

– És talán még egy kis linzert, az soká eláll – hallom anyám monológját, aminek a fonalát a fokhagymás mártogatósznál vesztettem el. – Jön ugye anyád – folytatja, és apámra néz, aki lesütött szemmel bólint – meg az öcséd a barátnőjével meg az én öcsémek a két kisgyerekekkel... – A családi létszámellenőrzésnél én már azon gondolkodom, hogyan lehetne úgy lekoptatni a gyökér gyereket a húgomról, hogy a húgom ne tudja meg, hogy én állok mögötte, de beszűrődik az agyamba a két kis unokatesóm képe, akiket a hátam közepére kívánok. Anyám szerint tündéri, csoda szép kisfiúk, szerintem meg egy zsákba kéne kötni őket egész estére, és betenni a sarokba. Állandóan kérdezetnek, de meg sem várják, hogy az ember mondjon valamit, futnak egy kört a lakásban, valamit tuti összetörnek, berontanak a szobámba, összetapizzák a cuccaimat, az anyjuk meg csak annyit mond, hogy ejnye, fiúk. Nekem meg vörösödik a fejem, és próbálok nem megszólalni. Anyám mindig azt mondja, mutassak meg nekik valami játékot a gépemen, hadd játsszanak vele egy kicsit, pedig tudja, hogy rühellem, ha valaki hozzányúl a gépemhez, de azért bekapcsolom nekik, pedig tudom, mi a vége, öt percig bírja az egyik, hogy a másik játsszon, aztán cserélnek, de csak akkor, ha ott vagyok, ha kijövök, pillanatok múlva hallani, hogy vagy visítanak, vagy püfölik egymást. Amúgy sajnálom is kicsit őket, baromi unalmasak ezek a családi dolgok gyerekként, emlékszem, én is mindig untam. Most is unom, de valahogy jobban eltelik, mióta apám ilyenkor megengedi, hogy igyak egy kis tojáslikórt, csak egy pohárral. Nem is szeretem, de legalább már nem almalével kell koccintanom, jobb érzés majdnem felnőttnak lenni. Jövőre tizennyolc leszek, és anyám szerint már nem kezelhetnek úgy, mint egy kisgyereket, mert az nincs rendben, hogy semmi átmenet, a tizennyolcadik születésnaptól mindent lehet. Ebben például teljesen igaza van. Az ilyenek miatt is bírom a szüleimet. Elég normálisan gondolkodnak, főleg a többiek szüleihez képest.

Szóval anyám listája végül beteríti az egész karácsonyi hetet a naptárjában, miután megtoldotta még mézeskaláccsal, mert annak az illata nélkül ugye nem karácsony a karácsony. Pedig senki sem szereti, minden évben ott szárad az asztal közepén egy tányér szépen feldíszített kalácsbaba, és valamikor január végén anyám egy takarítónapján óvatosan a kukába csúsztatja.

Mikulás után már mindennap történik valami nálunk a tökéletes karácsony érdekében. Apám létrára áll, és fényfüggönyt szerel az ablak elé a nagyszobában, anyám ajtódíszit készít, és felragasztgatja minden ajtóra, aztán egy hét múlva már folyton süteményillat van délutánonként, én általában arra jövök haza edzésről, hogy anyám könyörög a húgomnak, hogy legalább mosogatni segítsen, mire a húgom kikiabál a szobájából, hogy mindjárt, aztán persze marad, ahol van. Végül beállunk mindketten mosogatni meg lekvárral összeragasztani a linzereket, amiket azért anyánk mégis megsütött, hogy hát legyen valami aprósütemény a biztonság kedvéért.

Huszonharmadikán anyám úgy néz ki, mint egy tébolyodott takarító, a fején hajcsavarók, azon egy kendő, egyik kezében portörölő, a másikban a spriccelős ablaktisztító, én

ilyenkor, ha csak lehet, elhúzóok a haverokkal, mert vagy rám szóz valami teljesen értelmetlen feladatot, vagy leordítja a fejemet, hogy hogy néz ki a szobám. Már megtanultam, hogy addigra ügyesen berugdossak mindent az ágy alá. Ha csak bekukkant, úgy tűnhet, rend van.

Huszonnegyedikén délelőtt felhozzuk a fát a pincéből apámmal, addigra ő belefaragja a talpba, persze mindig ferde, de ha jól forgatjuk a nagyszoba sarkában, nem venni észre. Anyám megjegyzi, hogy mintha a tavalyi nagyobb lett volna, mire apám meg én egybehangzóan állítjuk, hogy pontosan ugyanakkora volt, ugyanannál az árusnál vettük. A húgom is felkel, és nekifog a fa díszítésének, ez az egyetlen dolog, amit szeret csinálni, én is szeretem, mert közben megzabálhatunk egy csomó szaloncukrot. Én a kanapén ülök, és a szaloncukrok papírjaival dobálom a húgomat, anyám a konyhából kiabál, hogy aztán nem teletömni magunkat édességgel ebéd előtt. Habár azt is mindig elmondja, hogy szerény ebéd lesz, mert a vacsora a fő étkezés ilyenkor. Délután sem nyugszik le, mert hatra mindennek készen kell állnia, a fának a nagyszobában, alatta ajándékokkal, és a vacsorának, ami kétféle hal, egy kis csirkemell a húgomnak, aki nem eszi meg a halat, a hagymakrémlves cipóban, amit anyám süttött, mert hát nem kerülhet a karácsonyi asztalra bolti cipó.

Csak a gyertyagyújtás után lesz valami nyugi, amikor mindenki el van foglalva az ajándékával, apám előszed egy társast, játszunk, a húgom biztosítja anyámat, hogy nyugodtan otthagyhathja a mosogatnivalót, majd mi megcsináljuk, persze, az én nevemben is megígéri, úgyhogy vár ránk egy mosogatás, ami egyébként nem is rossz, kimegyünk, nézünk a nappali felé, ott ülnek a szüleink, bort iszogatnak, és egyikük sem akar éppen semmit, sem tőlünk, sem a másiktól, senki nem utasít semmire senkit, és nem von kérdőre semmiért, azt hiszem, ezt nevezik karácsonyi hangulatnak. Ilyenkor én sem rühellem annyira a húgom hülyeségeit, mosogatás közben hallgathatjuk a kedvenc zenéit, egyszer egy évben ki lehet bírni.

Aztán másnap megjönnek a vendégek, délelőtt anyám újra turbó fokozaton pörög, megint kiporszívóz, ki tudja, miért, közben süll a pulyka, nekem úgy tűnik, a fával ellentétben ez minden évben nagyobb, aztán anyám terítőket tesz mindenhová, tányérok, poharak, ez mind honnan kerül elő, a franc tudja, sajtos rúd, sütemény, mire ideérnek, megmelegíti a töklevest, tökmagot pirít hozzá, végigszalad a lakáson, benéz a szobámba is, és megjegyzi, hogy azért kiporszívózhatnám, akkor a kedvéért tologatom a porszívót egy kicsit én is, a húgom elfoglalja a fürdőszobát, haját mos, sminkel, nekem marad tíz perc, mert még anyám is le akar tusolni a vendégek érkezéséig, az egész nap egy kapkodás, gőzfürdő, öltözés. Aztán öt körül beállítanak, nagyanyám hosszan ölelget, a két kis hülyegyerek unokaöcsém rohangálni kezd, és ajándékot akar bontani, végre nagy nehezen asztalhoz ülünk, persze nem férünk oda mind, a kicsiknek van gyerekasztal a nagyszoba ajtaja mellett, mi a húgommal a konyhapulznál ülünk, tojáslikőr, sült hús, zserbó, bejgli és az a finom vaníliás gömb, amit nagyanyám hoz minden évben, és én minden évben megfogadom, hogy nem eszek belőle annyit, hogy a vacsora után már moccanni se bíriak, de torkig leszek mégis az étellel, lesz mit lemozogni a következő edzésig. Mindenki beszél, csillagszóróznak a kicsikkel, addig se ordítanak, aztán még egy kis sajtos, csak hogy apám pálinkája nehogy a fejébe szálljon valakinek, a kicsik közül az egyik lever valamit, a másik sír, apám meg az öccse elszívna egy szivarkát a teraszon, a húgom elkéredzkedik valami buliba, anyám kiakad, hallom, ahogy a konyhában suttogva veszekednek, én őrzöm a szobám ajtaját, nehogy megint be kelljen engedni a két kis tökit, de aztán persze be kell, bekapcsolom nekik a gépet, soha nem mennek el a vendégek, gondolom. Este tíz körül már látom, hogy apám

ugyanezen gondolkodik. Végre nagyanyám cihelődni kezd, anyám öccsével jött, szóval együtt indulnak, erre a többiek is felállnak, kabát, sálak, mindenkinek megvan-e mindene, az ajándékot itt ne hagyjátok.

Tizenegy elmúlik, mikor anyám lerogy az étkezőasztal melletti egyik székbe, végignéz a maradékokkal teli tányérokra, a megdólt süteménytornyokon, és azt mondja – Én többet ezt nem csinálom.

Apámmal összenézünk, vártuk ezt a mondatot, ez azt jelenti, hogy idén is lezárult a karácsonyi örület. És most ennek a mondatnak van majdnem egy teljes éve érlelődni, finomodni, mint valami befőttnek, és amikor jövő novemberben kibontjuk, úgy fog hangzani: „idén nem csinálom nagy felhajtást”.

SCHILLINGER GYÖNGYVÉR

PAPÍRFIGURÁK

Anyám karácsonykor mindig összeszedte magát. Mindent beleadott, mintha ilyenkor akarná pótolni az év mulasztásait, és a nagy igyekezetben néha úgy elfáradt, hogy esténként, magára húzva a konyhaajtót, titokban sírt egy kicsit.

Mert rágós lett a marhapörkölt, amit előre le akart főzni, miért van az, hogy neki ez sem sikerül. A bejgli felrepedt. Jó ez, anya, finom, nézd, már két szeletet ettem. A konyhaszekrény aljára kiült a zsíros pára, az egy szem szobába napokra beszorult a kajaszag. A fát ketten cipeltük, én elől, mert ott a könnyebb. Befaragni a tartóba – sírós volt. Ezt azelőtt apám csinálta, pikpakk, a kis fejszével, mi fűrésszel álltunk neki farigcsálni. Ez a kis szar fa nem lehet ilyen kemény, mondta anyám végső elkeseredésében, végül a dohányzóasztallal meg az asztalra tornyozott könyvekkel támasztottuk ki a fát. A díszítés volt a csúcspont, amit igazán nem lehetett elrontani. Szaloncukor-kötözés. Mikor kész volt minden, az üresség érzése, kuksolás a gyertya mellett, erőltetett társasozás, ketten. Rómi. Anyám harmincöt éves korában is gyerekkorának karácsonyaira vágyott. Nagyapám ilyenkor a háttérbe vonult, a karácsony a nőké, de élvezettel pikkelyezte a halat, miután kivették a kádvízből, és anyám a kád kisúrolása után is viszolyogva szállt be este fürdeni – ez a viszolygás is része volt az ünnepnek, és a viszolygás is valami. A semmi, a csend, hogy anyám végeredményben nem tudott velem mit kezdeni – az nem az a karácsony. De minden évben becsülettel neki-futott. Gazdagabb és szegényebb karácsonyok váltakoztak. Könyvtárból kiszuperált, háromszáz forintos könyvek, albumok. Tinilányok könyve. Így kell sminkelni. Szóba sem jött, hogy ennyi idősen sminkeljek, az még anyám szerint is rohadt messze van. De: kaptam egy arckrémot. Zsíros volt, szappanszagú, az orrom csupa mitesszer. Tini tonik, kárenyhítésre. Karkötő, az volt a legjobb. Borostyánszín kövel – keményebb műanyag, majdnem, mint az igazi. Én zseníliakesztyűt vettem anyámnak, abból a pénz-

ből, amit apám nőjétől kaptam. „A nőtől.” Attól a nőtől. Úgy dugta a kezembe, hogy apám ne lássa. Apámtól is pénzt kaptam. Sokáig álldogáltam otthon a szobában, hogy hova rejtsem. Ládikómba – nem. Anyám belenézhethet. Szőnyeg alá – hülyeség. A konyhába sem, a matrac alatt pedig anyám megtalálja lepedőcsereker. Végül a nyári cipőm orrába dugtam, nyáron majd átrakom a télibe.

Anyám nem hívott át senkit, egyrészt kicsodát, másrészt – ide? Háromszobás házban éltünk a válás előtt, kerttel, állólámpákkal és újrakárpitozott, vörös-fehér székekkel. Hova ültessük a vendégeket, az ágyra? Kanapé helyett hintaszékünk volt, amit nagyanyáméktól hoztunk el, én imádtam, anyám bársonyfotelre vágott. Nem merem elmondani, és ő nem merete megkérdezni, hogyan élnek apámék. A házból apám kiadta a részünket, amit anyám betétben őriztetett vész esetére, ha már lakást úgysem tud belőle venni. Apám bezzeg vehetett egy másikat, másfél egybenyíló szobát kis konyhafülkével, de mégiscsak az övé volt. Anyám nem vett fel lakáshitelt – harmincéves elköteleződés, és anyám ismerte a saját gyengeségeit. Akkor legalább igazi karácsony legyen, habár nem tudtuk, milyen az.

Néha a függőfolyosón sétálgattam, már este, és óvatosan benéztem a lakások ablakán. Maráék nem húzták be a függönyt, mintha várnák, hogy valaki megnézi az ő nagy és szép lakásukat. Hogy Mara anyukája otthonra is besüti a haját, és magas sarkú cipőben mászkál. Anyám szerint elképesztő egy nő. A nagyszoba közepén abroszos asztal állt, aranykoszorúval, az ablakban műgyertya. Aranymintás tapéta, fehér ruhásszekrény. Különben anyám is fel tudott öltözködni, de most nekem vegyen fel szoknyát?

Egyszer huszonegyedikén elloptam Maráék ajtódíszét, nem tudom, miért, nem vágytam ajtódíszre, egyébként sem tehettem ki, belülről sem, mert Mara azt ígérte, hogy átugrik. Meg hát mit mondok anyámnak? Még vacsora előtt el kéne tüntetni. Kiléptem az utcára, a díszet szorosan az oldalamhoz szorítva, a kezemet szűrte a műfenyő. Nem néztem, merre megyek, csak gyalogoltam, az arcom merevre fagyott, a testem lassan átmelegedett. A levegő tiszta volt, friss, a vaspör szaga is eltűnt az ünnepek alatt. A fenyőfaárusok leléptek már, itt-ott maradék fenyőfaág, madzag, tűlevél. Átizzadtam a garbómat, az eső eleredt, csak vékonyan. Mire úgy igazán felnéztem, már a régi házunk előtt álltam. Jó fél órája gyalogolhattam már, de öt percnél tűnt, mintha csak átsuhantam volna a városon.

A régi házunkon az ablakok sötétek voltak, a kertkapun tábla: fogorvosi rendelő és fogtechnikus. Lehetnék fogtechnikus – apám szerint lassan orientálódni kellene, de legalábbis kiderülhetne már, hogy úgy igazán miben vagyok jó.

Gyaloglásban vagyok jó, és hallgatásban.

Anyám nem tudja, hol vagyok.

Kinyílt a szomszéd ház kertkapuja. Annuska, te vagy az? Annuska, hát te vagy az. Ili néni csak intett a kezével, hogy befelé, és meg sem fordult a fejében, hogy szabadkozok, hogy haza kell menni, mert anya vár, sütjük a mézeskalácsot, és ilyenkor minden van, süti, tejszínhab, csillagszóró, karácsonyi filmek.

Annuska, hát hogy vagytok? Mindig mondtam anyádnak, hogy apád nem az a kitartó figura, hát az is lett az egészségből, az, hát tudod, mi. Mindegy.

Csoszogott a konyhában, kókusztekerceket pakolt madaras porcelán kistányérra. Sovány vagy, Annuska. Az micsoda, mutatott a kezemre, és akkor jutott eszembe, hogy az ajtódísz itt van nálam, még mindig szorongatom, mit mondjak most neki. Ide hoztad, a házatokra? Jaj, Annuska.

Szerettem volna, ha abbahagyja a jajongást.

A kókusztekercs vajas volt, nehéz, a tea citrompótlós, savanyú. Ili néni a teán próbálja megspórolni azt a cukrot, amit a sütikbe beleöl. Feketekávé, savanyú tea, habos sütemény.

Megettem mindent, a hasam fáj, Ili néni elmondta az újságokat – meghalt a Pali bácsi, hát számíthattunk rá. A szomszéd fogorvos csak heti háromszor rendel, és így is úgy megél, néztem a kocsját múltkor, piros, új, most nem emlékszem, miféle. Anyáddal mi van? Hagyjuk, tudom, mi van, múltkor láttam a piacon, teljesen le van fogyva ő is. Az ideg, gondolom.

Örültem, hogy nem kell megszólalnom. Az ajtódíszel mi legyen?

Ili néni tésztát gyúrt, és már nem emlékszem, miket mondott még. Ültem az asztalnál, kezemet az ölembe ejtve, éreztem a liszt, a vaníliás cukor illatát. Mintha visszatértem volna egy régi élet díszletei közé. Ili néni a lisztporos kötényében olyan volt, mint a régi játékomnak, annak a keménypapírból készült élelmiszerboltnak az egyik felhajtható papírfigurája, a nejlonfüggöny az ablakán, kertjében a tuják, a büdöske, a kerten túl a focizó kisfiú szobra meg olyan, mint a bolt kissé már megkopott papírdíszlete.

Ili néni, mennem kell.

Jól van, lányom.

Törölgette a szemét. Nem gondoltam, hogy ennyire hiányzunk neki. Vagy csak az öregség. Hogy változnak a dolgok, csak Ili néni nem változik, meg a többi lakó sem változik, miért is kellett nekünk elmenni?

Hazafelé figyeltem már: balra a sportpálya, mögötte valahol a vidámpark, jobbra a kertes házak, játszótér: egy csúszda és homokozó az egész. Ha jobbra fordulok, ott már alacsony társasházak vannak, sok az öreg, ott lakik a bolond Jolika, ki-be járkal a bolondokházából, pedig mindenki azt szeretné, ha örökre ott maradna. Kocsik, kukák, az egyik falon Ruszki, haza felirat, aztán egy vértócsa, vagyis egy vértócsa helye, de még most is mintha ott volna, este nagy fekete folt az aszfalt mélyedésében, ahol Guszti, az örökké kedves Guszti, egy igazi rendes ember, kivetette magát a negyedikről. Ilyen a mi környékünkön aztán soha, mondhatom – mondta Ili néni akkoriban, mintha súlyosan hibáztak volna a környékkel, a lakókkal szemben. Ez nem olyan hely.

Az ajtódíszet bedobtam egy kukába.

Anyát a tűzhely fölé hajolva találtam, amikor hazaértem, észre sem vette, hogy megjöttem, talán azt sem, hogy eltűntem, mialatt ő húsz palacsintát lesütött. Palacsintába göngyöli majd a csontjáról lefosztott, belül puha, kívül ropogós kacsát meg a szilvaszószt, anya, ki fogja ezt mind megenni? Anya végre hátrafordult, hívjad át a Tamarát, kislányom, megesszük, miért, nem vagy éhes? Azt ne mondd, hogy nem vagy éhes.

Huszonnegyedikén senki nem fog átjönni, gondoltam, de azért reménykedtem egy kicsit, Mara a legváratlanabb időpontokban tudott betoppanni, amikor már nem is számítottam rá, hogy valaha átjön még, mert nem beszéltünk egy hónapja – nem ért rá, elutaztak, egy másik barátnője lett hirtelen érdekes.

Mara nem szeretett ilyenkor otthon lenni, mert az apja regényt írt, mintha karácsonykor kapna igazán ihletet, az anyja meg ki volt borulva, hogy az apja karácsonykor kap igazán ihletet.

Eszembe jutott az ajtódísz, a szívem nagyot dobbant, minek vittem el?

Teríték két személyre a kis konyhaasztalon, el se férne három, próbált anyám viccelődni, és készítette az első fogást. Mara a harmadiknál toppant be, olyan lazán, ahogy szokott,

mintha ez lenne a világ legtermészetesebb dolga, átmenni a szomszédhoz bármikor, nemcsak átkopogni, hanem leülni a konyhájukban, figyelni, kérdezetni, morzsolgatni a fülén az új arany fülbevalót.

Mara elmesélte, hogy az anyja odaégette az olajat, és már az egész lakás füstben állt, de az apja még mindig ott kopácsolt a billentyűzeten. Az anyja leült mellé a fotelbe, merőn nézte, előre nyújtott nyakkal, mint aki kész, hogy nekimenjen vagy felpattanjon, ha az apja végre valahára észreveszi, hogy ég az olaj, és van élet a rohadt regényén túl is. Az apja felnézett, értetlen fejfel szaglászott, az orra mozgott, mint egy kutyanak. Az anyja felpattant, bevágta maga mögött az ajtót, az apja meg ott maradt, mint aki már megint nem érti, hogy mi az isten van. Kikiabált a konyhába. Mi az isten van?

Nem semmi, mondta anyám, és láttam rajta, hogy nem igazán tudja elképzelni. Hogy talán Mara kitalálja ezt az egészet.

Mara érezte, hogy itt most enni kell. Mákos fogakkal összevigyorogtunk, anyám beindult. Társasozzunk, gyűjtsunk csillagszórót. Mara csillagszóróval a kezében hadonászott, szórta a szikrákat mindenfelé – gondolom, otthon ilyet nem lehetett. Ittál már forralt bort? Egy deci, annyi nem árt meg, mondta anyám. Itt is aludhatsz. Aztán anyám rájött, hirtelen újra realizálta, hogy nincs már vendégszoba, és nincs hol aludni. Mara ásított. Kajamaradék, forralt bor illata, leégett csillagszórók a dohányzóasztalon. A félbehagyott Bianco utolsó betűi.

Mennem kell, mondta Mara, anyám bólintott.

Megsúgtam neki az ajtóban, hogy elvittem az ajtódíszet. Gőzöm nincs, miért. Ne mondja meg anyukájának.

Te vitted el?

Én.

Adott két puszit, és mosolygott, mintha büszke lenne rám.

Ili néni kókusztekerce, teái, anyám háromfogásos vacsorája úgy ült a gyomromban, mint egy szikla, ami kizárt, hogy eljusson az emésztés következő fázisába, de az sem lehet, hogy anyám vérverejtekkel összerakott vacsorája a végében landoljon.

Kimegyek levegőzni, mondtam anyámnak, és egy bokor mögé hánytam. Fölöttem kinyílt az ablak, elszaladtam, és nemsokára kiadtam még egy adagot, már nem néztem, hova. Minden kijött felpuhulva, a kókusztekerce darabok is, nem baj, legalább reggel olyan éhes leszek, hogy be tudom tolni anyám felrepedt bejglijét.

Mire visszaértem, anyám a konyhában ült az asztalra borulva. Átöleltem. Jól nézhetünk ki, két hajlott hát az asztal fölött.

Anyá, én jobban szeretek itt élni. A kertváros az olyan, mintha nem is lenne igazi. Tudod, mint a játékboltom. Milyen boltod? Játékbolt, emlékszel? Elővettem a ruhásszekrény aljából a boltot, és felállítottam a falait. Ez itt az Ili néni, mondtam, és felhajtottam egy kövérék figurát a csemegepult mögött. Ez a Pali bácsi, csak meghalt, jó, lehajtom, Éva néni, a hisztis Julcsi, Tomika, akinek mindig folyt az orra. Tomika anyja meg, tudod, a legmagasabb nő a környéken, a körme is hosszú volt, a karja is, na ő az itt, akit át lehet húzni a másik sorba, és gyöngysor van a nyakán.

Anyám hunyorogva ült a hintaszékben, előre-hátra himbálva magát, és elnézett a fejem fölött, mintha éppen a régi házunkat és a környéket rakná ki papírból gondolatban.

Aztán már csak fentről a kopogás – Mara anyja odavágta a lábát rendesen. Mit tud ennyit mászkálni ez a nő, dűnnyögött anyám.

**ZSIDÓ
FERENC**

VÍZSZINTES ANGYAL

Legalább ma ne igyál, s gyere haza idejében!, hallottam anyám fojtott hangját a résnyire nyitott ajtón.

Ebéd után voltunk, a szobámban ücsörögtem, mint legtöbbször, ha otthon voltam. Igyekeztem távol tartani magam a szüleimtől, mindentől, mindenkitől.

Jó-jó..., dörmögte apám.

Valahogy jártassuk le normálisan az angyalosdit, folytatta anyám, hangja tele volt keserűséggel és szemrehányással, mintha azt mondta volna: ha már annyi mindent elrontottunk, legalább ezt...

Jó-jó...

Igen, karácsony volt. Az, a fene ette volna meg. Talán ki kellene szólnom nekik, gondoltam, hogy nem kell úgy rágörcsölni. Hagyják a fenébe. Nem vagyok már kisgyerek, tizenöt elmúltam. Kit akarnak megtéveszteni? Mert engem nem tudnak, az hétszentség! Ha rohad minden a családban, akkor karácsonykor is rohadni fog, az hétszentség!

Az ajándékokat megvettem, sorolta anyám, de ezt is olyan hangnemben, hogy érteni lehessen, megvettem, mert rád nem lehet számítani, mert te semmivel sem törődsz. – Amire esteledik, hat körül gyere haza, hogy vacsorázzunk, s együtt díszítsük fel a fát!

Jó-jó..., motyogta apám, hallottam a hangján, hogy nem figyel, gondolatban már a kocsmában van, és az első sörét issza. Szeme sóvárogva villan, ajkát csücsöríti, szájában gyűlni kezd a nyál.

Jó-jó..., ismételte gépiesen, azzal kifordult az ajtón. Köszönés nélkül.

Azon gondolkodtam, más férjek, más apák vajon hogy csinálják? Megölelik, megcsókolják-e feleségüket, adnak-e egy pacsit fiuknak, lazán, mosolyogva, hogy szevasz, te srác, este talizunk!?

Hallottam, hogy anyám nagyot sóhajt, majd folytatja ténykedését a konyhában. Persze, készíti a karácsonyi menüt: rakott káposztát. Apám kedvencét. Megfordult a fejemben, hogy kimegyek, segítek, de aztán úgy éreztem, nem bírnám elviselni anyám világfájdalmas képét. Zenét tettem, hogy ne halljam a konyhai zajokat, de nem tudtam figyelni rá. Úrrá lett rajtam valami rohadt karácsonyi érzelmosság.

Öt óra felé anyám kihívott, segítsek megsütni a diós kiflit: mosolyogni próbált, de láttam rajta, csupa ideg. Segítettem hát. Szerettem a diós kiflit, ismertem a receptjét, sokszor elkészítettük már. Csendben dolgoztunk, azt is mondhatnám, jó hangulatban, ha nem vibrált volna a levegőben valami alattomos feszültség. Apám miatt. Vajon...?, akartam kérdezni, de aztán nem szóltam semmit, mert tudtam, anyám se tudja a választ. Vagy sejti, de nem akarja mondani. A kifli jól sikerült, amíg hűlt, anyám nekifogott megpucolni az előszobai tükröt. Tiszta volt az, már tegnap megsikálta. Csak így könnyebben telik az idő, s talán a feszültség is elillan a körkörös mozdulatokkal. Aztán a poharak következtek, amikből az ünnepi vacsora után készültünk inni. Hevesen, indulatosan dolgozott. Szó nélkül. Én közben megterítettem az asztalt: fehér abrosz, a szebbik tányérszett, szalvéták, gyertya: ahogy az ünnephez dukál. Lassan hétre járt, minden előkészítve. Csak a díszvendég hiányzott. Vissza mentem a szobámba, ténferegtem, nem találtam a helyem. A francba ezzel a karácsonnyal.

A francba ezzel a karácsonnyal!, hallottam ekkor anyám hisztérikus hangját. Sajnáltam, de magam még jobban.

Pár perc múlva csendes, bocsánatkérő hangon beszólt, gyere, legalább vacsorázzunk. És én kimentem, hogy legalább. Egy falás se esett jól az ételből, láttam, anyámnak se. Ettünk, gépiesen. Nem néztünk egymásra, hogy ne kelljen szóba hozni apámat. Pedig nyilvánvaló volt, hogy mindketten csakis rá gondolunk. A káposzta után egy-egy diós kiflit is elrágunk, az enyémnek fűrészpörizé volt, alig akart lemenni a torkomon. Anyámnak is guvadt ki a szeme, úgy nyelte. Csak néztem nyúzott, ráncos arcát, kócos, gyér haját, fénytelen szemét, és mintha magamat láttam volna. Ijesztő volt, összerázkódtam.

Visszasomfordáltam a szobámba, a laptopomon elindítottam a Battle Shootot, és vaktában lövöldözni kezdtem. A hangot felhúztam, hogy töltsse be a szobát a fegyverropogás.

Ne kérdezzék, hogy voltak-e normális karácsonyaink, mert voltak. Biz' isten! Vagyis olyan szinte-normálisak. Azt se kérdezzék, miért iszik apám. Kérdezzék anyámtól, vagy inkább tőle, bár sejtem, ő csak annyit mondana, vigyorogva, hogy azért, mert jólesik. Anyám pedig azt, hogy azért, mert hülye állat. Egyik választól sem lennének okosabbak. Emlékszem, amikor kezdett kimaradozni, részegen hazajönni, anyám patáliázott, én sírtam. Aztán lassan beleszoktunk: patáliázni és sírni se lehet örökké. Csak inni. Másnapokon anyám párszor nekiállt, hogy mi nem jó, mit nem kapsz meg itthon, apám csak motyogott, másnaposan, elvonási tünetektől szenvedve, hogy minden jó, minden a lehető legjobb. Én pedig féltem, hogy beledöglenek: az italukba, a hányásukba, a fájdalmukba. Apámat már szedtem ki a hányásából, anyámat nem sikerül a fájdalomából. Azt nekik kellene elintézniük egymás között. De mit intéztek ők el együtt az utóbbi időben? Semmit. Ja, de! Engem.

Kilenc után anyám beszólt, hogy immár kapcsoljam le a gépet, s menjek ki, díszítsuk fel a karácsonyfát. Megjött apám?, játszottam el a naivat. Anyám nem válaszolt, nem mondta, hogy tovább nem várjuk, csak legyintett. Igen, ez lett anyám: ez a beletörődő legyintés. Előszedtük a pincéből a műfenyőt: már jó néhány karácsonyon használtuk, kissé viharvert volt, de korántsem annyira, mint mi. Néhány éve, amióta kinőttem a kisgyermekkort – nem is tudom, hogyan, mikor történt –, együtt díszítettük fel a fát, utána én kis időre diszkrétan félrevonultam, hogy az angyalnak legyen ideje elhelyezni az ajándékokat. Kiszámítható, unalmas rituálé, de rituálé. Mint apám számára a zokni felaggatása a fogásra részegen. Abból is tudtam másnap reggel, hogy piásan jött haza, hogy zoknijai ott lógtak a fogason. Miért gondolta abban az állapotában, hogy fel kell akasztania, nem tudtam elképzelni. De ő valamiért nagyon fontosnak találhatta, mert mindig felakasztotta: többnyire mindkettőt, olykor – gondolom, ha fáradtabb, törődöttebb volt – csak az egyiket. Anyám sem firtatta az okokat – legalábbis a jelenlétemben –, csak leszedte, és berakta a szennyeskosárba. Mintha még örült is volna, hogy nem kell lehajolnia értük (egy ideje elég gyakran fáj a dereka). És hogy ki is szellőztek valamelyest.

Nos, leporoltuk és felállítottuk a fát a nappaliban, megigazgattuk elgörbült ágait, aztán kiborítottuk az ágyra az évek óta őrizgetett díszkollekción, és a javát kezdtük felpakolni. Gömbök, angyalhajak, szalmafonat díszek. Anyám egy doboz szaloncukrot is elővarázsolt, abból is kötöttünk fel párat, a többit csak beöntöttük a fa alá. A végén a fényfűzér is felkerült a helyére. A lehetőségekhez mérten szép lett, mégsem tudtunk örülni neki. Tanácstalanul összenéztünk: mi legyen. Nekem a nyelvem hegyén volt, hogy eddig biztos mattrészeg, úgyhogy nem számíthatunk rá, de vártam, hogy ezt anyám mondja ki, végtére is az ő angyltársáról van szó. Az órára pillantott, majd fájdalmasan azt motyogta, most menj be egy kicsit. Bementem, torkomban gombóc, csak legyünk túl rajta, gondoltam. Nemsokára csengetett, úgy, mint máskor is a kis angyalcsengettyűvel, én kimentem, ott volt a fa alatt egy szép doboz, színes papírral gondosan beborítva, felcímkézve, ezúttal nem volt erőm eljátszani a boldog meglepettet, pedig anyám tényleg igyekezett, kaptam márkás tréningzettet (és még a márkát is etalálta), a telefonomhoz dokkolót és persze a kedvenc csokijaimat, aszalt gyümölcsseimet. Boldog karácsonyt, mondta, és mosolyogni próbált,

de a hangja remegett; boldog karácsonyt, mondtam én is, és kezébe nyomtam a kis ajándékomat – semmi jó ötletem nem támadt, egy sampont vettem neki –, aztán csak álltam feszengve. Máskor el szoktunk énekelni egy-egy karácsonyi éneket, de most úgy éreztem, bele is döglének, ha dalra kéne fakadnom. Szerencsére anyám se forszírozta a dolgot. Én... én most..., dadogtam, azzal bemenekültem a szobámba, hogy ne bögjem el magam előtte.

Odabent megbontottam egy csokit és egy aszalt gyümölcsöt, végigfeküdtem az ágyon, és falni kezdtem: könnyesen, mohón. Amire elfogyott, megnyugodtam valamelyest, sőt el is szundíthattam. Nem tudom, mennyi idő telhetett el, mindenesetre arra serkentem fel, hogy apám zakatolását hallom kintről, amint belöki maga után az ajtót, nekitántorodik a fogasnak, lever valamit, félhangosan motyog. Csak a szokásos, állapítottam meg magamban, és meg se fordult a fejemben, hogy kimenjek: nem igazán lehetett, nem volt érdemes segíteni neki, nem akarta, nem hagyta. Meg volt győződve ugyanis, hogy egyedül is boldogul, igaz, hogy olykor elszunnyadt cipőhúzás közben, a zoknik fogasra akasztása közben vagy a konyhában az asztalra borulva. Mert miután a zoknis rituáléval úgy-ahogy megvolt, általában a konyhába botorkált be valamit falni, de abból rendszerint csak disznólkodás lett, néhány falat szétnyalazása két szundítás között, míg anyám általában megelégedte a dolgot, kijött, s ráfordult, hogy gyere már be lefeküdni, apám azonban nem adta be ilyen könnyen a derekát, a részeg emberek konokságával általában azt válaszolta, hogy jövök mindjárt, csak eszem egy kicsit, és ismét nekifogott, anyám türelmetlenül nógatta, erre visszamotyogott, hogy mi olyan sürgős, eredj, ha akarsz, fekédj le, jövök aztán én is; jó-jó, de úgyse tudsz enni, csak szunnyadsz az asztalon; azzal te ne törődj, ott szunnyadok, ahol akarok! Hányszor, de hányszor végighallgattam ezt a forogatókönyvet!

Ezúttal azonban úgy tűnt, hogy nem húzta le a zokniját, és nem is a konyha felé indult, hallottam, amint kinyitja a nappali ajtaját, aztán tétován, csoszogva megindul befelé. Mi a fenét akarhat, gondoltam, talán eltévesztette az irányt? Ekkor egy döndülés, puffanás hallatszott. Felszöktem, kirohantam a nappaliba: ott feküdt apám, és ott feküdt a karácsonyfa is, a gömbök egy része összetörve, az angyalhajak szétlebbenve. Apám kezében egy szakadt ajándékszatyor – tartalmának nagy része valahol, valamikor kihullhatott –, valószínűleg azt akarta behelyezni a fa alá, amikor megszedült, s estében magával húzta a fát is. Ekkorra megérkezett anyám is, álomittas szemekkel. Amikor a pusztítást meglátta, elsikoltotta magát, mi a fenét csináltál?, apám bárgyú mosollyal ölelte a karácsonyfát, és csak ennyit motyogott: megjöttem, megjöttem. A fáról lefittyent fényfűzer glóriával vonta be borzas fejét.

BALÁSSY FANNI

2022. DECEMBER 26.

Hajnalban jön a hír. Hallom, hogy kattan a zár, puha léptek a sűrű szővésű szőnyegen, anya az ágyam szélére ül. Enci telefonált. Sándor. Mikor? Reggelre. Mama? A fürdőszobában készülődik, nemsoká indulunk.

Fél óra múlva kigördülünk az utcára. Néhány szomszéd égve felejtette a házakat és tujfákat befutó fűzért, kéken-pirosan villogó fény tapad a nyirkos úttestre. Az ajtókon koszorú, az ablakokban elemes teamécsesek műlángja reszket, néhány ház előtt a hazalátogató gyerekek külföldi rendszámú autója. Néptelenek az utcák, akadálytalanul gurulunk a városból kivezető útra. A tengely ritmustalan döccenése darabokra tördeli a csendet, annyi a kátyú, hogy lehetetlen kerülgetni. Gyakorlatias kérdésekre szorítkozunk, kell-e fűtés, kér-e valaki vizet, megálljunk-e a legközelebbi benzinkúton, vagy kitart-e, ami a tankban van, egyáltalán nyitva van-e bármi, nézd már meg, fordulnak felém, nézd már meg a nyitvatartást, de a Google azzal mossa kezeit, hogy az ünnepi rend változhat. Aztán harminc kilométernyi hallgatás.

A távolban kirajzolódnak az egykori téesz elhagyatott épületei, szürkésfehér, lapos építmények a szürkésfehér, lapos tájban. Dédnagyapám értelmezésében a fényes jövő, amit mama elhajított magától, amikor a nővérképzőbe jelentkezett. Bezzeg Sándor. Sándor jó fiú, Sándor nem mocorog, otthon marad, Sándor iskola után beáll a téeszbe dolgozni, és hazaviszi édesapának, amit megkeresett. Mert édesapa mindig jobban tudja, mert édesapa látja a jövőt, csak abban a jövőben a Szovjetunió még áll, hazánk hasznos kis fogaskerek a KGST-ben, és a kövér fűtől lefölözhetetlenül zsíros tejet adnak a marhák. *Avagy nem hiábavaló látást láttatok-é, és nem hazug jóvendölgetést szóltatok-é?* Aztán egyik napról a másikra mindenkinek megköszönik a munkát, elárverezik az állományt, majd nagy vaslakatot akasztanak a kapura, és még mielőtt Sándor felocsúdhatna a pofonból, édesapa meghal, hogy ne kelljen a félresiklott jóslatért felelősséget vállalni. Fullasztó a nyár, a nejlonblúzban folyik az ember hátán a víz, az összeverődött tömeg homlokát törölgetve néz szembe a porózus földben tátongó lyukkal. Édesapa szalonnán hizlalt teste dagad a diófa koporsóban, a bendőben termelődő gázok, a felpuffadt tagok feszegetik a fedelet, a szög nem elég, kötéllal hurkolják át több helyütt a halottas ládát. Sándor a gödör szélén áll, szikár teste elvész a zakóban, oldalán Enikő, az ő karján Enci. A koporsó tetején sortűzszerűen kopognak a rögök, aztán csend.

Előbb az újtemető, aztán az őtemető, majd a településjelző tábla. Rokonok egykori otthona, a régi imaház, a felújított iskola mellett visz az út, de mama nem mutogat, nem mesél, akkor is hallgat, amikor a kis hídhöz érünk, nem mondja el újra, hogy az unokatestvére annyira félt átmenni a túloldalra, hogy mindig megvárt valakit, akivel átkelhetett, és nem emlegeti fel, hogy egyszer télen mekkorát esett hazafelé a tehenészetből, a hóra folyt tejet mind beitta a föld. Ráfordulunk a Köröspart utcára, a földút ide-oda dobálja a kereket, ringatózunk, mintha az út mellett húzódó holtá-

gon hajóznánk lefelé. A szomszéd ház előtt tágas, új autó parkol, Enci már megérkezett. Lehúzódnak a szülői ház elé, és kiszállunk. A rozsdás kapun túl parlag, elszórtan egy-két törmelékkupac, a telek mögött már nincsen semmi, csak a falu határa, a kerítést rég elhordták. Mama áll a bejárón, nézi, ahogy a szikkadt füvet simogatja a szél, de ő gyümölcsöst lát, roskadozó szilvafákkal és terebélyes almafákkal, szőlőlugast, bokros tearózsát, szegfűvel és kasvirággal beültetett ágyást, telepakolt górért, takaros disznóólat, a karám mögött darát csipegető aprójószágot. Édesanya ajtón kikukucskáló alakját, ahogy kilép köszönteni a hazaérkezőt. Édesanya mindig dolgozik, eteti az állatokat, megfeji a tehenet, gyomlál, leszedi a termést, csirkét kopaszt, halat pucol, zöldséget hámoz, ebédet főz, megterít, elmosogat, mos, felseper, letörölget, zoknit stoppol, süteményt süt, mert amíg dolgozik az ember, addig sincs ideje gondolkozni. Mert ha nincsen lekötve a kéz, ha nincsen valamire fókuszálva a szem, a kútkávéra kalandozik a tekintet, azt pedig követi a gondolat, hogy talán jobb lenne, ha, talán megkönnyebbülést hozna, ha, de aztán megjelenik előtte a három gyerekarca, és nem mozdul, sosem mozdul. Édesanya alázatos, édesanya csendben tűr, édesanya marad, mert nem akarja szégyenben hagyni a családot. A szégyen mindig győz a boldogság felett. Édesanyának megtanítják, hogy *a feleség nem ura a maga testének*, életének, pénzének, gondolatainak, *hanem a férje*. Sándor kései gyerek, megkésett meglepetés a jóistentől, emlékeztető arra, miért érdemes, aki azután is marad, hogy a másik kettő kirepül. Sándor nem szeret iskolába járni, otthon mindig jobban telik az idő az állatok között és édesanya szoknyája mellett, együtt ülnek a konyhában, és nagyokat hallgatnak, mert csak szavak nélkül lehet beszélni erről az egyetlen falu egyetlen telkére szűkült világról. *Pedig betegségeknek ő viselte, és fájdalmainkat ő hordozta*. Édesanya addig fojtja magába a szót, amíg egy tumor jelenik meg a kibeszéletlenség helyén. Édesanya alig hatvanéves, de az arcát mély árkok szántják, ezüstcsíkok vegyülnek a hajába, a kórházi ágyban elvész a paplan alatt, a vénái eltűnnek a pergamenszerű bőr takarásában. Édesapa két kőgerlét vásárol édesanya sírjára, maltert kever, és a fejfára ragasztja a szobrokat. Mintha el akarnának rugaszkodni, de sosem sikerül nekik.

Enci a szomszédban, Jutka néni konyhájában ül, egy csésze kávé előtte, potyognak a könnyei. Tegnap este még itt jártak a férjével, mondja, hoztak Sándornak vacsorát, tiszta ágyneműt, befűtöttek, rendbe rakták a szobát. Jutka néni nézett rá hajnalban, de akkor már, és mesélés közben elcsuklik a hangja. Összegömbölyödve feküdt, mondja Jutka néni, mint egy kismacska, és a matrac mellett ott állt egy felbontott üveg bor.

Hát elfeledkezhetik-e az anya gyermekéről, hogy ne könnyödjön méhe fián? Kezdetben édesanya veszi ki Sándor kezéből a poharat, aztán Enikő, miután azonban egyedül marad, erősebben szorítja magához az üveget. Mert már nincs ki mellé beülni a konyhába, és már egyáltalán nem érdekes sem a kert, sem az állatok, csak menni, róni az utcákat, a Marótytól a Soma sörözőn át a Béni kocsmáig, bejárni az ismerős háromszöget, kikérni egy utolsót, amiből mindig utolsó előtti lesz. Pedig itt ez az okos kislány, ott kellene lennie mellette, de

senki se mutatta meg neki, hogyan kell jó apának lenni. Pedig itt ez a kislány, a legnagyobb siker, olyan a szeme, mint az apjának, nagy, sötéten csillogó gombszem, amit a táblára szegez, egyenes háttal ül a padban, illedelmesen jelentkezik, szépen olvas fel a tankönyvből, ügyesen kanyarítja a betűket, minden kérdésre tudja a helyes választ. Kitűnő eredménnyel végzi el az iskolát, felvételizik a szomszédos település középiskolájába, jelesre érettségizik, és felvételt nyer a közeli nagyváros jogi karára. Nappal hallgatja az előadásokat, éjjel árut pakol egy bevásárlóközpontban, hétvégén buszra, majd vonatra száll, és hazalátogat, az állomástól fél órát gyalogol a holtág mellett álló kis házig. Az első félév végén érkezik a hír, hogy baj van, az anyja nagybeteg, de mire fel lehetne fogni az állítás súlyát, a leukémia néhány hét leforgása alatt elviszi Enikőt. A helyzetre tekintettel kérvényezi a római jog-vizsga elhalasztását, de a professzor közli, hogy vagy most, vagy félévet kell ismételnie. Néhány nappal az anyja halála után kitűnő eredménnyel leteszi a vizsgát. Előbb a diploma, aztán a gyakorlat, majd állás egy helyi irodában, végül saját iroda a belváros szívében. Elegáns kosztüm, csinos frizura, biztos kézzel húzott tusvonal, magabiztos tekintet, határozott kézfogás, melegséget sugárzó otthon, magazinba illő család, szép és okos gyerekek, egy fiú és egy lány, a teljes kollekció, mindkettő tiszta apja, szőke és kék szemű, mintha már az anyaméhben eldőlt volna, hogy nekik teljesen tiszta lap jár, a vonásaikban sem hordozhatják tovább a nagyapjukat. Enci idővel a tömegközlekedést autóra cseréli, rendszeresen teszi meg az utat az otthonná lett nagyváros és a szülőfalu között, ránéz az apjára, ételt visz neki, tiszta ruhát. Enci a jogszabályok nyelvén beszél, hisz abban, hogy bármely összevisszaságban rend teremthető, hogy minden esetre alkalmazható valamilyen megoldás. Mosógépet vesz az apjának, konyhaszekrényt szereltet be, megcsináltatja a fürdőszobát, kifesteti a falakat, laminált parkettát tetet le, visszakapcsoltatja az áramot. Hisz abban, hogy talán most, talán majd így. Először a konyhaszekrény tűnik el, aztán a mosógép, majd egy éjjel valakik beállítanak, és felszedik a parkettát, nyomavész a ruháknak, a kamrából az ételeknek, kiderül, hogy nincs olyan a világon, amit ne lehetne pár forintra váltani, kiürül a porta, eltűnnek édesanya gyümölcsfái és rózsabokrai, szét lesz verve a góré, az ól, szakaszonként viszik el a kerítést, és eltűnik a kísértést jelentő kútkáva, fillérékért széthordják a falubeliek egy otthon romjait, aztán kényelmesen berendezkednek közöttük.

Az ablak előtt elhajt egy fehér kisteherautó, az árnyéka végighullámszik a szobán. Tata mindössze harminchat napja halt meg, és most újabb halottszállító érkezésére várunk. Enci, mama és anya kabátot húznak, és kilépnek a kis parasztház alacsony ajtaján. Mi, Jutka néni-vel a konyhában maradunk, lassú kortyokkal isszuk a kávé a duruzsoló tévé kék fényében. Az asztalon fenyőág szaloncukorral, kis gömbökkel, a háttérben karácsonyi reklámblokk. Az Izaura Tv megy, az *Esmeraldát* adják dupla résszel az ünnepre tekintettel. Enci intézte el, meséli Jutka néni. Enci bement a szolgáltatóhoz, és azóta van Izaura meg Jocky Tv. Enci megy, és intézkedik. Ajándékot vásárol a gyerekeknek, díszít, csomagol, vacsorát készít, kilencven kilométert vezet egyik ajtótól a másikig, ágyat vet, ételt melegít, rendet rak, aztán újra autóba vágja magát, ösztönből hajt végig a magára hagyott alföldi tájon, és most megy, intézkedik, kiváltja a parcellát, koporsót vesz, szertartásvezetőt kerít, nekrológót ír, és eltemeti az apját. De ma még karácsony van, a gyerekek otthon várják, kisírja magát a hazatartó úton, aztán játszanak a fa alatt a játékokkal, amiket a Jézuska hozott.

A szabadulásért való poharat felemelem, és az Úrnak nevét hívom segítségül. Sándor úgy húzza össze magát, mint egykor édesanya méhében, és végre először maga mögött hagy-

ja ezt a házat, ezt a magába záruló világot. *Követé pedig őt a népnek és az asszonyoknak nagy sokasága, akik gyászolák és siraták őt.* Enci, anya és mama körülállja, nézi, ahogy a gyászhuszárok a magzatpózbba merevedett testet a teknőbe helyezik.

Csendben hajtunk át a falun, iskola, régi imaház, rokonok házai, településjelző tábla, ótemető, újtemető, majd megállunk a kereszteződésnél, amelyből a hazavezető út nyílik. Ötvenöt éve, hogy végighajtottunk itt a Danuviával, szólal meg mama váratlanul, és a lombjától megfosztott nyárerdőt figyeli. Már nem az autóban ül, hanem a szülői ház konyhájában áll, amikor tata felteszi a nagy kérdést. Édesanya boldog, milyen kedves, milyen szép veje lesz, ismeri ezt a fiút látásból, sokszor járt a környező imaházakba éneket tanítani a gyülekezeteknek. Édesapa nem áll fel az asztaltól, ujjával feszülten dobol az abroszon, aztán annyit morog, hogy vigye, legalább egy gonddal kevesebb. A két fiatal felül a fekete motorra, és kihajt az utcából, édesanya alakja még messziről is látszik, ahogy áll a kapuban, és néz utánuk. Mama szorosan átfonja tata derekát, arcát a vállába fúrja, az elsuhanó nyárfasort figyeli, az ezüstösen integető leveleket. *Fogoly voltam, és eljöttetek hozzám.* Addig várt, amíg eljött érte valaki.

MOLNÁR H. MAGOR

GÉZA AZ ISTEN HÁTA MÖGÖTT

Gézát az Isten háta mögött ismertem meg. December huszonhetedikén reggel fél kilenckor még fémíze volt a levegőnek, s én rettenetesen fáztam. Nem számítottam fagyponnalatti hidegekre, hiszen az előző néhány nap eléggé enyhe volt. Egy ideje már nem vágyom vissza kiskorom hóval borított szentestéit, és elintéztem a dolgot annyival, hogy ilyen az ünnep melege. Innen nézve persze sejthettem volna, hogy törvénytörő a lehűlés.

Miközben dög egyedül szeltem a jégpáncélos utcákat, arról ábrándoztam, hogy amint megérkezem, benyomok egy konyakot. Aztán megérkeztem, és a konyakról nehéz szívvel lemondtam, mert hát valljuk be, irtó szarul vette volna ki magát az első munkanapomon. Bár az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy én egyáltalán nem akartam a két ünnep között dolgozni. Úgy beszéltük meg Pali bácsival, hogy valamikor az új évben kezdek, de leginkább februárban. Különben az öreg nem lihegte túl az állásinterjút, mivel engem a Kardos ajánlott be, a Kardos pedig a Pali bácsi jobbkeze. Vagy mind a kettő. Lényegében a Kardos intéz itt mindent. És akkor karácsony első napján a Kardos felhívott, hogy mégis be kellene jönni hamarabb, mert valami történt azzal a csajjal, akinek a munkáját átvenném.

– De jól van? – kérdeztem kapásból, amit ilyenkor illik.

– Rendbe fog jönni – felelte röviden Kardos, és ez rendkívül jellemző volt rá.

Mármint nem a tömörség, hanem hogy olyasmit ígér, amire semmilyen ráhatása nincsen. Mikor először hallott minket játszani a Kurtában, odajött hozzánk a szünetben, letett az erősítőkre négy üveg sört, a plafonig magasztalta a koncertünket, majd egyenesen rám nézett, és ünnepélyesen kijelentette:

– Ez az este fordulópont lesz az életemben.

Nyilván nem lett az. Ő reggelre kijózanodott, mi meg azóta is kis kocsmákban, kis közönség előtt játszottunk, amivel egyébként nincsen semmi baj, csak hát közben az anyagcserét is fenn kell tartani valahogy. Kardos időnként felbukkant még a Kurtában, ittunk is párszor. Ha komolyabban berúgott, többnyire előjött a farbával, hogy zenésítsük meg valamelyik versét. Leginkább azt ajánlgatta, amelyekben egy veszett farkashoz hasonlítja magát, de tényleg csak akkor, ha már rendesen bekarmolt. Nagyon remélem, hogy ezt az állást nem azért intézte el.

December huszonhetedikén, kevéssel reggel kilenc előtt, belépve az ajtón, rögtön láttam, hogy ez nem olyan hely, mint a Kurta. Először is nincsen pódium. Másodszor pedig tökéletes rend fogadott: tiszta és cseppmentes poharak, törőrongyok gondosan egymásra hajtogatva, és egyáltalán, hogy itt még mindig rongyokat használnak – a menzakonyhák világát idéző kockás abroszokról már nem is beszélve. A pult pormentes, a padló felmosva, a kasszában váltópénz bekészítve. Utólag viszont már úgy gondolom, hogy mindez nem is lehetett volna másképp, annyira passzolt a hely szelleméhez.

Pali bácsi pátosszal fűszerezett humora egyszerre csillant meg veleszületett üzleti érzékével, mikor a Szabadság téri református templom mögötti földszintes házat huszonévekkel ezelőtt áron alul megvette, hogy poharazót nyisson benne. A külvárosi miliővel, a gyülekezet jámbor szeszakázaival, a dologtalan nyugdíjasokkal és az olcsó albérletekben tengődő egyetemistákkal kapásból nyert ügye volt. Az Isten háta mögött – így hívja ezt a kocsmát a mai napig mindenki, pedig az ajtó fölé más van festve.

Másfél órán át nem jött senki. Felkapcsoltam mindenhol a villanyt, bedugtam a konnektorokat, és főztem magamnak egy kávé. Elhatároztam, hogy januárban veszek egy buszbérletet, hogy ne kelljen gyalog vacognom. A kávé jólesett, gyorsmentésnek elment, de a melegséghez kevés volt. Így hát csináltam egy csipkebogyóteát is. Az a jó a csipkebogyóteában, hogy nem keserű, de nem is túl édes, és éppen csak annyira savanykás, hogy az ember kicsit magához térjen, hogy az érzékszervei feléledjenek. Ennek ellenére én úgy hiszem, hogy a Gézával való első találkozásomra csipketea nélkül is tisztán emlékeznek.

Csalódott, amikor meglátott. Kormos és bozontos szemöldökét egy pillanatra felvonta, majd még mélyebbre eresztette, talán sóhajtott is egy leheletnyit, majd mint aki végleg eldöntötte: nem szólt hozzám. Hogy szűkültek vagy tágultak a pupillái, azt nem tudtam sehogy sem eldönteni, Gézának ugyanis olyan vaksötét szemei vannak, hogy lehetetlen tetten érni a szembogarát. A haja megint csak fekete és fésületlen, zsíros tincsekben omlik az arcába, a bőre nem fehér, de nem is túl barna, először mégis cigánynak néztem. Lazán kötött, keki színű pulóvere alól foszlott gallérú, méregzöld ing kandikált ki. Ellentétben velem, nekem kötelességem volt megszólalni:

– Mit adhatok?

– Esetleg valami magyarázatot – felelte rám mutatva.

– Misi vagyok. Én ugrottam be Evelin helyett.

– Helyett... – ismételte meg az utolsó szavamat, de olyan jelentőségteljesen, hogy szinte

törvényszerű volt az ezt követő bölcsekedés. – Itt mindig mindenki valaki helyett van. Soha nem a saját helyén.

– Akkor foglalj helyet! – tettem egy próbát a helyzet enyhítésére, ő azonban úgy állt ott továbbra is, mintha már azelőtt visszafordult volna, hogy átlépett a küszöbön. Aztán mégis kért magának egy korsóval a ház söréből, és leült a pult melletti asztalhoz, a sarokba.

Rövidesen rájöttem, hogy ez az ő dedikált helye. De azt már csak nemrég tudtam meg, hogy azért mindig ide ül, mert innen rálát a pultra és az ajtóra is, elég közel van ahhoz, hogy ülve tudjon rendelni, és a sarokban nem kell attól tartania, hogy valaki hátulról megtámadja. Kissé paranoid a csávó, amint az ábra is mutatja.

Eleinte nehéz volt rendesen megfigyelnem, mert állandóan engem stírólt, amíg a sört kortyolta. Az pedig eléggé buzis lett volna, ha egymást bámuljuk. A korsó vége felé viszont nekilátott cigarettát sodorni, és mivel ezekben a dolgokban meglehetősen akkurátus, elég időm lett felmérni, miféle szerzet. Főleg, hogy előre megtekerte a napi adagját.

Géza elnyújtott, precíz mozdulatokkal dolgozott, óriási erőbedobással koncentrálna valamennyi részfolyamatra, mintha nem is a dohányt mérte volna ki, hanem az utolsó néhány lélegzetvételt. Embert én még ilyen deprimáltan nem láttam papírt nyalni, mégis volt ebben a réveteg és szomorú tekintetben valami emelkedettség, valami eredendő méltóság. Ahogyan az elkészült cigarettákat sorban egymás mellé fektette az asztalra, az egész inkább hasonlított egy gondosan megkomponált magánszertartásra, mintsem egy szükség szülte kényszerprogramra. Még arra is emlékszem, hogy már megint megszólalt a fejemben az aláfestő zene: a cigarettát sodró Géza olyan volt, mint egy lassú, sötét zongoraszóó Nick Cave egyik balladájából, amelyikben aztán azon a mély és bársonyos baritonján elkezdi énekelni, hogy „I don't believe in an interventionist God”. Márpedig, mint az a későbbiekben kiderült, Géza cigarettasodrás közben igazán önmaga volt.

– Evelin beteg? – kérdezte végül.

– Nem tudom. Lehet.

Ezt egy percig emésztette.

– De hát ha beteg, akkor mindig Pali bácsi jön helyette.

– Egy idő után egyébként is én jöttem volna helyette – szaladt ki a számon a hülye Nick Cave miatt.

Ezt egy pillanatig sem emésztette:

– Hogy tessék?! – tekerte fel jócskán a hangerőt, bár láttam rajta, hogy azonnal igyekszik is nyugalmat parancsolni magára.

Ellentétben velem, én már nem visszakozhattam:

– Januárban kezdtem volna. Vagy inkább februárban.

– Én erről nem tudok semmit – felelte újabb rövid szünet után.

– Kellene? – rukkoltam elő a lehető leghülyébb kérdéssel.

Ő pedig hosszasan és komolyan elgondolkodott rajta.

– Igazad van. Nem kellene – jelentette ki nagy sokára, majd újabb adag dohányt vett elő a zacskóból, és egy jó darabig megint nem szólt hozzám.

Nem mintha engem a legkevésbé is szóval kellene tartani, elbíbelődök én bármikor a körülöttem lévő világgal. Kinéztem az ablakon, már élesek voltak a fények. A járda jegén egy vézna, kótyagos, félrebillent szárnyú galamb lambadázott, és talán velem együtt ő is attól tartott, hogy mindjárt pofára esik. A buszmegállóban egy hosszú nyakú, csontos arcú nő a

kesztyűjével küszködött: valahányszor felhúzta, az egyik ujja mindig rossz helyre csúszott. A túloldalon egy kávébarna, kóbor vizslakeverék a napsütötte házfalhoz dörgölte a hátát, mintha próbálta volna kisajtolni belőle azt a leheletnyi melegséget. Erről pedig eszembe jutott a csetres. Hogy itt vagyok mindjárt két órája, és mosatlan még csak utánam maradt: a kávéscsészém és a teásbögrém, mivel Géza még mindig azt a két korty sörét szopogatja.

El akartam mosogatni, de nem találtam sehol a szivacsot. Abban persze biztos voltam, hogy a helyén van, csak azt nem tudtam, hogy hol az a hely. A rongyok mellett nem volt, sem a szappantartón. Kihúztam a pult alatti fiókot. Ott sem volt. Már majdnem visszatoltam, mikor megakadt a szemem egy hullámosra ázott papírszeleten. Valamivel leöntötték. Fehérborral vagy sörrel. Esetleg kamillateával. Nagyon sok szöveg volt rajta, de majdnem az egészet átsatírozták, kivéve a címet, és négy verssort. A következő két napban többször is elővettem a lapot a fiókból, ezért már kívülről tudom: „Szűz havakban fürdenék meg, / mint a néma kisdedek, / mégis messze küldenélek, / olyan fehér mindened.” És a címe: Túl tiszta vagy.

Milyen kis érzelmes alak ez a Kardos a lelke mélyén, gondoltam. Amennyire meg tudom ítélni, ez a négy sor éppúgy lehetett volna egy önálló vers is, mint ahogy egy hosszabb valamelyik versszaka, és ez volt benne, azt hiszem, a leginkább megkapó. Igaz, hogy az én ízlésemnek túlon túl népies, de mégiscsak egy vérbeli trubadúr írta. Egy turbékoló trubadúr! – jutott eszembe hirtelen a megfejtés, hogy miért is kell nekem december huszonhetedikén reggel óta zabot hegyeznem az Isten háta mögött. Mert ezek ketten éppen enyelegnek! Hogy ez a Kardos mekkora dög...

– Mindjárt tizenegy óra. Jönni fog a Siratóasszony – szakította meg néma, ám annál kedélyesebb szitkozódásaimat Géza morajló hangja. – Csak azért szólok, mert egy mukkot nem beszél magyarul. És mindig csak egy pohár sört iszik.

– Hogyhogya nem beszél magyarul?

– Te most szórakozol velem, ember? Úgy, hogy nem magyar. Úgy, hogy szerb a szerencsétlen. Úgy, hogy a magyar meg nem világnyelv, jó reggelt kívánok! Neked mégis mi bajod van?

Géza nem szokott habozni, hogyha esélye nyílik szellemileg felülkerekedni rajtad. Egyet hibázol, mondasz vagy kérdezel valami hülyeséget, oda nem illően használsz egy kifejezést, vagy csak egy apró nyelvtani hibát vétesz, édesmindegy, ő lecsap. És nem az alkalomra. Rád csap le.

Szerencsére tényleg jött a Siratóasszony, csakhogya amint halkán belépett, azonnal vissza is hőkölt. Egyszerűen kifogástalan a mai formám, gondoltam. Az egyik vendégnek csalódást okozok, a másik pedig megijed tőlem. Rövidre nyírt, ezüstös haja volt, és valamivel fiatalabbnak tűnt, mint amennyi ránc barázdázta az arcát. Apró, fagyoskék szemeiről nehezen lehetett eldönteni, hogy barátságatlanok vagy csak szimplán zavarosak voltak. Most legfőképpen riadtak. Óvatosan hátrálni kezdett, úgyhogya eléggé gyorsan döntenem kellett: vagy elveszítek egy vendéget, ráadásul egyedül maradok a momentán kissé kellemetlen társasággal, vagy leleplezem magam Géza előtt, és hallgathatom, hogy mekkora szerencsétlen vagyok én is.

– Dobar dan, gospođo. Šta želite? – kérdeztem az asszonytól, a második megoldást választva.

Ő megtorpant, de mintha lett volna egy árnyalatnyi megkönnyebbülés is ebben az elakadásban. Végigmért. Nem szeretem, ha végigmérnek, mert ilyenkor mindig az az érzésem, hogy rossz helyen vagyok. Ezúttal azonban más volt a helyzet, mivel épphogy a Siratóasszony volt az, aki meg akarta tudni a tekintetemből, hogy ő most vajon jó helyen van-e. Végül bátortalanul válaszolt:

– Jednu... čašu piva Kabanjai... molim.

Megkapta.

Gézával átellenben foglalt helyet, az ajtón túli teremrészben, ugyancsak a sarokban. Rajta kapásból látszott, hogy mindig oda ül: akkor lélegzett fel végleg, két öklével átdörzsölve kérges halántékát. Nagyon kimért adagokban itta a sört, és már a legelső korty után kiderült, hogy a nevét nem a foglalkozásáról kapta, hanem az Isten háta mögötti létmódjáról. Vastagon eredtek el a könnyei, amelyek aztán háborítatlanul csorogtak a dekoltázsába, jól láthatóan régóta megszokott medrűkben, minthogy a nyaka még annál is ráncosabb volt. Pofátlanul meg lehetett figyelni, annyira fókuszálatlanul meredt maga elé. Az volt benne a legfurcsább, hogy a szája szinte végig egyenes maradt, a válla se rázkódott, nem zihált és nem szipogott, csupán hagyta, hogy a szemein át kiáramoljon a fájdalom. Nem tört fel belőle semmiféle hang, csak nagy ritkán egy mélyről jövő, lomha sóhaj. Úgy ült ott, mint aki egy hosszú, hideg nap után végre hazaér, és csak akkor kezd el igazán fájni. Az öreg Johnny közben reszkető kezekkel fogta le az akkordokat agyamban, mígnem végre felgomolygott torkából az első mondat: „I hurt myself today / To see if I still feel”.

Ekkor lépett be Kardos, aki mindhármunkat egy levegővel intézett el:

– Na, mi a dörgés, öregem? Mindent megtaláltál? Szevasz, Géza! Már ennyi az idő? – intett utoljára a Siratóasszony felé.

– Persze, minden fasza – feleltem röviden, mert nem igazán néztem ki belőle, hogy bármit is tudna a mosogatószivacs hollétéről. És különben is, egyből rohant hátra az irodába.

Géza hosszasan, eltűnődve nézett utána. Végül mondott valamit félhangosan, és kiment a kertbe elszívni egy cigit. Miután végzett, nem ment vissza az asztalához, hanem a pultnak támaszkodott, és kért még egy korsóval. Valójában viszont Kardos útját akarta elállni, aki nemsokára jött is vissza Pali bácsi irodájából egy jelentősebb összeggel a kezében. Géza az arcába nézett, és halkán, mindenféle köntörfalazás nélkül megkérdezte tőle:

– Mi van Evelinnel?

Azt hiszem, Kardoson először átfutott a gondolat, hogy lerázza Gézát, aztán mégis belement a dologba.

– Gyere, üljünk le inkább – mondta.

Géza asztalánál, szorosan egymás mellett beszélgettek, de olyan diszkrétén, hogy semmit sem értettem. Annyit láttam, hogy egy idő múltán Kardos lassan, tagolva kezdte el adagolni a mondandóját, olykor néhány másodpercet kivárva, hátha Géza reagál valamit, de az csak meredten nézte a másikat, mintha soha többé nem akarna már pislogni.

Először mégis ő emelte fel a hangját annyira, hogy én is meghalljam:

– És az apa? Ki az apa?!

– Nem tudom biztosan – csitítgatta Kardos. – Nem mindegy az ilyenkor?

Ezen Géza elgondolkodott, s addig is legalább lehiggadt valamelyest.

– Igazad van. Mindegy – törődött bele végül.

– Hvala – mormolta ugyanakkor a Siratóasszony, aki időközben letörölte a könnyeit, visszavette a kabátját, visszahozta a poharat, és elindult az Isten tudja, hová.

Kardos még magyarázott valamit Gézának, majd kisvártatva felállt. Menni készült ő is.

– Jól van, Misikém, jól van, jó lesz ez – ígerte meg köszönés helyett, majd Gézához fordult. – Akkor legkésőbb egy óra múlva itt leszek – azzal bevágta maga mögött az ajtót.

Géza fel sem emelte a fejét. Végighúzta ujjait az előtte elfekvő cigarettákon, balról jobbra, jobbról balra, majd megfogta az egyiket, és ismét kiment a kertbe. Úgy, ahogy volt, pulóverben. Ami pedig engem illet, ha csak lehet, igyekszem elkerülni, hogy félinformációkon pörögjek, ezért inkább újból nekiálltam megkeresni a szivacsot. Benéztem a mosogató alatti szekrénybe: egy félig üres hipósfalakra, egy majdnem teli és egy felbontatlan mosogatószer hevert ott meg egy citromízű jégkrém doboza. Mindig is utáltam a citromízű jégkrémet, mert éppen annyi köze van a citromhoz, mint zabtejnek a tőgyemeleghez. Enyhe undorral nyitottam ki a dobozt: hát persze hogy a szivacsok voltak benne. Mire elmosogattam és eltörölgettem mindent, Géza már megint az asztalnál ült, és már megint a cigarettákat simogatta.

– Evelke elvetélt – bökte ki váratlanul azt, ami a legkevésbé sem tartozott rám. Bár szerintem nem is számolt igazán azzal, hogy ott vagyok, mert azonnal folytatta, kissé megbicsakló hangon. – Azt se tudtam, hogy terhes...

Eltartott egy-két percig, míg összeszedte magát:

– Hogy a picsába lehet épp szenteste elvetélni? Mégis mit követett el az a nyomorult gyermek, hogy mint a macska szarás után, az Isten földet kaparjon rá? És mit követett el Evelin, hogy a méhének temetővé kellett válnia, pont a kisdéd Jézuskának születése napján?

Nilván nem tőlem várt választ, vagy ha mégis, akkor nagyon rosszul tette. Mindenesetre most először fordult felém, mióta belekezdett:

– Ha létezik Isten, akkor eléggé hitvány dramaturg.

Majd ránézett a sörére. Még több mint a fele megvolt. Hirtelen olyan lendülettel emelte szájához a korsót, mintha meg akarná inni húzóra, végül csak három izmosabb kortyig jutott.

– Evelint műteni kell – mondta aztán valamivel mérsékeltebb tónusban. – Kardos most viszi be a hálapénzt... Előre, persze... Mintha az ember képes volna hitelbe is hálásnak lenni... És tudod, mi ebben a legnagyobb szégyen? Hogy ilyenkor nem az orvost fizeted ki, hanem a saját lelkiismeretedet.

Géza ezt meglehetősen jó végszónak gondolhatta, mert hosszú időre elnémult.

Jobb ötletem nem lévén, ezúttal már szándékosan kapcsoltam be magamban a lejátszási listát. Eleinte nem igazán találtam rá a megfelelő zenére: sem a karcos képű Kurt Cobain, sem a sallangmentes Tracy Chapman nem passzolt az állapotomhoz. Mansont pedig igyekeztem elhessegetni, olyan erőszakosan adta magát. Moby viszont épp annyira volt jólesően monoton, amennyire zsidbadni vágytam egy régi fekete gyerekdal végletekig ismételt rigmusára. Az a jó a Flowerben, hogy nem tudod túl későn abbahagyni. Ha már három percig pörgetted magadban, annyira feloldódsz benne, hogy simán eltelik az eredeti felvétel többszöröse is, mire észbe kapsz.

Meg is kellett néznem a pontos időt, amikor Kardos ismét belépett az ajtón: alig több, mint fél óra telt el azóta, hogy lelépett.

– Itt minden olyan flottul megy, amikor megkenni kell valakit – jelentette ki kaján cinizmus-sal. – Nincsen várólista, nincsen „nem jött még meg a főorvos úr”, nincsen „tessék addig helyet foglalni”, hanem csak szépen besétálsz, kezet fogtok, odaadod, bólintotok, alászolgája, jó egészséget, kezeit csókolom, szebb jövőt, a dolgozó népet szolgálom...

– Mikor lesz a műtét? – kérdezett rá a lényegre Géza.

– Lehet, hogy már holnap. Még nem lázasodott be, de nincsen túl jól.

– Mégis mi a túrótól lenne most „túl jól”?

– Ne kezd el, Géza! – figyelmeztette élesebb hangon a barátját Kardos, ám azonnal vissza is váltott bizalmasabb stílusra. – Ide figyelj... Ez most egy kicsit rázós időszak, de Evelin rendbe fog jönni. Minden rendbe fog jönni. Minden szépen rendbe fog jönni... Gyere inkább, igyunk egyet!

Majd hozzám fordult:

– Misókám! Két korsó sört csapolj, kérlek, ha bokros teendőd megengedik.

Úgy látszik, az Isten háta mögött mindenki sörözik, ami egyébként nem is olyan nagy baj, gondoltam. Legalább a hordócserekkal felszedek magamra egy kis izmot, és akkor majd pusztá kézzel fojtom meg a Kardost, ha még egyszer le mer misókázni.

Már vagy húsz perce sutymorogtak. Idegesít, mikor mások sutymorognak. Nem azért, mert én annyira kíváncsi volnék, hanem azért, mert a sutymorgó egy pitiáner, hazug ember. Eljättsza, hogy diszkrét meg tapintatos, de valójában épp az ellenkezőjét teszi: felhívja magára a figyelmet azzal, hogy van neki valami fontos ügye, amit nem akar megosztani veled.

Persze, ehhez pultosként az ember utóbb hozzászokik.

Kardos nagyon gyengéd gesztusokkal magyarázott. Többször is finoman megmarkolta Géza vállát, és a fejét oldalra billentve folytatta, de olyan is volt, hogy jobb kezét a szívére téve bizonygatott valamit. Ahogy ki tudtam venni a hanglejtésből, Géza többnyire csak kérdezett, és hagyta, hogy Kardos kifussa magát. Közben viszont egyre gyakrabban a saját hajába markolt. Az utolsó kérdését követően aztán megint csak ő volt az, akinek elszakadt a cérnája:

– Te utolsó gec! – mordult rá Kardosra.

– Légy szíves, és hagyjál békén, Géza! Ez most nekem se könnyű – próbálkozott valamiért együttérzést kelteni a másik.

– Egyáltalán nem úgy nézel ki, cseszd meg!

– Mész te az anyádba – zárta volna rövidre a dolgot Kardos, ám ekkor Géza szájon csapta.

Elfelejtettem mondani, hogy Géza nagyjából hatvan kiló, Kardos meg vagy kilencven, aki ennek ellenére egy pillanatig sem mérlegelte, hogy visszaüssön-e. Géza kapásból padlót fogott. Kardos fölé hajolt, megragadta a méregzöld gallérjánál fogva, és egy jobb horoggal majdhogynem kiütötte a nyomorultat. Nem mondott semmit, csak köpött egyet, és távozott.

Géza egy darabig még a földön forgolódott, majd nagy nehezen feltápászkodott, megtapogatta az arcát, és összevázta a tenyerét. Visszament az asztalához, felvette a kabátját, két kezével homlokából kifésülte a haját, egyszersmind le is törölve róluk a vért. Odatántorgott a pulthoz, és végtelenül szelíden, de annál határozottabban szólított meg:

– Adj egy konyakot!

Én ezt égi jelnek vettem, és kettőt töltöttem. Megittuk húzóra, majd Géza minden további nélkül fogta magát, és hazament.

Két napig nem jött. Be kellett érnem a fröccsöző fráterekkel, a nyugdíjas prolikkal és a hangtalan Siratóasszonnyal, aki rendületlenül könnyezett mindannyiunk helyett. Ja, és ott voltak még az egyetemista csitrik is, akiknek vagy nem volt pénzük hazamenni az ünnepekre, vagy csak szégyellték volna otthon bevallani, hogy hány kurzusból kaszálták el őket. Néhány cukorfalat akkor is ott tanyázott, amikor Géza visszatért.

Ő viszont nem nézett ki túl rózsásan. A szeme alatt mélykék folt ült, borostás állkapcsa fel volt puffedve, s a mélylila zúzódás ugyan néhol már zöldbe váltott, de felsebzett ajkainak bal oldala, hogyha beszélni próbált, még nem mozdult együtt az arcával. Sört kért, majd jelentőségteljesen a fejére mutatott, mint aki meg akarja magyarázni:

– Kardos volt az apa.

– Igen, erre rájöttem – mondtam.

– És miatta vetélt el Evelke.

– Ezt meg honnan tudod?

Ekkor olyan lesajnálóan nézett rám, mintha én nem tudnék artikulálni.

– Még sehonnan. De biztos, hogy az ő bűne.

– Nem tudom, Géza, nekem nem tűnik akkora rohadéknak ez a Kardos – próbálkoztam egy jelentősebb szünet után felvetni a saját szempontjaimat.

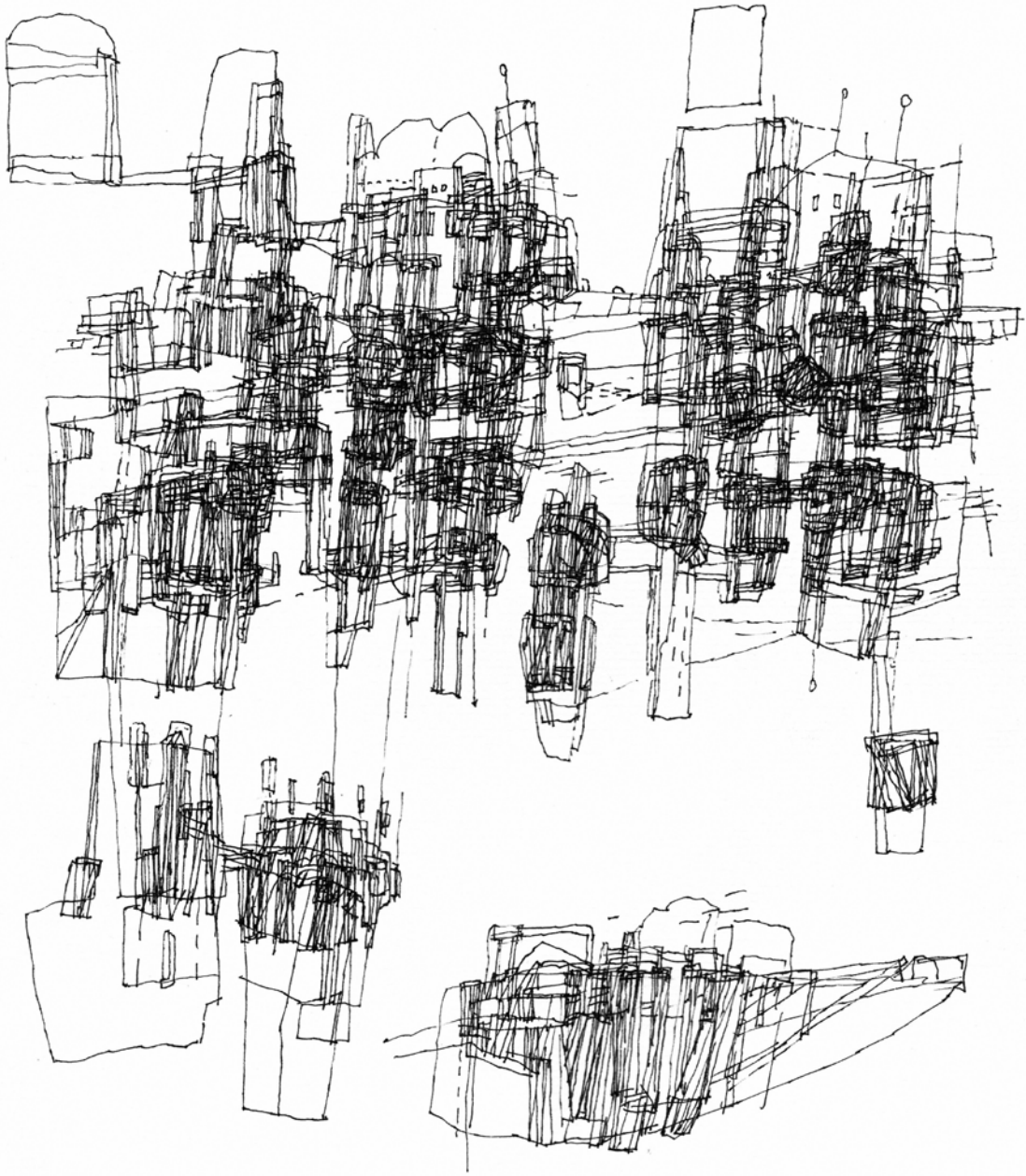
– Leszarom.

– Ezt én teljesen megértem, csak hogy aznap megtaláltam itt az egyik versét. Szerintem Evelinnek írta. Totál bele van habarodva.

– Te nyugodjál csak meg szépen, hogy az a faszfej saját magán kívül senkibe nincsen belehabarodva.

– Mást mondanál, ha olvastad volna. Anyyira tartózkodó. Anyyira szemérmes. Néha nem is gondolnánk, hogy mi minden lakozik az emberben legbelül.

Géza csak legyintett, mint a barmokra szokás. Erre én kivettem a fiókból a verset, és az orra alá toltam. Eleinte fintorogva, kelletlenül nézett rá a papírra, aztán jól láthatóan megdöbbsent, lángba borult az arca, összegyúrta a kéziratot, zsebre vágta, és kiviharzott a kocsmából. Rögtön megértettem, hogy azt a verset nem a Kardos Imre írta. És hogy bár titkon tényleg neki szólt, de Balla Evelin sem ajándékba kapta. Egyszerűen ellopta.

BAK ANITA

NEM MORGÓMEDVE

Beszélgetés Bérczes Lászlóval

A Jurányi középiskola volt, az osztálytermei és a tanári szobái próbatermekké és irodákká alakultak, a tornateremből játszóhely lett. 13 éve működik független alkotóművészek és együttesek bázisaként, hivatalos neve Jurányi Produkciós Közösségi Inkubátorház, a gyakorlatban befogadóhely. Itt tart fenn irodát az Ördögkatlan Fesztivál, melynek egyik vezetője Bérczes László rendező, aki ősszel itt a Jurányiban próbálta és mutatta be csapatával Jon Fosse Reggel és este című kisregényéből született előadását. Alkotótársával, állandó dramaturgjával, Kiss Mónikával innen szervezi az ötnapos baranyai összművészeti fesztivált, az Ördögkatlant. A falon egy augusztusi boldog pillanat fotón rögzítve, nagyítva és raktározva: színpadon a katlancsapat, kezek a magasban, sikerült! Jövőre tizenkilencedik alkalommal rugaszkodnak neki a mutatványnak, a semmiből teremtenek élményalapot. Tengerészcsíkos pólója épp olyan védjegye, mint hosszú haja vagy épp hallgatása és tétovasága. Februárban 75. születésnapját ünnepli az egykori egri diák, szolnoki tanár, színikritikus, a korábbi Magyar Napló, a Hajónapló, a Színház szerkesztője, a Bárka Színház egyik alapítója, akinek több beszélgetőkönyvet is köszönhetünk. A Covid magányában Kötőszavak címmel saját történetét is megörölte. Az Esőben Vidéki Péter írt róla kritikát.

– Az unokádnak, Gazsinak ajánlod a kötetet. Miközben Te magad nem ismerted az apai nagyapádat, és ennek hatását újra és újra megméred és megfogalmazod. Milyen jó, hogy ez a hiány nem öröklődik tovább.

– Nekem nem nagyapahiányom van, mert ami sose volt, az nem is hiányzik. Apám származásáról nem tudok semmit. Mindenkinek fontos, hogy tudja, ki is ő. Ez kamaszként, fiatalemberként a saját személyiség elnyerését, annak megsejtését jelenti, hogy ki leszek. Az identitás keresését. Miért pont én vagyok én, ő meg ő, miközben én is lehetnék ő. Zavaros tévelygés, ki a csoda vagyok, mivé válok. Ez a keresés fiatalon előrefelé mutat, nem visszafelé, mint ebben a beszélgetésben, amiben az lesz, gondolom, a kérdés, ki is voltam én. De már az a kamasz is rengeteg választ ott találhatott volna a múltban. Apám személyiségében biztosan. De nem ő érdekelt, hanem saját magam, ezért botor módon nem beszélgettem vele, nem kérdeztem. Ez egy archetipikus helyzet, amikor már késő, akkor szeretnéd kérdezni. Ehhez hozzá tartozik az az ember, aki az apám volt, és ő egyáltalán nem beszélt. Tehát nem az a típus volt, aki már szinte unásig meséli fiatalkori vagy még régebbi történeteit. Ő hallgatott. Nem lett volna egyszerű kérdezni.

Állítólag egyetlenegyszer találkozik az apjával, aki megkeresi. Én is élek már, és akkor most elmesélek egy történetet, mert az történetként lesz jó, de hogy hogy volt, senki nem tudja. Csengetnek, apám kinyitja az ajtón a kis ablakot, és ott áll egy ember, aki azt mondja, hogy ő az apja, és akar vele beszélni. Először látják egymást. Apám behajtja az ablakot, és ennyi. Nem engedi be. Rengeteg fájdalom és hiány lehetett benne, amiért ezt ő negyvenévesen megtette.

Olyan jó lenne megkérdezni, de hát apám már rég nem él, én pedig még most is előrefelé megyek, és nem nézek vissza. Ez egyfajta életmegoldás, aminek van egy csomó előnye, mert mozgásban tart, azt a látszatot kelti számomra, hogy élek, hogy fontos vagyok, hogy még benne vagyok a mozgó, élő forgatagban, és nem sokat törődöm azzal, hogy mi volt. Az öcsém ebben kicsit különbözik, és ő elkezdett utánajárni a családi múltnak, de sehova sem jutott. Valójában nem tudjuk, hogy apámnak mi a neve. És anyám sem mesél semmit. Pedig még él, de nem emlékszik, nem kérdezte, nem tudja, nem mondja. Tényszerűen annyit tudunk, hogy amikor apám megszületett, akkor már nem volt jelen az a személy, aki őt nemzette. Eltűnt. Apámnak nincs meg a születési anyakönyve, tehát azt sem tudjuk, hogy milyen néven anyakönyvezték. Azt tudom, hogy az anyukája nevét is viselte egy darabig.

– *Ki volt Bérczes?*

– Állítólag, de ezt sem apám mondta, hanem talán anyám: 18 évesen ezt a nevet választotta. Hogy miért ezt a nevet, és hogy miért cz-vel, nem tudom. De még véletlenül se gondoljuk azt, hogy nekem valaha is boldogtalan gyerekkorom volt. Ami nincs, az tényleg nem tud hiányozni. Ami volt, az úgy volt természetes.

A hiány utóbb merül föl, és különbözőféleképp. Ott van például a Biblia. Semmit sem tudok róla. Próbáltam utánképzést tartani, de a vallás, aminek máskülönben úgy gondolom, nincs feltétlenül köze a hithez, az teljesen kimaradt az életemből. Amikor látok embereket ebbe kapaszkodni, akkor azt érzem, hogy nekem ilyen kapaszkodóm nincs. El lehetne határozni, hogy majd lesz, de a hitről nem lehet határozni. Úgy képzelem, hogy ezt hozza az ember, mint örökséget, amiből aztán vagy kiszakad, vagy benne marad. Vagy történik valami, egy megváltó pillanat, de ez velem mind ez idáig nem történt meg, és ha nagyon erőlködök, az nem segít. Ez persze túlmutat apám történetén, nagyapám hiányán, s inkább arról szól, honnan jövök. Egy pesti úri gyereket könyvek veszik körül, a parasztfiú közel áll a földhöz, mindkettőnek megvan az előnye és hátránya, én meg lifegek a kettő között.

Szóval, ahogy araszolok előre, azaz „élek”, azt is megélem, hogy közel a távozás, és nagyon szeretném meglelni az utat ehhez. Távozásnak neveztem, hogy ne halálnak mondjam, de hát természetesen arról van szó. Az eszemmel tudom, hogy teljesen rendben van, mindenkivel ez történt és történik, tehát ennek így kell lennie. Nagyon szeretnék eljutni oda, hogy én ezt el tudjam fogadni, és ebben sokakat segíthet a hit.

– *Aki 1951-ben születik, annak nagy esélye volt ezt a „lifegő”, köztes létet kapni. A Magyar Népköztársaság és a szocializmus gyermeke vagy, a Rákosi-rendszer szekularizációs politikája mentén az ünnepek munkaszüneti napokká váltak, a halálról való gondolkodás is átalakult. Az utóbbi években lépten-nyomon felfedezni az elmúlást a rendezéseidben, akár a 2021-es Elemre, akár a 2024-es Őszi álomra vagy a legújabb bemutatódra gondolk.*

– A színházcsinálásnak soha nem a szociális része foglalkoztatott. A megoldható kérdések nem izgatnak annyira, mint a megoldhatatlanok. A szociális problémák elvileg megoldha-

tók. Nem mintha azt látnám, hogy bármit is megoldanánk mindabból, ami most ebben az országban vagy a világban van. Ezt a tárgykört nagyon tágra értem, benne lehet a szegénység, a környezetvédelem, a rasszizmus, a gender, akármilyen... de ezeknek, azt képzelem, hogy van, legalábbis lenne megoldásuk. Az érdeklődésem középpontjában az emberi természet áll. Az emberi viselkedés, az foglalkoztat. Hogy miért olyanok vagyunk, amilyenek. Miért esünk szerelembe? Miért múlik el a szerelem? Miért csalunk meg valakit? Miért hazudunk? Vagy hogy miért teszem a szívemet az asztalra most éppen?

Annak a... nevezzük művészi problémának, aminek, mint egy egyenletnek, van megoldása, az azt a hazugságot tolmácsolja felém, hogy a világot kézben tartjuk. Márpedig a világot soha nem tartjuk kézben.

Ha egy matematikai egyenletet elkezdek megoldani, akkor a szabályokat követve tudom, hogy a következő sorba ezt és ezt írom, és a legvégén ott lesz az eredmény: x egyenlő valamennyivel. Ez rendben van. De ha mindenki úgy megy ki a nézőtérről, a színházból, vagy úgy csukja be a könyvet, amikor a végére ért, hogy értem, tehát x egyenlő ezzel meg ezzel, az nincs rendben. Mert én folyamatosan azzal találkozom, hogy a világ és az egyes ember megismerhetetlen. Ha tehát azt mondják nekem a színpadról, hogy x egyenlő ezzel meg ezzel... az egyszerűen nem igaz.

Legutóbbi rendezésem a Jon Fosse *Reggel és este* című kisregényéből készített előadás. Száz oldal. Az első 20 oldalon valaki megszületik, kiküzd magát a szülőcsatornán keresztül, és egyszer csak itt van a világban. A 21. oldalon pedig ez a személy meghal, ami aztán 80 oldalon keresztül történik, közben persze a meghalásban visszatérnek az emlékek, keveredik az idő. Egyszerre minden ott van, fölépül egy emberi élet. Mondhatnám, hogy 80 oldal szomorúság. Mert a halál és a szomorúság párban jár. De a regényből, és – azt remélem – az előadásból is kiderül, hogy ez nem így van. Boldogság, hogy erre rájöttünk. Hogy ez egy derűs, gyönyörű történet. Egy ember élete.

Éppen ezért a próbák során sem az foglalkoztatott, hogyan hal meg valaki, hanem hogy mik csillámlanak fel az életében. Tíz évvel ezelőtt is ez izgatott, és ma is. De abban bízom, hogy ezekkel a művekkel foglalkozva valamit megérezkelhetek az elmúlásból. Amitől, már kiderülhetett, félek.

Közben azt érzékelem, hogy egyre elégedettebb vagyok az életemmel. Megnyugvással tölt el, hogy nem egy öreg morgómedve lett belőlem, egyelőre legalábbis. De bármikor azzá válhatok. Látok kortársakat, sőt nálam jóval fiatalabbakat, akik megkeseredtek, fásultak, cinikusak. Pedig az élet káprázatosan sokszínű. Egy ajándék. Én maga vagyok, bocsánat, hogy ezt mondom, az ajándék, aki itt egy pillanatra fölbukkant a világban, és ez nekem jó. Azért kicsit tenni kell, hogy ez másoknak is jó legyen. Nagy betegségem nincs, sok jó történik körülöttem, tettem is érte, de azért rengeteg véletlen és szerencse kellett hozzá. Azt remélem, hogy ez a gondolat és erő a hátralévő, remélem, sok évemet belengi, bevilágítja.

– *Édesanyád 98 éves, huszonhárommal több nálad. Ha az ő genetikáját örökölted, 75 évesen még fiatalnak számítasz.*

– Igen, ez biztató. De ha anyámnak a 98 éve tartó rosszkedvét nézem, akkor nem az. De az egy másik élet. Én fölkelek, és annyi mindent várok a naptól, és az általában sokat is ad. Persze szeretném nem becsapni magamat. Attól, hogy itt beszélgetünk a Jurányiban, ami a fiatal színházcsinálók egyik központja, én még nem lettem hirtelen fiatal. Az az igazság, hogy az ember próbálja becsapni magát. Öncsalunk. És az, hogy beszélek róla, még nem jelenti azt, hogy én nem csapom be magamat.

– Emlgeted a szerencsét meg a véletlent is. Mi volt szerencse? Mi volt véletlen? A német–angol szak? Amikor te debreceni egyetemista voltál az 1970-es évek elején, és ezeken a szakokon tanultál, akkor azért nem az angol és nem a német volt az a nyelv, amit az ország legnagyobb része elvártan tanult. Míg a Beatles a többség halandzsáztá, te érthetted.

– Én is halandzsáztam. De ha már Beatles, akkor inkább Rolling Stones.

Egy mondattal is tudok válaszolni arra, miért lettem angol–német szakos egyetemista, de az egy mondatok mindig deformálják a dolgokat. Nyolc-kilenc évesen hegedűórákra kellett járnom, mert ugye a gyerek valamit csináljon, valami pluszt. Helyes, nagyon helyes. De az én esetemben, amikor a vonót végighúztam a húrokon, akkor az olyan hangot adott ki, amitől az összes, gyerekként még nem létező, de növekvőben lévő szőr a lábamon és a kezemen égnek állt. Egyszerűen fizikai rosszulletet okozott, hogy huzigálok azt a vonót. Gyakorolnom kellett. Olyankor mintha azt mondták volna, hogy egy félórán keresztül száz darab krétát húzzál végig úgy a táblán, hogy az közben mindig törjön el. Ismered ezt a csikorgó-sikító hangot, ugye? Egyszer aztán zokogva kiszakadt belőlem, hogy nem, nem gyakorlok. Zenélés helyett beíratk németre. A gimnázium harmadik osztályában pedig kaptunk egy világmegváltó fiatal tanárt Debrecenből, aki meg akarta váltani azokat, akiket éppen angolra fog tanítani.

Nem is lehet máshogy. És akkor harmadik közepén elkezdek angolt tanulni, mint az őrült. Így leszek az osztályban az egyetlen, aki bölcsészi irányba megy, így leszek angol–német szakos, miközben csak pont ezt a kettőt nem tanulom az egyetemen, mert annyi mindent nem tudok még a világról, hogy mindent pótolnom kell. De hát ez valószínűleg normális dolog. Aztán végeztem, apám tanár, ő elvárta, hogy tanítani menjek. Mentem.

Akkor nem tudtam még, hogy ez a képességem megvan. Utólag mondom, hogy megvan. Jó tanár lett belőlem, de akkor még ezt nem tudtam.

Akkor még az újságírás vonzana, de megállapítom, merő nagyképűségből, hogy míg az összes barátom újságírónak megy, azaz a felszínen fognak majd közlekedni, én nem megyek újságírónak, mert szar publicisztikákat kell majd megírni, amik a lényegyet nem is érintik. De ezt én nem okosságból, hanem pózból gondolom. Nem követem tehát a barátaimat – akik máskülönben mind kiváló újságírók lettek –, és nem leszek a debreceni Hajdú-bihari Napló vagy a debreceni egyetem Egyetemi Élet című lapjának munkatársa, hanem megyek a feleségem után Szolnokra, ahol sose jártam.

– Ezt nevezhetnének véletlennek.

– Mindennek nagyon is megvan a logikus magyarázata, úgymond, ok-okozati összefüggése. Közben ne mondjuk már azt, hogy abból a kilencéves gyerekből a csikorgó vonó miatt lesz angol–német szakos tanár. És amiatt se, mert jött az a megváltó tanár. Hát ott ültünk az osztályban legalább harmincöten, miért éppen én ugrottam rá az angolra? Az persze véletlen, hogy azt a tanárt odahelyezték. Szolnokra azért megyek, mert a feleségemet követem. Ott van egy vegyipari szakközép, ő pedig kémia–fizika szakos tanárnő. És akkor én megyek utána.

Egy férfi, angol–német szakos, föl tudja tenni akkor azt a kérdést, most is fel tudja tenni, hiszen egy férfinak pénzt kell keresnie, nem tanítani, hogy melyik a legjobb iskola a városban. Megmondják, bekopogok, azonnal felvesznek. Mindezek mögött mégiscsak ott van apám, aki egy klasszikus matematika–fizika szakos tanár. Tehát biztos ott van egy picit örökség. És mivel az említett angoltanáron kívül egyetlen jó tanár és tanító nem volt

az életemben, elhatározom, hogy én leszek a legjobb tanár a világon. Tehát az én tanítványaim, ahogy Gazsi, az unokám, kapják meg azt, amit én nem kaptam meg. Ez így nagyon nagyképű, mert nem azért kapták meg, hanem azért, mert ez egy nagyon-nagyon jó iskola volt, tehát másoktól is megkapták. Én csak besoroltam oda, de tény, hogy nem tudtam máshogy elképzelni, mint hogy mindent bele.

– 1976 és 1984 között voltál a Varga gimnázium tanára.

– Bemegyek például a kulturális osztályra, ahova be kellett menni, hogy én filmklubot akarok csinálni a Vargában, a felelős elvtárs rám legyint, hogy na ne vicceljen. De ez nem tiltás vagy ilyesmi, őt ez egyszerűen nem érdekelte. Én meg annál inkább akarom csinálni, és meg is csinálom. Ilyen egy önmegvalósító ifjú titán a húszas éveiben. Csak azért is. Nem tudom, hogy ez honnan van. Nem az, hogy nem ismerem a kudarcot, hanem hogy nem tudom azt elfogadni.

– Mit láttál színházban akkoriban Szolnokon? Mert akkoriban Szolnoknak jó színháza volt.

– Megint itt a véletlen, ugye? A véletlen meg a szerencse.

Tényszerűen: én 19 éves koromig nem jártam színházban. Szó szerint: nem voltam még. Ennek ellenére Debrecenben az egyetemen már nagy arccal be-benéztem a debreceni színházba. Másoktól hallottam, hogy ez vagy az nem olyan jó, és akkor én is azt mondtam, hogy ez szar. Tehát nem tudtam semmit. Aztán Debrecenben rendezték az Országos Egyetemi Színházi Napokat, és ott fölbukkant a Szegedi Egyetemi Színpad, aminek Paál István volt a vezetője. És láttam két előadást, amiből szerintem semmit nem értettem, de valahogy lenyűgözött. A *Petőfi rock* és a *Kőműves Kelemen*. Tehát ez a Színház, gondoltam. Ebben a viselkedésben egy csomó póz volt, hogy ti nem tudjátok, én meg már tudom. Szolnokra már úgy megyek, hogy tudom, csak én tudom, mi az a színház. De kell legyen bennem valami szerencsés érzékenység, hogy mégse valami nagyon szarra tapintottam rá. Hiszen a magyar színháztörténet két meghatározó előadásáról beszélek, véletlen, hogy én ezt észrevettem, és belém égett.

Semmi köze a kettőnek egymáshoz, de én 1976 őszén kerülök a Vargába, és Paál István 1976 őszén lesz a Szolnoki Szigligeti rendezője, 1980-tól főrendezője, és ott van még Székely Gábor is. Akkoriban az ország két legjobb színházából (Kaposvár, Szolnok) ez az egyik. Ezt én mint ajándékot kapom, és rácuppanok, mint az őrült.

A hetvenes évek második feléről beszélek, amikor úgynevezett önmegvalósító, szent elvek mentén kell élni az életet, és ehhez az is hozzátartozik, hogy előadásokat kell nézni, filmklubot vezetni, később színházi klubot, meghívni a rendezőket az iskolába, próbálkozni az írással, mert az nem jó, ami az előadásokról megjelenik, és persze én tudom, hogy hogy van... Miközben végtelenül keveset tudtam bármiről is. De sznobizmusom közepette volt bennem érzékenység a minőségre. Figyeltem, hogy mit mondanak a nagyok, akik értettek hozzá, és én is azt mondtam. Színikritikus lettem. Film- és színikritikus, meg színjátszókört vezettem, közben persze tanítottam, és jól, mindent csináltam egyszerre. Szolnokon mindent megkaptam, mert mindent akartam. Ott lett családom, ott született a lányom, ott éltem „szent elvek” mentén az életet, ahogy kell. Aztán ez jól összedőlt. Mert elvek mentén nem lehet az életet élni. 1983 tavaszát írjuk, és elválok. Nagy veszteség. A városban maradok, még egy éve van az osztályomnak,

– *Tehát az osztályfőnökséged tart ott.*

– Igen. Mert ez a rend. 1984 nyarán távozom Szolnokról. Nyolc gyönyörű év, ezalatt kiderült, hogy képességem van a tanításhoz. Ami mindig együtt tanulást jelent. És tulajdonképpen azt hiszem, hogy ez a legerősebb képességem most is.

– *Együtt csinálni valamit?*

– Igen. Együtt csinálni, közösen fölfedezni. Németet nem tanítottam, legfeljebb néha helyettesítettem, mindenki angolt akart. A nyelvben szabályok vannak. Azon voltam, ösztönösen, hogy közösen jöjjünk rá mondjuk a present perfect szabályaira, amit persze én már tudok. Ha elmagyarázom, az csak egy átvett, bemagolt szabályrendszer, de nem a diáké. És itt most talán tényleg valami lényegeset érintünk. Miért merem azt mondani, hogy a legerősebb képességem a tanítás, azaz az együtt tanulás? Mert ez közösséget teremt, és társakká válunk egy ügyben, legyen az bár a present perfect. A diákoknak pedig sajátjukká válik valami, amit nemcsak visznek magukkal, mint egy hátukra csapott táskát, hanem beléjük ég. Ezek, amiket most sorolok, teljességgel érvényesek egy színházi próbafolyamatra is. Arra én nagyon alaposan felkészülök, és határozott elgondolással érkezem, ami részleteiben meg fog változni, mert együtt csináljuk, beépülnek olyan dolgok, amiket a résztvevők hoznak. A present perfectet természetesen nem tudják befolyásolni a hallgatók és én sem, de az előadásba az alkotók saját személyiségüket és gazdag fantáziájukat is beépítik.

– *Nevezhetjük ezt munkamódszernek? És valóban működhet színházban? Az aligha a demokrácia terepe. Hozzád kamara-előadásokat kötök. Kisebb alkotói létszám esetén még el tudom képzelni, de nagyobb csapatnál nem. Az Ördögkatlanról nem is beszélve.*

– A módszer maga a személyiség. Németh László nagyszerű tanár volt, és az ő módszerét mások is próbálták alkalmazni, de alkalmazhatatlan volt, mert ahhoz kellett az ő személyisége. A színházban például csodálom azokat, akik húsz, harminc, negyven embert tudnak kézben tartani, de ahhoz másfajta személyiség kell. Az Ördögkatlan ilyen szempontból nem illik a sorba, oda több ezer embert hívunk, de ők ott a saját dolgukat csinálják. Mónival ennek a magját adjuk, és van még persze sok nagyszerű barát-munkatárs és önkéntes. A magját képezzük, de a fesztivál szabadon létezik. A színházi világból emlétek két olyan személyiséget, akik a politikai palettán ellentétes oldalon vannak, de rendezőként nagyon sok hasonló tulajdonságuk van: Vidnyánszky Attila és Mohácsi János. Mindketten nagyon értenek ahhoz, hogy tömegeket mozgassanak. Két nagyon erős személyiség, amikor ők belépnek valahová, legyen szó bármilyen próbateremről, ott figyelem van, azonnal. Ezt valahogy el tudják érni. Nekem, a magam molyolós, csendes, matatós, bizonytalan, toporgó módján, amire persze rá is játszom, hatszor be kell jönnöm, hogy észrevegyenek. Hogy figyeljetek már, ez a jámbor szerencsétlen akar valamit mondani, például hogy kezdődik a próba. Most egy kicsit eltúlzom persze.

Engem, úgynevezett alkotót, nem az emberi társadalom működésének mechanizmusa érdekel. Mint állampolgárt, mint nézőt természetesen foglalkoztatnak a szociális kérdések. De rendezőként az emberi természet működésének titkai izgatnak. Ezért is van szükségem kicsi térre, közelségre, ahol a mozdulatlanul álló, de feléd néző színész arcáról, tekintetéből megtudsz mindent. Ehhez az a fajta koncentrált figyelem kell, amiben nem egy nagy tömeg mozgását figyeled meg, és annak a törvényszerűségét ismered fel, hanem, úgymond, a láthatatlant látod meg. Ezért vonz szerzőként például Háy János vagy Jon Fosse.

János szegény falusi közezből, Vámosmikoláról jött, és a történeteit többségében oda helyezi el, azt ismeri jól. *A Gézagyerek* középpontjában egy autisztikus fiú áll, aki, mivel ezzel van megáldva vagy ez a keresztje, úgymond, egy örök gyerek. Gyerekként rá tud kérdezni olyanokra, amikre nem kérdezzük rá. Az ártatlanság és a falusi közeg fontos, meghatározó része ennek a történetnek, mely mégiscsak arról szól, hogy én, Gézagyerek, mire születtem, miért kelek fel, és mire vágyom, van-e Isten, aki megsegít bennünket, és így tovább. Az előadást nézve, ha szerencsénk van, ezt kérdezi magától a néző is, akkor is, ha nem falun él, és nem autista. De ha elfeledkezem erről, hogy ez van a középpontban, akkor a lényeg kimarad, miközben rámutatunk a szegénységre, a munka nélküli alkoholistára, a beteg fiú kivetettségére. Ezek mind igazak, de számomra borzasztó volt, amikor az egyik kritika csillagos ötösre értékelte a produkciót, és kiemelte, hogy milyen bátran és keményen fölmutattuk a magyarországi szegénységet. Vagy egy másik, amely szintén nagyon dicsérte az előadást, arra hívta föl a figyelmet, hogy foglalkoznunk kell az autistákkal. Ez mind benne van, de pont a lényeg veszett el, tehát a láthatatlan nem vált láthatóvá. Aki belül egy színházi előadásra, veszi a fáradságot, és nem tekinti nem történésnek, hogy az egyik ember ránéz a másikra, csak mert ez ahhoz képest nem történés, ami egy thrillerben van, vagy ami egy másfél perces, és most irtó hosszút mondtam, trailerben van. Utóbbiban manapság már fél perc is túl sok. Ma, a sebesség korában, a gyorsaság, az állandó cselekvés és a folyamatos háborúskodás, acsarkodás és hangoskodás korában ez egy teljesen idejétmúlt, semmiképpen nem a kornak megfelelő szemlélet. Vagyis hogy az úgynevezett látszólagos nem történést és a halk megszólalást, sőt a csendet helyezem a középpontba. Szóval ez nem korszerű.

– *Épp fordítva. Csendre van szükségünk, és nem impulzusáradatra. Egy pillanatnyi szünetre, és nem azonnali reakcióra. Még át sem gondoltam, mit írok, de már be is fejeztem a kommentem. Még nem tudom, hogyan hat rám az üzenet, de már görgetek is tovább.*

– Tehát csendre, hallgatásra, elmélyedésre, halk megszólalásokra; hozzáteszem, derűvel és szeretettel teli tekintetekre van szükség. De kétségbeesett tekintetekre is szükség van. És észre kell venni a kétségbeesést.

– *Szoktad figyelni a közönséget, amikor kijön az előadásaidról?*

– Nem. Nagyon rossz szokásom, hogy elmenekülök és elbújok. A színészek mindig kérdeznek, hogy na, mit mondanak? Mert ők ugye az öltözőben vannak, és csalódottak, hogy tőlem nem kapnak semmit az úgynevezett visszhangból. Beteges, rossz szokás.

– *Két fontos szerző van, akit emlegetünk. Az egyik egy kortárs magyar, a másik egy kortárs norvég Nobel-díjas. Kit hogy ismertél meg? Egyáltalán, a norvég szerzőt ismered személyesen?*

– Nem, sajnos nem. Az *Őszi álomot* láttam húsz évvel ezelőtt.

– *2002-es bemutató a Katonában, Ascher Tamás rendezésében.*

– Véletlenek. 1996-ban a Pesti Szalon Könyvkiadónál jelent meg egy beszélgetőkönyvem Tompa Miklóssal, *Széky körvasút* volt a címe. Ott ült és dolgozott Háty János a kiadó egyik irodájában. Az író. Nem mertem megszólítani. Akkor még nem. De később megismerkedtünk, és ideadott egy darabot, ez *A Pityu bácsi fia* volt, 2005-öt írtunk.

– *Beregszászban rendezted meg, a címszerében Trill Zsolttal.*

– Jól sikerült, és Jánossal összebarátkoztunk. Egyébként általában közelmúltbeli vagy jelenben is alkotó emberek darabjait rendezem. Kárpáti Péter, Conor McPherson, Martin McDonagh, Arthur Miller, Tennessee Williams...

– *Shakespeare, vagy egy görög dráma?*

– Nem tudom, nem mertem sose megpróbálni. Talán mert a rendezést nem iskolában tanultam, és az volt bennem, korábban legalábbis, hogy nem vagyok „szakember”. Miközben persze a kortárs szerzőknél is kell tudni a szakmát. Szóval kerültem a klasszikusokat, aztán meg egy idő után nem is jutottak eszembe.

– *Úgy gondolod, hogy a mostani embereket jobban ismered? A mostani szerzőt, a mostani figurákat, az élethelyzeteket?*

– Ha Shakespeare-t rendeznék, vagy ha azt rendez valaki, azoknak a szereplőknek is mostani embereknek kell lenniük. Az embert kell ismerni, azt ismeri Shakespeare is. Nemrég láttam ifjú Vidnyánszky Attilának a *némacsend* című előadását a Katonában. Hamlet, elvileg. Fantasztikus. Jelen idejű megszólalás, de nem ócska publicisztikus aktualizálás. Gyönyörű előadás. De hát ő bátrabb, mint én. Vagy ott van Tarnóczy Jakab, ő 2019-ben végzett Ascher Tamás osztályában. Tudnám sorolni. Olyan jó, hogy vannak ilyen fiatal, nagyon tehetséges emberek! És olyan jó, hogy láthatom őket, és nagyon rossz, hogy nem láthatok sokakat, azt a korosztályt, mely kicsivel idősebb, árva korosztály, ötven körüliek, és már nem Magyarországon dolgoznak. Ez óriási luxus és pazarlás, mármint a kultúrpolitika részéről.

– *Mi a legbátrabb dolog, amit színházban csináltál?*

– Nagy lépés számomra, hogy én magam készítettem a szövegváltozatot Jon Fosse kisregényéből. Ez talán a legbátrabb gesztusom a színházban. De eszembe jut a *Szigorúan ellenőrzött vonatok*, annak színpadi változatát is én írtam. Arra négy díjat kaptunk az Országos Színházi Találkozón, a *Reggel és este*t pedig már meghívták Oslóba, a 2027-es Fosse-fesztiválra. Most büszkélkedek, nem illik. Fosse különben szent tehén, a Nobel-díja óta már nem csak Norvégiában, mindenütt. Dobos Éva, a magyar fordítója mesélte nemrég, hogy a királyi palota mellett van egy, a nemzet művészeinek járó ház Oslóban, Fosse élete végéig ott lakhat. Már húsz éve ott él, nem nagyon fogad vendégeket, nem ad interjút, csak e-mailben válaszol, ha válaszol. Tehát ő egy élő klasszikus Norvégiában. Ez volt a sokadik „utolsó” rendezésem.

– *2014-ben Kaposváron a Téli, 2024-ben az Őszi álom szintén Kaposváron, legutóbb a Reggel és este Budapesten a Jurányiban. Ez három Fosse. Mi lesz a negyedik utolsó?*

– A barátaim már nevetnek ezen. Az *Elemre* is azt mondtam 2021-ben, hogy az utolsó, utána 2022 nyarán Kanadában egy kortás amerikai darabra, az *Everybodyra* is utolsóként gondoltam, és akkor jött az *Őszi álom*, majd a *Reggel és este*. Kicsit valóban nevetséges, ha azt mondom, hogy szerintem tényleg ez volt az utolsó rendezésem. De ettől még mondom.

– *Miért mondd ezt?*

– Tulajdonképpen marhaság mondani. Mindig szabadon döntöttem, hogy rendezek vagy nem rendezek. Soha nem felkérésre, nem pénzkereseti célból.

Pontosan emlékszem arra a pillanatra, és nem tudom megmagyarázni, hogy miért, amikor belém hasított, hogy *Reggel és este*. Ezt kell megcsinálni, Mészáros Sárával, Pál Andriossal és Rozs Tamással. Ülök a Nemzeti Színházban, nézek egy előadást, Vecsei Hasi Radnó-

ti-előadását, *Ázott hajában hét halott bogár ragyog*, nézem, nézem, és ez belém hasít. De hogy miért? Nem tudom összekapcsolni azzal, amit ott láttam, de ott történt. Vége lett az előadásnak, és akkor mondtam Móninak: *Reggel és este*. Tudtam, és onnantól ő is tudta. Ilyen értelemben várom a véletlent, hogy szól, és ha nem szól, akkor nem szól. Akkor sincs baj.

De van mögötte egy másik dolog is, az, amiről szó esett: az öncsalás. Hogy egy munkával karban tudom magamat tartani, de ugyanígy egy munka által tudom a tekintélyt is elveszíteni. Amikor nem jut valami eszembe, amikor századszor ismétlem magamat, amikor nem veszem észre, de mögöttem már összenéznek és összerosolyognak. Másokról beszélve ilyenek sokszor voltam tanúja. Feltételezem, sőt biztos vagyok benne, hogy még velem ez nem történt meg, de nem szeretném, hogy megtörténjen. Mert ez szárnalmas helyzet.

– *Az Ördögkatlan sorban a 19., tehát egy felnőtt korú fesztivál, annak a szervezése tölti ki az idődet. És mi még? Olvasol, írsz, beszélgetsz?*

– Most annak a szervezése tölti ki az időt, igen. Pénzszerzés, lobbizás, mert ahhoz, hogy ott mi lesz, ahhoz tudni kell, hogy miből lesz. És hiába lesz ez a 19., ugyanúgy nulláról indulok, mint először. Szerintem ez nem helyes, de nem érdemes ezen háborogni.

– *Hogy nem adtátok még fel? Nekirugaszkodni 19. alkalommal is...*

– A feladás jogos kérdés. De rengeteg ötletünk-tervünk-álmunk van Mónival. Ott volt tavaly például a *Katlan-Textúra*. Baán László, a Szépművészeti igazgatója jóváhagyásával a gondolatot vettük kölcsön. Az Ördögkatlan összművészeti fesztivál, legyen tehát egy kortás kép, olyan, amit most láthatunk először. Ilyen volt Bukta Imre festménye, amit Mezőszemeréről elhoztunk tőle. Szívesen adta, és azt még nem látta élő ember rajta és a feleségén kívül. Ahhoz írtunk szöveget Háy Jánossal. Így kaptuk meg Korniss Péter fotóját, amihez Tompa Andrea, picit Kányádira hajazva, Kolozsvárra fókuszálva írt egy gyönyörű szöveget. A harmadik drMáriás képe volt, ehhez Keresztury Tibortól született szöveg. Mindehhez kellett színészek, kellett egy rendező... és megszületett.

Nagyon-nagyon sok olyan program van, aminek köze van a születéshez. Ez fontos, mert az élet nem letölthető. Egy élő, lüktető fesztivál sem az. Az izgalomról, a tétéről beszélek, ami ott volt a *Reggel és este* bemutatója előtt is. Hogy történni fog valami, ami még nem történt meg. Ez az izgalom visz bennünket akkor is, amikor pénzt kunyerálunk a 19. Ördögkatlanhoz. Ahol például, remélem, elhangoznak majd Bereményi Géza új dalai, amiket még nem hallott senki. A dalokat 16 évvel Cseh Tamás halála után Tamás fiával, Cseh Andrással írja. Az ő találkozásuk egy csoda. Szét fogják cincálni, össze fogják hasonlítani, de hát mégiscsak egy varázslatos dolog, hogy úgy hozta a sors, a véletlen, hogy Géza egyszer csak azt mondta Andrásnak, hogy írjunk dalokat, és most már huszonvalahány dalt írtak.

Ezt, az Ördögkatlant nem lehet unni. Most nem készülök rendezésre, tehát olvasni kellene, minél többet olvasni. A Covid nagyon sokat segített, és visszaszoktam az olvasásra, és most, amikor nagyon aktívodom, akkor mindig leszokom róla kicsit. De igyekszem. Most a skandinávok a kedvenceim: Stefánsson, Knausgård. Az írást, azt nem tudom. Amikor a könyvet, a *Kötőszavakat* befejeztem, akkor hiány volt bennem. Kipróbáltam, tudnék-e írni prózát. Született, mondjuk, 30 novellának nevezhető valami. Egyik-másik megjelent az Esőben is, máshol is. De inkább gyakorolnom kellene, kísérletezni, mert ez még nem a saját hangom. Megtalálni a saját hangomat, ami csak az enyém. Mondom ezt 75 évesen...

– *Amikor olvasom azt a kötetet, azt érzem, Bérczes László nem írja, hanem mondja. A Kötőszavak egy olyan könyv, amit én nem olvasok, hanem hallgatok.*

– Azt a könyvet jó volt írni. Az a „saját” hangom volt. Nekem a novellairás megfelelés a novellairás szabályainak. Megfelelésben jó vagyok, szóval meg tudom elég jól csinálni. De ez kevés.

– *Látsz-e még jó kritikusokat, és olvasol-e még igazi jó kritikákat? Ezt kérdezem annak fényében, hogy amikor a Bárka elindult, ott alapvető törekvés volt, hogy átadd a tudást, vagy hogy legyen egy műhely, ami például kritikát írni is tanít. Vagy dramaturgiát. Műhely volt, ahol ezeket lehetett tanulni, s valahogyan össze lehetett adni a közösbe mindent.*

– Ez a *Hajónapló Műhely* volt, ami 15 évig működött. Nánay István tanárommal, barátommal csináltuk. És most sok híres névvel ékeskedhetnek, akik odajártak, hogy azok lettek, akik, szóval Valakik. Írók,ínházigazgatók,ínházrendezők, dramaturgok, színikritikusok – ebben volt egy kicsi szerepe a műhelynek. Néha eszembe jut, hogy csinálnék-e ma ilyet. Semmiképpen. Más idők járnak. A minőségi újságírás, benne a színikritika szinte megszűnt. Most ha történik valami, arról öt percen belül ki kell lőni valamit a világhálóra, különben lemaradtál. Elmélyült színikritikára nincs szükség. Amire nincs szükség, az nem is fejlődik, elkorcsosul. Bárki bármit bárhova felrakhat. Ha tele van helyesírási hibával, hát tele van, ha az állítmány hiányzik belőle, hát hiányzik. Ennek van jó oldala, hiszen egy szabad, demokratikus helyzet. Én valahogy mégis rossznak élem meg, és szerintem nem vagyok ezzel egyedül. Hogy nem tudsz kapaszkodni. Nincsenek kapaszkodók a világban, de ezt hagyjuk, messzire vezetne. Pécssettínházi tanszéket hozott létre a Bárka-alapító Csányi János. Tanítanak színészetet, rendezést, hívott, hogy vezessem a színikritika tanszéket. Én nem akarom, hogy a tervei ne sikerüljenek, nem akarok nemet mondani, de mivel semmi szükségét nem látom annak, hogy egy ilyet indítsunk, ezért nem tudok igent mondani, amire ő tulajdonképpen bólogatott, hogy hát igen, erre most nincs szükség.

– *Ma programajánló van.*

– Igen. Erre is szükség van: rövid, felszínes, felületes, érdekes PR-tevékenységre, mert be kell csomagolni, el kell adni az árut.

– *Te még jó nevű kritikusoktól olvastál, aztán magad is film- és színikritikus lettél, később műhelyben próbáltad átadni a tudást, és most ennek vége?*

– Sokszor látok úgy előadást, hogy közben azt gondolom, de jó, hogy nem kell róla írnom. Részben mert nagy kihívás, túl komolyan venném, megnézném még egyszer. És minek is? Ki olvassa? Senki. Egyáltalán hol jelenjen meg? Nem akarok igazságtalan lenni, de ha ma létrehozol valamit, és megpróbálsz becsomagolni és eladni, és ez a második és harmadik szó, hogy becsomagolni és eladni, ez sokszor fontosabb, mint az első. Ma az. Nem tudok ezzel mit kezdeni. Ha egyszer elrendeződik a zűrzavar, ami a kulturális értékrendünkben van, akkor szükség lesz műhelyekre. Nem tudom, miért gondolom, hogy ez valaha is elrendeződik. Talán mert most is egy ilyen műhelyben beszélgetünk, a Jurányiban.

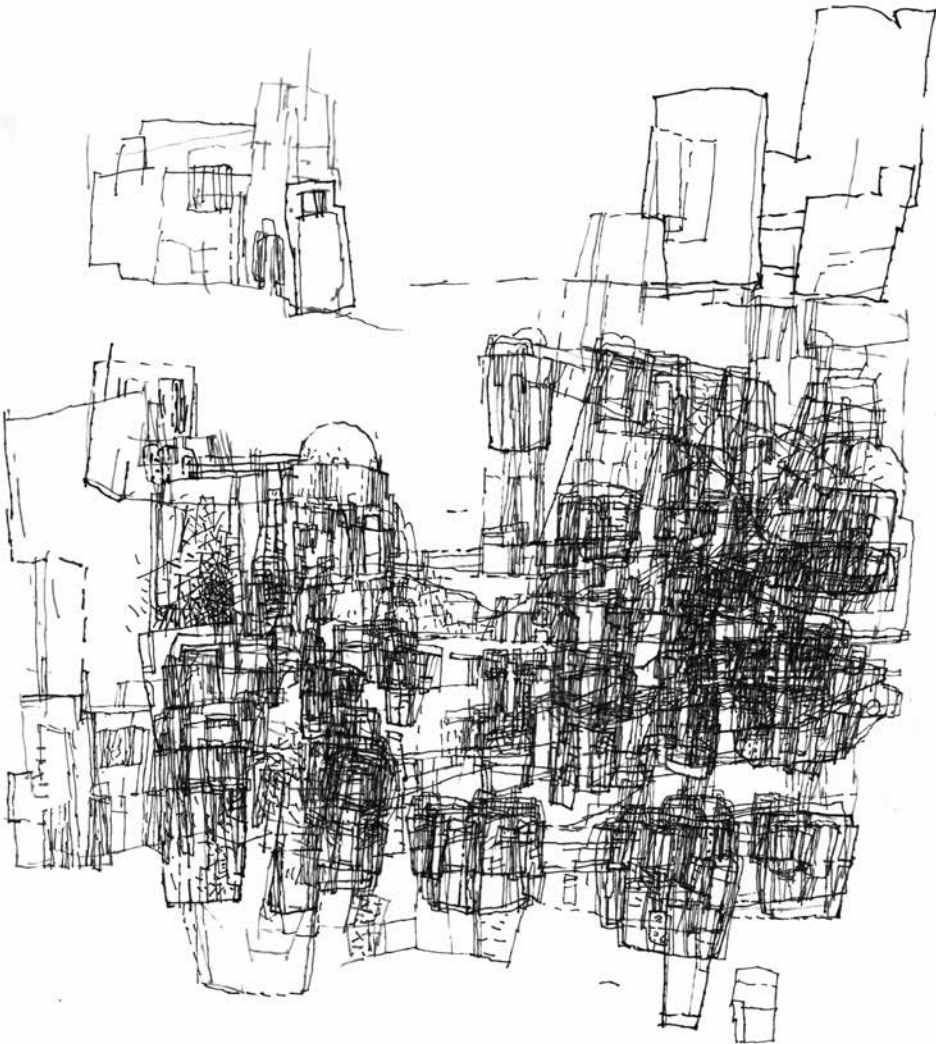
– *Nagy beszélgetéseidből Paál Istvánnal, Tompa Miklóssal, Kovács Lajossal, Cseh Tamással, Törőcsik Marival, Szarvas Józseffel, Mucsi Zoltánnal könyvek születtek. Alapvető igényed, hogy beszéljessz? És hogy tudatosan meghallgassz?*

– A beszélgetőkönyvek születése mindenekelőtt azzal függ össze, hogy nagyon erős empátiával vagyok megverve, megáldva. Rá tudok hangolódni a másik ember szándékára, hogy mit akar közölni, amit részben szavakkal tud kifejezni, részben nem csak szavakkal. Ez az egyik. A másik, hogy megtanultam egy bizonyos szinten írni. És ez a kettő együtt

nagyon sokat segített abban, hogy megismerjem az adott embert, és megismertessem őt másokkal. Az írás a beszélgetések megírásának a kulcsa. Mivel úgy képzelem, hogy amit valaki mondani akar, azt érteni vélem, megpróbálom megírni, amit közölni szándékozott. De azzal az esetleges sutasággal, hogy nem mindent sikerül pontosan kifejeznie. Nagyon izgalmas dolog azt az egyensúlyt megtalálni a végleges szövegben, hogy hitelesen szólaljon meg az illető, például Törőcsik Mari vagy Mucsi Zoli, de ki is fejezze, amit mondani szeretne. Nem *leírni* kell, amit mond, hanem *megírni*. Én most, ebben a beszélgetésben nagyon sok mindenről szerettem volna beszélni, beszéltem is, de sokszor bizony sután, ügyetlenül. Most a te dolgod lesz a megírás.

– Jó játék lesz.

– Nehéz játék. Nem irigyellek.

JUHÁSZ FERENC

A KEDD SZEMHÉJA

Ma még verset írok, holnap talán már nem írok verset, mert halott leszek. Lábam jobb jobb nagyujján, vagy bal bokámon spárgával kötött dögcédula. A sárga borostyánkampón, a lila timsó-ágon. Dróthurokkal, cérnahurokkal. Mint a Petőfi Múzeum poros mellszobrainak eres bronz-nyakán, eres gipsz-nyakán, a ködsárga gipsz-halotti maszkok hernyóredős, sebvarratos szájréseibe fűzve. Zihál az emfizémás ősz, arany-zihálás, páraszita üvegszuszogás. Zölden zihálnak az emfizémás lombok, lomhán lüktetve szuszog a rostásan áttört lomha ragyogás, zihál a nehéz növényi tüdőtágulás, a fény tömény tüdővizenyője (emphysema pulmonum), az árnyszüret előkészület hólyagos emfizémája (emphysema vesiculare) a kopasz holnapot zihálja. A meztelen holnapot. A fehér holnapot. A fekete holnapot. A halál-holnapot. A halottak holnapja napot. A Kedd szemhéja a gömbölyű kékre húzva. Az ólomszivacs-salak lila lávagyürke-árok szemhéjrácok apokrif vályúiban aranyizzadmány-zománcok. Bizsergő pontos hegyes jegenyék a Kedd szemhéjának zöld szempillaszőrei. Dagadték vízenyőhólyag-feszültség a Kedd domború redőzuhatag szemhéja alatt. Sárga és szürke és álomzöld, ezüstzöld, feketebarna, pettyes, vonalas, lemezes, lepkés, leveles árnyak egymást meszelve, egymást vízszintesen nyesve, vagdosva, metszve járnak a lapos, rácsos aranytényeken, anyagon, tárgyakon, lényeken, egymást nyiszálja az anyag árnya, s az anyag magánya, természet sóhajt a természetben, anyag az anyagot csodálja, egymással párizik az anyagbőség, anyagfűst, anyagihlet, anyag-gyász, anyagmerengés, anyag-lehetőség. Az anyag az anyagnak sorsa most. Halotti ingemet most szövök, halotti ingemet hogy fölvegyem, halotti ingemet még halálom előtt! Méregbe mártva az az ing, epesársárga az az ing, vászna villogó epefesték, halotti ingem aranya sárga, mint epehólyag-gyulladásos írisze, szivárványhártya-csillogása, mint gyulladt

epebeteg fülcimpája, arcbőre, mosolya, homloka, halántéka, keze. Mint a kézujjak sárga szikrabőre. Mérgezett aranyingem az ősz szilánkos, száraz kristályszikláira dobva. Mint egy gyermekre, úgy nézek a titokra. S a titok, mint gyermek, könnyes szemekkel visszanez,

zokog, mert megütötte magát, s gyógyító csókomat kérni nyújtja lila mákszirom-foltos kisujja hegyét. Európa ez, s körötte a világ. Körötte földrészek és tengerek, körötte folyékony anyagszigetek és szilárd anyagszigetek, fölötte és körötte szennyezett, kék réteges

ősiség. Alatta Földgolyó-szívverés. Alatta a Föld szive lüktet. Ki menti meg halandó, hulló életünket? A szomszéd kertben ötéves kisfiú játszik, szókesége a gazfűből szinte ki se látszik, fekete műanyag-géppisztollyal lő a kotkodáló barna ezüstpettyes tyúkra. Fut a tyúk barnán, ezüstpettyesen, s a sárga mirigyparázs-liliom testnyílásából félig kiálló véres tojás, mint sárga szemhéjak közt véres szemgolyó, mint bolyhos angóranyúl piros szeme.

Tömény fehér, hosszú, göndören foszló, pihés füstfodrokkal lazán ritkulva oszló legyező-egyenes párvonalat húz egy katonai repülőgép az égen, mint halott agy EEG-egyenesét a gépceruza a szalagpapíron. Míg versemet írom. Míg versemet írom: háborúk, terrorok, puccsok, forradalmak, hadgyakorlatok, rendszer-szupernovakollapszusok, ellenforradalmak, öldöklések, kínzások, korbácsolások, rohadt riadalmak, nukleáris sirlmak, míg versemet írom. S az űrben hány gépdarázs nyüzsgög? Cellás tükörrózsa-szemei vers-szivemre néznek. Ikrás darázkristály-szemcsegömb darázs-szeme a Földgolyót szagolja gyűnűzve körülötte. Úgy szimatol, mint egy eleven puha állat a steril gépszerkezet-állatutánzat. Ne higgyétek, hogy kifogytam a nyárból! Ne higgyétek, hogy félek a négydimenziós csillagháló éjtől!

Úgy élek én itt, hogy mindig azt hiszem, egyszer rámlónek a sötétből, hangtompító fegyverrel, vagy infravörös távcső-célzójú puskával, egy fa mögűl, egy kapualjból, egy csúcsosan-nyitott ablakból, egy árnybarlang barna szivéből, egy kiemelt tetőcserép légszemcella-gödréből, s úgy

zuhanok a kőre, vagy a földre, arccal, háttal, vagy oldalt összedőlve, hogy a dörrenést se hallom, a torkolattüzet se látom, homlokomon luk, szivemen luk, hátamon luk, és a véremmel összemocskolt nyúlós sötéten zárt hold-kérdőjelek, világiszony csillag-sóhajok! Én úgy élek itt, hogy mégis elhiszem: valamit akart a Lét velem, s az a fontos ami a halál előtt van!

S azt teszem, amit kimondanom kellett, tudom: halálomig ember ezért vagyok!
S nincs nagyobb jutalmam nekem, mint édes nyálad íze, emlőid tejsze a számban!

VIDÉKI PÉTER

VAN-E ÉLET A HALÁL ELŐTT?

Juhász Ferenc: A kedd szemhéja

Juhász Ferenc költészete a magyar líratörténet egyik legösszetettebb vállalkozása: olyan nyelvi univerzum, amelyben a természettudományok, társadalomtudományok és a modern technológia képrendszerei összeérnek. Lírája nem egyszerűen tematikusan sokrétű, hanem egy folyton áradó, önmagát állandóan pusztító, regeneráló és növesztő rendszer, amely az anyag vitalitásában a halál életet feltáró eseményét hirdeti.

A kedd szemhéja sűrűsége olyan, mint egy tömény kristály: minden képe több irányba ágazó metaforapályát nyit, minden szava egyszerre testi és kozmikus vonatkozású, és minden mondat összekapcsolja a személyes haláltudatot a civilizáció önpusztító tapasztalatával. A vers olvasója három, sebesen áramló mozgást tapasztal. Először érzékelhetővé válik, hogyan alakul át a világ a halál közelségének fény-árnyékában, majd poétikai tapasztalatként megteremti, hogyan formálódik a természet és a társadalom beteg testté, és végül az apokaliptikus látomás ellenpontjaként az élet és a szerelem megvallásával a halál létezését gazdagító, titokzatosságnak mutató evidenciája tárul fel.

„Ma még verset írok, holnap talán már nem írok verset, mert halott leszek.” A versnyitó mondat sokkoló ereje éppen az egyszerűségében rejlik. Ez a kijelentés a hétköznapi tapasztalatok világából indul, és beleszakad a lét végső eseményébe. A nyelvi anyag itt még nem hömpölyög, a mondat grammatikailag tiszta, de fogalmilag meglepő és szédítő. A halál banális történés. Halott költő az irodalom múzeumának panoptikumában. Ez a lírai alaphelyzet kijelöli az egész vers érzékelésmódját: a beszélő a halál felől visszafelé tekintve látja a világot, mintha létezésének minden rezdülését előzetesen halotti maszkba öntve érzékelné. A halálnak van egyfajta intézményi valósága (dögcédula, spárga, borostyánkampó), amely szemben áll a később megjelenő kozmikus, apokaliptikus és anatómiai nyelvvel. A „gipsz-halotti maszkok”, poros mellszobrok: rögzítő technikák, amik megőrzik a test formai lenyomatát, de elveszik belőle a mozgást, az elevenséget.

A képáradás mozgásba lendül: nem pusztán a természet beteg, minden szerves és szervetlen anyag emfizémában szenved. Emfizéma. Aki dohányzik, ismeri, és retteg tőle. Vagy félelem nélkül fulladozik. Az emfizéma súlyos kór, a tüdő krónikus megbetegedése, ahol a léghólyagocskák károsodnak, és rugalmatlanná válnak, ami légzési nehézségeket és légszomjat okoz. A beteg krónikusan köhög és zihál. „Zihál az emfizémás ősz” és „a nehéz növényi tüdőtagulás”: a természet antropomorfizált, de nem romantikus értelemben. Nem egy emberhez hasonló lelket kap, hanem egy funkciójában sérült emberi szervet, egy beteg tüdőt: a lombok „zölden zihálnak”, a ragyogás „lomhán lüktetve szuszog”, a fény tömény tüdővizonyító. Ez a képalkotó eljárás három szinten működik: a természet mint test, a világ mint haldokló szervezet és a lírai én testének kozmoszba vetülő hanyatlása. A sárga, szürke, álomzöld,

ezüstzöld, pettyes, vonalas, lemezes, lepkés színnevek biológiai struktúrákat (pikkelyek, lemezek, foltok, peték, szárnyak) idéznek, mintha a világ minden tárgya és élőlénye szövet-tani preparátumként egy mikroszkóp alatt lenne felnagyítva. Mert a világ minden létezője az anyag változata, a fény pedig nem absztrakció, hanem anyagi feszültség, vibráció. Az anyag nem semleges létező, hanem önreflexív, önmagát átalakító, önmaga ellen dolgozó erő: „Egymást nyiszálja az anyag árnya, s az anyag magánya.” Mintha minden egyetlen ontológiai tengerben hullámozna.

A vers legdrámaibb pillanata (nem a halál az!), amikor az apokaliptikus látomás és a hétköznapi valóság váratlanul egymásba csúszik: a szomszéd kertben játszó öt éves kisfiú fekete műanyag géppisztollyal lő a tyúkra. A gyermeki ártatlanság és a háborús agresszió összefonódása összetett képe a civilizáció nagy betegségeinek. Egyszerre jelzi a kultúra mély agressziómintáinak gyerekkori előképét, a természet erőszakos leigázását és magát a világ teremtését és/vagy evolúcióját ért támadást. A tyúk „sárga mirigyarázs-liliom testnyílásából” előbuggyanó véres tojás mint „véres szemgolyó” jelenik meg: az élet törekeny magja megsebzett, összetört, és mégis egy új teremtmény lehetősége rejtőzik benne. Megvakul a világ. Vagy mi leszünk vakká. Ugyanaz. Akár a teremtés és az evolúció.

A cím: *A kedd szemhéja*. Egy Juhász Ferenc-vers – úgy tűnik – mindig titok. Látszólagos enigmatikussága abban rejlik, hogy folytonos mozgásban van, mintegy megrohamozza az érzékeinket, nyugtalanra tesz, és munkára kényszerít. Egyszerre állít és tagad, épít és rombol, taszít és vonz. Ha a keddeknek van szemhéja, akkor van szeme, arca és teste is. A kedd szemhéja az időt és az embert összekapcsolva a versben kozmikus látványként jelenik meg. Az idő testiesülése azt jelenti, hogy a kedd is képes lesz becsukni vagy kinyitni a szemét, vagy a szemhéján keresztül érzékelni a fényeket. A szemhéj maga az ég („szemhéja a gömbölyű kékre húzva”), ami elválasztja és összeköti a sötétet és a fényt. A szemhéj az a felület, ahol az élet és a halál egybeecsúszik. Az a látószög, ahonnan van Élet. Isten. Evolúció. A vers lényegileg arról szól, hogy mit látunk vagy nem a világból, és mit tudunk vagy nem tudunk megérteni, hogy mi is van a rejtett tartományban, ami egyáltalán nem olyan rejtett. A világ szemhéja/szeme működik: a mindennapi időréteg alatt ott hánykolódik a lét szörnyű, gyönyörű anyagi mélye. A lírai én halálközelsége felfokozza az érzékelést, kitágítja a világot: mindent meghall, meglát, átél, ami a szemhéj mögött zajlik. Mert az anyag, a világ apokaliptikus és fenséges, iszonyú és csodálatos. A rothadás is fenséges, mert az élet része. A halotti ing egyszerre „epesárga” és aranyásárga. A gyermek a világ titka, de a gyermek lövi le a tyúkot – a világ eredendő ártatlansága és kegyetlensége egymást feltételezik.

A katonai repülőgép kondenzcsíkja, amely „mint halott agy EEG-egyenesé”, a 20. vagy akár a 21. század háborús eseményeinek és erőszakos cselekményeinek jelölője. A felhőcsík egyenesé a halál jele, a gép mozgása a világ öntudatlan agyhalálának grafikonja. A gépdarázs, a tükörrőzsa-szem és a steril mechanikus állat mind olyan poszthuman organizmusok, amelyek már elszakadtak az élő anyag belső törvényeitől, de mégis élet-utánzatot hordoznak. Az utóbbi években egyre dominánsabb a művészetekben az antropocentrikus (az embert a világ középpontjába helyező gondolkodásmód, amely a növényeket, állatokat és a természeti erőforrásokat az ember hasznára lévő eszköznek tekinti) világábrázolással szembe forduló, poszthumanista ökokritikus szemlélet, melynek eredményeként a poszthuman létmódok (az emberből kialakuló vagy mesterségesen kialakított jövőbeli élőlények, amik a nagymértékű különbségek okán már nem tekinthetők az emberi faj tagjának) többé már nem csupán utópiaként vagy disztópiaként képzelhetők el. Juhász verse – és talán

egész költészete – ebből a szempontból is érdekes lehet, és a divatos értelmezések biztos kimutatnák, hogy Juhász versbeszélőinek bajuk van az ember világban betöltött domináns szerepével. Szerintem azonban Juhász inkább arról szól, hogy a domináns szerepbe helyezkedett embernek nem feltétlenül kellene kizsákmányolóként viszonyulnia a földhöz. Az, hogy az ember elnyomóként tönkreteszi lakhelyét, nem a dominanciájából, hanem vakságából következik.

Az sem titokzatos, hogy félünk a haláltól. A vers beszélője saját életét folyamatos fenyegetettségben látja: „mindig azt hiszem, egyszer rám lőnek a sötétből”. A fegyver és az orvlövész képe létezésünk egyik alapélménye: a halál bármikor, bárholnan érkezhetsz. Az egyéni félelmen túlmutatva a modern ember léthelyzete: a bizonytalanság, a kiszolgáltatottság érzése, és az a tudat, hogy a lét bármely pillanatban megszakadhat. Juhásznál a halál a létezés háttérzaja, amely minden mozdulatot, minden gondolatot kísér. Elválaszthatatlan az élet bármely pillanatától. Nem tragikus esemény, hanem érzékelhetetlenség: „a dörrenést se hallom, a torkolattűzet se látom”. A halál tehát a tudat megszakadása, a percepció folyamatának hirtelen, jelet nem adó megszűnése. Ez összekapcsolódik a vers nyitó gondolatával: a halál nem drámai esemény, hanem egy hétköznapi időbeli pont, amelybe beleesünk. A halál nem különleges napot választ, hanem a legszürkébb hétköznapot. Mert semmi sem különleges benne, és igazából semmi különleges nem történik. Nincs titok. Meghalunk. Ennyi.

A vers zárlatában a lírai én kijelenti: „az a fontos, ami a halál előtt van”, és „tudom: halálomig ember ezért vagyok”. A zárlat intim, testi képében – „édes nyálad íze, emlőid tejíze” – a szerelem, a testiség, az intimitás olyan erőként jelenik meg, amely a pusztulás univerzumában is értelmet teremt. *A kedd szemhéja* végül nem a halálról szól, hanem az életről: arról a macacs, fájdalmas, gyönyörű ragaszkodásról, amely a „halál árnyékában” a test és a szerelem tapasztalatát teszi végső értéké. Élünk. Talán mégis van titok.

TOMAJI ATTILA

AZ ŐSZ SZEMHÉJA

Ma még verset írok, holnap talán már nem írok verset, mert halott leszek.
Juhász Ferenc

Mondják, én is meghalok, de miért hinném el.
Tomaji Attila

Valahol a lomha ragyogásban emlékek lombja neszez,
de itt már zihál az ősz, vért köp, piros leveleket, ködös
reggeleket köhög fel magából, a fák lecsüngő, kopasz
karja hajba kap, ugat a köd, és sóhajt a föld, kibuggyan
s elillan a mélyébe gyült meleg, fekete-fehér holnap

közelít, az anyag magánya, dermedt kékje, s a fagyott földre epesárga könny mered (Isten szemefehérje), jaj, mit tettél, mit teremtettél, sírja a föld, s bár szíve még lüktet, halottasingét feszesre éhes varjak szövök –

Én mégis vakon hiszek az idő sűrű sodrában, mindig partot ér, illatokat hoz, sokféle utat mutat, ma itt, holnap ott, látom majd, mi elmúlt s jön, tegnapot, holnapot s a lármát, mások sorsát, bár az is lehet, holnap talán már nem írok verset, mert halott leszek, és nem hagyok itt semmit, megyek, ahogy jöttem, s csillagtalan éj lesz, üres horpadás, lágy horzsolás marad utánam, felbuzgó sebhely kövön, falevélen, és mind velem hal, mi időtlen rég várt rám s először lett, mert megláttam, s még az is lehet, magammal viszem a madárdalt, a nap vörösét s a szelet is, hogy szétfújja porom, kilőtt nyílvevő árnyéka leszek, kisgyerek újra, ki visszalát a bölcsőig, nem öregszik többé, s nem fél éjjel, ha padló roppan, mert egyszer meglátta anyja szemében magát, saját idejére váró gyerek, leheletnyi lélek, ki nem könnyezik, ha napba néz, s az ősz hideg szemhéja mögül visszatér, kitör a körből, a hurokból kitalál, édes anyaízt keres ismét, s szívében nincs több ösztön, nem nő halál, de az is lehet, más partokon, más egek súlya alatt is az leszek, ki a millió ragyogó hajnalokba itt beleveszett –

MARKÓ BÉLA

VAN MÁS MEGOLDÁS

*Ne higgyétek, hogy kifogytam a nyárból!
(Juhász Ferenc: A kedd szemhéja)*

Minden virágból ezer másik nyílik,
ha van hozzá ezernyi életed,
s minden lépés ezerfelé vezet,
de hiába, mert döntened kell mindig,

hogy merre is haladsz tovább. Vagy mégsem?
Van más megoldás? Jobb, ha szóra szó?
Ha képre kép? Megállni volna jó?
Dehogy. Csak mint a tánc. A lépkedésben

nincs változás. Nincs járás. Sehova
nem kell eljutnod. Vagyis nem oda,
ahova most a félelem vihetne.

Ölelni egymást! Rég nem érdekel
a messzeség. Annyiszor érkezel,
ahányat lépsz. Angyal markol szívedbe.

ENDREY-NAGY ÁGOSTON

DÉIANEIRA JEGYZETEI

A vérrel óvatosan kell bánni.
Aminek vére van, veszélyes.
Aminek vére van, veszélyeztetett.
A vér kockázatos folyadék; a versek például ritkán bírják el,
ereszteni kezdenek, szutykosak-csatakosak lesznek. Hiába
tűrnek egyébként nagyon sok mindent. Tudom, pedig nem
vagyok költő. Tisztában vagyok a nedvek közti különbségekkel,
tudom, milyen ízű az eső, az ondó, a bor, a vér, a vizelet, a nyál,
az önfeladás. Tisztában vagyok azzal, hogy a versek rosszul tűrik,
ha a vers szó szerepel bennük, megbokrosodnak egészen, csata-
ménnek nevelt, hisztériás csikók, ereik úgy duzzadnak, mindjárt
átrepednek. Héraklész egyetlen hosszú vers volt; terjengős vaddá
bolondult egy ponton, mint egy múzeumi raktárban csapdába
esett kék fadongó, egy lópupilla úrsötétjében a táncoló legyek,
de addig egészen szépen tartotta magát.
Héraklész nyelve pipacsszirom volt: ha szólni kellett volna,
meggyűrődött, esetlenül dadogott, beleszeretett újra meg újra
az ember ebbe a pipacsmezőbe. Héraklész megkapó vers volt.
Olyan, amit sovány kamaszfiúk írnak. Megbocsátottam szeretőit
is egy darabig. Aztán ahogy minden, ez is megingott, túlcsoordult
a megbocsátás kelyhe. Akkor ingott meg, amikor a versek szoktak:
amikor lecsap az ősz. Hittem, megvadul, előbújik a szőrnyeteg, de

nem, csak állt, vakító fénnel, ekkor volt a legszánivalóbb vers,
 rácáfolva előfelvetésekre, spekulációkra,
 amikor megingott a versekbe vetett bizalmam, pedig nem vagyok költő,
 amikor a nyírek csontfémér fésűfogait, ritkás, szuvas agyarait beborította
 az ún. ősziméz,
 amikor Nessus ondója, az ősziméz, amikor Nessus ondója forró volt,
 mint a nap, forni kezdett a nyírerdő, acsarogtak a fák,
 amikor a zörgő hagyományt varjak túrták, imbolygó, fekete lófejek
 turkáltak a hagyományban, aminek a gyepehez közeli rétege szelíden
 rohadni kezdett, a teteje pedig kíméletlenül száradni,
 amikor a pipacsmező megőszült és nyálzani kezdett,
 amikor az igeidők fennakadnak a héjakútmácsonya buzogányain, és az
 arany rajokban közlekedő csízek zuhognak a nyírfákra, Nessus ondójába
 ragadnak, csupa ragacsos csipogás, hogy az egész megikrásodik, ősziméz-
 kristályok a nyírfákon, csízcsomók az őszimézben,
 amikor Héraklész csak áll, mint egy múzeum, mint egy kiselejtezett
 méhkas a novemberi erdőszélen, vér csordul a kaptárokból, az álmos
 kaptárokból, Héraklész áll, mint egy múzeum, és sisteregve, ahogy a
 hősökön előbb-utóbb elkerülhetetlenül, sisteregve ég rajta egy kedd délután.

KÓSA ESZTER

MENNY

7.

A mennyország kutyája, akár a bűnösök, őrizetlenül
 akart játszani. Ugatni akart és ugatni kezdett.
 És mint a csirkék, szétrebbentek előtte döbbsent
 angyalok. A törékeny szárnyasok után szállt a por.
 Bőre izzadt, kilógott a nyelve, harang szólt.
 Lába rángatózott, mert jelet kapott. Éles
 karmokkal vájt a felhőkbe, fellángoltak a sebek
 varjai, mögöttük gennyesen ragyogott a nap.

6.

Madarat evett, éles csőr ropogott fogai alatt.
 Leásott a földig, embereket kapart, átharapott
 izmokat, kiásott szerveket. Az ég elsötétült,
 és ő szűkölve várt lesújtó csapásokat,

fájdalmas halállal járó mérgezést, apró, recés lábakkal vívott sáskaháborút, villámot, erdők árvizét. Mert gödröt ásott a mennyországba, és a gödör alján ott volt a pokol.

5.

Miért ástál le a pokolig, kutya? Mint istened, elítéllek, de mint gazdád, nem haragszom rád. Mert az én mozdulataimmal vájtad ki az eget, az én gondolataimból lettek tetteid. És általad ismertem meg a poklot. Amikor az angyalok alszanak, kijárok ide, és állok az esetlen lyuk szentélye felett. Íme a mennyei sár, a kettőnk sara. Miénk a megfigyelés szabadsága, a pokol látásának privilégiuma.

4.

Gyere, járulj eléim lihegve, dörgölőzz kezeimhez, és nyald tisztára lábam, akarj mozogni, tudni, kérni, majdnem elfelejtettem, hogy ez a lényeg! A lényegért való lihegés a lényeg! Hogy mozgásban tartsuk egymást örökre! Kirepülnek kezemből játék-ágak, ha beleesnek a kivájt gödörbe, elégnék. Eldobom a bűnt, de ha visszahozod, szégyenné válik a szádban.

3.

A szégyened a lényeg, nem a vége, mert a végén úgyis megbocsátok. Ezt magyarázom szédüléssig, hogy a szavakat figyeld, nem a vége a lényeg, hanem ez, a saját farkát kergető beszéd! Saját csontodba harapsz, ha megérted, hogy csak az isten-kutya farka, ami számít. A pokol pedig, akár a hold, hazudik nekünk. Nincs saját fénye, csak visszaveri a mennyországét.

2.

Saját álfényükben, álvérükben, csinált gerinctörő álmunkájukban, álszerelmükben, álistenek kifulladásos áltestében, álteremtett találmányokban hemperegjenek meg, akik csak a végét várják! És guruljanak városaikban, próbálják csak meg, és csontjuk majd beletörik a betonföldbe! Nem akarom hallani a roppanását!

1.

Kis imáink, apró könyörgéseink, akár a por,
ha állatok felverik, szállnak. Megtelepszene
testeken, elszűrülnek miattuk szárnyak,
tompábban ragyognak glóriák. Fényes
csóvák futnak, a kutya szaladgál, ragyog.
És megbocsátom neki, hogy lyukas a mennyország,
hogy ránk zuhannak abból az angyalok.
Ha meghalok, majd nekem is csóválja a farkát.

ANDRÉ FERENC

A TÉNYLEGVERS

Aki ott fekszik most elterülve,
mint a tenger terül rá a partra,
aki ott hever most holtan,
nagyon hosszú halálba merülten:
az én vagyok ott, barátom,
én bizony. Értem jöttek el
ma mind a szellemek fogócskázni
a múltammal, emlékekkel, amiket
oly buzgalommal találtak ki rólam,
hadd lássák magukat tisztának
az én szememben tükröződve.

Fekszem, fekszem nagyon csendben,
átnyújtózva a nemléttbe. Kezem,
látod, roppant hideg, homlokom is
csupa nyirok, halotti ingem
magam varrtam, magam szőttem,
ujjbegyemen apró lyukak viselik
munkám nyomát, hogy szép legyek
halálomban, szép lehessenek
miattad, érted, könnyebb legyen
emlékezned rám fogcsikorgós éjszakákon.

Felöltöztem szépen, hiszen dolgozni jöttem,
dolgozni kell majd itt nekem. És mikor
e verset végre holt kezemmel írni kezdem,
a holt betűk élő nyelvvé állnak össze,
sűrű sorokba. A vers hadd fonódjon,
tekeredjen, nyúljon, kígyózzon a papíron,
szúrja meg ujjam a toll hegye is:
döfését halálomban is érzem.

Verselem legyen dögcédula, üzenet
az utánam érkezőknek, a még sorba
állóknak: itt fekszik Ferenc, fekszik
hosszan itt, és halálos verset ír. Nem látod,
persze, hogyan is ír, nem láthatod még magát
a verset sem, de ez így van rendjén.
Rejtőzködik még a vers, nyilván, érik,
érelődik, megbújik még a takarásban,
aztán hirtelen előugrik majd, meglátod,
ha készen lesz, vagy készen érzi magát,
vagy épp csak végletesen belefárad
a szüntelen születésbe.

Előugrik, mint tortából a sztriptíz táncos,
hogyan eszedbe juttassa testével, neked
is mennyire van tested; hogy éreztesse
tekintetével, neked is mennyire
van lelked. És táncol, táncol a vers,
táncol türelmesen, ráérősen, hosszan,
miközben a drónok csivitelve
suhannak az ólmos ég alatt;
miközben két kamasz, félve, először
fogja meg egymás kezét a sötétben.

A vers izeg, a vers mozog, miközben
a cirkuszi elefánt felvisít az ostor
kegyetlen akarata alatt, vére
gyönyörű folyókat rajzol a szürke,
kérges bőrre, majd tócsába fut alatta össze;
miközben az eső illatára ébredni kezdenek
az Atacama lila virágai, mert a költő
holtában is költő, mert költő volt életében is,
és költő volt születése előtt is: a versek úgy
kupuorogtak és várták, szélessen világra, és
írja meg végre őket, mint a sivatag virágai
várják a zivatart.

Mert hiába fekszem itt holtan, költő vagyok,
menthetetlenül, ösztön ez és választás is.
Az maradok akkor is, ha nincs többé nyelv,
amelyen írni lehet, mert a költő akkor is költő,
ha nem írt verset öt, tíz, száz, ezer éve már,
még akkor is, ha hozzá hűtlen lettek a szavak,
mert néha visszatérnek vigasztalódni, ha
épp bánatosak, fáj a fejük, fojtogatják
makacsul őket a leadási határidők
vagy épp a megbánás maró magánya.

Mert aki egyszer verset írt, egy ténylegverset,
az már sohasem mossa le magáról, áztatja
ki véreből a tintát: a bőrébe ivódik, és
világítani fog a sötétben, felizzik a nyoma
a hőkamerán.

És lesznek napok, amikor kérik majd,
könyörögnek a szavakra kiéhezett
felebarátai, alkalmatlan, nehezen beinduló
összejöveleteken kérik, fohászkodnak,
könyörögnek, hogy mondana bár egy verset,
művészúr/művésznő/művészember;
és ezt tiszteletbe oltott iróniával mondja
a szájuk. Mert ott ficáncol bennük a maroknyi
csodálat, de félnek átadni maguk neki,
ezért elrejtteni igyekeznek, mint macska
a halva született kölykeit.

Hát kérik, mondana egy verset nekik,
egy percre bár szagolhassanak mélyen
bele abba, amit egyesek – tévedésből –
úgy hívnak, halhatatlanság, mások csak
úgy becézik, szeretetvágy; hadd részesülnének
belőle egy leheletnyit. És a költő ilyenkor
elpirul, vonakodik, mentegetőzik,
kifogásokba takarózik, de veszettül didereg
szorításuk alatt. Olyasmiket sorol, hogy *jaj*,
de rég nem írtam, nincs új versem, mintha
a lírának lenne szavatossági ideje; hogy
most nem alkalmas, nagy a zaj; meg hogy
költő vagyok, de munkaidőn kívül nem dolgozom,
mondja, és lesi izgatottan, hátha elég viccesnek

találtatik. De azért reméli, reméli titkon,
a lírára éhezők unszolása nem hagy alább,
és csak kicsikarják belőle a verset.

Mert akkor előveszi telefonját,
jegyzetfüzetét (bánkódik, kötete
miért nincs nála épp), és motyogja,
nincs még kész, még dolgozom rajta,
ez csak vázlat, de aztán rákezd vonakodva,
sorolja, sorolja a leghűbb és leghűtlenebb
szavakat, melyeket kisajátítani igyekezett.

Mert a költő: költő; akkor is, ha rég elhagyták
a mondatok, bőre gyűrött már,
mint kidobott kézirat; és azt akarja,
költőnek hívják, mindegy, kinek a szájából
érkezik. Költő: az első fecskecsipogás
gyilkos tél után. Költő: hatalmas slukk
felszálló füstje, miután megtaláltad
az elhagyottnak hitt csomag cigit. Költő:
antiloggida fellélegzése, miután felbukott
az oroslán, és ő időben visszaért a csorda
védelmező gyűrűjébe. Költő: nyomasztó,
súlyos májusi fellegek első dörrenése.
Költő: iszapos tó vize felett lemerült
drónkamera zuhanása. Költő:
egy korty narancslé fogmosás után;
lebegés elköteleződés és póz között. Költő:
a vágyott és vállalhatatlan, belakhatatlan
minősítés.

Hát olvas, olvas a költő, és arra gondol,
hány tankot állíthat meg egy költemény,
hány bombariadót fújhat le egy alliteráció,
de eszébe jut, hogy hány ezer tank
el sem indult soha, mert egy vesszor
vastag gyökeret vert az ágyúcsövében,
hány ezer el nem csattant pofonnak
ágyazott meg egy-egy rafinált rímhelyzet.
Hát folytatja.

Olvas, olvas, ostromolja a képzeletbeli
szélturbinákat, szavai pedig szállnak,
röpködnek szerte a szobában,
mint eltévedt bogarak, csapódnak
lámpának, falnak, arcoknak,
cikáznak veszettül, amíg egynek,
egyetlen egynek sikerül kiröppennie
a résnyire nyitott ablakon. És repül,
repül a holdtalan, kérges éjszakában
a távoli, néma mezők felé,
hogyan beporozza a virágokat.

Így emlékezz hát rám, barátom,
ezt olvasd le a dögcédulámról:
a verset, amit írtam életemben,
írtam életem előtt, és írni fogok
nagyon hosszú halálomban is.

BORSIK MIKLÓS

„HÜLYE VAGY TE, CSAK NEM FOROGSZ”,

mondta a nagymamám,
pedig körbetáncoltuk „az anyag magányát”,
vagyis a növekvő lábfejét,
minden oldalról bekentük Venastattal,
Venorutonnal, Neogranormonnal,
Canestennel, Liotonnal, de nem változott.
Hüvelyke 45 fokban befelé kanyarodott a bütyöknél,
ahol pöndörödött a bőr, mint az újkrumpli héja,
és néha úgy éreztem, a vetemedett lábfej a világ maga.
De nem volt több, mint a bőr bánata,
amit azért érez, mert nem hánytorgatom fel
a sejtek aljasságát, ha elszenvedik
a molekulák szemétségeit, és így tovább.
„Hálálkodni is az anyagnak kéne”,
mondtam vacsora közben, mert
hülye voltam, csak megfordítottam
ijedtemben a gondolatot,
amikor a tiszta kezeink

váltották egymást a forró héjak felett.
A nagymamám figyelt
az asztalfőn, az alacsony vadászlesen.
„Mért mondasz ilyen vad dolgokat?” –
kérdelte, és kinéztem az ablakon
Gyártelep felé. A válasz nem érkezett,
lassan gyorsult bennem, mint egy tehervonat,
ami ismeretlen rakománnyal
zúg át az állomásokon.

FERENCZ-NAGY ZOLTÁN

I részlet I

TIZENKÉT KEDD

Juhász Ferenc A kedd szemhéja című verse miatt

1.
kedden nem kezdődik el semmi az idő
olyankor már rég beindult brassóban például
2006 óta nincsen villamos mégis emlékszem
rá én mint volt lakó a sínekből korlátot tettek a környék
szerpentineihez hogy az elköltözők ne csússzanak
szakadékba a januárban még igencsak veszélyes
utakon a sínekből bölcsők vázát erősítették meg
hogy az oda költözők benépesíthessék a gyárakat az
állampolgárok belföldi körforgása az év eleji fagyban
sem szűnik meg kedden se mert kedden már
üzemel a gyár valaki úton van valaki egész életében
legalább két állásban kell dolgozzon valaki mindig
jól kiépített villamos hálózatról álmodozik
2.
kedden maradok délutániban nincs sok jó
emlékem általános iskolából ha jég volt
az udvaron játszottuk a magunk fájdalmas
rögbijét egy utcáról lopott üres sörösflakonnal
sőt döglött galambok is hulltak néha a
padlástérből félelmetesek bűdösek majd
csontvázak játékok a vasbeton kerítésen
lyuk volt tanító nénik őrizték hogy ne
keveredjünk senkivel aki nem érti intézményünk
szigorát hiába csapkodják dauerszagú öregek

a katedrát nem akarok háromoldalnyi a betűt
írni néma csendben inkább hirtelen meghízok és évente
egyszer minden de tényleg minden reményt
elvesztek nem jött állami pénz iskolafelújításra szülői
adományokból meszelt aki bírt talán 2012-ben
fordultak jobbra a dolgok

3.

kedden elbúcsúzok az osztálytársaktól
tüdőgyulladásom életemben az első sárga
köpet a kagylóban olvasom egy könyvben hogy régen volt
köpőláda az osztályokban én fiúvéceben a kagylóba
valaki azt írta a falra hogy HALÁÁÁL márciusban
hihetetlen márciusban a nap kisüt és virágot
viszünk a lányoknak többet soha nem focizok
koratavaszi esőben többet soha nem hiszem hogy
tudnék úgy játszani mint paul scholes kedden fekvé
hordok mellényt az ágyat a szoba közepére toljuk
hogy jobban körbejárja a meleg érzem közel
a vég ha ugyanilyen marad a páratartalom nincs
már sok hátra

4.

kedden tantárgyverseny kiértékelőjén mondják a nyelvet
bizonyos részleteiben rosszul használom nem-e akar
befogadni az ami papírra ömlik ki vagy számon jön
ki nem-e akarja hogy szépeket mondjak róla például
a nyelv a legszebb félreértés legfontosabb sőt a gyöngy
milyen szép szó engedjük el inkább egymást mi
közünk tájegységek grammatikáihoz hosszú nevű
emberek tankönyveiben firkával telik meg a margó
zavar hogy a nyelvet kárpátkanyarban használni
kötelesség legyünk inkább néma lakók el ne vesszünk de
meg se maradjunk mindegy úgylis felszáradtak már
a lápok prázsmár mellett a bekötőutakon akár órákon
keresztül is érkezhetsz brassóba szomorú a DIGI
FM nem találja sávszélességét minket a forgalom tart meg

5.

kedden katatón mamóm halálának napja huszadik
századok robbantják be halottaink üvegkoporsóit
a mauzóleum csupa szilánk májusban csillog
az üveg a fém a gyémánt a fény megvilágítja
a port ami száll mamóm belső szobájában
az ablakban lábak pincelakás ez magasra töltötték

az avram iancu utcát odakint a közös udvaron tyúkok
nincsenek csak vadeper a gaz között mamómtól
azt tanultam el hogy a spagettit hogyan
tekerjem fel villámra és egyem meg kecsappal
hogyan nézzek szembe a sötéttel ami a székrekedés
után üresen maradt kinti véce karikáján kibuggyan

6.

kedden esőben állok a postaréten vége a színis
próbának megettem hat banánt az utolsók nem
estek jól de a szerepem komolyan veszem beckett
darabja vasút mellett játszódik a kolozsvári intercityvel
sokat utazok ismerem a síneket egyszer talán az egész
világot összekötik az ambiciózus vonatok könnyű
lesz eljutni a postarétről az összes szerelmemhez a
vasszágúhoz a sárga szeműhöz a füsskabátoshoz és
a különchöz zakatolok mulasztások közt a nyár eleji
eső hiába zubog bele a kanálisokba rendezői
utasítások nélkül már ennyi víztől is megfulladok

7.

kedden rájövök hogy rég nem követem a holdat hol
is tartunk teli vagy új híz vagy ereszt végig dark soulsozom
a nyarat hogy engedhetem meg magamnak rettegek
egy másik világ törvényeitől de a holdat azért vettem
észre mert ott bent a sötét boss fight közben féltem s amikor
kijöttem várt rám ezért vettem újra észre holdam nekem is van
a kráterek alakokba rendeződnek rajta testvéremmel
néztük júliusonként mit néztük bámultuk csak így élhetünk
örökké az ég mindig egyszerre a mindenkié barázdákat
húznak a fordítva szántó ekék s ettől nappal a kék éjjel
a sötét egyre mélyebb bennünk a mélység vágya egyre kínzóbb
ilyenkor sem értem mit jelent testvérenek lenni együtt
játszani nézni a holdat csak előtte sírni esetleg bent
a dark soulsban tőle várni segítséget dübörög a boss fight
nincs időm ránézni még így se tudok figyelni igazán

8.

kedden komppal mentünk át a szigetre egy harmonikás
horvát nótákat játszott a testvéremmel korlátoknak
dőltünk hagytuk hogy a tenger tegye dolgát nem sokat
beszéltünk pedig szoktunk már messziről látni lehetett
hogy a szigeten élnek kecskék olajfák között mászkálnak
a testvérem morcos az adrián sem gyöngéd férfiakról
szólnak a horvát nóták az ott delfin ez itt tenger boldogok

akik szeretik a maszlinát hány csomóval kéne száguldjunk
 hogy a sebesség vízbe mossa bűneink egyáltalán a víz-e
 a legjobb mosószer kérlek ne a délszláv háborúról
 álmodozz a fedélzet korlátjának dőlök én ebben nem veszek
 részt mi férfiak kezét szoktunk fogni de egymás kezét meg
 nem fogjuk így válik kellően üressé a szokás ha őt nem ő miatt

9.

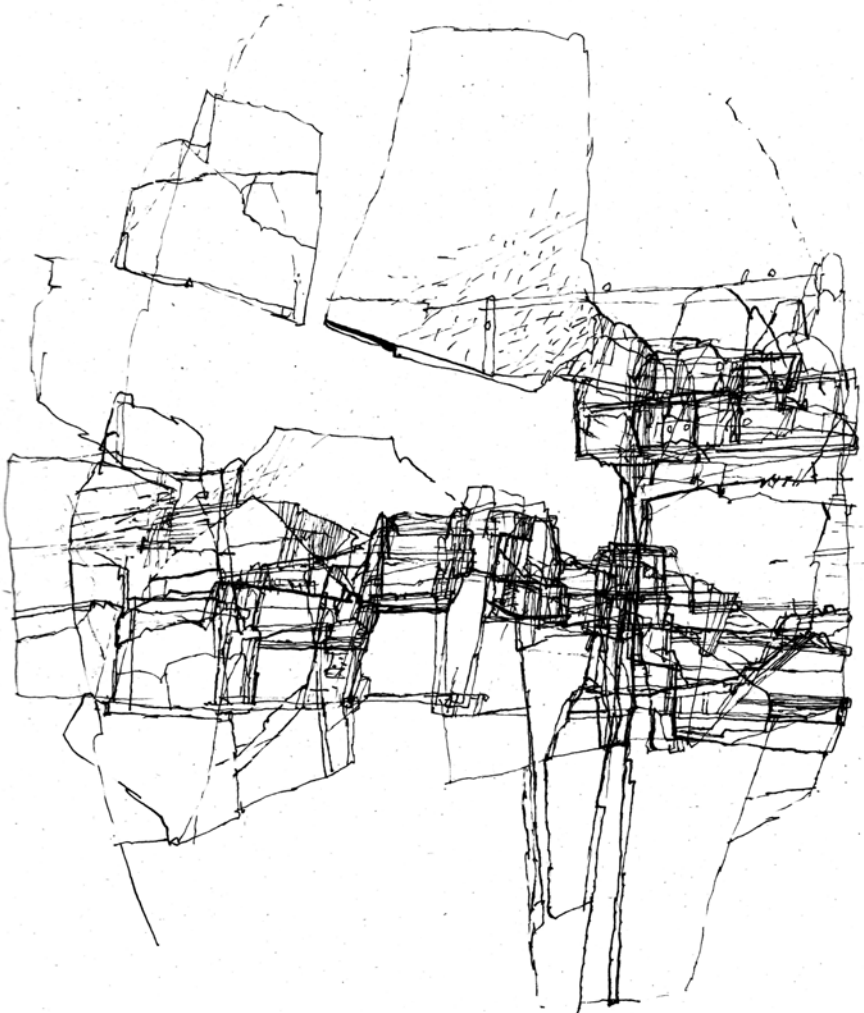
kedden a nap pont a vulcan utca közepe felett kel
 fel az aszfaltra festett fehér csíkkal egy vonalban szeptemberben
 történik csak ilyen elég egy vékony pulóver is hozzá te
 hegyvidékhez közel fekvő város te egész éves belföldi
 turizmus a vulcan utcában tanultam meg biciklizni
 ha tervezhetnék gyönyörű vonatállomást neki
 adnám te mellékutcákat összekötő mellékutca kijár
 neked az összeköttetés bármelyik európai nagyváros
 hauptstrasséival szeptemberben elhagylak te
 barcasági medence felé terjeszkedő város megint
 felmegyek kolozsvárra újra megvédenek a szerpentineidet
 szegélyező korlátok csábít a völgybe épült város a többiek
 kultúrájának városa kinevel és félórányi öklendezést
 ad szombat hajnalonta utcái nevét szeptemberről
 szeptemberre újratanulom nem tudom mióta van itt
 villamos sohasem értem meg hova kéne megérkezek

10.

kedden találkozunk a setagaya parkban ő is szerelmem
 lesz a külön az atléta a kritikai nyelv döblingben
 a japánkert tavánál tudtam meg hogy székelyudvarhelyi
 s oda csak nagyon rossz utakon lehet eljutni könnyebb
 ha eltévedsz például épp nem találod magad bécsben se
 kopaszak a szőlőtőkék arra tanít hogy ne írjak a legszebb
 mondat úgyse születhet meg beomlik a szintaxis utána
 minden kijelentés a mélyünkig hatol szóról szóra
 változunk meg elutasítjuk a birodalmi pompát sacher-tortát
 sem eszünk csak ha szívvel lélekkel illatos konyhában
 nézz fel a hauptstrasse homlokzataira igazából semmi
 érdekes nincs ott ez a japánkert is mint setagaya park
 meddig létezik még hányszor találkozhatunk a teknősök
 átúszhatják-e a dísztavat s az aranyhal meddig biztosíthatja
 a közelséget

11.

kedden szerelmemnek vasszaga van a fülbevalóktól
lenne vagy a c-vitaminos krém amit minden este
arcmosás után belemasszíroz a bőrébe savanykás
fülbegalóit egyenként hagyja el nem párosával
ágyak alatt vagy földbe taposva áskálódásra képtelen
kezei szeretik a krémet attól puhán simogatnak
a novemberi szelektől viszketek és hámlak
azt mondja ha ékszere lennék brassó és kolozsvár
között vesznek el névtelen falu öszvérenek patája
alatt fűszálak gyűródnek megcsillan valami mellette
tyúkok kloákájába török a tojás szerelmem sajnálja
őket ölbe veszi simogatja de nem tehet semmit
ő sem kedden szerelmünknek nincs hatalma

HÖRCHER ESZTER

A RÉSZLETEKBEN ÉS A MINDENSÉGBEN

Tóth Krisztina: Szeleknek fordít. *Magvető Kiadó, Budapest, 2025*

Tóth Krisztina öt ciklusban mutat be költészetére és prózájára jellemző stílusban megírt élethelyzeteket. Szemlélődése a külvilág és önmaga felé egy belső analízis irányába mutat. Az ábrázolt én minden esetben (ki)próbálja ezeket a helyzeteket, a megfigyelést összeköti a különlegesen érzékeny észleléssel, amely a minden- napokat, azok eseményeit rítussá is változtatja: „a mérgekkel teli [...] sötétben? Ki énekelne akkor?” (*Takarítószelekrény*). Folyamatosan jelzéseket, üzeneteket, mondanivalót próbál kibogozni, megnyitni: „mint aki / a fémtetőn túl az Istennel beszél”. (*Fészek*) Minden objektum hordoz titkos vagy éppen nyilvánvaló üzenetet; az én a saját maga, valamint a külvilág számára is megmagyarázza ezek vélt vagy igaz, szimbolikus vagy konkrét jelentését: „Éjjeli nyárfa. / Álmaim jeltolmácsa, / szeleknek fordít.” (*Hold tűje*)

A jelek és üzenetek nem ömlenek, hanem (a Tóth Krisztinára ugyancsak jellemző szerkesztésmód révén) pontos rendszerben érkezik az észlelő-megfigyelő szubjektum felé, hogy sikerrel építse fel világának filozófiáját, kérdezzen és válaszoljon: „mi legyen mondd [...] a testtől kiürült átlátszó tollbetétekből már a lélek / ha végleg elfogyott [...] mi legyen az életünkkel”. (*Mi legyen*) Ez a filozófia általános egzisztenciális kérdéseket is feltár: „kagylótörmelék vagy. [...] kézfejjel letörlöm / a kád szélén az arcomról a sót.” (*Dagályóra*) Minden részlet pontos helyet kap. Az én nemcsak befogadja, de alakítja is az üzeneteket. A meglévőket észleli, a többit elhelyezi, kijelöli, és a maga (a másikkal együtt a maguk) számára erekléként tartja meg vagy hagyja az adott helyen, illetve *teremt oda*: „az a nyom a verssor, / és mi tudjuk, hogy fent van a hegyen.” (*Hegytető*) A másikkal való kötelék szinte misztikus (akár életeken át tartó) láncolata megőrzi az együtt keresés és együtt elhelyezés rítusát, ünnepét is: „Mikor még sirály voltam, / egeden átröpültem. / De most egyszerre úszunk.” (*Bója*)

A halál motívumának a jelenléttel való összecsengése – Tóthnak az egyéb műveiből ismert hangvétellel – válik a jelen kötetnek is az egyik kulcsjelenségévé. A saját és a másik észlelése mindkét szemszögből a sajátként megélt és észlelt (de már nem egyértelműen felfogott) valóság mozaikjaira bomlik: „nagyanyám is, aki halála / előtt felkelt [...] hazaindult a linóleumon.” (*Fesztivál*) A halál bizonyossága, a megtörténés elkerülhetetlensége az ábrázolt élethelyzetekben és életképekben körvonalazódik, ismeretlen individuumokhoz kötődik, az anonimitásban (is) megőrizve az egyéniség, az egyszerű lét értékét: „meghalt a selyemruhás kamasz lány. [...] Virágzanak a levendulaföldek”. (*Levendulaföld*) Az elmúlás és a változatlan- ság kontrasztjában, közegében a motívumok (levendulák) szépséget hordoznak, mi- közben betegségek, balesetek, mentális hanyatlások történnek. Tóth a rekonstrukciónak, regenerációnak nem biztosít egyértelmű keretet, inkább utal az újjászületés és megújulás alacsonyabb minőségére, a minőségi régi helyett valamiféle rosszabb új kialakulására. (*Lobogó*) A nemzedékek számára ez a fajta megújulás az elmúlásra

(pusztulásra, dekonstrukcióra, rothadásra) a memento mori moráljával figyelmeztet, a költő pedig az emlékeztető jelleget használja fel az elhagyatottság és az emberi test mulandóságának bemutatásához a karszalagmotívummal. (*Fesztivál*) Ugyanezt fejezi ki az elhagyatott „fekete zacskó”-val is. (*Csomag*) A halál ismeretlensége (mint üzenet), közelsége nem személyhez szóló. Szimbolikájában a halálközelség egyik legszebb példája a hajvágás, hajhullás szövegi-képi eseménye: „figyelte, / ahogy a hajak hullanak a földre”. (*Április*) A haj levágásának a gesztusa (*Szellős, Április*) a veszteségek, az elsorvadás, a kevesebbé levés jelképe is. Ám a haj újrano (reprodukálja önmagát), ahogyan az emlékek is visszaadják még a múltból a jelenbe azt, amit megjelenítenek, felidéznek, rekonstruálnak. De csupán illúziót formálnak meg. A haj levágása, sterilisé, objektívvé, szervetlenné változtatása, maga a vágás mint a kiszakítás, megcsonkítás motívuma, a veszteség által soha vissza nem hozható egyedit jelenti, jelképezi.

Az észlelés, részletes megfigyelés mellett a különleges adottságokkal felruházott és hétköznapi helyzetben ábrázolt krisztusi én is megjelenik: „kikerültek, mert világítottam. [...] homlokommal a holddal társalogtam [...] ácsorogtam a rajzó csillagokban. [...] Nem látszott már, az út vége hol van. / Kikerültek, mert világítottam. (*Töltés*) Az ismétlés szellemi-spirituális kapcsolatot és eltávolodást, az eszmével (tanítással, krisztusi tanítással?) való azonosulást, valamint az attól való távolmaradás gesztusát is mutatja. Utalhat Kosztolányi Dezső *Halotti beszéd* című versére is, amelyben („a homlokán feltündökölt a jegy, / hogy milliók közt az egyetlen”) egyszerre az egyediség és a mulandóság kettősségét jelképezheti. A költő másik példája a rituális (vagy annak látszó) cselekmény, melyben a figura „forgolódik a zseblámpával”. (*Menjetek táncolni!*) Bizonyos emberek *világítanak*, ami sajátos kívülállásukat, (szent ferenci, krisztusi) attitűdjüket jelzi, felvetve a norma és a normalitás kérdését is. A mozgás- és forgásmotívum a nyelvezetben és a verscselekményben is kiemelt: „forgolódik a zseblámpával” (*Menjetek táncolni!*) és a „megnézték, ahogy forgolódok” (*Menüett*). A szimbolika a tárgyakkal együtt egészíti ki az élethelyzeteket, és egyben önálló, stabil kompozíció is. A tárgyak, állatok, növények, jelenségek mind sors- és sorshelyzetet alakító funkcióval bírnak, és eszközként is szolgálnak. (*Strand*) Minden apróságnak jelentősége van, folyamatosan tágitják a világértelmezés lehetőségét, amely világértelmezésben (Tóth korábbi verseskötetéből ismert „világadapter” jelentésében is) további fontos összefüggések formálódnak meg, amelyek visszatérnek, és visszatérítik a tartalmat az észlelés és megfigyelés kettőiséhez: „Csak öt csavar van. Ma se fogjuk / felrakni azt a tévét. [...] Szarkákra adnak filmet [...] cserregve dicsekszik a fénylő csavarral.” (*Film*) A tágabb kontextusba helyezett szimbolika és jelentéstartalom a valódi látást és nézést (észrevételt és lényeglátást) hangsúlyozza a (társadalmi) hamisság és műviség ellenében.

Tóth Krisztina a jelentést szürreális keretbe is helyezi, illetve érzékelteti a stagnáló, mindent betöltő hiányt, nyitva hagyva az én számára a másikhöz vagy a több más individuumhoz kapcsolódás lehetőségét. (*Ingek, Ajtó*) Az elmúlás szimbolikája szembeesítő jelleggel fo-

lyamatosan visszatér: „megfordítok egy nagykabátot, / mintha megnézném, hogy tényleg halott-e. / [...] felismersz-e valamit a múltból. / Itt ez a vers is: rögtön telehordtam [...] Alig lehet a sorok közt haladni, / és a fal mellett kijutni belőle.” (*Keskeny szoba*) Az útkeresés itt nem kizárólag a klasszikus értelemben vett (poétikai) útkeresést jelenti, inkább a Tóth írás-művészetében is többször megjelenő egzisztenciális *kijutás* akaratát takarja. A konstrukció mint épület, szoba, helyiség és mint a világ jelenti a bejárás és kijutás helyét, a világban és a világból való járás-kelés, a dantei utak helyszínét: „A hűvös lépcsőházba lépve, / a mélyből felnézek az emeletre, / magamban válaszolva itt lent [...] félem a halált és az Istent.” (*Félem*) A mozgás, lépés és kilépés egymásba hatása a verssorok közötti nyelvi kapcsolatot, továbbvezetést is mutatja: „és úgy éreztem, ki kellene lépni.” (*Menüett*) „A világból elindulni” (*A világból...*)

A szövegekben hangsúlyos a gyermekmotívum. (*Strand*) A gyerek alakja a mondanivalónak (félelmeknek, együttlétezéseknek, sorshelyzeteknek) és az emlékezetrendszernek a része, kulcspontja. A múltnak és jelennek a jelképeként a gyerek „hamis” hangú (*Strand*), kísérteties („lebeg köztünk a bója / hófehér gyerekarca” – *Bója*) figura, aki az emlékezés pszichodramaturgiai kellékeként magát a traumát közvetíti: „Körbelocsolták benzinnel az emlékek / oldalait, és bent van egy gyerek.” (*Fészek*) Mindezek a jelenségek magának az észlelésnek is fontos jelképei, a másvilágnak, más létnek a szférájából visszahangzó egykorvolt emberek hangján megszólalva: „kering a hang a rézcsövekbe zárva, / és a kazánban sír egy kisgyerek. [...] Nekünk, kérem, nincsenek titkaink. [...] Ne küldjön el, ugyan hová mehetnénk.” (*A fül*)

Tóth Krisztina szeleknek fordít szelekről, olyan jelenségeknek és jelenségekről, amelyek nem a hétköznapiság banalitásával, hanem a mindennapokban rejlő értékekkel, jelentő(s) részletekkel élnek együtt. Megkísérli ezeket az értékeket átadni a világnak is (*Egyél, lakás*), összekötni a filozofikust a szükségessel, a létfontosságúval. Tanító jelleggel ábrázolja a világban létező embert és a hozzá tartozó tulajdonságokat, valamint az attribútummá alakuló tárgyakat is. Az újjászületés, újrakezdés ismételten készletet a folytatásra (*Menüett*), de mindvégig megtartva egy párhuzamos, láthatatlan észlelést is a valóságérzékelés mellett: „És a szellemek kézről kézre adtak [...] az életem hevenyészett alaprajz.” (*Menüett*) Valamint: „Gyűrött / arcom a térkép”. (*Hold tője*) A folytonosságban ott rejlik a megváltoztathatatlan hatalma is: „A felirat egy horpadt dobozon [...] a férfi, akinek romhalmaz az arca [...] a koldus, aki homlokkal veri / a járdát [...] ahogy szűkül és kihuny a tudat [...] a saját arcod, mikor feladod [...] egyenként lobban ki az életünk.” (*Hell*) A hétköznapi életből vett jelenetek (ellenpontozva és folyamatosan utalva a krisztusi életjelenetekre) a tömeget, a nyomorúságot, az elkeseredettséget közvetítik, és felhívják a figyelmet a sziszüphoszi sorshelyzetre is („fölmész a hegyre, / onnan dobod a múltra, körbehúzod [...] hol van a hiba [...] Mit kéne kicserélni, / hogy sziporkázhasson az életed? [...] valahol talán mégis ott a vége, / de megtalálni már sose fogod” – *Égősor*), amit a költői szem kameraként észlel, követ és közvetít. Ebben a rögzített dimenzióban minden létező már csak „emberkézforma kesztyű”. (*Edényfogó*)

Tóth Krisztina meglátása, evangéliuma szerint a „világból elindulni / akkor kell, / ha két álom felhője közt / a hold kel. [...] Odamenni, hol a hegyek / fénylenek, / hogyha lenni elfáradtam, / miért legyek? / Napkeltéig át is érek [...] a világból elmegyek”. (*A világból...*) A költő a halált filozófiai és biológiai értelemben is tételezi, a rothadást (*Szétszórt csontok*), a testi bomlást (és ezzel együtt a traumatizált szemtanúságot) közvetítő hírnökké válik. „Apám

szerette, ahogy a sünök sírnak. / Elégette a lapos testeket. [...] Ma reggel szállt az őszi füst a völgyben. [...] Tudom, hogy élek. Hullott levelekből, / égett tüskékkel mind feltámadunk.” (Fészek) A krisztusi analógia (a tüskék mint tövisek, majd a feltámadás) a mások bűneinek megváltását, szemlélését, a fájdalom és halál szánalmát is felvetíti. A gyermekség ezáltal válik síró, eléggő emlékezetalakká, visszafordíthatatlan, ugyanakkor önmagában *elégethetetlen* képpé. A krisztusi lét („égett tüskékkel mind feltámadunk”) győzedelme, felett állása közli a méltóság hatalmát a megváltoztathatatlan hatalmával szemben. A versekből egyre intenzívebben kitükröződő krisztusi lét mellé rendelt *stabat mater* alakzata („Mit állsz itt”; „Álltam egy zuhanyfejjel” – Fészek) fontos és egyidejűleg elsődrendű motívummá válik az *ember az emberek között* keretben, és kifejezi a Mária-jelleget, megformálja a fájdalmas anya alakját is: „A legbelső anyám egy hallgatag sejt. / Virraszt a mormolásban éjszaka, / membránkendőjét hirtelen ledobja, / és elindul, hogy végre csend legyen.” (Matrjoska)

Tóth Krisztina az elmúlásmotívumokkal az anyagi világot felváltó (és megváltó) krisztusi világgal a folytonosságnak, valamint az újjászületésnek rajzolja meg érzékeny és szép körvonalait, valamint sugallja (hirdeti), hogy az ember ember marad(hat) a saját és a történelmi világban egyaránt. Ebből a világból felemelkedve „halottak arcát / viselő újak jönnek / magunkra látni”, majd az elmúlás csendességében „léptünk nyomára / Hold tűje hímez halkán / árnyékvirágot”. (Hold tűje)

P. NAGY ISTVÁN

AHOL A TÖRÉSVONALAKBÓL FÉNY SZIVÁROG

Beszédes István: *Viszonylag szép*. zEtna Kiadó, Zenta, 2024

Beszédes István *Viszonylag szép* című, sorrendben nyolcadik verseskötete már a címével is játékra csábítja olvasóját: döntse el, az egyes versek a szépségskálán (ha feltételezzük, hogy létezik ilyen) hol helyezhetők el: az inkább szép, a kevésbé szép, esetleg a nem szép tartományában. Ez a viszonylagosság azonban nem csupán játék vagy esztétikai provokáció (szép-e viszonylag, vagy éppen a viszonylagosság teszi széppé?), hanem vélhetően egyfajta viszonyulásmód, amely valamiképpen létezésünk paradoxonjait érinti. Baudelaire nevezetes versét evokálva: ezeknek a paradoxonoknak az „erdején át visz az ember útja”.

A költő sűrű, metaforákkal telített nyelvezetével nem abszolút szépséget kínál, hanem relatív távlatokat. Versei egy sajátos, meditatív utazásra invitálják az olvasót, egy olyan utazásra, melynek során különféle hibrid lényekkel (félbika, tonnás holdhal, fekete elefánt...) találkozhat a létezés különböző dimenzióiban, megtapasztalva a természet organikus erejét (bazaltzuhatagok, nyirkos labirintusok...) és az emberi emlékezet törékenységét, illetve a veszély és a csábító, ám illúziókkal teli mélység állandó jelenlétét.

A *Viszonylag szép* hat ciklusra tagolódik, a költemények tematikus és hangulati ívében jól felismerhetők bizonyos rendezőelvek. Az egymás mellé rendelt versek, ciklusok bonyolult asszociatív hálóba rendeződnek. Motívumok és képek ismétlődnek, variálódnak, esetenként új kontextusba kerülve átértelmeződnek. Ez a laza, mégis koherens szerkezet lehetőséget ad a mélyebb reflexiókra, és az olvasó számára is aktív befogadói szerepet kínál.

A vezérvers (*A mi tiszteletünk*) a kötet számos versére egyébként is jellemző sajátos zoomorfizmuson alapuló metaforákra épül: a horgászhal és a bölcsőszájú hal allegorikus és finoman ironikus képével a létfenntartás, a csalóka ideák és a valódi biztonság kettősségét jeleníti meg. A „mélyiszapba ragadt horgászhal fortélyai” a manipulációra utalnak, amellyel elkábítja a köréje sereglő apróbb halakat, ám mégsem ő a túlélő – szól a „gyermek”-nek címzett intelem –, hanem a „nagy bölcsőszájú hal”, aki az ősi, ösztönös bölcsséget, a túlélés és a biztonság forrását képviseli.

A kötet és az első ciklus (*Viszonylag szép*) címadó verse már önmagában is kijelöli azt a lírai teret, amelyben a költemények mozognak: a lét bizonytalan, sokszor törékeny, mégis megkapó szépségének tartományát. A „holdvilágos ösvény”, a „bazalt meredélyek” és a „beszakadt bánya” képei a lábadozást, a bizonytalanságot és a létezés sérülékenységét jelenítik meg. Az „égre kelt sügér” és az „üres aranyhorog” szimbólumai finom, de erős képek az élet határhelyzeteiről. A vers a címben jelzett ambivalenciát erősíti: a lábadozás, a haladás szépsége csak „viszonylagos”, hiszen állandóan jelen van a veszély, a lét bizonytalan.

Beszédes István sajátosan alanyi költészete nem egy konkrét, beazonosítható én tapasztalatát szólaltatja meg, hanem szétbontja, elhalványítja a megszólalás alanyát, esetenként – legalábbis ez az érzésünk – a nyelv önmozgását állítja előtérbe. Igazat kell adnunk egyik kritikusának, Kovács Krisztinának: „[a] lírai szubjektum törekvése Beszédes világában az epicentrumot kijelölő, a szétesést és az összekapcsolódást, az ismétlődést és a változást latolgató, lassú, ám mégis aktív egzisztálás”.

Az én elbizonytalanítását jól példázza ennek a ciklusnak a meghatározó darabja, az *Ébredés*. A vers a hajnali iszapból való felszakadás, az ébredés fájdalmas és enigmatikus folyamatát írja le. A „cserépdarab” metafora a törékenységet, a fragmentáltságot hangsúlyozza, míg az árnyék hasonlat („a mozdulattól felkavart árnyék, / akár egy rája száll fel”) a felszállás, az elszakadás, de egyben a fenyegetés szimbóluma is. A „vérző verző” alliteráló (verző = papírlap hátoldala), antropomorfizáló metaforával a lírai alany sebezhetőségére, a belső küzdelmek nyomaira utal („s a feltárult fekhely / megmutatja a vérző verzőt”). A „kétdimenziós szörnyek” és a „fog nélküli szájuk” egy freudi álom metaforájaként a tudatalatti félelmeit, a rejtett veszélyeket tárja fel: „Akár egy elszabadult freudista álom: kétdimenziós szörnyek laktak ott eleddig”. Az „iszapfelhő” mint „éjszakai lélek” a múlt, a sötétség maradványa, amely elhagyja az ébredő ént, de kérdés, hogy az „árnyék” (a másodén) hány napig tartja meg a másik életet: „hogy a rája-másodénnek / hány nap a másik élet, odaát derül ki”. Az elengedés motívuma („bár nincsen hozzá semmi kedve, egy idő múlva elengedje”) az elkerülhetetlen elmúlást, a változás szükségszerűségét hangsúlyozza, még ha az fájdalmas is.

Az *Érdem* című vers az én és a külvilág viszonyát vizsgálja, egyfajta tárgyiasult létállapotot rögzítve. A „[n]agyítón át mustrál” (Isten?) és a „[f]ényes gombostűvel a gerincem mellett / a strandon fekszem” képek az alávetettség, a passzív befogadás, a kiszolgáltatottság érzését erősítik. A lírai én amolyan „kitüntetésként” tüzetett ki a „szomjas fővény közepére”, mintha a part egyfajta érdemként létezne, de ez az érdem passzív, hiszen a part „semmit

nem tett”, „tehetetlenül hever”. A „fekete nappal a legközepén” oxymoronja a világban rejlő ellentmondásokat, a fény és sötétség egyidejűségét sugallja. Az „én csak látszatra vagyok halott; / ő csak látszatra eleven” sorok a látszat és a valóság kettősségére, egy másik lehetséges olvasat szerint pedig a szakralitást kioltó profán létezésre mutatnak rá. A vers a passzív létet, a külső erők által meghatározott sorsot tematizálja, ahol az egyén valahol a tájban feloldódik, azzal eggyé válik.

A következő ciklus (*Önarckép*) szorosan kötődik az előzőhöz. A ciklus címadó verse az identitás, a tükröződés és a valóság elmosódó határainak metaforikus ábrázolása. A „gátszakadás nyomán ágaznak szét az utcák” kép a rend felbomlására, a világ káoszára utal. A „láthatatlan üvegépületek” és az „olvadó, folyton megfolyó képmásod” a modern, elidegenedett városi környezetben elvesző, bizonytalan identitást fejezi ki. Az „önarckép” nem stabil, hanem „terjedő foncsor”, „zúduló, fényes iszap”, ami mindent bevon. A „tükröződés művelője” paradox módon az, aki megteremti a valóságot, de az általa teremtett világ „képedet veri vissza”, így önmagába zárul. A „gigantikus akvárium” kép a világot egy zárt, mégis víz által határolt térként mutatja, ahol „[m]intha egy nagy, / folyamatosan áramló önarcképben / hallanád meg algás üveghez koccanni / a cápa fogát”. A kérdés („[K]i tudja, mi a tükröződés, s mi az üveg féltükre mögül / szivárgó látvány, mi csak elme szülte kép...?”) a valóság megismerhetőségének határait, a szubjektív tapasztalat bizonytalanságára mutat rá. A vers az identitáskeresés és a valóság illuzórikusságának kérdéseit feszegeti.

Az *Alacsony ösztön* című versciklus központi motívumaként az ösztön és magasság ellentétét jelölhetnének meg, amely az emberi létezés kettősségét, belső feszültségét ragadja meg. Az ösztön mint alacsony, primitív, testi hajtóerő áll szemben a magassággal, mely egyrészt a testi-lelki túlélést, kitartást, másrészt a transzcendens, a vágyott „felső világot” jelenti.

A kritikus ezen a ponton kilép a „tárgyilagosan értékelő” szerepéből, és kivételesen egyszében idézi a neki leginkább tetsző – nem „viszonylag”, hanem egyértelműen szép – verset, amelynek címe egyszersmind a ciklus címe is (*Alacsony ösztön*): „Mi történhetett, / hogy magas ágon látod viszont a csigát? / Nem érted, e magas bizonytalanságba / mi ragadta? Feledné tán, / ami alatta. // Alacsony ösztöne viszi magasba? / Vagy örök félelme feljövő vicektől? // Esetleg lázad, s álmodik / lajtorját, babfát, felső világot? // Sok már arról a hosszú lista, / hogy tör be csúcstól alpinista: / palacknyi oxigént visz, / sohase házat...” A vakon a magasba törekvő csiga kiválóan érzékelteti az abszurd feszültséget: az ösztön hajtja az emelkedésre, a túlélésre, ám vállalkozása kockázatos, a magasság ugyanis nem hozhat megnyugvást vagy diadalt, „örök félelem” és „lázás álmodozás” kíséri.

A *Sub umbra* ciklus Beszédes egyik legkomplexebb motívumkísérlete: az árnyék itt több, mint kép – ez a ciklus ontológiai kérdésfeltevéseinek centruma. Az árnyék és az árnyékhoz kapcsolódó belső világ a központi motívum, amely a láthatatlannak, az emléknek és az identitásnak a kérdéskörét érinti. Az árnyék gyakran a személyiség, a lélek vagy az emberi lét olyan aspektusaként jelenik meg, amely formálódik, nő, de egyúttal korlátoz vagy meg is bénít (pl. *Az árnyad kertje, Árnyékod és egy nagyobb*). A cím (*Sub umbra* = árnyék alatt) erre a rejtett, nehezen megfogható létezési állapotra, a védettségre és egyúttal a veszélyeztetettségre is utal. Ezt a kettősséget jól példázza a ciklus egyik rövid verse, *A víz fölött*: „A víz fölött madár száll. / A felszínen a képe úszik, a mélyben / lenn kapáló lábra vadászó árnyék / kíséri őket.” A rendkívül tömör, erős vizualitású, egyetlen képet kibontó négy soros olyan, akár egy lehetetlenné, mégis súlyos jelentéstartalmat közvetítő japán rajz vagy haiku: a ciklus központi motívumát

rendkívüli szenzitivitással, sűrített formában jeleníti meg. A vers egyszerre természeti látvány és létfilozófiai meditáció: a fény mellett – kontraszthatásként – ott az árnyék, az emelkedést visszafogja az alatt örvénylő mélység, minden szabadság törékeny.

A záró ciklus (*Feketedoboz*) mintegy összegzi és új megvilágításba helyezi az előző öt ciklus motívumrendszerét. A cím a repülőgépek repülési adatrögzítőire utal, amelyek baleset esetén segítenek rekonstruálni a szerencsétlenség körülményeit. Ez a metafora különös módon rímél a kötet egészének szervezőelvére: Beszédes lírája mintha a létezés „szerencsés és szerencsétlen repüléseiről” készítené töredékes, homályos, de fontos jelentéseket, információkat tartalmazó felvételeket.

A ciklus versei egyszerre rögzítenek és elengednek. A „feketedoboz” mint tárgy a végső (végzetes) pillanatok lenyomata, ugyanakkor a szerző számára lehetőség is arra, hogy a törékeny, veszélyeztetett lét mozzanatait még egyszer megidézze, értelmezze, s egyfajta utólagos rendet teremtsen bennük. A korábbi ciklusok hibrid lényekből, árnyékokból, állati és természeti metaforákból felépülő világa itt új megvilágításba kerül: a fenyegetettség helyett a rögzítés, a dokumentálás gesztusa kerül előtérbe. A versbeszéd tárgyasultabbá válik, de megőrzi érzékenységét: a múlt felvételei és a jelen reflexiói egymást rétegezve adják ki a ciklus összhangját.

A *Rakott hegy*, a kötet utolsó verse (amely ekként némileg hangsúlyosabb a ciklus többi darabjánál) az élet terheit és az önmagunk által felépített „hegy” metaforáját sűríti egy álomszerű, lebegő jelenetbe (némileg újraértelmezve Sziszüphosz mítoszát). A vers a csúcs meghaladását, a súlyok elengedését és a völgy felé tartó, félig szálló, félig zuhanó mozdulat ambivalenciáját jeleníti meg, így egyszerre jelent szabadulást és összeomlást. A *Feketedoboz* ciklus retrospektív, összegző törekvéséhez kapcsolódva mintegy végső „adatfelvételnként” rögzíti, mit hordozott és mit hagy el a lírai én. Záró verssé feltehetőleg azért válhatott, mert a kötet egészének viszonylagosságpoétikáját (a teher és könnyűség, emelkedés és omlás, szabadság és elmúlás kettősségét) ebben a képben sűríti a legpontosabban, s ezzel nyitott, mégis erőteljes, csönd felé hajló zárlatot ad a verseskötetnek.

A kötet utolsó darabjaiban egyfajta csendes, lassú tisztulás érzékelhető. A *Viszonylag szép* világában kavargó metaforák, árnyékok, organikus formák és belső tájak nem oldódnak fel, inkább letisztult állapotukban mutatják meg magukat, azt sugallva, hogy a létezés szépsége valóban csak „viszonylag” mérhető. Épp ez a viszonylagosság adja erejét és súlyát. A fragmentált én, a nyelv finom önmozgása, a hibrid figurák kavargó képei, a groteszk jelenetek, az emlékezet elmosódó rétegei mind egyetlen nagy, áramló szerkezetbe rendeződnek, amely egyszerre érzéki és filozófikus, törékeny és szilárd.

Beszédes István kötete nemcsak látomásos utazás a lét peremvidékein, hanem annak felismerése is, hogy a szépség ott bukkan fel, ahol a törésvonalakból fény szivárog.

VIDÉKI PÉTER

A SZABADSÁG FOGSÁGÁBAN

Spiró György: *Padmaly. Magvető Kiadó, Bp., 2025*

Spiró György *Padmaly* című regényének utolsó oldalain lajstromban olvashatjuk a Táncsics-hagyatékot, ami Táncsics Mihály vejének, Csorba Gézának a megállapítása szerint 50 koronát sem ér. A listát Táncsics felesége, Seidl Teréz diktálta le unokájának, mert „Mariska diplomájának öröme úgy érezte, hogy ideje végrendelkeznie, még ép az esze, tűrhetően lát, és nincs kiszolgáltatva senkinek.” A valóban szerény hagyatéki lajstrom éles ellentétben áll mindazzal a gazdag élettel és életművel, ami a regény lapjain feltárul előttünk, és mintegy szomorú mementója nem pusztán Táncsics Mihály és felesége, Seidl Teréz viharvert közös sorsának, hanem magának a modern értelemben vett Magyarország megszületésének is. A reformkor, a forradalom és szabadságharc, a Bach-korszak, a kiegyezés és a dualizmus küzdelmeinek „tizennyolc darab fehér zsebkendő, nyolc darab lepedő, hét darab dunyhahuzat” és még pár száz nem túl értékes holmi a hozadéka. Táncsics feleségének 1907-ben bekövetkező halálával végződik a regény, születése pedig a mű kezdete, „amikor az oroszok elfoglalták Párizst, ám ilyen nevű városról ők nem hallottak”. A történelem színpadán vagyunk tehát, pontosabban 1814 tavaszán, amikor a Napóleon ellen alakult hatodik koalíció sikeresen foglalta el Franciaország fővárosát, Párizst. Csakhogy Párizs nem ismert a sváb iparoscsalád számára, mint ahogy az onnan exportált egyenlőség-szabadság-testvérség forradalmi szentháromsága és maga a nagy elbeszélésekben megírt történelem sem.

A mai történettudomány szerint a bizonyos korszakokról írt narratívák nem objektívek, hiszen a jelenségeket különböző nézőpontból lehet bemutatni – sőt igazából a hétköznapokból konstruálunk utólag nagy elbeszéléseket. Bár azt a történész sem teheti meg, hogy önkényesen talál ki eseményeket, vagy direkt elhallgatja a közismert tényeket. Spiró tiszteli a történettudományt, ezért elképesztő művelődéstörténeti anyagot (kordokumentumok, újságcikkek, politikai pamfletok, Táncsics művei) mozgósít, jelezve ezzel azt, hogy a 19. század eszmetörténeti jelentőségét nem lehet túlhangsúlyozni, mert az a magyar nemzet születésének és a nagy politikai eszmék magyarországi meghonosodásának évszázada. Ezért is érezhetjük úgy, hogy több regény van a *Padmaly*ban: a reformkor és Buda-Pest regénye, a forradalom és szabadságharc regénye, a magyar sajtótörténet egy fejezete, az önkényuralom és a rejtőzködés regénye, illetve a dualizmus munkásmozgalmának monumentális elbeszélése.

Persze nagyon erős a kohézió: a feleség Seidl Teréz és a különc forradalmár Táncsics alakja a legapróbb történéseket is összeköti, s így válik családregénnyé és hősrégénnyé ez a művelődéstörténeti igényességgel megírt, alapvetően a magyar nemzet identitásproblémáit megérezékenyítő mű. Másrészt regényíróként, az elbeszélés – főhőseivel elegánsan-ironikusan empatikus – szerzői narrátoraként és az események sokoldalúan humoros kommentátoraként Spiró jelzi, hogy szereplői semmivel sem tudnak többet a korukról, mint mi a sajátunkról. Táncsics feleségének nézőpontjából

nemcsak alulról szemlélheti a történelmet a mai kor olvasója, hanem azonosulni is tud ezzel a világlátással. „A forradalom azt jelenti, hogy jönnek a terjesztők, a fontoskodók, az új előfizetők. Meg kell őket kínálni, széket kell kölcsönkérni, abrosz kell az asztalra. Többet kell mosogatni, mosni, főzni, és szüntelenül kedvesnek mutatkozni. Az árak mennek fölfelé, tart a huzavona, verhet-e pénzt a magyar kormány, vagy sem (...) Zaklatott korszak a szabadságé. Fáradtság, kimerültség. Elmarad a vérzés. Ilyen hamar megöregszik az ember? De nem!”. Teréz nem pusztán szemlélő, és nem csak sodródik az eseményekkel férje oldalán, hanem alakítja (főleg 1849–49-ben, amikor „keresett honleány lett”, és bejáratos a reformnemesség, a nagypolgárság köreibé) és 1849 után, a rejtőzködés éveiben, Táncsics halála után elszenvedti azokat.

A regény eseményei egy család története köré szerveződnek, és bár a két főszereplő, Teréz és Táncsics nézőpontja a hangsúlyos, sokszor árnyalják a képet – egyes politikai aktorokon keresztül – a korszellem beemelése az elbeszélői pozícióba, illetve a korabeli dokumentumokra nagyvonalúan „hivatkozó” ironikus, sőt gyakran gúnyos szerzői kommentárok. A nagypolitika és a hétköznapi egybejátszásaként példa erre: „1847. január 13-án meghalt József nádor. Jó ember volt, mondogatták a Széna piacon és Halpiacon, a magyarok barátja, csak rosszabb jöhet utána, nie kommt was besseres nach. Hetvenéves volt a nádor, és aznap este a hatéves Ilka is meghalt. Otthon érte a vég, de Pólya Józsi kiállította a nyomtatványt, hogy a Rókusban halt meg, olcsóbb lett az ő temetése is.” A mindentudó elbeszélő az általunk történelemtan-könyvekből ismert eseményeket alkalmanként pusztán pár mondatban, ironikus hangoltsággal foglalja össze: „Háromszor nyerték meg aznap a forradalmat, mert háromszor bukkhatták volna el. Először a nyomdában, ahol az ifjak tétováztak, mert a cenzor engedélyét követelte Ländler, és ő maga súgta meg, hogy foglalják le a sajtógépet. Másodszor, amikor Hermann Rosenfeld túl sokáig beszélt. Harmadszor, amikor a kiszabadított rab túl sokáig tetvéskedett, a nép pedig ezt látván lekonyult, de mégis szórakozni akart, és a hangulatot újra felcsiholta. Ettől lett forradalom a forradalom.” A különböző korabeli szereplők nézőpontja is folyton egybehangzik az elbeszélői megszólalásokban, például a reformnemességnek Táncsics az „egyetlen parasztja”, vagy furcsa az, ha valaki szláv létére nem utálja a magyarokat. A korabeli elgondolásokkal összeéró szerzői nézőpontból fakadóan kifejezetten humoros megállapítások születnek, például amikor Táncsicsot 1840-ben egy Kossalkó nevű, jobbágyi származású ügyész hallgatja ki: „Hogy jön ahhoz egy jobbágy, véli egy jobbágy, hogy a jobbágyság eltörlését hirdesse!?” Vagy az első felelős magyar kormány éles nyelvű jellemzése: „Batthyány Lajos arisztokratikus haladár, Kossuth Lajos demokrata egyensúlyozó-mutatványos, Széchenyi István konzervatív megakasztó, Szemere központosító elvű, a megyék ellensége, Deák pedig meg van rémülve. Ezeket úgy, ahogy vannak, le kéne váltani!” A haza bölcséről meg ekképp: „Deák Ferencet ajánlotta elsőként. Óriási a tekintélye, mert a szabadságharc leverése óta semmit sem csinál, sőt a szabadságharc alatt sem csinált semmit, ettől alapozódott meg a tekintélye. Mindenképpen Deák a legalkalmasabb személy.” Az olvasóval is összekacsint olykor az elbeszélő, például amikor a Bach-korszakban az örök azért nem hatolnak be Táncsics otthonába az írásos parancs ellenére, mert a hatóság is (és az olvasó is) tudja, hogy „a távollétében felakasztott forradalmár otthon tartózkodik.”

A 19. század napi politikai eseményei a jelenből ismerősek a számunkra: a dicső történelem ugyanolyan kisszerű, mint napjaink pártcsatározásai, és a reformkor nagyjai sem jobbák a maiaknál. Úgy tűnik, morálisan semmivel sem különb a reformellenzék, mint a sokat ostorozott konzervatív tábor vagy maga a koronás hatalom. Kossuth 1847-es követté választása valóban

manipuláció eredménye, az ellenzékiesség szelleme egy jelképesnek is felfogható párbeszéd-ben nyilvánul meg: „Nem az a lényeg, hogy törvényes vagy törvénytelen, hanem az, hogy győztünk!”. A szabadságharcosokból pedig előbb-utóbb jól fészült kapitalisták válnak, ahogy Teréz nyilatkozik az 1821-es görög szabadságharc hősről, Ypszilanti Alexandrosz hercegről: „A szabadsághősök ilyenek, fehéreneműboltot nyitnak, ha életben maradnak, különösen a hercegek.” Máshol Kossuth Lajos sajtóhibákra bukkan Tánacsics egyik művében, miszerint a *zsarnok* helyett több alkalommal is *szarnok* van írva. De hát Tánacsicstól megtudhatjuk, hogy Kossuth igen sokat hazudik. És mennyire ismerős: „Csoda, hogy a Munkások Ujsága továbbra is megjelenik, cenzúra nincs, de anyagi kényszer igen.” Mindent áthat a korrupció, a képmutatás és az ilyen-olyan csalás. És majdnem mindegy, hogy a reformkorban, a szabadságharc idejében vagy a dualizmusban járunk.

A regényt olvasva felmerül a kérdés: mennyiben alakítója Tánacsics a 19. század magyar történelmének? Közös tudásunkban a szegények, a parasztok és a munkások védelmezője és a sajtószabadság hőse. Ez a Tánacsics-legenda alakította emlékezetünket, konstruálta utólag történelmünket. A Tánacsics-emlékezet szimbolikus erejét a róla elnevezett utcák, terek, iskolák, díjak és szobrok sora jelzi. Az iskolai oktatás és az ünnepek által hagyományozódott közösségi tudásunk legmeghatározóbb képe az, amikor a márciusi ifjak kiszabadítják az egyetlen státuszfogyót (a történelem iróniája), „a márciusi vént” (a szerző iróniája) a börtönből. Ha Tánacsics alakját a regény alapján szeretnénk felmutatni, talán elég lenne a szerző által ráaggatott állandó jelölőket felsorolni (a könyvszedő, a nyüzüge, a szerző, a házitanító, a vándor, a forradalmár, az agg forradalmár, a vak forradalmár, a neves anonim szerző, a nyelvésztudor könyvszedő, a rab, a szerkesztő), hogy érzékeljük személyiségének sokszínűségét. A Spiró által rajzolt Tánacsics-kép azonban nem pusztán sokszínű, hanem szimpatikusan ellentmondásos. Hősünk nagyon szerette a nőket, támogatta a többnejűséget, és a házasságon kívüli kapcsolatot természetesnek tartotta: „Az sem bűn, ha valakiben minden nő iránt vágy ébred, mert ez Isten rendelése.” Teréz egy alkalommal így féltékenykedik: „Nincsen lelke, semmije sincs, csak merő fasza vagyon. Az ilyenre mondták a latinok, hogy proletár.” Tánacsics nagyon sokat és mindenfélét (nyelvkönyvet, grammatikát, regényes történetet, röpiratot) írt, fordított, és házaknál tanított. Házasságuk első éveiben Teréz így elmélkedik férje íróságáról: „írónak lenni azt jelenti, hogy elolvas az ember három vaskos könyvet németül, franciául vagy latinul, és azokból ír egy vékony negyediket magyarul.” Annyiféle progresszív gondolatot és eszmét hirdet (szabadság, egyenlőség és testvériség forradalmi hármasságát, a népfeltség elvét, a köztársaságot, a kárpótlás nélküli örökváltságot stb.), hogy reformkori kijelentése identitásának lényegévé válik: „A legveszedelmesebb nézeteket manapság én hangoztatom.” Józan ész és vakhit, mérhetetlen önzés és empátia egyaránt jellemzi. Hangoztatja, hogy fontosabb neki a nemzet a családnál, de mindig elveti az erőszakos megoldásokat (még a hangoskodást sem szereti), következetes baloldalként már a nihilista kommunistákat támadva a szociáldemokrata platform híve lesz a dualista kori munkásmozgalomban. Radikális egyenlőséget hirdető politikai meggyőződésének létezik egy olyan szilárd alapja, ami a regényből egyértelműen kilálglik: a nép oktatásával és műveltségének emelésével kívánta elérni azt, hogy széles tömegek alkalmassá váljanak a forradalmi eszmék befogadására. Az egyenlőséget hirdető utópista szocialista elvekkel rokonszenvező szlovák–horvát származású író-politikusnak már a kezdetektől fontos, hogy mindenki magyarul beszéljen, a magyar nyelv Kárpát-medencei népeket egyesítő erejéről ír műveiben, sőt azt hangoztatja, hogy minden nyelv

a magyarból eredeztethető. Még házasságuk kezdetén a sváb németül beszélő Teréznek kijelenti, hogy „ezentúl csak magyarul beszélünk.” Ahogy Táncsicsban megfér együtt a szélsőséges nacionalista a teljes egyenlőségért küzdő szociáldemokratával, úgy fér meg egymás mellett a 19. századi Magyarországon a nemesi előjogokhoz ragaszkodó dzsentri, a progresszív, liberális polgár és az antiszemita kommunista. A történelem újabb iróniája, hogy az általános választójogért küzdő Táncsics a dualizmusban elveszti szavazati jogát a vagyoni cenzus miatt. És ekkor Terézzel együtt úgy érezzük: „Soha nem volt tekintettel senkire és semmire, a családjára a legkevésbé (...) Csak az a baj, hogy neki van igaza.”

Miközben a korabeli reformnemesség, arisztokrácia és nagypolgárság mindennapjai nem kevés humorral és szarkazmussal tárulnak elénk, hőseink szemszögéből máshogy látjuk Kossuthot, Deákot, Jókait, Petőfit és a többi 19. századi nagyjainkat. Egy kissé alulnézetből, egy kissé oldalról – mondhatjuk, emberközelből. De a közösségi emlékezetből és az anekdotából is merít Spiró: nem dekonstruál, hanem alapos történettudományos kutatással a háttérben embert és kort ábrázol. Bepillantást nyerünk a sajtóviszonyokba, a cenzúra és a hatalom intézményeinek működésébe, a sajtószabadság és az általános választójog követelésének hercehurcáiba. Realista rajzolatot kapunk a ráckorról, korabeli antiszemitizmusról, józsefvárosi svábok és tótok életéről, nyelvről és gondolkodásáról. Megismerhetjük a sáros-szemetes Pestet, ahol nincs csatornázás, csak néhány utca kövezett, és rengeteg a koldus. A regény talán egyharmada a magyar munkásmozgalom belügyeiről szól, izgalmasan, sok-sok kínos kérdést érintve. Több mint érdekes, hogy egyszerre jelenik meg a nők kiszolgáltatottsága és az irodalmi olvasóközönség női dominanciája. A 19. századi nők sanyarú helyzetét jól példázza Teréz gyerek- és ifjúkora: szülés után „meghibbant” anyja és alkoholista foltozóvarga apja különböző rokonokhoz adja a lányt, ám azok csak ingyencselédet vagy terhet láttak benne. Teréz a kezdetektől nagyon szegény volt, és bár Táncsics mellett a módosabb életbe is belekóstolt, valójában folytonos nyomorúság férje mellett az osztályrésze. A gyerekeik sorban meghalnak (Ilka, Etelka, Kálmánka, a hatéves Ilka, Lajonka és végül Eszter), Táncsics megvakul, majd agyvérzést kap. Teréz pedig férje halála (1884) után, hetvenéves korától még 23 éven át újabb és újabb szoba-konyhákban éli életét.

És végül a cím. 1849 után Táncsics nyolc évig házuk egyik szobájának padlója alatti rejtékhelyen bujkált. A *padmaly* erre a búvóhelyre utal. Táncsicsnak saját teste, Teréznek maga Táncsics volt a padmalya, ahová egész életét kellett zárnia. Mert volt valami apostolszerű Táncsicsban, ahogy a nyomor, a nélkülözés, a folyamatos családi és egzisztenciális tragédiák ellenére kitartóan ment előre. És mintha ez a kiválasztottság kirekesztettséggel párosult volna. Mintha a szabadság és a rabság valójában ugyanaz volna.

SZERZŐINK

ANDRÉ FERENC (Csíkszereda, 1992): költő, slammer, műfordító, szerkesztő, irodalomszervező. Legutóbbi könyve: *Kepler horoszkópírás közben letér a pályájáról* (2023).

BAK ANITA (Karcag, 1985): rádiós műsorvezető, szerkesztő.

BALÁSSY FANNI (Gyula, 1998): költő, író, műfordító. Kötete: *Bocs, hogy élek* (2023).

BALOGH ÁDÁM (Szolnok, 1981): költő, író. Verseskötete: *Nyers* (2016).

BARTA JÁNOS (Pécs, 1976): grafikusművész.

BÉRCZES LÁSZLÓ (Tiszanána, 1951): író, dramaturg, rendező. Legutóbbi kötete: *Kötőszavak* (2023).

BESZÉDES ISTVÁN (Zenta, 1961): költő, műfordító, szerkesztő. Legutóbbi kötete: *Viszonylag szép* (2024).

BIRÓ SÁRA (Marosvásárhely, 2001): költő.

BORSIK MIKLÓS (Bp., 1986): költő, szerkesztő. Kötete: *Futárlíra* (2024).

CSOLLÁN TAMARA (Győr, 1993): író, szerkesztő.

DARVASI ÁRON (Szeged, 1994): színész, rendező, író, zenész.

DUBÁN KITTI (Székesfehérvár, 1996): író.

ENDREY-NAGY ÁGOSTON (Mór, 2002): költő, szerkesztő, az ELTE irodalom- és kultúratudomány MA-hallgatója.

FEKETE VINCE (Kézdivásárhely, 1965): költő, író, szerkesztő. Legutóbbi kötete: *Gyönyörű apokalipszis* (2024).

FERENCZ-NAGY ZOLTÁN (Brassó, 2001): költő, szerkesztő.

FILIP TAMÁS (Bp., 1960): költő. Legutóbbi kötete: *Töredék Yoricknak* (2024).

- HÖRCHER ESZTER** (Bp., 1984): művészettörténész, kritikus. Kötete: *Tükröződések és kölcsönhatások* (2023).
- JUHÁSZ FERENC** (Bia, 1928 – Bp., 2015): költő, szerkesztő.
- KARAP ZOLTÁN** (Kunhegyes, 1984): író, esztéta, zenész.
- KÓSA ESZTER** (Nyíregyháza, 2001): költő, az ELTE TTK fizikushallgatója.
- KÜRTI LÁSZLÓ** (Vásárosnamény, 1976): költő. Legutóbbi verseskötete: *Apajegyek* (2022).
- KISS LÁSZLÓ** (Gyula, 1976): író, szerkesztő. Legutóbbi könyve: *Mindig, ha jön az este* (2025).
- LACKFI JÁNOS** (Bp., 1971): költő, író, műfordító. Legutóbbi könyve: *A magam szakálla* (2025).
- MARGETIN ISTVÁN** (Bp. 1979): író.
- MARKÓ BÉLA** (Kézdivásárhely, 1951): költő, író, szerkesztő. Legutóbbi könyve: *A nem létező ország* (2025).
- MECHIAT ZINA** (Győr, 1991): költő. Első verseskötete: *Álomból föl, vidékre le* (2023).
- MOLNÁR H. MAGOR** (Marosvásárhely, 1986): költő, esszéista, kritikus, szerkesztő.
- MRENA JULIANNA** (Jászberény, 1979): költő, író. Legutóbbi kötete: *Minimó* (2024).
- NAGY GERZSON** (Debrecen, 1975): író. Legutóbbi kötete: *Meddig él egy anya* (2024).
- NAGY LEA** (Szolnok, 2000): költő, képzőművészettel is foglalkozik. Legutóbbi kötete: *Kőhullás* (2020).
- P. NAGY ISTVÁN** (Székelykeve, 1961): költő, kritikus. Legutóbbi kötete: *Ágrólszakadtak* (2022).
- PETŐCZ ANDRÁS** (Bp., 1959): költő, író, esszéista, szerkesztő. Legutóbbi könyve: *Az anyáért, aki alszik* (2024).
- REGŐS MÁTYÁS** (Bp., 1994): költő, író, előadóművész. Legutóbbi kötete: *Lóri és a kihalt állatok* (2022).
- REKE BALÁZS** (Szolnok, 1989): író, filmesztéta. Legutóbbi kötete: *Panelprogram* (2024).
- SCHILLINGER GYÖNGYVÉR** (Dunaújváros, 1983): író. Kötete: *Rohadjon meg az összes* (2024).
- SEBESTYÉN ÁDÁM** (Szekszárd, 1992): költő, kritikus. Legutóbbi kötete: *Őzek nyara* (2022).
- SERFŐZŐ SIMON** (Zagyvarékas, 1942): költő, író. Legutóbbi kötete: *Arcunk az ég* (2019).
- SZEIFERT NATÁLIA** (Zirc, 1979): író szerkesztő. Legutóbbi kötete: *Örökpanoráma* (2022).
- SZÉKELY SZABOLCS** (Bp., 1983): költő. Legutóbbi kötete: *A beszélgetés története* (2021).
- SZŰCS SÁNDOR** (Szolnok, 1966): kritikus, tanár.
- TOMAJI ATTILA** (Bp., 1959): költő, irodalomtörténész. Legutóbbi kötete: *A nyár sötét szíve* (2024).
- TOROCZKAY ANDRÁS** (Bp., 1981): író, újságíró, kritikus. Legutóbbi kötete: *Boldog emberek* (2021).
- TÓTH KRISZTINA** (Bp., 1967): író, költő, műfordító. Legutóbbi kötete: *Szeleknek fordít* (2025).
- VIDÉKI PÉTER** (Szolnok, 1973): kritikus, tanár, drámatanár.
- ZALÁN TIBOR** (Szolnok, 1954): költő, író, drámaíró. Legutóbbi kötete: *A nehéz léptű ember* (2024).
- ZSIDÓ FERENC** (Székelyudvarhely, 1976): író, kritikus, szerkesztő. Legutóbbi kötete: *A fák magukhoz húzzák az esőt* (2024).
- ZSILLE GÁBOR** (Bp., 1972): költő, műfordító, publicista, szerkesztő. Legutóbbi kötete: *Tranzit Felvidék* (2022).

AZ ESŐ MEGJELENÉSÉT
TÁMOGATJA:

800 FT

